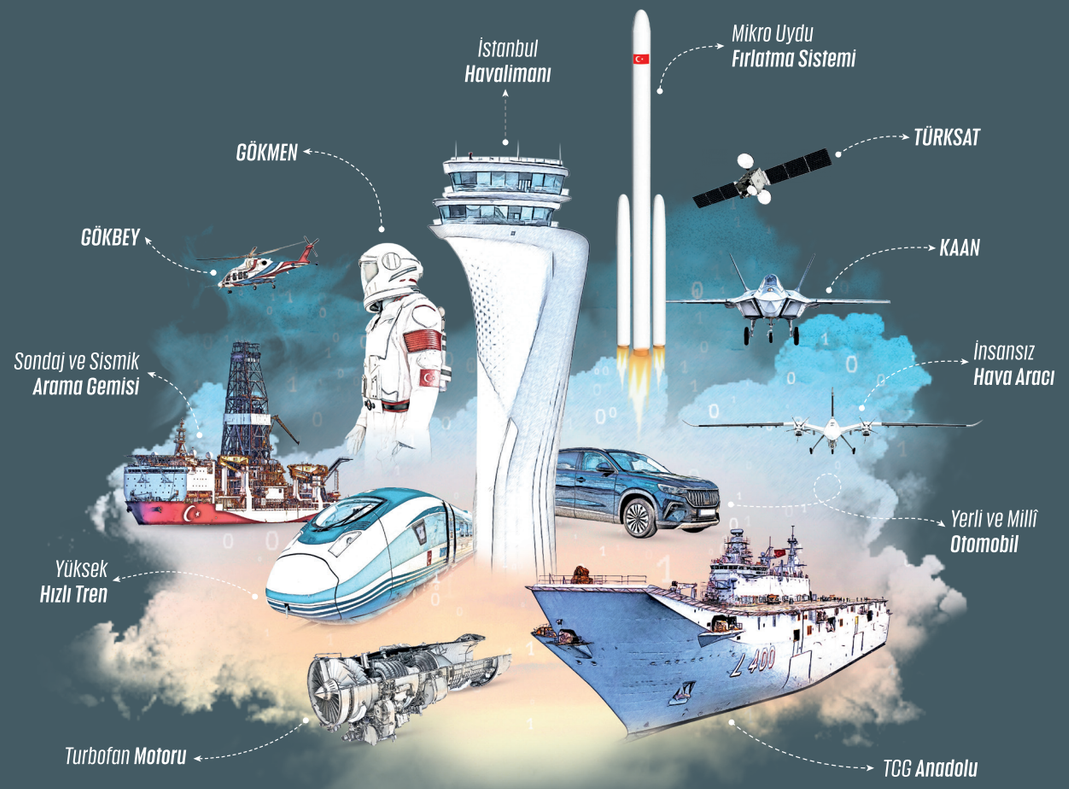
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM
PEYGAMBERİMİZİN HAYATI
9. SINIF
DERS KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

9. SINIF

ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

9. Sınıf

Ders Kitabı

Yazarlar

Fatih DİLEKÇİ
Firdevs EFE
İlknur APAK
Melek Reyhan ATAÇ
Yusuf DEMİR

....., 2026

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No 9592
Ders Kitapları Dizisi No 2013

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Prof. Dr. Adem APAK

Dil Uzmanı
Kadir YILDIZ
Mehmet Emin SARIKAYA

Görsel Tasarımcı
Şaban TAŞTAN
Yahya ÖZTÜRK

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Murat ÖZBEY

Program Geliştirme Uzmanı
Sinan SEÇKİN
Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Sami KAYA

Rehberlik Uzmanı
Mevlüt SELVİ

ISBN 978-975-11-8028-5

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 17.07.2024 tarih ve 110459275 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

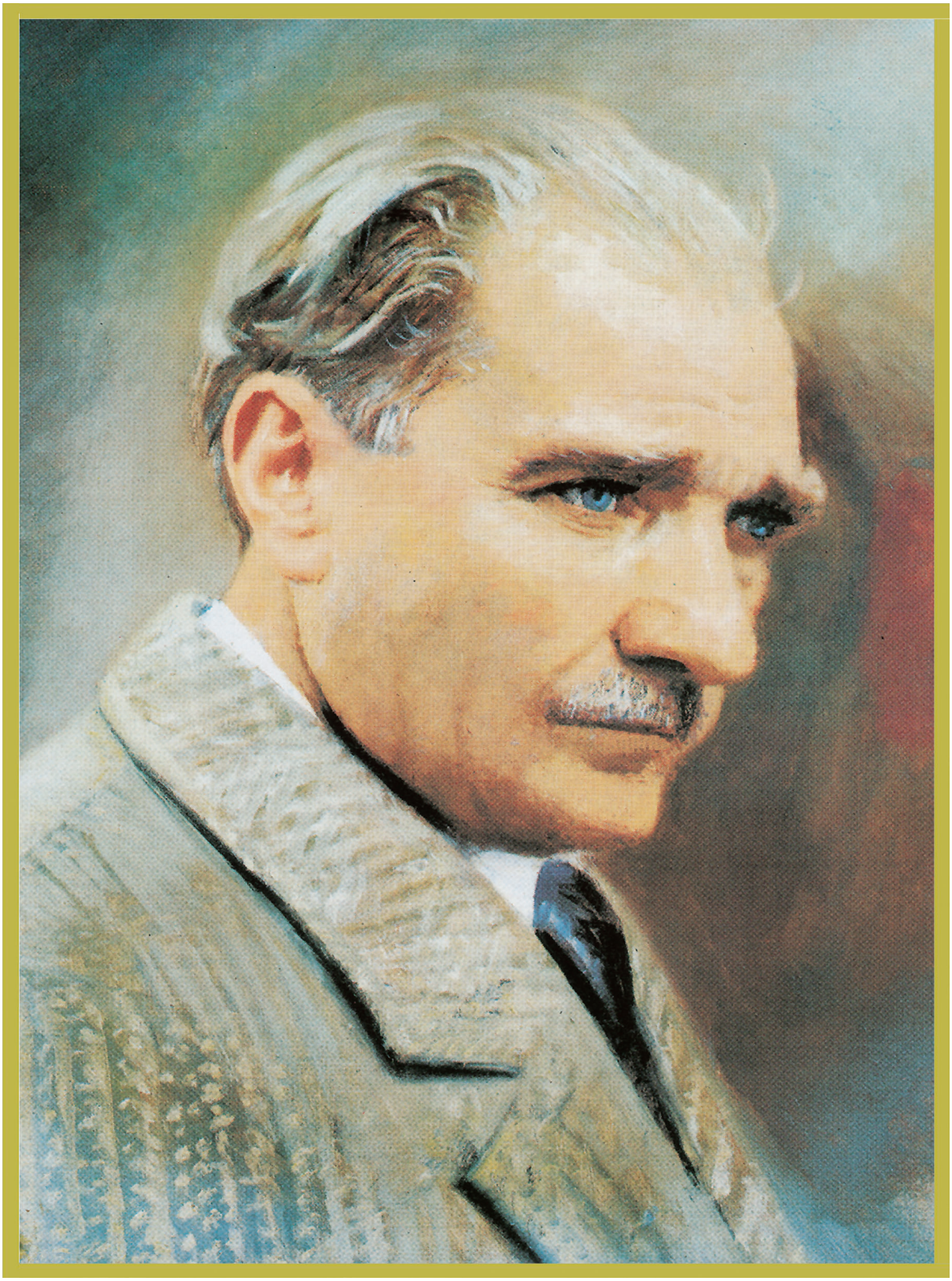
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da Ünite/Tema isimleri üzerine tıklayarak "İçindekiler" sayfasına ulaşabilirsiniz.

İçindekiler

Kitabın Tanıtımı 8

1. ÜNİTE PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞEHİR: MEKKE 14

1.1. İSLAM'DAN ÖNCE MEKKE 16
1.2. İSLAM ÖNCESİNDE MEKKE'NİN TOPLUMSAL YAPISI ... 20
1.3. PEYGAMBERİMİZİN MEKKE'DE GEÇEN ÇOCUKLUK YILLARI 26
1.4. RİSALETTEN SONRA MEKKELİLERLE İLİŞKİLER 29
1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 45

2. ÜNİTE PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞAHSİYET: HZ. HATİCE 52

2.1. HZ. HATİCE'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE PEYGAMBERİMİZLE EVLENMESİ 54
2.2. HZ. HATİCE'NİN RİSALET SÜRECİNDEKİ ROLÜ 64
2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 76

3. ÜNİTE PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR HADİSE: HİCRET 82

3.1. HİCRET'İ HAZIRLAYAN SEBEPLER 84
3.2. AKABE BİATLERİ 87
3.3. HİCRET YOLCULUĞU 89
3.4. İSLAM TOPLUMUNUN TEŞEKKÜLÜ 96
3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 110

4. ÜNİTE EN YÜCE DOSTA 116

4.1. HZ. PEYGAMBER'İN HASTALIK SÜRECİ VE VEFATI 118
4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 128

KRONOLOJİ 131
SÖZLÜK 135
KAYNAKÇA 141
CEVAP ANAHTARI KAREKODU 144
GÖRSEL KAYNAKÇA KAREKODU 144
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 145
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 146

Kitabın Tanıtımı

Kitap genelinde kullanılan karekodları akıllı cihazlarla okutarak ya da kitabın dijital nüshasında karekod üzerine tıklayarak e-içeriklere ulaşabilirsiniz.

KİTAP GENELİNDE KULLANILAN SEMBOLLER VE AÇIKLAMALARI

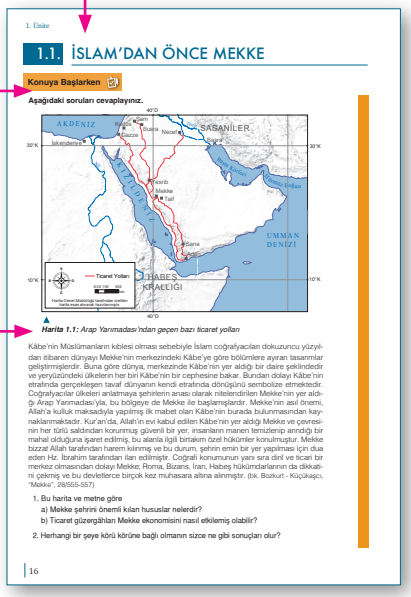
- "Başlarken" alanı
- "Konuya Başlarken" alanı
- "Kontrol Noktası" alanı
- "Farklı Kaydet" alanı
- Etkinliğin başladığı yer
- Etkinliğin bittiği yer
- Bireysel etkinlik
- Grup etkinliği
- Rehberli etkinlik
- Etkinliğin süresi
- Sonraki sayfada devam eden çalışma
- Önceki sayfadan devam eden çalışma
- Çalışmanın bittiği yer

Kitabın Tanıtımı

Konu başlığı

Derse hazırlık ve ön değerlendirme yapılması için hazırlanmış bölüm

Harita, görsel ya da grafik bilgiyi gösteren sembol

1. Ünite

1.1. İSLAM'DAN ÖNCE MEKKE

Konuya Başlarken

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

AKDENİZ
SASANİLER
UMMAN DENİZİ
HABEŞ KRALLIĞI
Ticaret Yolları

Harita 1.1: Arap Yarımadası'ndan geçen bazı ticaret yolları

Kâbe'nin Müslümanların kıblesi olması sebebiyle İslam coğrafyacıları dokuzuncu yüzyıldan itibaren dünyayı Mekke'nin merkezindeki Kâbe'ye göre bölümlere ayıran tasarımlar geliştirmişlerdir. Buna göre dünya, merkezinde Kâbe'nin yer aldığı bir daire şeklindedir ve yeryüzündeki ülkelerin her biri Kâbe'nin bir cephesine bakar. Bundan dolayı Kâbe'nin etrafında gerçekleşen tavaf dünyanın kendi etrafında dönüşünü sembolize etmektedir. Coğrafyacılar ülkeleri anlatmaya şehirlerin anası olarak nitelendirilen Mekke'nin yer aldığı Arap Yarımadası'yla, bu bölgeye de Mekke ile başlamışlardır. Mekke'nin asıl önemi, Allah'a kulluk maksadıyla yapılmış ilk mabet olan Kâbe'nin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır. Kur'an'da, Allah'ın evi kabul edilen Kâbe'nin yer aldığı Mekke ve çevresinin her türlü saldırıdan korunmuş güvenli bir yer, insanların manen temizlenip arındığı bir mahal olduğuna işaret edilmiş, bu alanla ilgili birtakım özel hükümler konulmuştur. Mekke bizzat Allah tarafından harem kılınmış ve bu durum, şehrin emin bir yer yapılması için dua eden Hz. İbrahim tarafından ilan edilmiştir. Coğrafi konumunun yanı sıra dinî ve ticarî bir merkez olmasından dolayı Mekke; Roma, Bizans, İran, Habeş hükümdarlarının da dikkatini çekmiş ve bu devletlerce birçok kez muhasara altına alınmıştır. (bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mekke", 28/555-557)

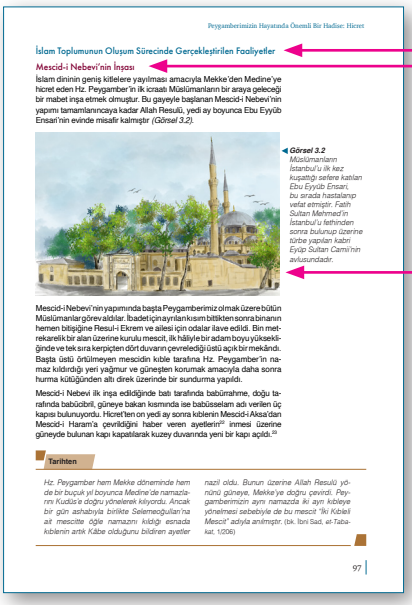
1. Bu harita ve metne göre
   a) Mekke şehrini önemli kılan hususlar nelerdir?
   b) Ticaret güzergâhları Mekke ekonomisini nasıl etkilemiş olabilir?
2. Herhangi bir şeye körü körüne bağlı olmanın sizce ne gibi sonuçları olur?

16

Konu alt başlığı

Ara başlık

İçeriği destekleyen görseller

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Hadise: Hicret

İslam Toplumunun Oluşum Sürecinde Gerçekleştirilen Faaliyetler

Mescid-i Nebevî'nin İnşası

İslam dininin geniş kitlelere yayılması amacıyla Mekke'den Medine'ye hicret eden Hz. Peygamber'in ilk icraatı Müslümanların bir araya geleceği bir mabet inşa etmek olmuştur. Bu gayeyle başlanan Mescid-i Nebevî'nin yapımı tamamlanıncaya kadar Allah Resulü, yedi ay boyunca Ebu Eyyûb Ensarî'nin evinde misafir kalmıştır *(Görsel 3.2)*.

Görsel 3.2 *Müslümanların İstanbul'u ilk kez kuşattığı seferde katılan Ebu Eyyûb Ensarî, bu sırada hastalanıp vefat etmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra bulunup üzerine türbe yapılan kabri Eyüp Sultan Camii'nin avlusundadır.*

Mescid-i Nebevî'nin yapımında başta Peygamberimiz olmak üzere bütün Müslümanlar görev aldılar. İbadetiçin ayrılan kısım bittikten sonra binanın hemen bitişiğine Resul-i Ekrem ve ailesi için odalar ilave edildi. Bin metrekarelik bir alan üzerine kurulu mescit, ilk hâliyle bir adam boyu yüksekliğinde ve tek sıra kerpiçten dört duvarın çevrelediği üstü açık bir mekândı. Başta üstü örtülmeyen mescidin kıble tarafına Hz. Peygamber'in namaz kıldırdığı yeri yağmur ve güneşten korumak amacıyla daha sonra hurma kütüğünden altı direk üzerinde bir sundurma yapıldı.

Mescid-i Nebevî ilk inşa edildiğinde batı tarafında babürrahme, doğu tarafında babücibril, güneye bakan kısmında ise babüsselam adı verilen üç kapısı bulunuyordu. Hicret'ten on yedi ay sonra kıblenin Mescid-i Aksa'dan Mescid-i Haram'a çevrildiğini haber veren ayetlerin[22] inmesi üzerine güneyde bulunan kapı kapatılarak kuzey duvarında yeni bir kapı açıldı.[23]

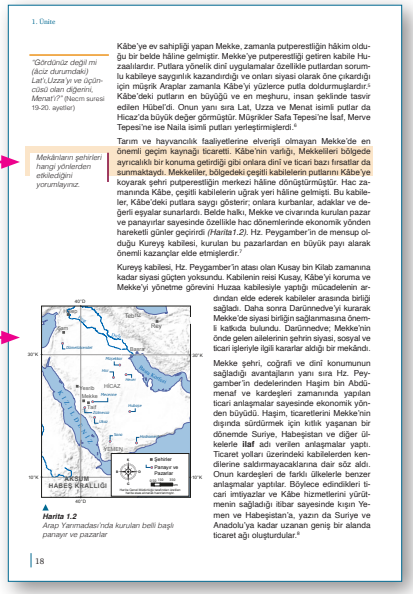
Tarihten

Hz. Peygamber hem Mekke döneminde hem de bir buçuk yıl boyunca Medine'de namazlarını Kudüs'e doğru yönelerek kılıyordu. Ancak bir gün ashabıyla birlikte Selemeoğulları'na ait mescitte öğle namazını kıldığı esnada kıblenin artık Kâbe olduğunu bildiren ayetler nazil oldu. Bunun üzerine Allah Resulü yönünü güneye, Mekke'ye doğru çevirdi. Peygamberimizin aynı namazda iki ayrı kıbleye yönelmesi sebebiyle de bu mescit "İki Kıbleli Mescit" adıyla anılmıştır. (bk. İbni Sad, *et-Tabakat*, 1/206)

97

Öğrencilere görev verilen bölüm

İçeriği destekleyen haritalar

1. Ünite

"Gördünüz değil mi (ilâhlık iddiasındaki) Lat'ı, Uzza'yı ve üçüncüsü olan diğerini, Menat'ı?" (Necm sûresi 19-20. ayetler)

Mekânların şehirleri hangi yönlerden etkilediğini yorumlayınız.

Kâbe'ye ev sahipliği yapan Mekke, zamanla putperestliğin hâkim olduğu bir belde hâline gelmiştir. Mekke'ye putperestliği getiren kabile Huzaalılardır. Putlara yönelik dinî uygulamalar özellikle putlardan sorumlu kabileye saygınlık kazandırdığı ve onları siyasi olarak öne çıkardığı için müşrik Araplar zamanla Kâbe'yi yüzlerce putla doldurmuşlardır.[1] Kâbe'deki putların en büyüğü ve en meşhuru, insan şeklinde tasvir edilen Hübel'di. Onun yanı sıra Lat, Uzza ve Menat isimli putlar da Hicaz'da büyük değer görmüştür. Mağribler Safa Tepesi'ne İsaf, Merve Tepesi'ne ise Naila isimli putları yerleştirmişlerdi.[2]

Tarım ve hayvancılık faaliyetlerine elverişli olmayan Mekke'de en önemli geçim kaynağı ticaretti. Kâbe'nin varlığı, Mekkelileri bölgede ayrıcalıklı bir konuma getirdiği gibi onlara dinî ve ticarî bazı fırsatlar da sunmaktaydı. Mekkeliler, bölgedeki çeşitli kabilelerin putlarını Kâbe'ye koyarak şehri putperestliğin merkezi hâline dönüştürmüştür. Hac zamanında Kâbe, çeşitli kabilelerin uğrak yeri hâline gelmişti. Bu kabileler, Kâbe'deki putlara saygı gösterir; onlara kurbanlar, adaklar ve değerli eşyalar sunarlardı. Belde halkı, Mekke ve civarında kurulan pazar ve panayırlar sayesinde özellikle hac dönemlerinde ekonomik yönden hareketli günler geçirirdi *(Harita1.2)*. Hz. Peygamber'in de mensup olduğu Kureyş kabilesi, kurulan bu pazarlardan en büyük payı alarak önemli kazançlar elde etmişlerdir.[3]

Kureyş kabilesi, Hz. Peygamber'in atası olan Kusay bin Kilab zamanına kadar siyasi güçten yoksundu. Kabilenin reisi Kusay, Kâbe'yi koruma ve Mekke'yi yönetme görevini Huzaa kabilesiyle yaptığı mücadelenin ardından elde ederek kabileler arasında birliği sağladı. Daha sonra Darünnedve'yi kurarak Mekke'de siyasi birliğin sağlanmasına önemli katkıda bulundu. Darünnedve; Mekke'nin önde gelen ailelerinin şehrin siyasi, sosyal ve ticari işleriyle ilgili kararlar aldığı bir mekândı.

Mekke şehri, coğrafi ve dinî konumunun sağladığı avantajların yanı sıra Hz. Peygamber'in dedelerinden Haşim bin Abdimenaf ve kardeşleri zamanında yapılan ticari anlaşmalar sayesinde ekonomik yönden büyüdü. Haşim, ticaretlerini Mekke'nin dışında sürdürmek için kritik yaşanan bir dönemde Suriye, Habeşistan ve diğer ülkelerle **İlâf** adı verilen anlaşmalar yaptı. Ticaret yolları üzerindeki kabilelerden kendilerine satılmayacaklarına dair söz aldı. Onun kardeşleri de farklı ülkelerle benzer anlaşmalar yaptılar. Böylece edindikleri ticari imtiyazlar ve Kâbe hizmetlerini yürütmenin sağladığı itibar sayesinde kışın Yemen ve Habeşistan'a, yazın da Suriye ve Anadolu'ya kadar uzanan geniş bir alanda ticaret ağı oluşturdular.[4]

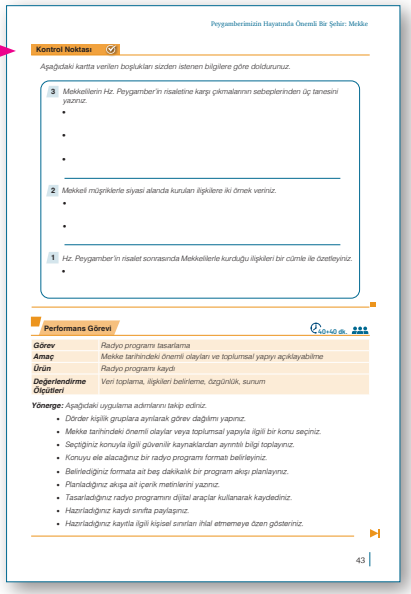
AKDENİZ
HİCAZ
YEMEN
UMMAN DENİZİ
HABEŞ KRALLIĞI
Şehirler
Panayır ve Pazarlar

Harita 1.2
Arap Yarımadası'nda kurulan belli başlı panayır ve pazarlar

18

Kitabın Tanıtımı

Süreç ölçmeye yönelik hazırlanmış "Kontrol Noktası" etkinliği

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Şehir: Mekke

Kontrol Noktası

Aşağıdaki kartta verilen boşlukları sizden istenen bilgilere göre doldurunuz.

3 *Mekkelilerin Hz. Peygamber'in risaletine karşı çıkmalarının sebeplerinden üç tanesini yazınız.*

2 *Mekkeli müşriklerle siyasi alanda kurulan ilişkilere iki örnek veriniz.*

1 *Hz. Peygamber'in risalet sonrasında Mekkelilerle kurduğu ilişkileri bir cümle ile özetleyiniz.*

Performans Görevi 40+40 dk.

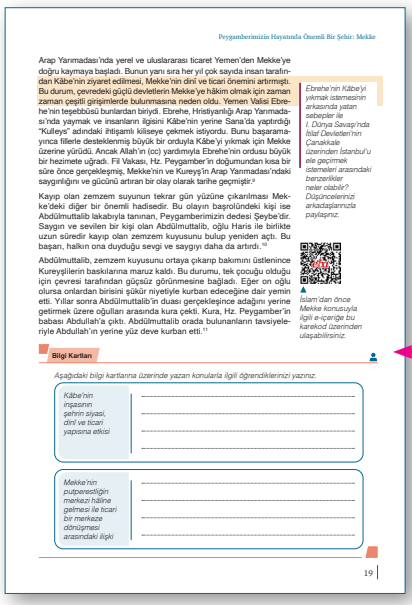
Görev	Radyo programı tasarlama
Amaç	Mekke tarihindeki önemli olayları ve toplumsal yapıyı açıklayabilme
Ürün	Radyo programı kaydı
Değerlendirme Ölçütleri	Veri toplama, ilişkileri belirleme, özgünlük, sunum

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Dörder kişilik gruplara ayrılarak görev dağılımı yapınız.*
- *Mekke tarihindeki önemli olaylar veya toplumsal yapıyla ilgili bir konu seçiniz.*
- *Seçtiğiniz konuyla ilgili güvenilir kaynaklardan ayrıntılı bilgi toplayınız.*
- *Konuyu ele alacağınız bir radyo programı formatı belirleyiniz.*
- *Belirlediğiniz formata ait beş dakikalık bir program akışı planlayınız.*
- *Planladığınız akışa ait içerik metinlerini yazınız.*
- *Tasarladığınız radyo programını dijital araçlar kullanarak kaydediniz.*
- *Hazırladığınız kaydı sınıfta paylaşınız.*
- *Hazırladığınız kayıtla ilgili kişisel sınırları ihlal etmemeye özen gösteriniz.*

43

Süreç ölçmeye yönelik hazırlanmış "Bilgi Kartları" etkinliği

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Şehir: Mekke

Arap Yarımadası'nda yerel ve uluslararası ticaret Yemen'den Mekke'ye doğru kaymaya başladı. Bunun yanı sıra her yıl çok sayıda insan tarafından Kâbe'nin ziyaret edilmesi, Mekke'nin dinî ve ticarî önemini artırmıştı. Bu durum, çevredeki güçlü devletlerin Mekke'ye hâkim olmak için zaman zaman çeşitli girişimlerde bulunmasına neden oldu. Yemen Valisi Ebrehe'nin teşebbüsü bunlardan biriydi. Ebrehe, Hristiyanlığı Arap Yarımadası'nda yaymak ve insanların ilgisini Kâbe'nin yerine Sana'da yaptırdığı "Kulleys" adındaki ihtişamlı kiliseye çekmek istiyordu. Bunu başaramayınca fillerle desteklenmiş büyük bir ordu ile Kâbe'yi yıkmak için Mekke üzerine yürüdü. Ancak Allah'ın (cc) yardımıyla Ebrehe'nin ordusu büyük bir hezimete uğradı. Fil Vakası, Hz. Peygamber'in doğumundan kısa bir süre önce gerçekleşmiş, Mekke'nin ve Kureyş'in Arap Yarımadası'ndaki saygınlığını ve gücünü artıran bir olay olarak tarihe geçmiştir.[9]

Kayıp olan zemzem suyunun tekrar gün yüzüne çıkarılması Mekke'deki diğer bir önemli hadisedir. Bu olayın başrolündeki kişi ise Abdülmuttalib lakabıyla tanınan, Peygamberimizin dedesi Şeybe'dir. Saygın ve sevilen bir kişi olan Abdülmuttalib, oğlu Haris ile birlikte uzun süredir kayıp olan zemzem kuyusunu bulup yeniden açtı. Bu başarı, halkın ona duyduğu sevgi ve saygıyı daha da artırdı.[10]

Abdülmuttalib, zemzem kuyusunu ortaya çıkarıp bakımını üstlenince Kureyşlilerin baskılarına maruz kaldı. Bu durumu, tek çocuğu olduğu için çevresi tarafından güçsüz görünmesine bağladı. Eğer on oğlu olursa onlardan birisini şükür niyetiyle kurban edeceğine dair yemin etti. Yıllar sonra Abdülmuttalib'in duası gerçekleşince adağını yerine getirmek üzere oğulları arasında kura çekti. Kura, Hz. Peygamber'in babası Abdullah'a çıktı. Abdülmuttalib orada bulunanların tavsiyeleriyle Abdullah'ın yerine yüz deve kurban etti.[11]

Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak istemesinin arkasında yatan sebepler ile I. Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nin Çanakkale üzerinden İstanbul'u ele geçirmek istemeleri arasındaki benzerlikler neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İslam'dan önce Mekke konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bilgi Kartları

Aşağıdaki bilgi kartlarına üzerinde yazan konularla ilgili öğrendiklerinizi yazınız.

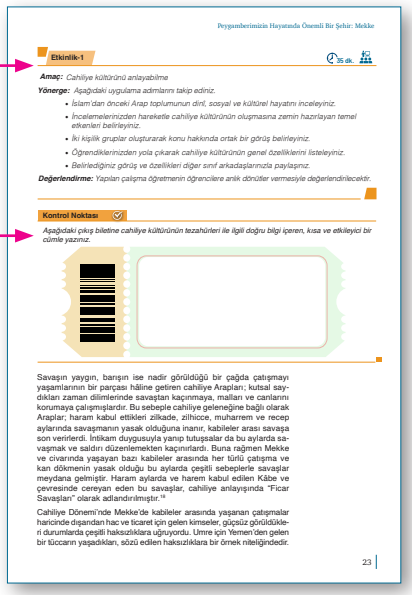
Kâbe'nin inşasının şehrin siyasi, dinî ve ticarî yapısına etkisi

Mekke'nin putperestliğin merkezi hâline gelmesi ile ticarî bir merkeze dönüşmesi arasındaki ilişki

19

Öğrenme çıktılarının gerçekleşmesine yönelik etkinlikler

Süreç ölçmeye yönelik hazırlanmış "Çıkış Bileti" etkinliği

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Şehir: Mekke

Etkinlik-1 35 dk.

Amaç: *Cahiliye kültürünü anlayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *İslam'dan önceki Arap toplumunun dinî, sosyal ve kültürel hayatını inceleyiniz.*
- *İncelemelerinizden hareketle cahiliye kültürünün oluşmasına zemin hazırlayan temel etkenleri belirleyiniz.*
- *İki kişilik gruplar oluşturarak konu hakkında ortak bir görüş belirleyiniz.*
- *Öğrendiklerinizden yola çıkarak cahiliye kültürünün genel özelliklerini listeleyiniz.*
- *Belirlediğiniz görüş ve özellikleri diğer sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Yapılan çalışma öğretmenin öğrencilere anlık dönüter vermesiyle değerlendirilecektir.*

Kontrol Noktası

Aşağıdaki çıkış biletine cahiliye kültürünün tezahürleri ile ilgili doğru bilgi içeren, kısa ve etkileyici bir cümle yazınız.

Savaşın yaygın, barışın ise nadir görüldüğü bir çağda çatışmayı yaşamlarının bir parçası hâline getiren cahiliye Arapları; kutsal saydıkları zaman dilimlerinde savaştan kaçınmaya, malları ve canlarını korumaya çalışmışlardır. Bu sebeple cahiliye geleneğine bağlı olarak Araplar; haram kabul ettikleri zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarında savaşmanın yasak olduğuna inanır, kabileler arası savaşa son verirlerdi. İntikam duygusuyla yanıp tutuşsalar da bu aylarda savaşmak ve saldırı düzenlemekten kaçınırlardı. Buna rağmen Mekke ve civarında yaşayan bazı kabileler arasında her türlü çatışma ve kan dökmenin yasak olduğu bu aylarda çeşitli sebeplerle savaşlar meydana gelmiştir. Haram aylarda ve harem kabul edilen Kâbe ve çevresinde cereyan eden bu savaşlar, cahiliye anlayışında "Ficar Savaşları" olarak adlandırılmıştır.[12]

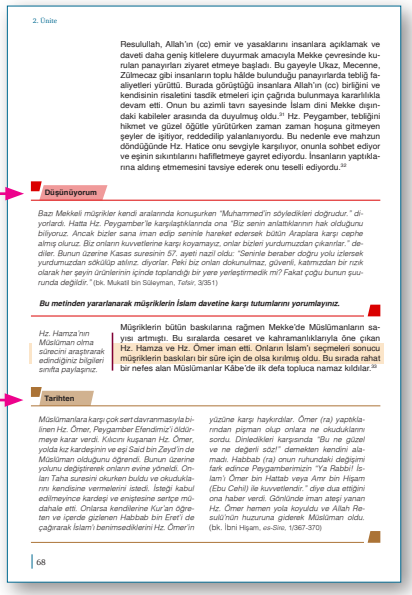
Cahiliye Dönemi'nde Mekke'de kabileler arasında yaşanan çatışmalar haricinde dışarıdan hac ve ticaret için gelen kimseler, güçsüz görüldüklerı durumlarda çeşitli haksızlıklara uğrıyordu. Umre için Yemen'den gelen bir tüccarın yaşadıkları, sözü edilen haksızlıklara bir örnek niteliğindedir.

23

Kitabın Tanıtımı

Öğrenme çıktılarını desteklemek için hazırlanmış etkinlik

İçeriği destekleyen anekdotların yer aldığı bölüm

2. Ünite

Resulullah, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını insanlara açıklamak ve daveti daha geniş kitlelere duyurmak amacıyla Mekke çevresinde kurulan panayırları ziyaret etmeye başladı. Bu gayeyle Ukaz, Mecenne, Zülmecaz gibi insanların toplu hâlde bulunduğu panayırlarda tebliğ faaliyetleri yürüttü. Burada görüştüğü insanlara Allah'ın (cc) birliğini ve kendisinin risaletini tasdik etmeleri için çağrıda bulunmaya kararlılıkla devam etti. Onun bu azimli tavrı sayesinde İslam dini Mekke dışındaki kabileler arasında da duyulmuş oldu.[31] Hz. Peygamber, tebliğini hikmet ve güzel öğütle yürütürken zaman zaman hoşuna gitmeyen şeyler de işitiyor, reddedilip yalanlanıyordu. Bu nedenle eve mahzun döndüğünde Hz. Hatice onu sevgiyle karşılıyor, onunla sohbet ediyor ve eşinin sıkıntılarını hafifletmeye gayret ediyordu. İnsanların yaptıklarına aldınç etmemesini tavsiye ederek onu teselli ediyordu.[32]

Düşünüyorum

Bazı Mekkeli müşrikler kendi aralarında konuşurken "Muhammed'in söylediklerini doğrudur." diyorlardı. Hatta Hz. Peygamber'le karşılaştıklarında ona "Biz senin anlattıklarının hak olduğunu biliyoruz. Ancak bizler sana iman edip seninle hareket edersek bütün Araplara karşı cephe almış oluruz. Biz onların kuvvetlerine karşı koyamayız, onlar bizleri yurdumuzdan çıkarırlar." dediler. Bunun üzerine Kasas suresinin 57. ayeti nazil oldu: "Seninle beraber doğru yolu izlersek yurdumuzdan sökülüp atılırız. diyorlar. Peki biz onları dokunulmaz, güvenli, katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünlerinin içinde toplandığı bir yere yerleştirmedik mi? Fakat çoğu bunun şuurunda değildir." (bk. Mukatil bin Süleyman, *Tefsir*, 3/351)

Bu metinden yararlanarak müşriklerin İslam davetine karşı tutumlarını yorumlayınız.

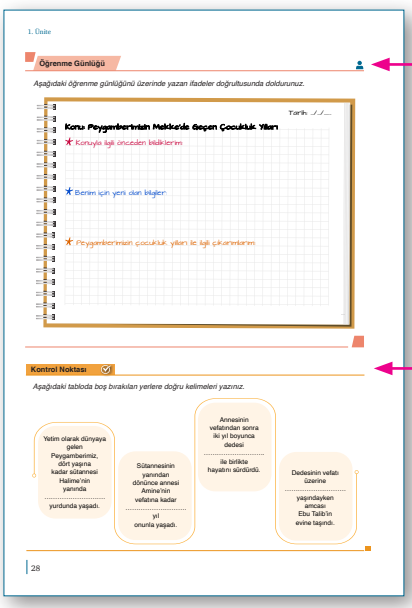
Hz. Hamza'nın Müslüman olma sürecini araştırarak edindiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız.

Müşriklerin bütün baskılarına rağmen Mekke'de Müslümanların sayısı artmıştı. Bu sıralarda cesaret ve kahramanlıklarıyla öne çıkan Hz. Hamza ve Hz. Ömer iman etti. Onların İslam'ı seçmeleri sonucu müşriklerin baskıları bir süre için de olsa kırılmış oldu. Bu sırada rahat bir nefes alan Müslümanlar Kâbe'de ilk defa topluca namaz kıldılar.[33]

Tarihten

Müslümanlara karşı çok sert davranmasıyla bilinen Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz'i öldürmeye karar verdi. Kılıcını kuşanan Hz. Ömer, yolda kız kardeşinin ve eşi Said bin Zeyd'in de Müslüman olduğunu öğrendi. Bunun üzerine yolunu değiştirerek onların evine yöneldi. Onları Taha suresini okurken buldu ve okuduklarını kendisine vermelerini istedi. İsteği kabul edilmeyince kardeşi ve enişteisine serîçe müdahale etti. Onlarsa kendilerine Kur'an öğreten ve içerde gizlenen Habbab bin Eret'i de çağırarak İslam'ı benimsediklerini Hz. Ömer'in yüzüne karşı haykırdılar. Ömer (ra) yaptıklarından pişman olup onlara ne okuduklarını sordu. Dinledikleri karşısında "Bu ne güzel ve ne değerli söz!" demekten kendini alamadı. Habbab (ra) onun ruhundaki değişimi fark edince Peygamberimizin "Ya Rabbi! İslam'ı Ömer bin Hattab veya Amr bin Hişam (Ebu Cehl) ile kuvvetlendir." diye dua ettiğini ona haber verdi. Gönlünde iman ateşi yanan Hz. Ömer hemen yola koyuldu ve Allah Resulü'nün huzuruna giderek Müslüman oldu. (bk. İbni Hişam, *es-Sire*, 1/367-370)

68

1. Ünite

Öğrenme Günlüğü

Aşağıdaki öğrenme günlüğünü üzerinde yazan ifadeler doğrultusunda doldurunuz.

Tarih: ../../....

Konu: Peygamberimizin Mekke'de Geçen Çocukluk Yılları

★ Konuyla ilgili önceden bildiklerim

★ Benim için yeni olan bilgiler

★ Peygamberimizin çocukluk yılları ile ilgili çıkarımlarım

Süreç ölçmeye yönelik hazırlanmış "Öğrenme Günlüğü" etkinliği

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere doğru kelimeleri yazınız.

Yetim olarak dünyaya gelen Peygamberimiz, dört yaşına kadar sütannesi Halîme'nin yanında ..... yurdunda yaşadı.

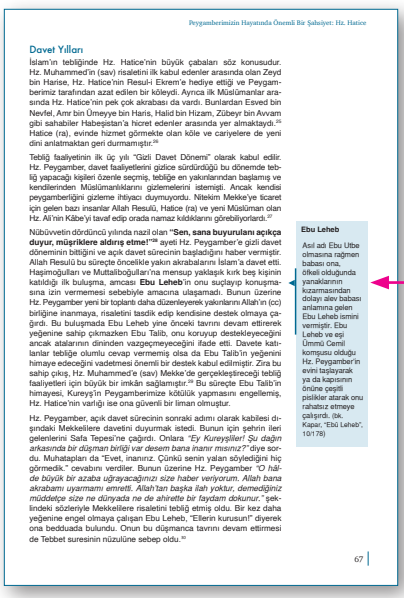
Sütannesinin yanından dönünce annesi Amine'nin vefatına kadar ..... yıl onunla yaşadı.

Annesinin vefatından sonra iki yıl boyunca dedesi ..... ile birlikte hayatını sürdürdü.

Dedesinin vefatı üzerine ..... yaşındayken amcası Ebu Talib'in evine taşındı.

Öğrenilenlerin pekiştirilmesine yönelik hazırlanmış bölüm

28

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Şahsiyet: Hz. Hatice

Davet Yılları

İslam'ın tebliğinde Hz. Hatice'nin büyük çabaları söz konusudur. Hz. Muhammed'in (sav) risaletini ilk kabul edenler arasında olan Zeyd bin Harise, Hz. Hatice'nin Resul-i Ekrem'e hediye ettiği ve Peygamberimiz tarafından azat edilen bir köleydi. Ayrıca ilk Müslümanlar arasında Hz. Hatice'nin pek çok akrabası da vardı. Bunlardan Esved bin Nevfel, Amr bin Ümeyye bin Haris, Halid bin Hizam, Zübeyr bin Avvam gibi sahabiler Habeşistan'a hicret edenler arasında yer almaktaydı.[35] Hatice (ra), evinde hizmet görmekte olan köle ve cariyelere de yeni dini anlatmaktan geri durmamıştır.[36]

Tebliğ faaliyetinin ilk üç yılı "Gizli Davet Dönemi" olarak kabul edilir. Hz. Peygamber, davet faaliyetlerini gizlice sürdürdüğü bu dönemde tebliğ yapacağı kişileri özenle seçmiş, tebliğe en yakınlarından başlamış ve kendilerinden Müslümanlıklarını gizlemelerini istemiştir. Ancak kendisi peygamberliğini gizleme ihtiyacı duymuyordu. Nitekim Mekke'ye ticaret için gelen bazı insanlar Allah Resulü, Hatice (ra) ve yeni Müslüman olan Hz. Ali'nin Kâbe'yi tavaf edip orada namaz kıldıklarını görebiliyorlardı.[37]

Nübüvvetin dördüncü yılında nazil olan **"Sen, sana buyurulanı açıkça duyur, müşriklere aldırış etme!"**[38] ayeti Hz. Peygamber'e gizli davet döneminin bittiğini ve açık davet sürecinin başladığını haber vermiştir. Allah Resulü bu süreçte öncelikle yakın akrabalarını İslam'a davet etti. Haşimoğulları ve Muttaliboğulları'na mensup yaklaşık kırk beş kişinin katıldığı ilk buluşma, amcası **Ebu Leheb**'in onu suçlayıp konuşmasına izin vermemesi sebebiyle amacına ulaşamadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber yeni bir toplantı daha düzenleyerek yakınlarını Allah'ın (cc) birliğine inanmaya, risaletini tasdik edip kendisine destek olmaya çağırdı. Bu buluşmada Ebu Leheb yine önceki tavrını devam ettirerek yeğenine sahip çıkmazken Ebu Talib, onu koruyup destekleyeceğini ancak atalarının dininden vazgeçmeyeceğini ifade etti. Davete katılanlar tebliğe olumlu cevap vermemiş olsa da Ebu Talib'in yeğenini himaye edeceğini vadetmesi önemli bir destek kabul edilmiştir. Zira bu sahip çıkış, Hz. Muhammed'e (sav) Mekke'de gerçekleştireceği tebliğ faaliyetleri için büyük bir imkân sağlamıştır.[39] Bu süreçte Ebu Talib'in himayesi, Kureyş'in Peygamberimize kötülük yapmasını engellemiş, Hz. Hatice'nin varlığı ise ona güvenli bir liman olmuştur.

Hz. Peygamber, açık davet sürecinin sonraki adımı olarak kabilesi dışındaki Mekkelilere davetini duyurmak istedi. Bunun için şehrin ileri gelenlerini Safa Tepesi'ne çağırdı. Onlara *"Ey Kureyşliler! Şu dağın arkasında bir düşman birliği var desem bana inanır mısınız?"* diye sordu. Muhataplara da "Evet, inanırız. Çünkü senin yalan söylediğini hiç görmedik." cevabını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber *"O hâlde büyük bir azaba uğrayacağınızı size haber veriyorum. Allah bana akrabamı uyarmamı emretti. Allah'tan başka ilah yoktur, demediğiniz müddetçe size ne dünyada ne de ahirette bir faydam dokunur,"* şeklindeki sözleriyle Mekkelilere risaletini tebliğ etmiş oldu. Bir kez daha yeğenine engel olmaya çalışan Ebu Leheb, "Ellerin kurusun!" diyerek ona bedduada bulundu. Onun bu düşmanca tavrını devam ettirmesi de Tebbet suresinin nüzulüne sebep oldu.[40]

Ebu Leheb

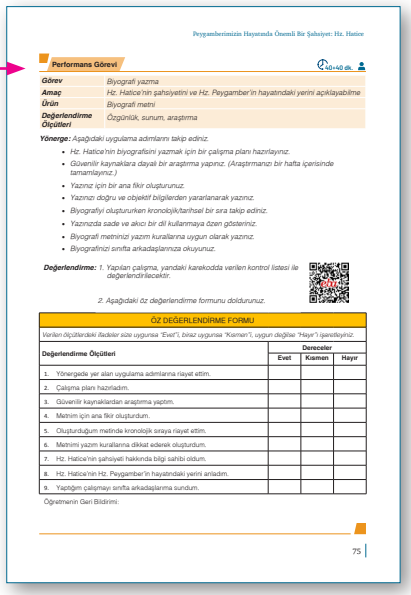
Asıl adı Ebu Utbe olmasına rağmen babası ona, ölkeli olduğunda yanaklarının kızarmasından dolayı alev babası anlamına gelen Ebu Leheb ismini vermiştir. Ebu Leheb ve eşi Ümmü Cemil komşusu olduğu Hz. Peygamber'in evini taşlayarak ya da kapısının önüne çeşitli pisilikler atarak onu rahatsız etmeye çalışırdı. (bk. Kapar, "Ebü Leheb", 10/178)

Konuyla ilgili kişilere ait bilgilerin verildiği bölüm

67

Kitabın Tanıtımı

Üniteye ait performans görevi

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Şahsiyet: Hz. Hatice

Performans Görevi 40+40 dk.

Görev	Biyografi yazma
Amaç	Hz. Hatice'nin şahsiyetini ve Hz. Peygamber'in hayatındaki yerini açıklayabilme
Ürün	Biyografi metni
Değerlendirme Ölçütleri	Özgünlük, sunum, araştırma

Yönerge: Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.

- Hz. Hatice'nin biyografisini yazmak için bir çalışma planı hazırlayınız.
- Güvenilir kaynaklara dayalı bir araştırma yapınız. (Araştırmanızı bir hafta içerisinde tamamlayınız.)
- Yazınız için bir ana fikir oluşturunuz.
- Yazınızı doğru ve objektif bilgilerden yararlanarak yazınız.
- Biyografiyi oluştururken kronolojik/tarihsel bir sıra takip ediniz.
- Yazınızda sade ve akıcı bir dil kullanmaya özen gösteriniz.
- Biyografi metninizi yazım kurallarına uygun olarak yazınız.
- Biyografinizi sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

Değerlendirme: 1. Yapılan çalışma, yandaki karekodda verilen kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

2. Aşağıdaki öz değerlendirme formunu doldurunuz.

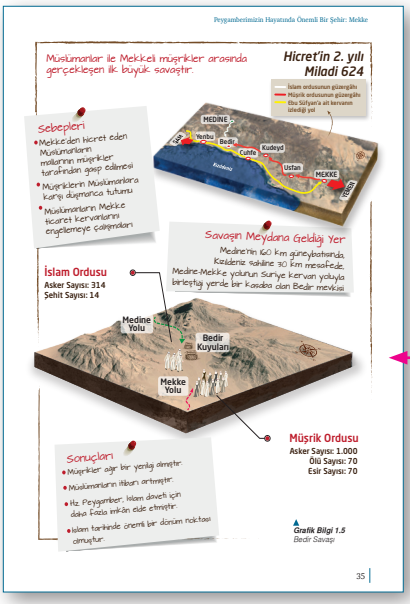
ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Verilen ölçütlerdeki ifadeler size uygunsa "Evet", biraz uygunsa "Kısmen", uygun değilse "Hayır" işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Dereceler		
	Evet	Kısmen	Hayır
1. Yönergede yer alan uygulama adımlarına riayet ettim.			
2. Çalışma planı hazırladım.			
3. Güvenilir kaynaklardan araştırma yaptım.			
4. Metnim için ana fikir oluşturdum.			
5. Oluşturduğum metinde kronolojik sıraya riayet ettim.			
6. Metnimi yazım kurallarına dikkat ederek oluşturdum.			
7. Hz. Hatice'nin şahsiyeti hakkında bilgi sahibi oldum.			
8. Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'in hayatındaki yerini anladım.			
9. Yaptığım çalışmayı sınıfta arkadaşlarıma sundum.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

75

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Şehir: Mekke

Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında gerçekleşen ilk büyük savaştır.

Hicret'in 2. yılı
Miladi 624

İslam ordusunun güzergâhı
Müşrik ordusunun güzergâhı
Ebu Süfyan'a ait kervanın izlediği yol

Sebepleri
- Mekke'den hicret eden Müslümanların mallarının müşrikler tarafından gasp edilmesi
- Müşriklerin Müslümanlara karşı düşmanca tutumu
- Müslümanların Mekke ticaret kervanlarını engellemeye çalışmaları

MEDİNE, Yenbu, Bedir, Cuhfe, Kudeyd, Usfan, MEKKE, Kızıldeniz

Savaşın Meydana Geldiği Yer
Medine'nin 160 Km güneybatısında, Kızıldeniz kahline 30 Km mesafede, Medine-Mekke yolunun Suriye kervan yoluyla birleştiği yerde bir kasaba olan Bedir mevkisi

İslam Ordusu
Asker Sayısı: 314
Şehit Sayısı: 14

Medine Yolu, Bedir Kuyuları, Mekke Yolu

Müşrik Ordusu
Asker Sayısı: 1.000
Ölü Sayısı: 70
Esir Sayısı: 70

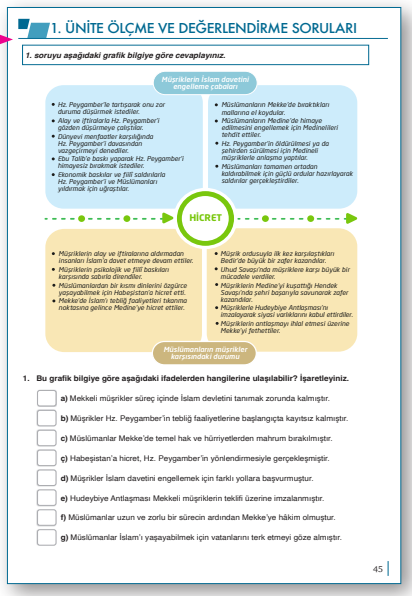
Sonuçları
- Müşrikler ağır bir yenilgi almıştır.
- Müslümanların itibarı artmıştır.
- Hz. Peygamber, İslam davetini için daha fazla imkân elde etmiştir.
- İslam tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Grafik Bilgi 1.5
Bedir Savaşı

35

İçeriği destekleyen ve tamamlayan grafik bilgiler

Ünite sonu ölçme ve değerlendirme bölümü

1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. soruyu aşağıdaki grafik bilgiye göre cevaplayınız.

Müşriklerin İslam davetini engelleme çabaları

- Hz. Peygamber'le tartışarak onu zor duruma düşürmek istediler.
- Alay ve iftiralarla Hz. Peygamber'i gözden düşürmeye çalıştılar.
- Dünyevi menfaatler karşılığında Hz. Peygamber'i davasından vazgeçirmeyi denediler.
- Ebu Talib'e baskı yaparak Hz. Peygamber'i himayesiz bırakmak istediler.
- Ekonomik baskılar ve fiil saldırılarla Hz. Peygamber'i ve Müslümanları yıldırmak için uğraştılar.
- Müslümanların Mekke'de bıraktıkları mallarına el koydular.
- Müslümanların Medine'de himaye edilmesini engellemek için Medinelileri tehdit ettiler.
- Hz. Peygamber'in öldürülmesi ya da şehirden sürülmesi için Medineli müşriklerle anlaşmaya çalıştılar.
- Müslümanları tamamen ortadan kaldırabilmek için güçlü ordular hazırlayarak saldırılar gerçekleştirdiler.

HİCRET

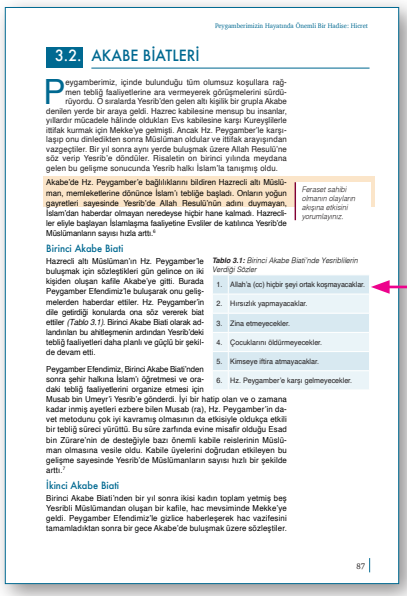
- Müşriklerin alay ve iftiralarına aldırmadan insanları İslam'a davet etmeye devam ettiler.
- Müşriklerin psikolojik ve fiilî baskıları karşısında sabırla direndiler.
- Müslümanlardan bir kısmı dinlerini özgürce yaşayabilmek için Habeşistan'a hicret etti.
- Mekke'de İslam'ı tebliğ faaliyetleri tıkanma noktasına gelince Medine'ye hicret ettiler.
- Müşrik ordusuyla ilk kez karşılaştıkları Bedir'de büyük bir zafer kazandılar.
- Uhud Savaşı'nda müşriklere karşı büyük bir mücadele verdiler.
- Müşriklerin Medine'yi kuşattığı Hendek Savaşı'nda şehri başarıyla savunarak zafer kazandılar.
- Müşriklerle Hudeybiye Antlaşması'nı imzalayarak siyasi varlıklarını kabul ettirdiler.
- Müşriklerin antlaşmayı ihlal etmesi üzerine Mekke'yi fethettiler.

Müslümanların müşrikler karşısındaki durumu

1. Bu grafik bilgiye göre aşağıdaki ifadelerden hangilerine ulaşılabilir? İşaretleyiniz.

- ☐ **a)** Mekkeli müşrikler süreç içinde İslam devletini tanımak zorunda kalmıştır.
- ☐ **b)** Müşrikler Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerine başlangıçta kayıtsız kalmıştır.
- ☐ **c)** Müslümanlar Mekke'de temel hak ve hürriyetlerden mahrum bırakılmıştır.
- ☐ **ç)** Habeşistan'a hicret, Hz. Peygamber'in yönlendirmesiyle gerçekleşmiştir.
- ☐ **d)** Müşrikler İslam davetini engellemek için farklı yollara başvurmuştur.
- ☐ **e)** Hudeybiye Antlaşması Mekkeli müşriklerin teklifi üzerine imzalanmıştır.
- ☐ **f)** Müslümanlar uzun ve zorlu bir sürecin ardından Mekke'ye hâkim olmuştur.
- ☐ **g)** Müslümanlar İslam'ı yaşayabilmek için vatanlarını terk etmeyi göze almıştır.

45

Peygamberimizin Hayatında Önemli Bir Hadise: Hicret

3.2. AKABE BİATLERİ

Peygamberimiz, içinde bulunduğu tüm olumsuz koşullara rağmen tebliğ faaliyetlerine ara vermeyerek görüşmelerini sürdürüyordu. O sıralarda Yesrib'den gelen altı kişilik bir grupla Akabe denilen yerde bir araya geldi. Hazrec kabilesine mensup bu insanlar, yıllardır mücadele hâlinde oldukları Evs kabilesine karşı Kureyşlilerle ittifak kurmak için Mekke'ye gelmişti. Ancak Hz. Peygamber'le karşılaşıp onu dinledikten sonra Müslüman oldular ve ittifak arayışından vazgeçtiler. Bir yıl sonra aynı yerde buluşmak üzere Allah Resulü'ne söz verip Yesrib'e döndüler. Risaletin on birinci yılında meydana gelen bu gelişme sonucunda Yesrib halkı İslam'la tanışmış oldu.

Akabe'de Hz. Peygamber'e bağlılıklarını bildiren Hazrecli altı Müslüman, memleketlerine dönünce İslam'ı tebliğe başladı. Onların yoğun gayretleri sayesinde Yesrib'de Allah Resulü'nün adını duymayan, İslam'dan haberdar olmayan neredeyse hiçbir hane kalmadı. Hazrecliler eliyle başlayan İslamlaşma faaliyetine Evsliler de katılınca Yesrib'de Müslümanların sayısı hızla arttı.[6]

Feraset sahibi olmanın olayların akışına etkisini yorumlayınız.

Birinci Akabe Biatı

Hazreci altı Müslüman'ın Hz. Peygamber'le buluşmak için sözleştikleri gün gelince on iki kişiden oluşan kafile Akabe'ye gitti. Burada Peygamber Efendimiz'le buluşarak onu geliş-melerden haberdar ettiler. Hz. Peygamber'in dile getirdiği konularda ona söz vererek biat ettiler *(Tablo 3.1)*. Birinci Akabe Biatı olarak adlandırılan bu ahitleşmenin ardından Yesrib'deki tebliğ faaliyetleri daha planlı ve güçlü bir şekilde devam etti.

Tablo 3.1: *Birinci Akabe Biatı'nda Yesribilerin Verdiği Sözler*

1.	Allah'a (cc) hiçbir şeyi ortak koşmayacaklar.
2.	Hırsızlık yapmayacaklar.
3.	Zina etmeyeceklerdir.
4.	Çocuklarını öldürmeyeceklerdir.
5.	Kimseye iftira atmayacaklar.
6.	Hz. Peygamber'e karşı gelmeyeceklerdir.

Peygamber Efendimiz, Birinci Akabe Biatı'ndan sonra şehir halkına İslam'ı öğretmesi ve oradaki tebliğ faaliyetlerini organize etmesi için Musab bin Umeyr'i Yesrib'e gönderdi. İyi bir hatip olan ve o zamana kadar inmiş ayetleri ezbere bilen Musab (ra), Hz. Peygamber'in davet metodunu çok iyi kavramış olmasının da etkisiyle oldukça etkili bir tebliğ süreci yürüttü. Bu süre zarfında evine misafir olduğu Esad bin Zürare'nin de desteğiyle bazı önemli kabile reislerinin Müslüman olmasına vesile oldu. Kabile üyelerini doğrudan etkileyen bu gelişme sayesinde Yesrib'de Müslümanların sayısı hızlı bir şekilde arttı.[7]

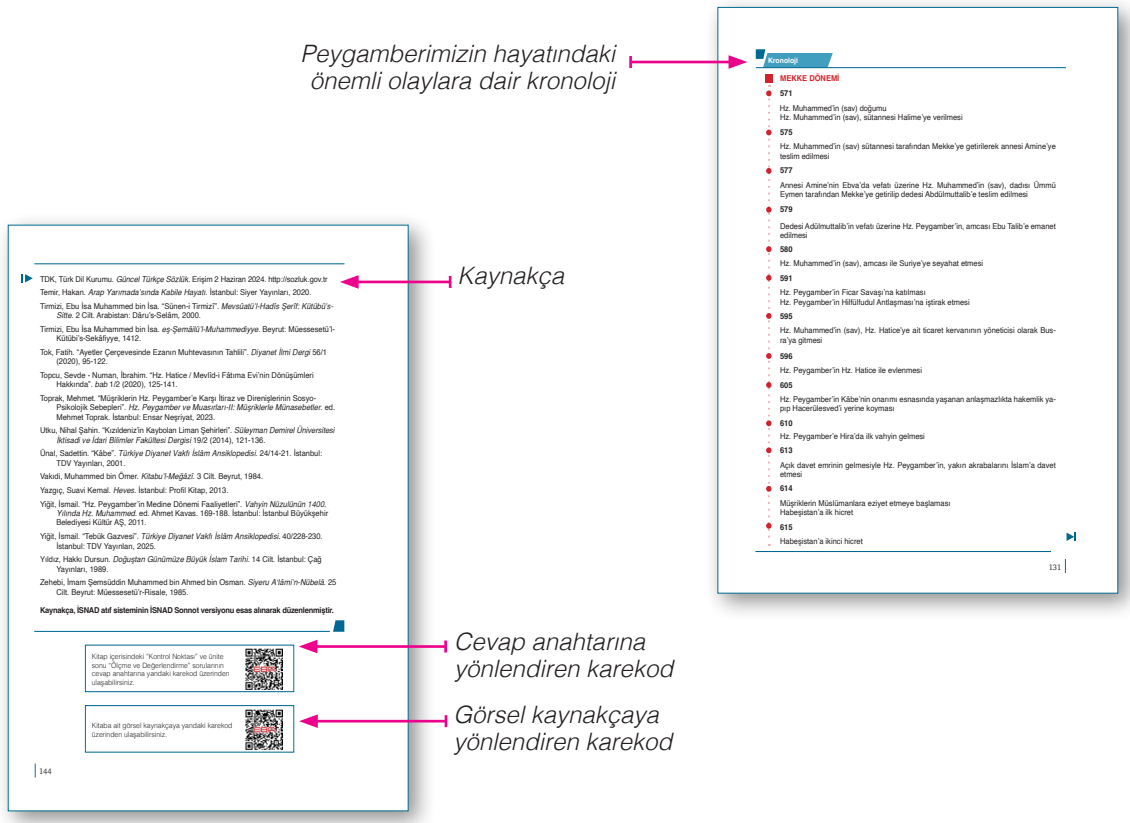
İkinci Akabe Biatı

Birinci Akabe Biatı'nden bir yıl sonra ikisi kadın toplam yetmiş beş Yesribli Müslümandan oluşan bir kafile, hac mevsiminde Mekke'ye geldi. Peygamber Efendimiz'le gizlice haberleşerek hac vazifesini tamamladıktan sonra bir gece Akabe'de buluşmak üzere sözleştiler.

87

İçeriği destekleyen tablolar

Kitabın Tanıtımı

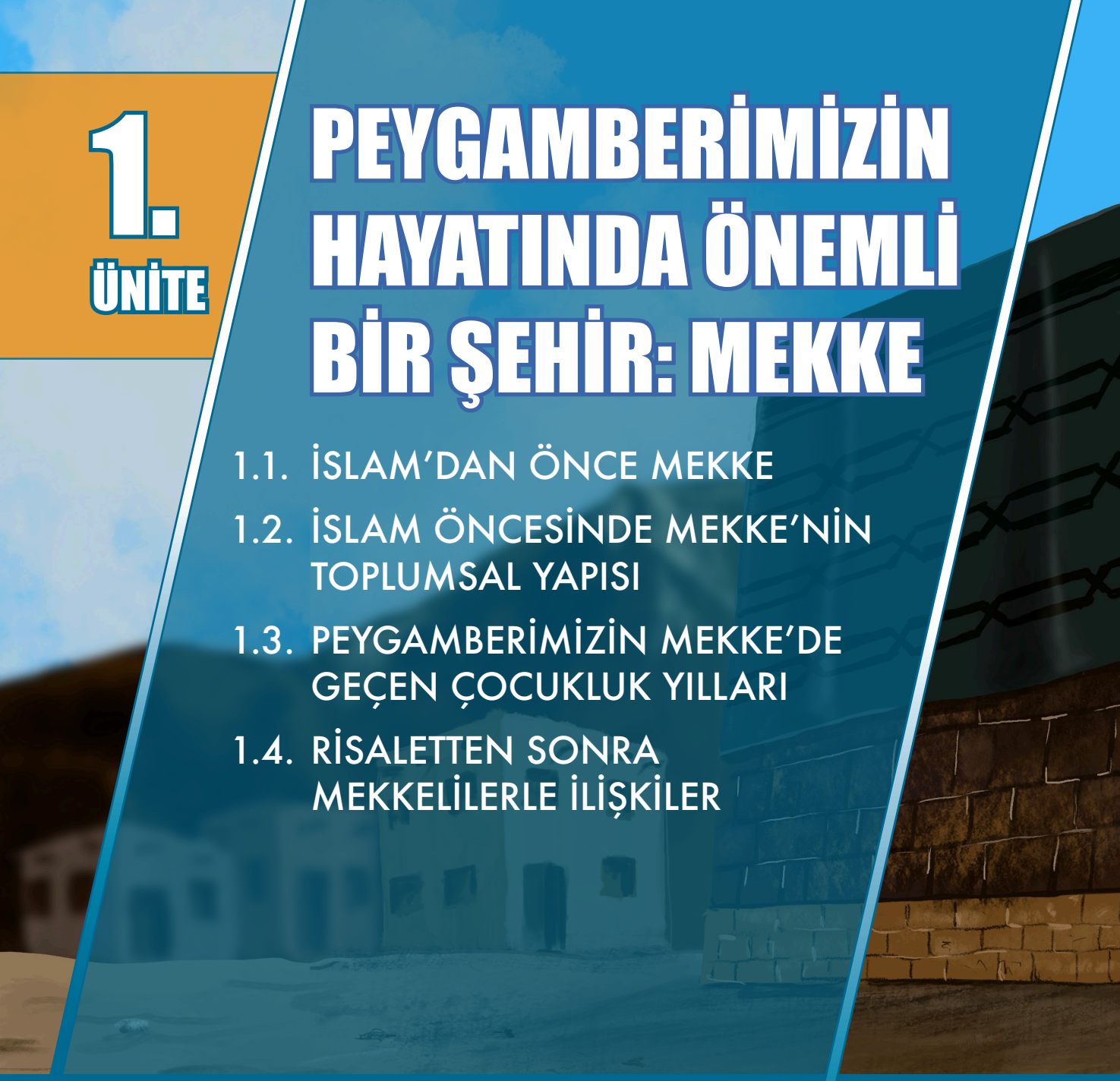

KISALTMALAR

as Aleyhisselam [Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun.]
AŞ Anonim şirket
bk. Bakınız
cc Cellecelalüh (O'nun şanı yücedir.)
çev. Çeviren
DİB Diyanet İşleri Başkanlığı
ed. Editör
Hz. Hazreti
km Kilometre
MEB Millî Eğitim Bakanlığı
ra Radıyallahüanh/radıyallahüanha [Allah (cc) ondan razı olsun.]
sav Sallallahü aleyhi vesellem [Allah'ın (cc) salat ve selamı onun üzerine olsun.]
TDK Türk Dil Kurumu
TDV Türkiye Diyanet Vakfı
ts. Tarihsiz
vb. Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi

Kitap genelinde

- temsilî görseller kullanılmış,
- DİB mealleri esas alınmış,
- terimler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu'na uygun olarak yazılmış,
- referanslar ünite sonlarında sonnot olarak verilmiştir.

1. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞEHİR: MEKKE

1.1. İSLAM'DAN ÖNCE MEKKE

1.2. İSLAM ÖNCESİNDE MEKKE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

1.3. PEYGAMBERİMİZİN MEKKE'DE GEÇEN ÇOCUKLUK YILLARI

1.4. RİSALETTEN SONRA MEKKELİLERLE İLİŞKİLER

► Bu ünitede sizlerden

- İslam'dan önce Mekke'de gerçekleşen önemli olayları çözümleyebilmeyi,
- cahiliye kültürünü anlayabilmeyi,
- Peygamberimizin Mekke'de geçen çocukluk yılları konusunu yapılandırabilmeyi,
- Hz. Peygamber'in risalet sonrasında Mekkelilerle kurduğu ilişkileri özetleyebilmeyi öğrenmeniz beklenmektedir.

► **Genelleme**

Mekke'nin İslam öncesi siyasi ve kültürel yapısını bilmek risalet sürecinin daha iyi anlaşılmasına ve değerlendirilmesine katkı sağlar.

Ünite Dosyası

Ünite Sunusu

Başlarken

Su havzalarının medeniyetlerin oluşumunda önemli bir rolü vardır. Sümerler, Asurlular, Babilliler ve Akadlar tarafından kurulan Mezopotamya uygarlıkları Dicle ile Fırat Nehirleri arasında; Mısır, Hint ve Çin uygarlıkları ise sırasıyla Nil, İndus, Sarı ve Gök Nehirleri etrafında kurulmuştur.

Bu metne göre Mekke şehrinin kuruluşunda etkili olan en önemli faktör ne olabilir?

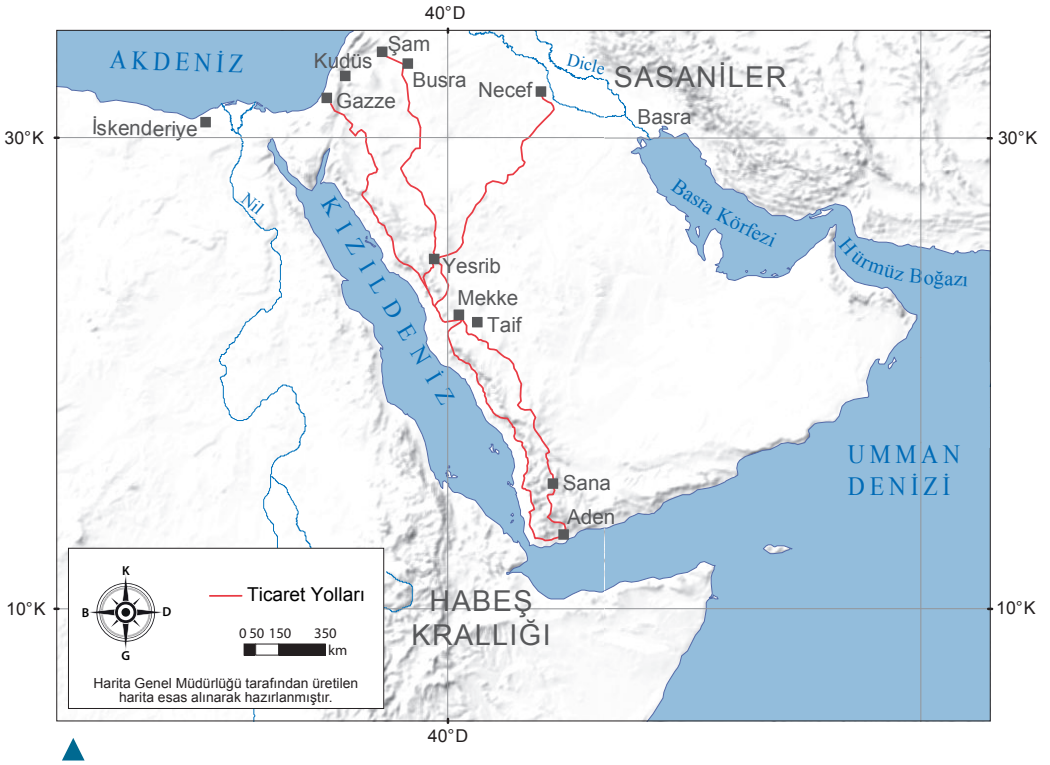
"Kureyş'in güvenliğini, onların kış ve yaz yolculuklarında güvenliğini sağlamak için (Allah lütuflarda bulundu). Onlar da kendilerini besleyip açlıklarını gideren ve her çeşit korkudan emin kılan şu evin (Kâbe'nin) Rabb'ine kulluk etsinler." (Kureyş suresi 1-4. ayetler)

Bu sureye göre Mekkelilerin geçim kaynağı ne olabilir?

1.1. İSLAM'DAN ÖNCE MEKKE

Konuya Başlarken

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Harita 1.1: *Arap Yarımadası'ndan geçen bazı ticaret yolları*

Kâbe'nin Müslümanların kıblesi olması sebebiyle İslam coğrafyacıları dokuzuncu yüzyıldan itibaren dünyayı Mekke'nin merkezindeki Kâbe'ye göre bölümlere ayıran tasarımlar geliştirmişlerdir. Buna göre dünya, merkezinde Kâbe'nin yer aldığı bir daire şeklindedir ve yeryüzündeki ülkelerin her biri Kâbe'nin bir cephesine bakar. Bundan dolayı Kâbe'nin etrafında gerçekleşen tavaf dünyanın kendi etrafında dönüşünü sembolize etmektedir. Coğrafyacılar ülkeleri anlatmaya şehirlerin anası olarak nitelendirilen Mekke'nin yer aldığı Arap Yarımadası'yla, bu bölgeye de Mekke ile başlamışlardır. Mekke'nin asıl önemi, Allah'a kulluk maksadıyla yapılmış ilk mabet olan Kâbe'nin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır. Kur'an'da, Allah'ın evi kabul edilen Kâbe'nin yer aldığı Mekke ve çevresinin her türlü saldırıdan korunmuş güvenli bir yer, insanların manen temizlenip arındığı bir mahal olduğuna işaret edilmiş, bu alanla ilgili birtakım özel hükümler konulmuştur. Mekke bizzat Allah tarafından harem kılınmış ve bu durum, şehrin emin bir yer yapılması için dua eden Hz. İbrahim tarafından ilan edilmiştir. Coğrafi konumunun yanı sıra dinî ve ticari bir merkez olmasından dolayı Mekke; Roma, Bizans, İran, Habeş hükümdarlarının da dikkatini çekmiş ve bu devletlerce birçok kez muhasara altına alınmıştır. (bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mekke", 28/555-557)

1. Bu harita ve metne göre
   a) Mekke şehrini önemli kılan hususlar nelerdir?
   b) Ticaret güzergâhları Mekke ekonomisini nasıl etkilemiş olabilir?
2. Herhangi bir şeye körü körüne bağlı olmanın sizce ne gibi sonuçları olur?

Mekke, Medine ve Taif'le birlikte Hicaz'ın üç önemli şehrinden biridir. Yeryüzünün ilk mabedi olan Kâbe'nin burada yer alması onu diğer şehirlerden ayrıcalıklı hâle getirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de "ekin bitmeyen bir vadi"[1] olarak nitelenen Mekke; Bekke, Ümmülkura ve Beledülemin isimleriyle de anılmıştır.[2]

Çöl ikliminin hâkim olduğu Mekke'de hava her zaman sıcak ve kuraktır. Bu nedenle şehirde bitki örtüsü seyrek ve zayıftır. Dikenli bodur ağaç ve çalılıklar, bu kurak arazide yetişen nadir bitkilerdendir. Yörede yaşanan düzensiz ve şiddetli yağışlar zaman zaman sel felaketlerine de neden olmaktadır.[3]

Mekke'nin bilinen tarihi Hz. İbrahim'in, ailesini Mekke'ye getirmesiyle başlar. İbrahim (as), tevhit mücadelesi verirken Nemrut tarafından atıldığı ateşten ilahi yardımla kurtularak kendisine inananlarla birlikte Kudüs tarafına göç etmişti. Daha sonra vahyin işaretiyle eşi Hz. Hacer ve oğlu İsmail'i (as) Mekke'ye götürüp bırakmıştı. Anne ve oğul, yanlarındaki su ve erzak tükendikten sonra Allah'ın (cc) yardımıyla zemzem adı verilen suya kavuşmuşlardı. Zemzemin bulunmasından sonra insanlar buraya yerleşmeye başlamış, Hz. İbrahim ve İsmail'in (as) Hz. Âdem zamanında inşa edilen Kâbe'nin temellerini bulup onu yeniden inşa etmesiyle de Mekke şehri tevhit inancının merkezi hâline gelmiştir[4] *(Görsel 1.1)*.

Bir şehrin kurulmasındaki en önemli iki unsur bölgenin iklimi ve coğrafi özellikleridir. Şehrin ekonomik, sosyal ve siyasi hayatını bu iki faktör şekillendirir. Tarım ve hayvancılıkta iklim etkili olurken ulaşım, ticaret, savunma gibi alanlardaki durumu şehrin coğrafi konumu belirler. Bir şehrin gelişimi ve diğer şehirlerle rekabet gücü bu özellikler çerçevesinde gerçekleşir. Coğrafyanın kültür ve siyaset arasında bağ kurulmasında da rolü vardır.

Görsel 1.1
İlk yapıldığında Kâbe'nin duvarları harçsız olarak üst üste konulan taşlarla örülmüştü. Binanın yüksekliği yaklaşık 7 metreydi. Yer hizasında iki kapısı bulunan binanın üzeri açıktı ve içine mahzen olarak bir çukur kazılmıştı. (bk. Ünal, "Kâbe", 24/16)

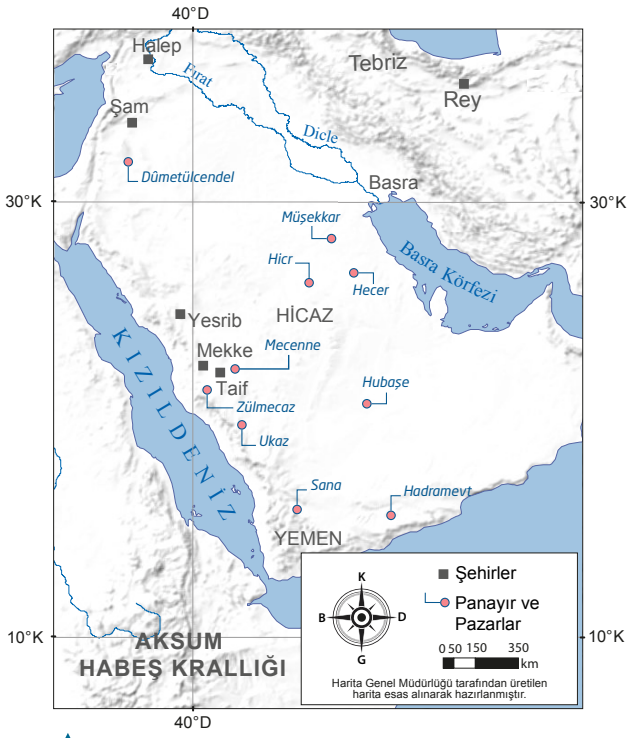
"Gördünüz değil mi (âciz durumdaki) Lat'ı,Uzza'yı ve üçüncüsü olan diğerini, Menat'ı?" (Necm suresi 19-20. ayetler)

Kâbe'ye ev sahipliği yapan Mekke, zamanla putperestliğin hâkim olduğu bir belde hâline gelmiştir. Mekke'ye putperestliği getiren kabile Huzaalılardır. Putlara yönelik dinî uygulamalar özellikle putlardan sorumlu kabileye saygınlık kazandırdığı ve onları siyasi olarak öne çıkardığı için müşrik Araplar zamanla Kâbe'yi yüzlerce putla doldurmuşlardır.[5] Kâbe'deki putların en büyüğü ve en meşhuru, insan şeklinde tasvir edilen Hübel'di. Onun yanı sıra Lat, Uzza ve Menat isimli putlar da Hicaz'da büyük değer görmüştür. Müşrikler Safa Tepesi'ne İsaf, Merve Tepesi'ne ise Naila isimli putları yerleştirmişlerdi.[6]

Mekânların şehirleri hangi yönlerden etkilediğini yorumlayınız.

Tarım ve hayvancılık faaliyetlerine elverişli olmayan Mekke'de en önemli geçim kaynağı ticaretti. Kâbe'nin varlığı, Mekkelileri bölgede ayrıcalıklı bir konuma getirdiği gibi onlara dinî ve ticari bazı fırsatlar da sunmaktaydı. Mekkeliler, bölgedeki çeşitli kabilelerin putlarını Kâbe'ye koyarak şehri putperestliğin merkezi hâline dönüştürmüştür. Hac zamanında Kâbe, çeşitli kabilelerin uğrak yeri hâline gelmişti. Bu kabileler, Kâbe'deki putlara saygı gösterir; onlara kurbanlar, adaklar ve değerli eşyalar sunarlardı. Belde halkı, Mekke ve civarında kurulan pazar ve panayırlar sayesinde özellikle hac dönemlerinde ekonomik yönden hareketli günler geçirirdi *(Harita1.2).* Hz. Peygamber'in de mensup olduğu Kureyş kabilesi, kurulan bu pazarlardan en büyük payı alarak önemli kazançlar elde etmişlerdir.[7]

Kureyş kabilesi, Hz. Peygamber'in atası olan Kusay bin Kilab zamanına kadar siyasi güçten yoksundu. Kabilenin reisi Kusay, Kâbe'yi koruma ve Mekke'yi yönetme görevini Huzaa kabilesiyle yaptığı mücadelenin ardından elde ederek kabileler arasında birliği sağladı. Daha sonra Darünnedve'yi kurarak Mekke'de siyasi birliğin sağlanmasına önemli katkıda bulundu. Darünnedve; Mekke'nin önde gelen ailelerinin şehrin siyasi, sosyal ve ticari işleriyle ilgili kararlar aldığı bir mekândı.

Harita 1.2
Arap Yarımadası'nda kurulan belli başlı panayır ve pazarlar

Mekke şehri, coğrafi ve dinî konumunun sağladığı avantajların yanı sıra Hz. Peygamber'in dedelerinden Haşim bin Abdümenaf ve kardeşleri zamanında yapılan ticari anlaşmalar sayesinde ekonomik yönden büyüdü. Haşim, ticaretlerini Mekke'nin dışında sürdürmek için kıtlık yaşanan bir dönemde Suriye, Habeşistan ve diğer ülkelerle **ilaf** adı verilen anlaşmalar yaptı. Ticaret yolları üzerindeki kabilelerden kendilerine saldırmayacaklarına dair söz aldı. Onun kardeşleri de farklı ülkelerle benzer anlaşmalar yaptılar. Böylece edindikleri ticari imtiyazlar ve Kâbe hizmetlerini yürütmenin sağladığı itibar sayesinde kışın Yemen ve Habeşistan'a, yazın da Suriye ve Anadolu'ya kadar uzanan geniş bir alanda ticaret ağı oluşturdular.[8]

Arap Yarımadası'nda yerel ve uluslararası ticaret Yemen'den Mekke'ye doğru kaymaya başladı. Bunun yanı sıra her yıl çok sayıda insan tarafından Kâbe'nin ziyaret edilmesi, Mekke'nin dinî ve ticari önemini artırmıştı. Bu durum, çevredeki güçlü devletlerin Mekke'ye hâkim olmak için zaman zaman çeşitli girişimlerde bulunmasına neden oldu. Yemen Valisi Ebrehe'nin teşebbüsü bunlardan biriydi. Ebrehe, Hristiyanlığı Arap Yarımadası'nda yaymak ve insanların ilgisini Kâbe'nin yerine Sana'da yaptırdığı "Kulleys" adındaki ihtişamlı kiliseye çekmek istiyordu. Bunu başaramayınca fillerle desteklenmiş büyük bir orduyla Kâbe'yi yıkmak için Mekke üzerine yürüdü. Ancak Allah'ın (cc) yardımıyla Ebrehe'nin ordusu büyük bir hezimete uğradı. Fil Vakası, Hz. Peygamber'in doğumundan kısa bir süre önce gerçekleşmiş, Mekke'nin ve Kureyş'in Arap Yarımadası'ndaki saygınlığını ve gücünü artıran bir olay olarak tarihe geçmiştir.[9]

Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak istemesinin arkasında yatan sebepler ile I. Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nin Çanakkale üzerinden İstanbul'u ele geçirmek istemeleri arasındaki benzerlikler neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kayıp olan zemzem suyunun tekrar gün yüzüne çıkarılması Mekke'deki diğer bir önemli hadisedir. Bu olayın başrolündeki kişi ise Abdülmuttalib lakabıyla tanınan, Peygamberimizin dedesi Şeybe'dir. Saygın ve sevilen bir kişi olan Abdülmuttalib, oğlu Haris ile birlikte uzun süredir kayıp olan zemzem kuyusunu bulup yeniden açtı. Bu başarı, halkın ona duyduğu sevgi ve saygıyı daha da artırdı.[10]

Abdülmuttalib, zemzem kuyusunu ortaya çıkarıp bakımını üstlenince Kureyşlilerin baskılarına maruz kaldı. Bu durumu, tek çocuğu olduğu için çevresi tarafından güçsüz görünmesine bağladı. Eğer on oğlu olursa onlardan birisini şükür niyetiyle kurban edeceğine dair yemin etti. Yıllar sonra Abdülmuttalib'in duası gerçekleşince adağını yerine getirmek üzere oğulları arasında kura çekti. Kura, Hz. Peygamber'in babası Abdullah'a çıktı. Abdülmuttalib orada bulunanların tavsiyeleriyle Abdullah'ın yerine yüz deve kurban etti.[11]

İslam'dan önce Mekke konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bilgi Kartları

Aşağıdaki bilgi kartlarına üzerinde yazan konularla ilgili öğrendiklerinizi yazınız.

Kâbe'nin inşasının şehrin siyasi, dinî ve ticari yapısına etkisi	.....
Mekke'nin putperestliğin merkezi hâline gelmesi ile ticari bir merkeze dönüşmesi arasındaki ilişki	.....

1.2. İSLAM ÖNCESİNDE MEKKE'NİN TOPLUMSAL YAPISI

Arap toplumunun İslam Öncesi Dönemi genel olarak Cahiliye Çağı, bu dönemin hayat tarzı da cahiliye kültürü olarak adlandırılmıştır. Bu adlandırmada Arap toplumunun sahip olduğu dinî anlayış ve sürdürmekte olduğu hayat tarzı belirleyici olmuştur. Zira bilgisizlik anlamına gelen cahiliye kavramı "bir konuda doğru olanın tersine inanma", "bir konuda yapılması gerekenin tersini yapma" gibi anlamları da taşır.[12]

Düşünüyorum

Cafer bin Ebu Talib, Müslümanların sözcüsü olarak Habeşistan Necaşisi'nin huzuruna çıktığında sözlerine şöyle başlamıştı: "Ey hükümdar! Yüce Allah aramızdan birini seçip de onu kendisi için elçi olarak gönderene kadar biz cahillerdendik; putlara tapar, ölü hayvan eti yer ve çirkin işler yapardık. Akrabalarımızı gözetmez, komşuluk haklarını tanımazdık. Güçlü olanlarımız zayıf olanlarımızı ezerdi." (bk. İbni Hişam, es-Sire, 1/359-360)

Bu metne göre "Cahiliye Dönemi" isimlendirmesinin sebeplerini yorumlayınız.

Putları Allah'la (cc) kendileri arasında aracı kabul eden müşrikler taptıkları put, ağaç ve dikili taşlara dua veya secde eder; adakta bulunup kurban keserlerdi. Bundan maksatları sağlık, afiyet, servet, savaşlarda zafer kazanmak gibi dünyevi menfaatlerdi. Müşrikler arasında ilah kabul ettikleri putlara saygısızlık edenler de olurdu. Öyle ki onlar arzu ve istekleri gerçekleşmediğinde putlara kızıp hakaret etmekten çekinmezlerdi. Nitekim Cahiliye Devri'nin tanınmış Arap şairi İmrülkays, babasının öldürüldüğünü duyunca onun intikamını almaya yemin edip bu kararını teyit etmek için beyaz kuvarstan yapılmış bir putun önünde fal okları çekmişti. Her seferinde bu işten vazgeçmesi yönünde bir işaret çıkması üzerine putu sefillikle suçlayan İmrülkays, "Öldürülen senin baban olsaydı intikam almama mâni olmazdın değil mi?" diyerek okları putun başına fırlatmıştır.[13]

Cahiliye Dönemi'ndeki din algısını yorumlayınız.

Cahiliye Dönemi'nde Mekkeliler arasında putlara tapmayan, Kureyş'in batıl âdet ve inançlarına karşı çıkanlar da vardı. Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği dine tabi olan bu kişiler hanif olarak adlandırılmaktadır. Putlar adına kesilen kurban etinden yemeyen, kız çocuklarının toprağa gömülmesine karşı çıkan haniflerin müşterek bir ibadetleri yoktu. Sayıları çok az olan hanifler, dinlerini bireysel olarak yaşayan zahit kimselerdi.[14]

İslam öncesi Arap toplumu, çöl hayatının ortaya çıkardığı bir sosyal yapı olan kabile sistemi üzerine kurulmuştur. Kabile, müşterek atadan geldikleri için aralarında soy bağı bulunan insan topluluklarına verilen isimdir. Kabilenin idaresini zekâ, zenginlik ve şeref sahibi reisler üstlenmiştir. Cahiliye Dönemi Arap toplumunda üç farklı sosyal sınıf bulunmaktaydı. Bu sosyal sınıfların ortaya çıkmasının nedenleri, nesep anlayışı ve mülkiyet dağılımındaki eşitsizlikti.[15]

HÜRLER

- Kabilenin asli üyeleri kabul edilen bu tabaka içinde soylu kimseler yer alırdı.
- Uygulamada eşit haklara sahip olan bu tabaka üyelerinin kabile içindeki ekonomik ve dinî durumlarına göre konumları değişmekteydi.
- Gösteriş ve rahat içerisinde yaşayan bu insanlar, giyim kuşam ve yeme içmeden mesken ve mahalle seçimine kadar diğer tabakadakilerden farklı davranırlardı.

MEVALİ

- Hürlerin altında yer alan bu tabakada hür sığınmacılar ile azat edilmiş köle ve cariyeler bulunurdu.
- Kabile aristokratları köleler tarafından yerine getirilemeyecek, ihtisas gerektiren işleri yaptırmak için bu ara sınıfı bilinçli bir şekilde oluşturmuştu.
- Ticari hareketlilik mevali sayısının fazla olmasına bağlı olduğu için Mekkeliler, şehre gelip yerleşenlere müsaade ederlerdi.

KÖLELER

- En alt sırada yer alan bu tabakada diğer insanların sahip olduğu haklardan mahrum olan kişiler bulunurdu.
- Sayıları oldukça fazla olan bu tabakadaki insanlar; tarlalarda, madenlerde, ticari işlerde, hayvancılıkta çalıştırılan ve hürlerin yapmak istemediği işleri üstlenen işçilerdi.
- Yağma, savaş, tefecilik ve tüccarların dış ülkelerle yaptığı alım satım faaliyetleri, köle sınıfının devamına zemin oluşturmaktaydı.

▲ ***Grafik Bilgi 1.1***
Cahiliye Dönemi'ndeki sosyal sınıflar

Cahiliye toplumunun ekonomik hayatı, tabiat şartları ve kabilenin yaşayış tarzına göre farklılık gösterirdi. Kabile mensupları da buna bağlı olarak günlük yaşamlarını sürdürebilmek için kendilerine uygun meslekler edinmişti. Çölde yaşayan bedevi kabilelerde avcılık ve hayvancılık; şehirde yaşayan hadari kabilelerde ise daha çok ticaret, tarım, madencilik ve üretim faaliyetleri ön plandaydı[16] *(Görsel 1.2)*.

Görsel 1.2
Bedeviler, deve veya keçi kılından yapılmış çadırlarda göçebe hayatı yaşardı.

Arapların sosyal hayatında önemli bir yeri olan, aynı soydan gelenlerin birlikte hareket etmesini sağlayan ve dayanışma anlamına gelen asabiyet anlayışı, kabile üyeleri üzerinde çeşitli şekillerde varlığını ve tesirini göstermiştir. Bu durum, mensup olunan kabileyle övünme ve kan davası gütme şeklinde kendini gösterirdi. Asabiyet, kabilenin kutsal değeri kabul edildiğinden kabile fertleri soylarını yüceltmeyi ve üstün olarak göstermeyi öncelikli görev saymışlardır. Arap kabileleri, bir yerde toplandıklarında mutlaka birbirleriyle övünme yarışına girişirlerdi. Bu yarışta en büyük görev kabile şairlerine ve hatiplerine düşerdi. Dolayısıyla cahiliye şiirinin ana konularını da genellikle kabileyi övmek, düşmanları hicvetmek, hasımlara meydan okumak, mensup olduğu soyu intikama teşvik etmek gibi kabile asabiyetiyle ilgili mevzular oluşturmaktaydı.

Asabiyet anlayışının en önemli tezahürlerinden biri olan intikam duygusu "Eyyamü'l-Arap" denilen kabile savaşlarının yaşanmasına sebep olmuştur. Arap sosyal hayatında intikam almayan kabile kınandığından kan davası gütmek her kabile mensubu için zorunlu bir görev sayılmıştır.[17]

Düşünüyorum

"Ümmetimde cahiliye âdetlerinden kalma dört şey vardır ki bunları (kolaylıkla) terk edemezler. Bunlar; asaleti ile övünmek, başkalarının soyuna dil uzatmak, yıldızları vesile edinerek yağmur istemek ve ölünün arkasından yüksek sesle ağlayarak yas tutmaktır." (Müslim, "Cenâiz", 29)

Bu hadisten hareketle cahiliye zihniyetinin sürekliliği hakkında neler söylenebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik-1

35 dk.

Amaç: *Cahiliye kültürünü anlayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *İslam'dan önceki Arap toplumunun dinî, sosyal ve kültürel hayatını inceleyiniz.*
- *İncelemelerinizden hareketle cahiliye kültürünün oluşmasına zemin hazırlayan temel etkenleri belirleyiniz.*
- *İki kişilik gruplar oluşturarak konu hakkında ortak bir görüş belirleyiniz.*
- *Öğrendiklerinizden yola çıkarak cahiliye kültürünün genel özelliklerini listeleyiniz.*
- *Belirlediğiniz görüş ve özellikleri diğer sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Yapılan çalışma öğretmenin öğrencilere anlık dönütler vermesiyle değerlendirilecektir.*

Kontrol Noktası

Aşağıdaki çıkış biletine cahiliye kültürünün tezahürleri ile ilgili doğru bilgi içeren, kısa ve etkileyici bir cümle yazınız.

Savaşın yaygın, barışın ise nadir görüldüğü bir çağda çatışmayı yaşamlarının bir parçası hâline getiren cahiliye Arapları; kutsal saydıkları zaman dilimlerinde savaştan kaçınmaya, malları ve canlarını korumaya çalışmışlardır. Bu sebeple cahiliye geleneğine bağlı olarak Araplar; haram kabul ettikleri zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarında savaşmanın yasak olduğuna inanır, kabileler arası savaşa son verirlerdi. İntikam duygusuyla yanıp tutuşsalar da bu aylarda savaşmak ve saldırı düzenlemekten kaçınırlardı. Buna rağmen Mekke ve civarında yaşayan bazı kabileler arasında her türlü çatışma ve kan dökmenin yasak olduğu bu aylarda çeşitli sebeplerle savaşlar meydana gelmiştir. Haram aylarda ve harem kabul edilen Kâbe ve çevresinde cereyan eden bu savaşlar, cahiliye anlayışında "Ficar Savaşları" olarak adlandırılmıştır.[18]

Cahiliye Dönemi'nde Mekke'de kabileler arasında yaşanan çatışmalar haricinde dışarıdan hac ve ticaret için gelen kimseler, güçsüz görüldükleri durumlarda çeşitli haksızlıklara uğruyordu. Umre için Yemen'den gelen bir tüccarın yaşadıkları, sözü edilen haksızlıklara bir örnek niteliğindedir.

İslam öncesinde Mekke'nin toplumsal yapısı hakkındaki e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bu tüccar, bir Mekkeli ile ticaret yapmış fakat alıcı, malların parasını kasıtlı olarak ödememişti. Kureyşlilerden yardım talebinde bulunan Yemenlinin bu çağrısı şehirdeki duyarlı insanlar arasında karşılık bulmuştu. Mekke'nin nüfuzlu kabile reislerinden Abdullah bin Cüdan'ın evinde bir araya gelen bazı kabile temsilcileri, başta bu Yemenli olmak üzere haksızlığa uğrayan herkese yardımcı olacaklarına dair söz vererek zulmü sonlandırmışlardır. Mekke'nin ileri gelenlerinin hazır bulunduğu antlaşmaya Hz. Peygamber de amcası Zübeyr'le birlikte katılmıştır. Bu antlaşma Mekkeliler tarafından daha sonra Hilfülfudul (Erdemliler Birliği) olarak isimlendirilecektir.[19]

Şahit olduğunuz haksızlıklar karşısında ne yapılması gerektiğini adil olmanın önemi bağlamında açıklayınız.

Peygamber Efendimiz, dâhil olduğu Hilfülfudul Antlaşması'ndan *"Gençliğimde amcalarımla beraber iyi insanların yapmış olduğu antlaşmada hazır bulunmuştum. Bana (değerli) kızıl develer dahi verilse bu antlaşmayı bozmak istemezdim."*[20] şeklinde övgüyle bahsetmiştir. Hilfülfudul'a katılmış biri olarak Hz. Peygamber, haksızlığa uğradığı için yardım çağrısında bulunanlara her zaman elini uzatmıştır. Ebu Cehil'e sattığı devenin parasını alamayan bir tüccarın yaşadıkları buna güzel bir örnektir: Uğradığı haksızlığın giderilmesini talep eden tüccara Kureyşliler, o sırada Mescid-i Haram'da oturmakta olan Hz. Muhammed'i (sav) işaret ederek "Ona git, hakkını o alır." dediler. Bunun üzerine adam, başına gelenleri Resulullah'a da anlatarak yardım istedi. Hilfülfudul'da verdiği sözü her zaman hatırında tutan Hz. Peygamber, tüccarla beraber Ebu Cehil'in evine gitti ve devenin borcunun derhal ödenmesini istedi. Resul-i Ekrem'in kararlı duruşu karşısında Ebu Cehil devenin parasını vermek durumunda kaldı. Mağduriyeti giderilen tacir, Kureyşlilerin yanına gelerek "Allah, Muhammed'e karşılığını fazlasıyla versin. O, hakkımı ondan kolayca aldı." diyerek Hz. Peygamber'in bu tavrını övdü.[21]

Ders Dışı Etkinlik-1

3 Hafta

Amaç: *Hz. Peygamber'in üyesi olduğu Hilfülfudul'un ortaya çıkışı ile toplumsal sorunlar arasında bağ kurabilme ve toplumsal sorumluluk bilinci geliştirebilme*

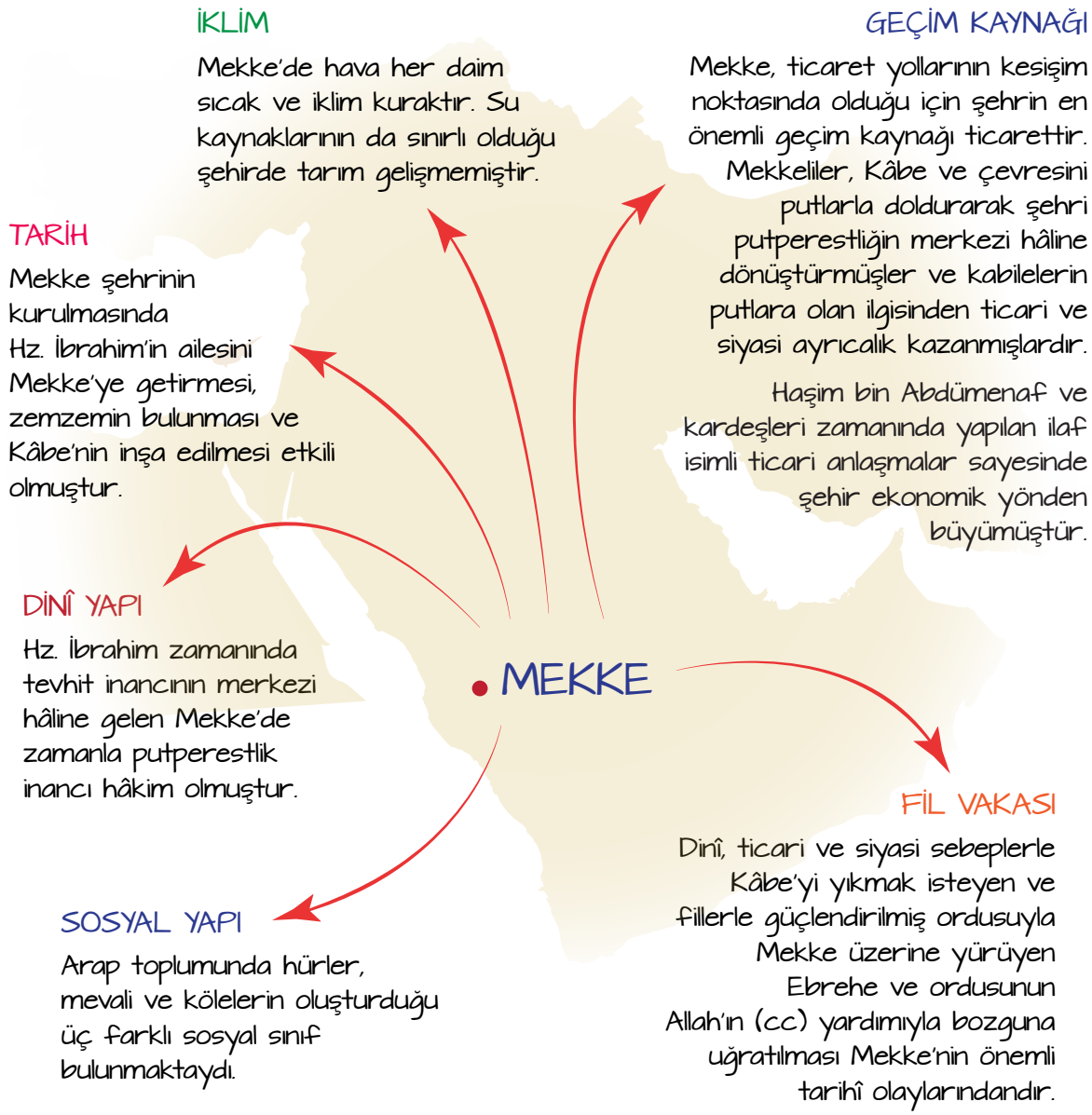
Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek Hz. Peygamber'in Hilfülfudul'a katılması örneğinden hareketle grup çalışması yoluyla bir sosyal sorumluluk projesine katılınız.*

Not: *Karekodda verilen kontrol listesi etkinliğin hangi ölçütlere göre değerlendirileceğiyle ilgili bilgiler içermektedir. Etkinlik öncesinde mutlaka inceleyiniz.*

- *Beşer kişilik gruplara ayrılınız.*
- *Çevrenizdeki sivil toplum kuruluşlarını listeleyiniz.*
- *Hangi grubun hangi sivil toplum kuruluşuna katılacağını belirleyiniz.*
- *Seçtiğiniz kuruluşun çalışmaları hakkında bilgi toplayınız.*
- *Grup olarak size uygun bir gönüllülük projesi seçiniz.*
- *Projeye katılmak için gerekli hazırlıkları yapınız.*
- *Projeye nasıl katkı verebileceğinizi planlayınız.*
- *Size ayrılan sürede projedeki görevlerinizi yerine getiriniz.*
- *Projedeki tespitlerinizi raporlaştırınız ve sınıfta sununuz.*

Değerlendirme: *Çalışmalarınız yandaki karekodda verilen kontrol listesi ile değerlendirilecektir.*

Kontrol Noktası

Bu grafik bilgiye göre aşağıdaki ifadelerden hangilerine ulaşılabilir? İşaretleyiniz.

- [ ] a) İslam'dan önce Mekke'de toplumsal eşitsizlik hâkimdir.
- [ ] b) Kâbe'nin inşası Mekke tarihinde önemli bir yere sahiptir.
- [ ] c) Mekke tarih boyunca putperestliğin merkezi olmuştur.
- [ ] ç) Mekke'de tarım yapılamaması coğrafi sebeplerden dolayıdır.
- [ ] d) Fil Vakası Mekke'nin itibarını zedeleyen bir olay olarak tairihe geçmiştir.
- [ ] e) Mekke'nin dinî bir merkez olması ticari hayatı da etkilemiştir.

1.3. PEYGAMBERİMİZİN MEKKE'DE GEÇEN ÇOCUKLUK YILLARI

Mekke, Fil Vakası'ndan yaklaşık elli beş gün sonra Rebiyülevvel ayının on ikinci gecesinde miladi 571 yılında Hz. Muhammed'in (sav) doğumuna şahitlik etti.[22] Yetim olarak dünyaya gelen Peygamberimiz, annesi Amine'nin yanında kısa bir süre kaldı. Zira Arap toplumunda yeni doğan çocukları sütanneye verme geleneği vardı *(Görsel 1.3)*. Peygamberimiz de sütanneliğini üstleneceği bir çocuk almak üzere Mekke'ye gelen Halime Hatun'a emanet edildi. İki yaşına kadar Sadoğulları yurdunda sütannesiyle birlikte yaşadı.

Görsel 1.3
Mekkeliler, yeni doğan çocuklarını sağlıklı bir iklimde yetişmesi ve konuşmayı Arapçanın en güzel kullanıldığı ortamda öğrenmesi için vahalardan gelen sütannelere emanet ederdi. (bk. Çubukçu, "Halîme", 15/338)

Peygamberimiz, iki senenin sonunda ailesinin yanına götürülmeyip sütannesinin yanında kalmaya devam etti. Çünkü Mekke ve çevresinde etkili olan veba salgını Hz. Peygamber'in ailesini endişelendirmiş, aile oğullarının bir süre daha Halime ile kalmasını istemişti. Böylece Hz. Peygamber'in Sadoğulları yurdundaki yaşamı dört yaşına kadar devam etti. Hz. Peygamber daha sonra ashabına sütannesinin yanında geçirdiği günlerden ve süt kardeşleri Abdullah, Üneyse ve Şeyma'dan bahsetmiş ve *"Ben sizin en fasih konuşanınızım. Kureyşliyim ama Sad bin Bekr yurdunda süt emzirildim."* buyurmuştur.[23]

Peygamberimizin Sadoğulları yurdunda geçen hayatının onu hangi yönlerden etkilemiş olabileceğini yorumlayınız.

Hz. Peygamber, sütannesinin yanından Mekke'ye döndükten sonra iki yıl kadar annesiyle birlikte yaşadı. Altı yaşındayken annesi ve dadısı Ümmü Eymen (ra) ile akrabalarını ve babasının kabrini ziyaret etmek üzere Yesrib'e gitti. Burada yaklaşık bir ay kalan Peygamberimiz, akrabalarının yanındaki çocukluk günlerini daha sonra ashabına *"O gün dayımın kızı Enise'yle şu evlerin yanında oyun oynardık. Dayımın oğulları da bize katılır, birlikte evin damına çıkar, duvarlara konan kuşları uçururduk. Sık sık Neccaroğulları'nın kuyusuna yüzmeye giderdik. Ben yüzmeyi orada öğrendim."* sözleriyle anlatmıştır. Bu ziyaretin ardından Mekke'ye dönerken Peygamberimizin annesi Amine rahatsızlanarak Ebva denilen yerde vefat etti ve buraya defnedildi.[24]

Annesini Ebva'da bırakan Peygamberimiz, Ümmü Eymen (ra) tarafından Mekke'ye götürülüp dedesine teslim edildi. Bundan sonraki iki yılını dedesi Abdülmuttalib'in himayesinde geçirdi. Onu en güzel şekilde koruyup kollayan dedesi ona karşı daima ilgili, şefkatli ve müsamahalı davrandı. Abdülmuttalib torununu yanından ayırmamaya özen gösteriyor, Peygamberimizin yakınındakilere de onu gözetip korumaları konusunda sıkı tembihlerde bulunuyordu. Hz. Peygamber, dedesinin yanında herkesten daha ayrıcalıklı bir yere sahipti. Abdülmuttalib, Kâbe'nin yanında kendisi için ayrılmış bölüme yalnızca onun oturmasına izin verirdi. Vefat etmeden evvel tüm çocuklarına bu yetim torununu koruyup kollamalarını vasiyet ederek onu oğullarından **Ebu Talib**'e emanet etti.[25]

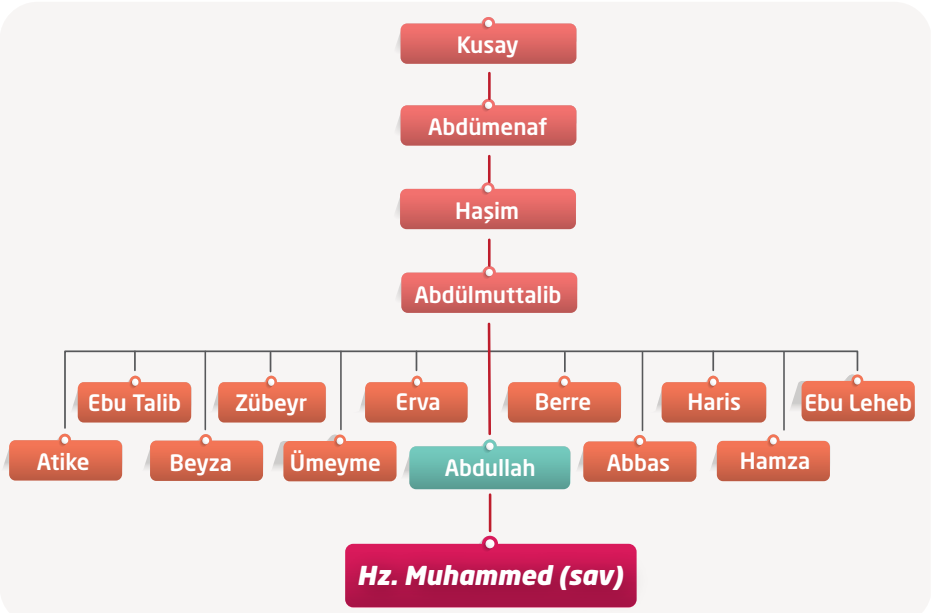
Ebu Talib, babasının emanetine sahip çıkarak Peygamberimizi daima koruyup gözetti. Hanımı Fatıma binti Esed'le birlikte öz evlatları gibi ihtimam göstererek onu anne baba şefkatinden mahrum bırakmadılar. Onların muhabbetine derin bir saygıyla karşılık veren Hz. Peygamber, çocukluk yıllarında muhatap olduğu bu yakın ilgiden duyduğu memnuniyeti her vesileyle ifade etmiştir. Allah Resulü, yengesi Fatıma (ra) vefat ettiğinde *"Sen benim annemden sonraki annemdin. Karnımı doyurur, beni giydirir, bana bakar, kendin yemez bana yedirirdin."*[26] sözleriyle ona olan minnettarlığını dile getirmiştir.

Çocukluk yıllarında çobanlık yaparak amcasına yardımcı olmaya gayret eden Hz. Peygamber, ticareti de amcasının yanında öğrenmiştir. Peygamberimizin amcasıyla çıktığı seyahatlerden biri olan Şam yolculuğu, Ebu Talib'in yeğenine gösterdiği özene işaret etmesi bakımından önemlidir. Nitekim katıldıkları kervan Busra'da bir manastırda konaklamış ve manastırın rahibi, Ebu Talib'e yeğeninin emniyeti için onu Şam'a götürmemesini tavsiye etmişti. Ebu Talib, bu tavsiye üzerine endişelenerek Şam'a gitmekten vazgeçmiş ve mallarını Busra'da satıp Mekke'ye dönmüştü.[27]

Ebu Talib

Hz. Peygamber'in babası Abdullah ile amcası Zübeyr'in öz kardeşidir. Babasının ölümünden sonra Haşimoğulları'nın reisliği ona geçmiş, kendisine miras kalan hacılara su ve yiyecek temini görevini ise maddi durumu kötüleştiği için kardeşi Abbas'a bırakmıştır. (bk. Fığlalı, "Ebû Tâlib", 10/237)

Peygamberimizin aile büyüklerinden gördüğü ilgi ve şefkat onun kişiliğini nasıl etkilemiş olabilir? Kendi yaşamınızdan örnekler vererek yorumlayınız.

Grafik Bilgi 1.2
Hz. Peygamber'in ataları ve aile büyükleri (bk. Fayda, "Muhammed", 30/406-421)

Peygamberimizin çocukluk yıllarıyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Öğrenme Günlüğü

Aşağıdaki öğrenme günlüğünü üzerinde yazan ifadeler doğrultusunda doldurunuz.

Tarih: .../.../.....

Konu: Peygamberimizin Mekke'de Geçen Çocukluk Yılları

★ Konuyla ilgili önceden bildiklerim:

★ Benim için yeni olan bilgiler:

★ Peygamberimizin çocukluk yılları ile ilgili çıkarımlarım:

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere doğru kelimeleri yazınız.

Yetim olarak dünyaya gelen Peygamberimiz, dört yaşına kadar sütannesi Halime'nin yanında ..... yurdunda yaşadı.

Sütannesinin yanından dönünce annesi Amine'nin vefatına kadar ..... yıl onunla yaşadı.

Annesinin vefatından sonra iki yıl boyunca dedesi ..... ile birlikte hayatını sürdürdü.

Dedesinin vefatı üzerine ..... yaşındayken amcası Ebu Talib'in evine taşındı.

1.4. RİSALETTEN SONRA MEKKELİLERLE İLİŞKİLER

Peygamberimiz gençlik yıllarından itibaren dürüstlüğü ve güvenilirliği ile Mekkelilerin takdirini kazanmıştı. Ancak risaletten sonra Mekkelilerin Hz. Peygamber'e tavrı yavaş yavaş değişmeye başladı. İlk başlarda İslam davetine kayıtsız kalan müşrikler, putperestliği eleştiren ayetlerin nazil olması ve dinlerinin ayıplanıp atalarının akılsızlıkla suçlanması üzerine Hz. Peygamber'e tepki göstermeye başladılar.

Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'in davetine karşı çıkmalarının önemli sebeplerinden biri, atalarının dinine olan bağlılıklarıydı. Onlar, atalarının inanç ve geleneklerini mutlak doğru kabul ettikleri için eski inançlarını terk etmek istememişlerdir *(Görsel 1.4)*. Asabiyet anlayışının getirdiği kabileler arası mücadele de tebliğe karşı çıkışta önemli bir yere sahiptir. Kureyşliler, Hz. Peygamber'in kabilesinin kendilerine üstünlük sağlamasından korktukları için Haşimoğulları'na mensup bir peygamber fikrine doğrudan karşı çıkmışlardı. Nitekim Ebu Cehil'in, "Biz şimdiye kadar Abdümenafoğulları ile şan ve şeref için mücadele ettik durduk. Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar halka bağışta bulundular, biz de bulunduk. Onlar arabuluculuk yaparak diyet üstlendiler, biz de üstlendik. Sonunda aynı dereceye ulaşarak neredeyse burun buruna giden iki yarış atı konumuna geldik. Şimdi onlar 'Bizim içimizden kendisine vahiy gelen bir peygamber çıktı.' dediler. Biz bunun dengini nereden bulup çıkaracağız. Vallahi bu sebeple ona hiçbir zaman inanmayız."[28] şeklindeki sözleri asabiyet anlayışının bu konudaki etkisini ortaya koyan çarpıcı bir örnektir.

Görsel 1.4
Müşrikler, put evleri şeklinde tapınaklar inşa ettikleri gibi evlerinin önünde de putlar bulundururlardı.

Taşıdıkları siyasi ve ekonomik kaygılar, müşriklerin Hz. Peygamber'e karşı çıkışlarında önemli bir role sahiptir. Zira müşrikler, putperestlik ortadan kalkarsa diğer Arap kabileleri arasındaki itibarlarını kaybedeceklerini, ekonomik açıdan da zarar göreceklerini düşünüyorlardı.

Müşrikler geçmiş ümmetlerin peygamber kıssalarından etkilenerek sürekli mucizeler gösteren bir peygamber algısı oluşturmuşlar, zihinlerindeki bu algıya ters düştüğü için de Hz. Peygamber'in risaletini kabul etmemişlerdir. Ayrıca kendilerinin uygun gördüğü birinin değil de Hz. Muhammed'in (sav) peygamber seçilmesine rıza göstermemeleri, kibir ve gurura kapılmaları, inananları hor görmeleri, Müslüman olurlarsa kınanmak ve alay edilmekten korkmaları sebebiyle İslam davetini reddetmişlerdir.[29]

1 — Münazara ve Münakaşa

Müşrikler, Hz. Peygamber'den Rabbine dua edip ölmüş olan ataları Kusay'ı diriltmesini yahut melekleri kendilerine göstermesini isteyerek onu zor durumda bırakmayı amaçladılar. Müşriklerin yanı sıra inananlar nezdinde Allah Resulü'nü itibarsızlaştırmak için de bu ve benzer konularda onunla tartışmaya girdiler.

2 — Alay ve İftira

Kureyşliler, Hz. Muhammed'le (sav) "İşte Abdülmuttaliboğulları'nın kendisiyle gökten konuşulan oğlu!" şeklinde alay ederek tebliği engellemeye çalıştılar. Kâhin, mecnun veya şair olmakla itham ettikleri Hz. Peygamber'e karşı iftiralarda bulundular.

3 — Anlaşma Teklifi

Müşrikler, davasından vazgeçmesi hâlinde kendisini Mekke'nin reisi yahut en zengin kişisi yapabileceklerini söyleyip Hz. Peygamber'le anlaşma yolu aradılar. Bu teklifin işe yaramaması üzerine işi dinî boyuta taşıdılar ve "Dinlerimizi birleştirelim." önerisiyle bir nevi uzlaşma arayışına girdiler.

4 — Ebu Talib'e Baskı

Kureyşliler, Hz. Peygamber'e verdiği desteği çekip ona engel olması amacıyla Ebu Talib'e defalarca müracaatta bulundular. Hz. Peygamber bu baskılara direnmekte zorlandığını ifade eden amcasına yolundan asla dönmeyeceğini söyledi.

5 — Haşimoğulları'na Ambargo

Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetleriyle ilgili Ebu Talib'e yaptıkları uyarılardan bir netice elde edemeyince yeni bir yol arayışına girdiler. Kabile dayanışması gereği Resulullah'ı himaye eden Haşimoğulları'na baskı uygulamak için ambargo kararı alarak İslam davetini etkisiz kılmaya çalıştılar.

6 — Fiilî Saldırı

Müşrikler, İslam davetini etkisiz kılmaktaki tüm girişimlerin başarısız olduğunu görünce düşmanlığın boyutunu artırdılar. Hedeflerine ulaşmak amacıyla Allah Resulü'nün şahsına yönelik fiilî saldırılarda bulunmaya başladılar. Saldırılarını onu öldürme teşebbüsüne kadar vardırdılar.

▲

Grafik Bilgi 1.3: *Mekke Dönemi'nde müşriklerin İslam davetine karşı tavırları*

Etkinlik-2

35 dk.

Amaç: *Mekkeli müşriklerin İslam davetine yönelik tepkilerini çözümleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki ayetleri inceleyiniz ve uygulama adımlarını takip ediniz.*

"Aynı şekilde senden önce de hiçbir topluluğa bir uyarıcı göndermedik ki topluluğun zevküsefaya dalmış kesimi şöyle demiş olmasınlar: 'Biz atalarımızı bir inanç üzerinde bulduk ve biz onların izinden gitmekteyiz.' Peygamber, 'Size, atalarınızı üzerinde bulduğunuz yoldan daha doğrusunu getirsem de mi?' diye sordu. Onlar da 'Biz sizin getirdiğiniz mesajı inkâr ediyoruz.' cevabını verdiler." (Zuhruf suresi 23-24. ayetler)

"Şöyle cevap verdiler: Seni toplumun en aşağı kesiminin izlediğini göre göre sana iman eder miyiz!" (Şuara suresi 111. ayet)

"(Onlar) 'Seninle beraber doğru yolu izlersek yurdumuzdan sökülüp atılırız.' diyorlar…" (Kasas suresi 57. ayet)

"Bunları ve atalarını ise gerçeğin bilgisi (Kur'an) ve aydınlatıcı elçi gelinceye kadar dünya nimetlerinden yararlandırıp yaşattım. Gerçeğin bilgisi gelince, 'Bu bir büyü, biz bunu kabul etmiyoruz.' dediler." (Zuhruf suresi 29-30. ayetler)

"İlahi uyarı içimizden ona mı indirildi şimdi!.." (Sad suresi 8. ayet)

- *Müşriklerin İslam davetine hangi gerekçelerle karşı çıktıklarını bu ayetlerden hareketle belirleyiniz.*
- *Önce iki, sonra dört ve daha sonra sekiz kişilik gruplar oluşturup, belirlediğiniz hususları aşamalı olarak gruplarınızda paylaşınız.*
- *Tartışmalar sonucunda grubunuzun ulaştığı çıkarımı yazılı olarak tüm sınıfla paylaşınız.*

Değerlendirme: *"Müşriklerin İslam'a karşı çıkmalarının altında dinî, ekonomik ve sosyolojik sebepler bulunmaktadır." çıkarımına katılıp katılmadığınızı işaretleyerek cevabınızın gerekçesini yazınız.*

☐ Katılıyorum. .....

.....

.....

.....

☐ Katılmıyorum. .....

.....

.....

.....

Müslümanlar sayı ve güç bakımından müşriklerle mücadele edebilecek seviyede olmadığı için müşriklerin gerçekleştirdiği psikolojik, ekonomik ve fiziki saldırılara karşılık veremediler. Her çeşit tahrik ve eziyet karşısında duruşlarını bozmayıp sabır ve kararlılık içerisinde hareket ettiler.

Müşriklerin baskı ve zulümlerine dayanmak, herhangi bir himayesi bulunmayan müminler için iyice zorlaşmıştı. Peygamberimiz, Mekke'de baskı altında olan müminleri *"Habeş toprağında yanında hiçbir kimsenin zulme uğramayacağı bir kral vardır. Orası doğruluk yurdudur. Allah bir kapı açıncaya kadar oraya gitseniz."* diyerek Habeşistan'a gitmeye teşvik etti.[30]

Etkinlik-3

35 dk.

Amaç: *Habeşistan'a hicretin sebep ve sonuçlarını çözümleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki tabloyu inceleyiniz ve araştırma konularından birini seçerek uygulama adımlarını takip ediniz.*

Not: *Karekodda verilen kontrol listesi etkinliğin hangi ölçütlere göre değerlendirileceğiyle ilgili bilgiler içermektedir. Etkinlik öncesinde mutlaka inceleyiniz.*

Habeşistan'a Hicretin Sebepleri
• *Müslümanların Mekke'de can güvenliğinin kalmaması*
• *Habeşistan'ın adaletli bir krala sahip güvenli bir yer olması*
• *Habeşistan'da Müslümanlar için geçim imkânlarının bulunması*

Habeşistan'a Hicretin Sonuçları
• *Müslümanlar geçici bir süreliğine rahat bir ortam bulmuştur.*
• *İslam, Arap Yarımadası dışında yayılma olanağına erişmiştir.*
• *Müslümanlara farklı kültür ve dinlerden insanlarla etkileşim kurma fırsatı sağlamıştır.*

Araştırma Konuları
1. Habeşistan'a hicret edenlerin sosyoekonomik durumları
2. Müşriklerin, Müslümanları Habeşistan'dan geri döndürme çabaları
3. Habeşistan'a hicret edenlerin dönüş süreci
4. Habeşistan'a hicretin farklı inançlarla bir arada yaşama tecrübesi açısından değerlendirilmesi

- *Araçları belirleyerek konu ile ilgili araştırma yapınız.*
- *Seçtiğiniz konuyla ilgili bulduğunuz bilgilerin doğruluğunu farklı kaynaklardan teyit ediniz.*
- *Doğruladığınız bilgileri uygun bir yöntemle kaydediniz.*
- *Kaydettiğiniz bilgilerden yola çıkarak konu ile ilgili önemli noktaları ve sonuçları belirleyiniz.*
- *Ulaştığınız sonuçları kendi cümlelerinizle sınıfta paylaşınız.*

Değerlendirme: *Çalışmalarınız aşağıdaki karekodda verilen kontrol listesi ile değerlendirilecektir.*

Tarihten

Cafer bin Ebu Talib, Habeşistan Kralı'nın huzurunda şu konuşmayı yapmıştır: "Ey hükümdar! Allah aramızdan birini seçip de onu kendisi için elçi olarak gönderene kadar biz cahillerdendik; putlara tapar, ölü hayvan eti yer ve çirkin işler yapardık. Akrabalarımızı gözetmez, komşuluk haklarını tanımazdık. Güçlü olanlarımız zayıf olanlarımızı ezerdi. Uzun bir müddet bu hâlde yaşadıktan sonra Allah bize aramızdan soyunu, doğruluğunu, güvenilirliğini ve iffetini bildiğimiz bir peygamber gönderdi. O bizi Allah'ın birliğini tanımaya ve O'na ibadet etmeye çağırdı. Putlara tapmaktan, Allah'a ortak koşmaktan bizi uzaklaştırdı. Doğru söylemeyi, emanete ve akrabalık bağına riayet etmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, haramdan, kan dökmekten sakınmayı emretti. Çirkin işlerden, yalandan, yetim malı yemekten, namuslu kadına iftira etmekten menetti. O, bize diğer insanlara kötülük yapmaktan çekinmeyi, sadece Allah'a ibadet etmeyi, sadaka vermeyi ve her çeşit iyi ve güzel ameller işlemeyi öğretti. Bütün bunlar bize hoş ve cazip geldi ve biz bunları yapmaya başladık. Fakat bunun üzerine insanlarımız bize düşman oldu ve işkence etti. Onların bize yaşattıklarından dolayı vatanımızı terk etmek zorunda kaldık. Bize zulmettikleri, kötülükte bulundukları ve bizimle dinimiz arasına girdiklerinde memleketinize gelerek sizi tercih ettik. Komşuluğunuzu istedik ve yanınızda bize zulmedilmeyeceğini ümit ettik." (İbni Hişam, *es-Sire,* 1/359-360)

Grafik Bilgi 1.4
Habeşistan'a Hicret

Yaşam koşullarındaki olumsuz tablonun yanında Mekke'de tebliğ faaliyetleri yürütülemez hâle gelince Müslümanlar 622 yılında Medine'ye hicret etti. Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik vasfına Hicret'ten sonra devlet başkanı sıfatı da eklendi. Müslümanların siyasi bir güç hâline gelmesi üzerine Mekkelilerle ilişkiler askerî ve siyasi bir boyut kazandı. Müşriklerin Mekke'de yaşam hakkı vermedikleri Müslümanlara karşı düşmanlıklarını Hicret'ten sonra sürdürmesi ve Müslümanlara savaş izni veren ayetlerin nazil olması askerî mücadele döneminin başlamasında etkili oldu.

Bedir Savaşı

seriyye

Peygamber Efendimiz dinî, askerî, siyasi ve ticari sebeplerle bazı bölgelere **seriyye**ler göndermeye başladı. Bu birlikler çatışmadan uzak durmaya özen gösteriyor ve sadece Kureyş'e ait kervanları engelliyorlardı. Mekkeli müşriklerle Müslümanların askerî alanda ilk karşılaşması olan Bedir Savaşı'na da Ebu Süfyan başkanlığındaki bir kervanın durdurulmak istenmesi sebep olmuştur. Ashabıyla yaptığı istişareler neticesinde Suriye'den dönen bu kervana müdahale kararı alan Resulullah, yaklaşık üç yüz kişilik birliğiyle yola çıkmıştı. Müslümanlar kervanı ellerinden kaçırsa da Mekke'den kervana destek için gelen Ebu Cehil komutasındaki bin kişilik ordu Bedir'e yaklaşmıştı.

İslam ordusu savaş alanına müşriklerden önce geldi. Resulullah, ashabıyla istişaresi neticesinde ordunun su ihtiyacını giderdikten sonra kuyuları kapattırdı ve karargâhını yüksek bir yere konuşlandırdı. Müşrikler, su kuyularına ulaşamadıkları gibi yağan yağmurun zemini bozması sebebiyle de zor durumda kaldılar. 624 tarihinde gerçekleşen bu önemli savaşı Müslümanlar kazanmış, aralarında Ebu Cehil'in de bulunduğu birçok kabile reisi savaşta ölmüştür.[31]

Bedir'de ele geçen esirler belirlenen bir diyet karşılığında, fakir olanların bir kısmı bedelsiz olarak bir kısmı da belli sayıda Medineliye okuma yazma öğretme koşuluyla özgürlüklerine kavuşmuşlardır.[32] Bedir Savaşı'nda esir alınanların ifadeleri Müslümanların onlara karşı özenli tutumunu ortaya koymaktadır. Bedir'de esir alınanlardan Ebülas bin Rebi, ensardan bir grubun yanında kaldığını ve onların ellerinde az miktarda bulunan ekmeği kendisine verdiğini söylemiştir. Bir diğer esir Velid bin Muğire ise Müslümanların Medine'ye kadar kendileri yaya yürümelerine karşın esirlerini bineklere bindirdiğini aktarmıştır.[33]

Düşmanlarına nispetle sayıca az olan Müslümanların, düzenli orduyla ilk karşılaşmalarında kesin bir zafer elde etmeleri siyasi ve askerî bir güç olarak kabul edilmelerini sağlamıştır.

Tarihten

Hz. Peygamber Bedir Savaşı öncesi Rabbine şöyle yakarmıştır: "Ey Allah'ım! İşte Kureyş kibir ve gururla geldi. Sana meydan okuyor, peygamberini yalanlıyor. Ey Allah'ım! Peygamberlere yardım sözünü, bana da özel olarak zafer vaadini yerine getirmeni talep ediyorum. Eğer şu bir avuç Müslüman yok olursa sana ibadet eden hiç kimse bulunmayacaktır." (Müslim, "Cihad ve's-Siyer", 58)

Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında gerçekleşen ilk büyük savaştır.

Hicret'in 2. yılı
Miladi 624

Sebepleri

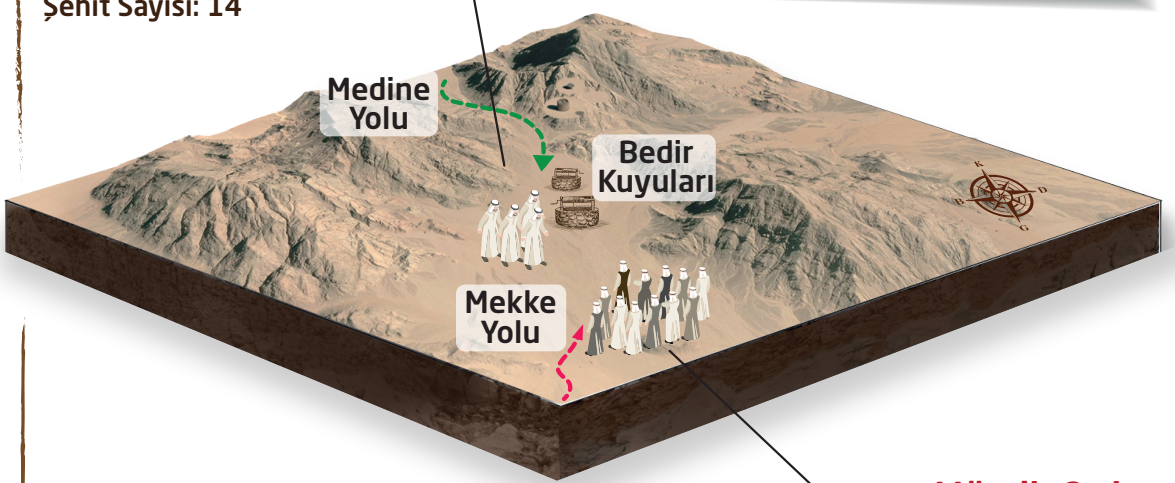
- Mekke'den hicret eden Müslümanların mallarının müşrikler tarafından gasp edilmesi
- Müşriklerin Müslümanlara karşı düşmanca tutumu
- Müslümanların Mekke ticaret kervanlarını engellemeye çalışmaları

Savaşın Meydana Geldiği Yer

Medine'nin 160 km güneybatısında, Kızıldeniz sahiline 30 km mesafede, Medine-Mekke yolunun Suriye kervan yoluyla birleştiği yerde bir kasaba olan Bedir mevkisi

İslam Ordusu

Asker Sayısı: 314
Şehit Sayısı: 14

Müşrik Ordusu

Asker Sayısı: 1.000
Ölü Sayısı: 70
Esir Sayısı: 70

Sonuçları

- Müşrikler ağır bir yenilgi almıştır.
- Müslümanların itibarı artmıştır.
- Hz. Peygamber, İslam daveti için daha fazla imkân elde etmiştir.
- İslam tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

▲ ***Grafik Bilgi 1.5***
Bedir Savaşı

Uhud Savaşı

Bedir'de yaşadıkları yenilgiyi hazmedemeyen müşrikler bunun intikamını almak üzere bir yıl içinde üç bin kişilik güçlü bir ordu hazırladılar. Bu durumu haber alan Hz. Peygamber, nasıl bir yol izleyeceklerini belirlemek için ashabıyla istişare etti. Medine'de kalıp şehri savunmayı teklif etmesine rağmen bazı sahabilerin düşmanı dışarıda karşılayıp savaşmak istemesi üzerine meydan savaşı yapmaya karar verdi. Yedi yüz kişilik ordusuyla Uhud'a ulaşan Resulullah, Uhud Dağı'nı arkasına alacak şekilde Ayneyn Tepesi'nin soluna karargâhını kurdu. Arkadan gelebilecek tehlikeleri önlemek için Ayneyn Tepesi'ne okçulardan oluşan bir birlik yerleştirdi ve onlardan her ne olursa olsun yerlerinden ayrılmamalarını istedi.

Savaşa iyi başlayan Müslümanlar düşman ordusunu püskürttü ve hücuma geçti. Bu manzarayı gören okçuların bir kısmı düşmanın bozguna uğradığını düşünerek ganimet toplamak arzusuyla yerini terk etti. Onların bu hareketi savaşın seyrini bütünüyle değiştirdi. Halid bin Velid komutasındaki müşrik süvari birliği arkadan dolaşarak Ayneyn Tepesi'ni terk etmeyen Abdullah bin Cübeyr ve az sayıdaki Müslüman okçuyu şehit etti. Toparlanıp geri dönen müşrikler Müslümanları iki taraftan kuşatmış oldu. Meydana gelen şiddetli çarpışmalardan sonra kesin bir sonuç alınamadan savaş nihayete erdi. Hz. Hamza, Musab bin Umeyr, Abdullah bin Cahş gibi birbirinden değerli yetmiş sahabinin şehit düştüğü Uhud'da Resulullah da yüzünden yaralandı.[34] Uhud, taraflardan hiçbirinin tam bir zafer elde edemediği ve Müslümanlar için ibret verici gelişmelerin yaşandığı bir savaş olarak tarihe geçmiştir.

Düşünüyorum

"Ant olsun ki Allah size verdiği sözü yerine getirdi. Hatırlayın ki O'nun izniyle kâfirleri öldürüyordunuz ama Allah size istediğiniz zaferi gösterdikten sonra gevşediniz, emre itaat hususunda birbirinizle tartıştınız ve emre aykırı hareket ettiniz. İçinizden kimi dünyayı istiyordu, kimi de ahireti. Derken Allah denemek için onların karşısında sizi bozguna uğrattı. Sonunda yine sizi bağışladı. Allah, müminlere karşı lütufkârdır. O zaman siz dönüp hiç kimseye bakmadan yukarı doğru çekiliyordunuz, peygamber ise arkanızdan sizi çağırıyordu. Kaybettiklerinizin ve başınıza gelenlerin üzüntüsüne katlanabilmeniz için (söz tutmamanıza karşılık) Allah size tasa üstüne tasa verdi. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. Sonra o kederin ardından Allah size bir güven, bir grubunuza onları kendinden geçiren uyuklama hâli verdi. Bir grup da kendi canının derdine düşmüş ve Allah hakkında haksız yere cahiliye düşüncelerine kapılarak 'Bu işten bize ne?' diyorlardı. De ki: 'İşin tamamı Allah'a aittir.' Sana açmadıklarını içlerinde gizliyorlar: 'Bu işte bizim görüşümüz alınsaydı burada öldürülmezdik.' diyorlar. De ki: 'Evlerinizde dahi olsaydınız yine de haklarında ölüm yazılmış olanlar ölüp düşecekleri yere geleceklerdi. Bu, Allah'ın içinizde olanı ortaya çıkarması ve kalplerinizdeki şüpheyi gidermesi içindir. Allah, kalplerde olanı bilir.' İki ordunun karşılaştığı gün sizden bozguna uğrayanlar var ya sırf yaptıkları bazı şeyler yüzünden şeytan onların ayaklarını kaydırmıştı. Şüphe yok ki Allah onları affetmiştir, Allah çok bağışlayıcıdır, pek Halim'dir." (Al-i İmran suresi 152-155. ayetler)

Bu ayetlerden yararlanarak Uhud Savaşı'nın sonucuna etki eden durumları yorumlayınız.

Uhud Savaşı

Hicret'in 3. yılı
Miladi 625

Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında gerçekleşen ikinci büyük savaştır.

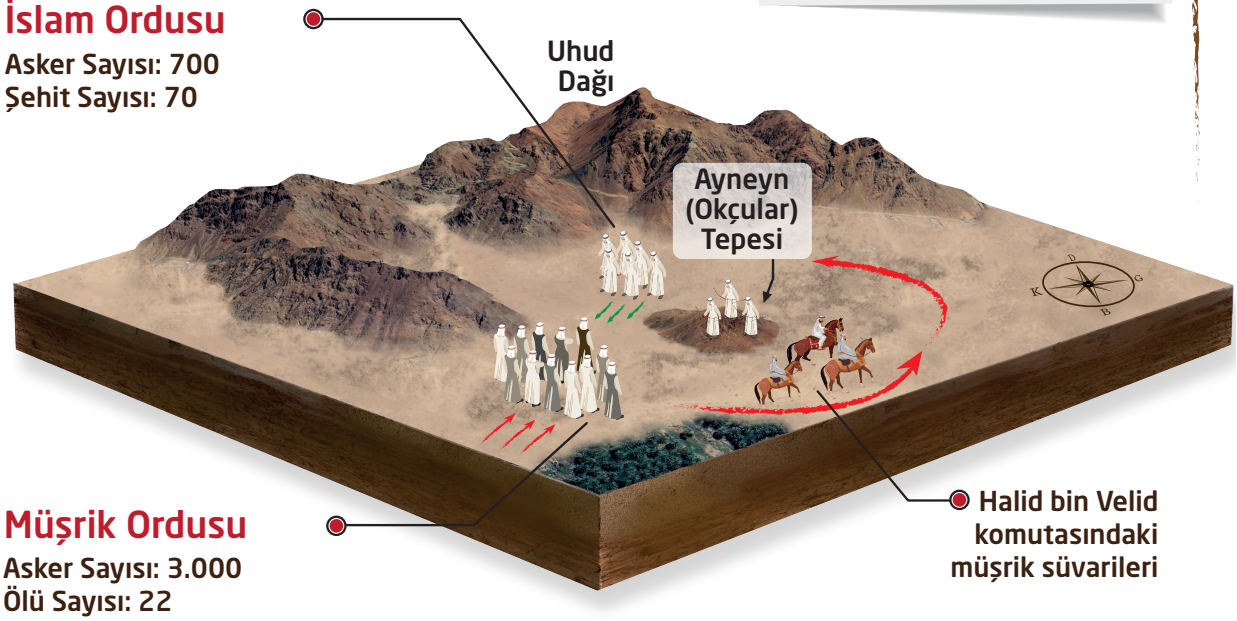
Sebepleri

- Mekkeli müşriklerin Bedir'in intikamını almak istemeleri
- Ticari faaliyetleri Müslümanlar tarafından engellenen Mekkelilerin bu duruma bir son vermek istemesi
- Medine'deki münafıkların ve Yahudilerin müşrikleri kışkırtmaları

Savaşın Meydana Geldiği Yer

Medine'nin kuzeyinde Mescid-i Nebevi'ye yaklaşık 5 km mesafede bulunan Uhud Dağı önleri

İslam Ordusu
Asker Sayısı: 700
Şehit Sayısı: 70

Müşrik Ordusu
Asker Sayısı: 3.000
Ölü Sayısı: 22

Sonuçları

- Müslümanlar bir savaşta ilk kez bu kadar çok sayıda şehit vermiştir.
- Müşrikler Müslümanlara karşı cesaret kazanmıştır.
- Müslümanlar, Hz. Peygamber'in emirlerine tam olarak uymaları gerektiğini acı bir tecrübe sonucunda öğrenmiştir.

▲ ***Grafik Bilgi 1.6***
Uhud Savaşı

Hendek Savaşı

Mekkeli müşrikler, Bedir ve Uhud'da Müslümanları etkisiz hâle getiremedikleri gibi Müslümanların askerî varlığından dolayı kervan ticaretinde de eskisi gibi rahat hareket edemiyorlardı. Müslümanları tamamen ortadan kaldırmak için birçok müşrik kabilesiyle ittifak kurarak büyük bir ordu hazırladılar.

Müşrik ordusunun yola çıktığını haber alan Hz. Peygamber, strateji belirlemek için ashabıyla istişare etti. Bunun sonucunda şehrin daha korumasız tarafına hendek kazılarak savunma savaşı yapılmasına karar verildi. 627 yılında meydana gelen savaş bu sebeple Hendek Savaşı ismiyle anıldı.

Medine'yi kuşatan müşrikler, daha önce aşina olmadıkları bir savunma yöntemi olan hendekle karşılaşınca etkili bir hücum gerçekleştiremediler. Resulullah da muhasara boyunca aldığı tedbirlerle şehri muhafaza ederek düşmanın sızmasını engelledi.

"Yukarınızdan ve sizden aşağıda bulunan bölgeden üzerinize gelmişlerdi. Korkudan gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Bu esnada Allah hakkında olmadık zanlara kapılmakta idiniz." (Ahzab suresi 10. ayet)

Müşriklerin yoğun saldırıları sebebiyle Müslümanlar oldukça zor zamanlar geçiriyordu. Üstelik Medine'deki Yahudilerin Müslümanlarla yaptıkları antlaşmayı bozup müşriklerle iş birliğine kalkışması Müslümanları iki ateş arasında kalma tehlikesiyle karşı karşıya getirmişti. Ancak bu tehlike, atılan stratejik adımlarla bertaraf edildi.

Çok güçlü bir orduyla geldikleri için kısa sürede zafer kazanacaklarını öngören müşrikler, kuşatma uzadıkça zor duruma düştüler. Üstelik ansızın çıkan bir fırtına sebebiyle karargâhları altüst olunca kuşatmayı kaldırıp Mekke'ye dönmek zorunda kaldılar.[35] Mekkeli müşrikler bu savaştan sonra bir daha Müslümanlara saldırma fırsatı ve cesareti bulamamıştır.

Tarihten

Hz. Peygamber, Hendek Savaşı öncesinde yaptığı istişareler sonucunda Selman Farisi'nin tavsiyesi doğrultusunda, Araplar için yeni bir savunma taktiği olan hendek kazılması fikrinde karar kıldı. Üç tarafı volkanik lav kayalarıyla çevrili bir ovada bulunan Medine'nin düşman saldırısına açık olan tarafı kuzey yönüydü. Medine'nin kuzeyi boyunca geniş hendekler kazılmaya başlandı. Hendek yeterli derinliğe ulaşınca çıkan toprak sepetlerle taşınıyor, kazı alanına dönerken ihtiyaç anında düşmana atmak için taşlar getiriliyordu. Başta Hz. Peygamber olmak üzere bütün Müslümanların birlikte gerçekleştirdikleri hendek kazma faaliyeti müşrikler Medine'ye ulaşmadan tamamlandı. Başlangıçta bir kilometreden biraz fazla olan hendek, daha sonra Medineli bazı kabilelerin de katkısıyla biraz daha uzatıldı. Savunma gücünü artırmak için hendek, düz bir doğrultuda değil, büyükçe bir "N" şeklinde düşünülmüştü. Kazılan hendek, bir düşman atlısı dörtnala gelse bile aşamayacağı genişlikte, derinliği ise bir piyade asker içine girdiğinde kaçıp kurtulamayacak şekilde ayarlanmıştı. (bk. Vakıdi, *Megazi*, 2/444-454)

Müşriklerin Medine'ye karşı son saldırı girişimidir.

Hicret'in 5. yılı
Miladi 627

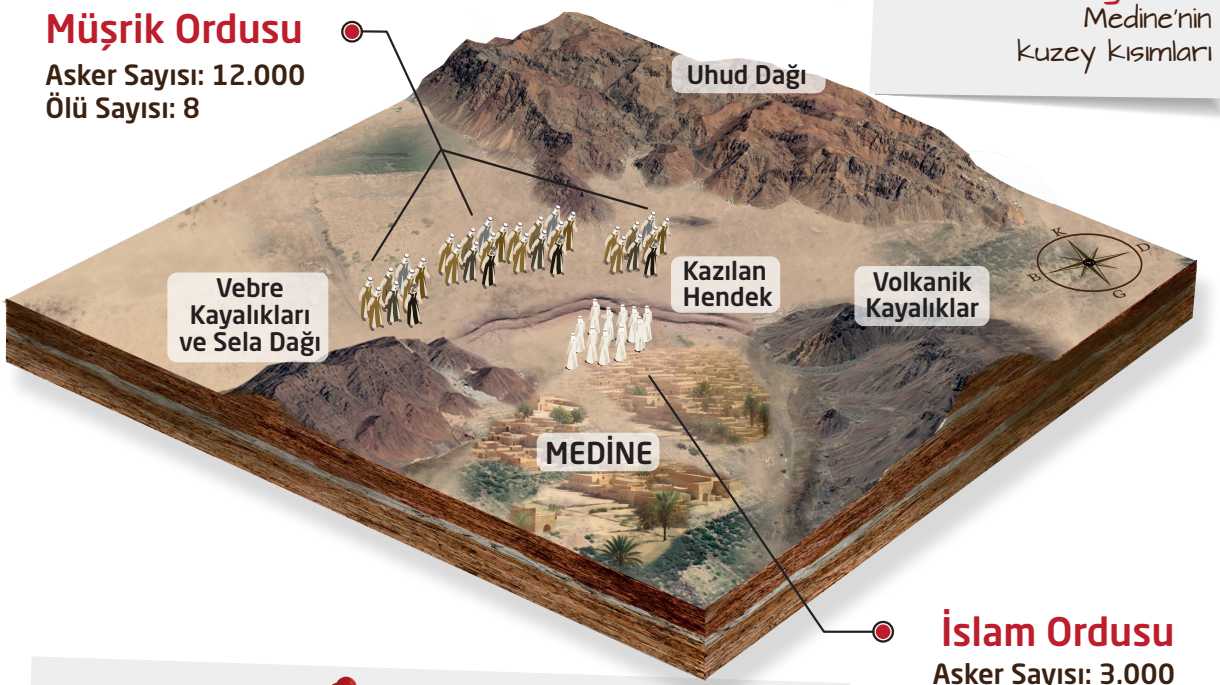
Sebepleri

- Mekkeli müşriklerin Müslümanları tamamen yok etme arzuları
- Mekkelilerin ittifak kurduğu kabileleri bir araya getirerek büyük bir düşman bloğu kurmuş olmaları
- Medine'de yaşayan Yahudilerin, Hz. Peygamber'le yaptıkları anlaşmayı ihlal ederek Mekkelilerle iş birliği yapmaları

Savaşın Meydana Geldiği Yer

Medine'nin kuzey kısımları

Müşrik Ordusu
Asker Sayısı: 12.000
Ölü Sayısı: 8

İslam Ordusu
Asker Sayısı: 3.000
Şehit Sayısı: 6

Sonuçları

- Müslümanların Araplar arasında pek bilinmeyen bir taktiği kullanıp hendek kazmak suretiyle şehri korumuş olmaları Müslümanların savunma stratejilerinde yeni bir dönüm noktası olmuştur.
- Savaş, Müslümanların dayanışma ruhunu pekiştirmiştir.
- Savaşta ihanet eden bazı Yahudi kabileleri cezalandırılmıştır.
- Müşriklerin Hicret'ten sonra başlayan saldırıları Hendek Savaşı'yla sona ermiştir.

▲ ***Grafik Bilgi 1.7***
Hendek Savaşı

Hudeybiye Antlaşması

Müşriklerin saldırıları bertaraf edildikten sonra Medine'nin iç güvenliği de sağlanınca Müslümanlar, Kâbe'yi ziyaret etmek maksadıyla Hz. Peygamber liderliğinde Mekke'ye doğru hareket etti. Amaçlarının savaşmak olmadığının bir göstergesi olarak yanlarına savaş malzemeleri almayıp kurbanlık develerle yola çıkmışlardı.

Allah Resulü, Hudeybiye'de konakladıkları sırada elçiler göndererek müşriklere maksatlarını bildirdi ve Kâbe'yi ziyaret etmelerine izin verilmesini istedi. Ancak müşrikler bu isteğe olumsuz yanıt verdiler. Bir yandan çevre kabilelere haber gönderip ordu hazırlamaya başlarken bir yandan da Halid bin Velid komutasındaki bir birliği Müslümanları engellemek için görevlendirdiler.

Elçi olarak gönderilen Hz. Osman'ın şehirde alıkonulması ve yapılan savaş hazırlıklarının haber alınması üzerine Hz. Peygamber, Müslümanlardan savaşmaktan geri durmayacaklarına dair biat aldı. Bir ağacın altında gerçekleşen ve Rıdvan Biati olarak anılan bu ahitleşmeden haberdar olan müşrikler savaşı göze alamayarak sulh teklifinde bulundular.[36]

Müşrik heyetiyle yürütülen barış müzakereleri sonunda İslam tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen Hudeybiye Antlaşması imzalandı. 628 yılında gerçekleşen bu antlaşma ile Mekkeli müşrikler İslam devletini resmen tanımış oldular. Antlaşmanın bazı maddeleri Müslümanların aleyhine gibi görünse de ortaya çıkan barış ortamı tebliğ faaliyetlerinin hızlanmasını ve Müslümanların sayısının hızlı bir şekilde artmasını sağladı.[37]

Hudeybiye Antlaşması'nın maddelerini araştırarak elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Mekke'nin Fethi

Müşrikler iki yıl sonra Hudeybiye Antlaşması'nın bazı maddelerini ihlal eden faaliyetlerde bulundular. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Mekke'yi fethetmek için hazırlıklara başladı. Hazırlık sürecini büyük bir gizlilik içinde yürüttükten sonra 630 yılı Ramazan ayında on bin kişilik ordusuyla Mekke'ye doğru yola çıktı. Karargâhını Mekke yakınlarında kuran Allah Resulü'nün geceleyin yaktırdığı binlerce meşale Mekkelilerde büyük bir şaşkınlığa neden oldu.

Ebu Süfyan başkanlığında bir heyet karargâha gelerek Hz. Peygamber'le görüştü. Onlara evlerden çıkmayanların ve Kâbe'ye sığınanların emniyette olacağı bildirildi. Belirlediği dört ayrı noktadan şehre girilmesini isteyen Resulullah, komutanlarına saldırıya uğramadıkça kan dökmemelerini emretti. Küçük bir çatışma dışında ciddi bir dirençle karşılaşmayan İslam ordusu Mekke'ye girdi.

Hicret etmek zorunda bırakıldığı vatanına muzaffer bir komutan olarak dönen Peygamber Efendimiz şehre büyük bir tevazu ile girdi. Ashabıyla birlikte Kâbe'yi tavaf ettikten sonra Mekkeliler için genel af ilan edildiğini bildirdi. Daha sonra **"... Hak geldi, batıl yıkılıp gitti!.."**[38] ayetini okuyarak Kâbe'yi putlardan temizledi. Mekkeliler İslam'ı kabul ederek Hz. Peygamber'e biat ettiler.[39] Müslümanlar ile Kureyşliler arasındaki savaşları sona erdiren bu fetihle birlikte Arap Yarımadası'nda İslam'ın yayılması hızlanmıştır.

Mekkelilerle yapılan askerî mücadeleler hakkındaki e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Etkinlik-4

15 dk.

Amaç: *Hz. Peygamber'in Mekkelilerle risalet sonrasında kurduğu ilişkilerin tebliğ sürecine etkisini yorumlayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında Hicret'ten sonra yaşanan gelişmeleri düşününüz.*
- *Bu gelişmelerin sebep ve sonuçlarını belirleyiniz.*
- *Sonuçlarını göz önüne alarak bu gelişmelerin risalet sürecine etkisini yorumlayınız.*
- *İki kişilik gruplar oluşturarak yorumlarınızı grup arkadaşınızın yorumuyla karşılaştırınız.*
- *Ulaştığınız ortak yorumu sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Yapılan yorumları evet hayır kartları kullanarak değerlendiriniz.*

	Mekke Dönemi	Medine Dönemi
Benzer Yönler	Müşrikler Hz. Peygamber'i tebliğden vazgeçirmek için alay, iftira, rüşvet teklifi gibi çeşitli yollara başvurmuştur.	Müşrikler, Hz. Peygamber'in İslam'ı yaymasını önlemek için Müslümanların Mekke'deki mallarına el koymak dâhil olmak üzere çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur.
	Müşrikler Hz. Peygamber'i öldürmek için çeşitli planlar yapmıştır.	Müşrikler, Hz. Peygamber'i ve Müslümanları ortadan kaldırmak gayesiyle savaşla sonuçlanan çeşitli saldırılar gerçekleştirmiştir.
	Hz. Peygamber, müşriklerin kaba tavırları karşısında yapıcı bir tutum sergilemiş ve nezaketi elden bırakmadan onları İslam'a davet etmeyi sürdürmüştür.	Hz. Peygamber, müşriklere karşı yapıcı tutumunu devam ettirmiş ve ordular karşı karşıya geldiğinde dahi önce barış teklif edip onları İslam'a davet etmiştir.
	Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerine destek bulma çabalarını önlemeye çalışmıştır.	Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'i desteksiz bırakmak için Medine çevresinde bulunan kabilelerle ve bazı Yahudi kabileleriyle ittifak kurmuştur.
Farklı Yönler	Hz. Peygamber, müşriklerin baskılarına karşı Müslümanlara sabır tavsiye etmiştir.	Hz. Peygamber, müşriklerin saldırıları karşısında Müslümanlara savaşmayı emretmiştir.
	Hz. Peygamber, müşriklerle ilişkilerinde dinî kimliğini kullanmıştır.	Müşriklerle ilişkilerinde Hz. Peygamber'in dinî kimliğinin yanında siyasi kimliği de devreye girmiştir.
	Hz. Peygamber müşriklerin fiilî saldırılarına karşılık vermemiş, bu durum karşısında sabretmekle yetinmiştir.	Hz. Peygamber, müşriklerin saldırıları karşısında ordu hazırlayıp onlarla savaşmış ve zaferler kazanmıştır.
	Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetleri, müşriklerin tutumu sebebiyle tıkanma noktasına gelmiştir.	Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerini engellemeye çalışan müşriklerin bu çabaları sonuçsuz kalmış ve İslam hızla yayılmıştır.

Grafik Bilgi 1.8: *Hz. Peygamber'in Mekkeli müşriklerle ilişkileri*

Kavram Karikatürü

Bu kavram karikatüründen aşağıdaki ifadelerin hangilerine ulaşılabilir? İşaretleyiniz.

- ☐ **a)** Mekkeli müşriklerin Müslümanlara karşı saldırgan tutumu Hicret'ten sonra da devam etmiştir.
- ☐ **b)** Mekke'de tebliğ sürecinin tıkanması Hz. Peygamber'in Taif yolculuğuna çıkmasına neden olmuştur.
- ☐ **c)** Hicret, Hz. Peygamber'in tebliğ sürecine yeni bir açılım getirmiştir.
- ☐ **ç)** Mekkeli müşrikler Müslümanları ortadan kaldırabilmek için birçok yol denemiştir.
- ☐ **d)** Mekkeli müşrikler Müslümanlarla karşılaştıkları her savaştan ağır bir yenilgiyle ayrılmıştır.
- ☐ **e)** Hz. Peygamber ve Müslümanların müşrikler karşısındaki pasif tutumu Hicret'ten sonra değişmiştir.
- ☐ **f)** Mekkeli müşrikler Müslümanlara zarar verebilmek için çeşitli kabilelerle ittifak kurmuştur.
- ☐ **g)** Hz. Peygamber ve Müslümanlar, sabırla direnip mücadele etmenin mükâfatını görmüştür.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki kartta verilen boşlukları sizden istenen bilgilere göre doldurunuz.

3 *Mekkelilerin Hz. Peygamber'in risaletine karşı çıkmalarının sebeplerinden üç tanesini yazınız.*

-
-
-

2 *Mekkeli müşriklerle siyasi alanda kurulan ilişkilere iki örnek veriniz.*

-
-

1 *Hz. Peygamber'in risalet sonrasında Mekkelilerle kurduğu ilişkileri bir cümle ile özetleyiniz.*

-

Performans Görevi

40+40 dk.

Görev	*Radyo programı tasarlama*
Amaç	*Mekke tarihindeki önemli olayları ve toplumsal yapıyı açıklayabilme*
Ürün	*Radyo programı kaydı*
Değerlendirme Ölçütleri	*Veri toplama, ilişkileri belirleme, özgünlük, sunum*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Dörder kişilik gruplara ayrılarak görev dağılımı yapınız.*
- *Mekke tarihindeki önemli olaylar veya toplumsal yapıyla ilgili bir konu seçiniz.*
- *Seçtiğiniz konuyla ilgili güvenilir kaynaklardan ayrıntılı bilgi toplayınız.*
- *Konuyu ele alacağınız bir radyo programı formatı belirleyiniz.*
- *Belirlediğiniz formata ait beş dakikalık bir program akışı planlayınız.*
- *Planladığınız akışa ait içerik metinlerini yazınız.*
- *Tasarladığınız radyo programını dijital araçlar kullanarak kaydediniz.*
- *Hazırladığınız kaydı sınıfta paylaşınız.*
- *Hazırladığınız kayıtla ilgili kişisel sınırları ihlal etmemeye özen gösteriniz.*

Değerlendirme: *1. Yapılan çalışma, yandaki karekodda verilen analitik dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.*

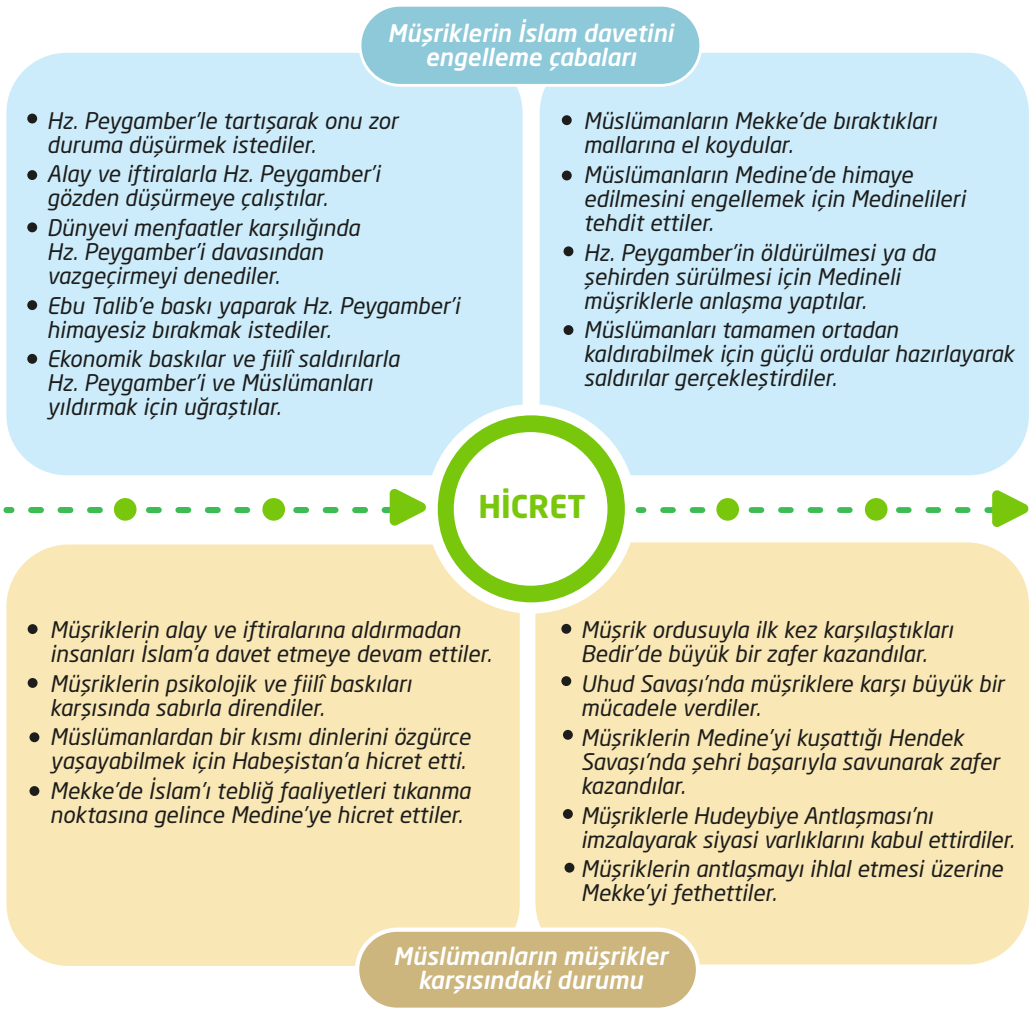

2. Aşağıdaki grup değerlendirme formunu doldurunuz.

GRUP DEĞERLENDİRME FORMU				
Değerlendirme Yapan Öğrencinin Adı ve Soyadı:				
Yaptığınız çalışmayı aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz ve soruları cevaplayınız.				
Değerlendirme Ölçütleri	**Hiçbir Zaman (1)**	**Ara Sıra (2)**	**Çoğu Zaman (3)**	**Her Zaman (4)**
1. Grup üyeleri birbirleriyle yardımlaştı.				
2. Grubun ihtiyaçlarına göre sorumluluklar paylaşıldı.				
3. Grup üyeleri birbirlerinin fikirlerini dinledi.				
4. Grup üyeleri görev ve sorumluluklarını yerine getirirken kararlı davrandı.				
5. Programın akışı planlı ve sürükleyiciydi.				
6. Grup üyeleri zamanı verimli kullandı.				
7. Teknik beceriler (ses düzenleme, mikrofon kullanımı vb.) yeterli düzeyde kullanıldı.				
8. Grup üyeleri çalışma sırasında birbirlerine saygılı davrandı.				
Grubunuzun güçlü yanları nelerdir?				
Grubunuz etkinlik sırasında hangi zorluklarla karşılaştı?				
Grup olarak bir sonraki çalışmanızı iyileştirmek için ne önerirsiniz?				

Öğretmenin Yorumu:

1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. soruyu aşağıdaki grafik bilgiye göre cevaplayınız.

1. Bu grafik bilgiye göre aşağıdaki ifadelerden hangilerine ulaşılabilir? İşaretleyiniz.

- ☐ **a)** Mekkeli müşrikler süreç içinde İslam devletini tanımak zorunda kalmıştır.
- ☐ **b)** Müşrikler Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerine başlangıçta kayıtsız kalmıştır.
- ☐ **c)** Müslümanlar Mekke'de temel hak ve hürriyetlerden mahrum bırakılmıştır.
- ☐ **ç)** Habeşistan'a hicret, Hz. Peygamber'in yönlendirmesiyle gerçekleşmiştir.
- ☐ **d)** Müşrikler İslam davetini engellemek için farklı yollara başvurmuştur.
- ☐ **e)** Hudeybiye Antlaşması Mekkeli müşriklerin teklifi üzerine imzalanmıştır.
- ☐ **f)** Müslümanlar uzun ve zorlu bir sürecin ardından Mekke'ye hâkim olmuştur.
- ☐ **g)** Müslümanlar İslam'ı yaşayabilmek için vatanlarını terk etmeyi göze almıştır.

Aşağıdaki kutucuklarda risalet sürecinde Mekkeli müşriklerle ilişkilere yönelik bazı olaylar verilmiştir. 2-9. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

a Bedir Savaşı	b Ebu Talib'e baskı	c Habeşistan'a hicret
ç Haşimoğulları'na ambargo	d Hendek Savaşı	e Hudeybiye Antlaşması
f Mekke'nin Fethi	g Rıdvan Biati	ğ Uhud Savaşı

2. Mekke Dönemi'nde yaşanan olaylar hangileridir?

.....

3. Müslümanların üstünlüğüyle sonuçlanan askerî olaylar hangileridir?

.....

4. Medine Dönemi'nde yaşanan olaylar hangileridir?

.....

5. İslam'ın yayılmasını hızlandıran olaylar hangileridir?

.....

6. Müslümanlarla müşrikler arasındaki ilk askerî karşılaşma hangisidir?

.....

7. Müslümanlarla müşrikler arasındaki mücadeleyi sona erdiren olay hangisidir?

.....

8. Müslümanlar için olumlu sonuçlanan olaylar hangileridir?

.....

9. Müslümanların Arap toplumunda bilinmeyen bir stratejiyi uyguladığı askerî karşılaşma hangisidir?

.....

10-15. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

10. Peygamberimiz, çocukluk yıllarının bir bölümünü niçin dedesi ve amcasının evinde geçirmiştir?

11. Aşağıdaki tabloda Mekke'nin İslam öncesi tarihindeki önemli olaylardan bazıları verilmiştir.

	Kâbe'nin inşa edilmesi
	Zemzem adı verilen suyun bulunması
	Huzaalıların putperestliği getirmesi
	Ebrehe'nin ordusunun yenilmesi

Bu olayları, Mekke'nin merkezî bir yer olmasındaki etkisine göre tablo üzerinde sıralayınız. Yaptığınız sıralamanın gerekçesini açıklayınız.

12. Müşriklerin İslam davetine karşı çıkmalarında asabiyet anlayışının nasıl bir etkisi olduğunu açıklayınız.

13-15. soruları verilen metinden hareketle cevaplayınız.

Savaşmak, Cahiliye Dönemi'ndeki Arapların sosyal hayatlarının bir parçasıydı. Çöldeki hayat şartları, kuraklık, hayvanlar için su ve otlak arayışı, yoksulluk, ganimet elde etme arzusu; şeref, namus ve canın korunması, akrabaya yardım, intikam duygusu, kan davaları, antlaşmaların ihlal ve iptali, rehinelerin öldürülmesi, sınır ihlalleri gibi hususlar savaşa yol açmaktaydı. Bu nedenlerle çıkan savaşların da ardı arkası kesilmezdi. Önce birkaç kişi arasında başlayan çatışma, tarafların kendi kabilesini yardıma çağırmasıyla artık herkesin davası hâline gelirdi. Kabileden birisi öldürüldüğünde o kişinin aşireti ant içip öç alma peşine düşerdi. Böylece kan davaları da sonraki nesle miras bırakılırdı.

13. Cahiliye Dönemi'nde kabileler arasında yaşanan çatışmaların sebeplerini sosyal, siyasi ve ekonomik olarak tasnif ediniz.

14. Asabiyet anlayışının toplumsal yapıya etkilerini yorumlayınız.

15. Cahiliye toplumunda savaş niçin hayatın bir parçası hâline gelmiştir? Yorumlayınız.

16-19. soruların cevabını işaretleyiniz.

16. I. Mekke'de yaşanan veba salgını
II. Arap örf ve âdetleri
III. Amine'nin Ebva'da vefatı

Numaralandırılmış ifadelerden hangileri Hz. Peygamber'in dört yaşına kadar sütannesinin yanında kalmasının sebepleri arasında yer alır?

A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

17. Cahiliye örfü; intikam almayı, baskın yapmayı, yağmalamayı bir gelenek telakki etmekte ve yiğitlik olarak değerlendirmekteydi. Bu sebeple savaş ve ganimet, Arapların geçim ve gelir kaynakları arasında yer almaktaydı. Cahiliye Arapları; kabilelere baskın düzenler, onların kadın ve çocuklarını esir alır, deve ve atlarına el koyar, kabilelerden elde ettikleri bu tür şeylerle de övünürlerdi. Bu nedenle kabileler arasında düşmanlık eksik olmaz, fırsat eline geçen kabile de diğerine aynısını yapardı.

Bu metne verilebilecek en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cahiliye Kültürünün Tezahürleri
B) Cahiliye Toplumunun Hiyerarşisi
C) Cahiliye Anlayışının Temel Unsurları
D) Cahiliye Toplumunun İnanç Şekilleri
E) Cahiliye Kültürünün Diğer Toplumlara Etkisi

18. "De ki: Ey inkârcılar! Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Ben sizin taptıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim banadır." (Kâfirun suresi 1-6. ayetler)

Bu ayetler, İslam davetine karşı müşrikler tarafından gösterilen tepkilerden hangisine itiraz niteliğindedir?

A) Alay ve iftira
B) Anlaşma teklifi
C) Fiilî saldırı
D) Haşimoğulları'na ambargo
E) Münazara ve münakaşa

19. Mekke, Hindistan'dan gelen malları Şam'a taşıyan kuzey-güney ticaret hattının yanı sıra Habeşistan ile Mezopotamya arasındaki doğu-batı ticaret hattının da kontrolünü elinde tutuyordu. Yemen'den gelen ürünler ve Hint malları da Mekke halkının izni olmadan Şam bölgesine ulaşamıyordu. Bu durumu değiştirmek isteyen Ebrehe, büyük bir kilise inşa ettirdi. Daha sonra tüm yarımada halkını hac için buraya davet ederek hem Hristiyanlığı yaymak hem de Yemen'i zenginleştirip eskiden olduğu gibi ticari olarak canlandırmak istedi.

Bu metinden

I. Yemen, ticari bakımdan sahip olduğu önemi zamanla kaybetmiştir.
II. Ebrehe, Mekkelilerle dostane ilişkiler kurmaya çalışmıştır.
III. Ebrehe'nin faaliyetlerinde dinî gerekçelerin rolü olmuştur.

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1 bk. İbrahim suresi 37. ayet.
2 bk. Fetih suresi 24. ayet; Al-i İmran suresi 96. ayet; Enam suresi 92. ayet; Tin suresi 3. ayet.
3 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mekke", 28/555.
4 bk. Bakara suresi 127. ayet; İbrahim suresi 37. ayet.
5 bk. Kılıç, "İslâm Öncesi Mekke'de Dinin Ekonomik Hayat Üzerindeki Belirleyici Etkisi", 37-58.
6 bk. Buhari, "Tefsiru'l-Kur'an", 71; bk. İbnülkelbi, *Kitabü'l-Esnam*, 46-66.
7 bk. İbnülkelbi, *Kitabü'l-Esnam,* 65-67.
8 bk. Hamidullah, "İlâf", 22/63.
9 bk. Ezraki, *Ahbaru Mekke,* 138-155; İbni Hişam, *es-Sire,* 1/44-58; bk. Fil suresi 1-5. ayetler.
10 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/160-162.
11 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/69-70.
12 bk. Fayda, "Câhiliye", 7/17.
13 bk. İbnülkelbi, *Kitabü'l-Esnam,* 76.
14 bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı,* 50-56.
15 bk. Temir, *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı,* 269-276.
16 bk. Temir, *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı,* 279-280.
17 bk. Apak, *Erken Dönem İslam Tarihinde Asabiyet,* 70-78.
18 bk. Duman- Dindi, *Cahiliye Döneminde Sosyal Hayat,* 127-151.
19 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/141-142.
20 Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned,* 1/516.
21 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/29-30; Belazüri, *Ensab,* 1/145.
22 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/81.
23 bk. İbni Sad, et-Tabakat, 1/90-93.
24 bk. İbni Sad, et-Tabakat, 1/94-95.
25 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/96-98, 103.
26 bk. İbnülesir, *Üsdü'l-Ğâbe,* 7/213.
27 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/99.
28 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/337-338.
29 bk. Toprak, "Müşriklerin Hz. Peygamber'e Karşı İtiraz ve Direnişlerinin Sosyo-Psikolojik Sebepleri", 265-275.
30 bk. Beyhaki, *es-Sünen,* 9/17.
31 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/16-17.
32 bk. Vakıdi, *Megazi,* 1/119.
33 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/10-16.
34 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/33-44.
35 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/62-66.
36 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 3/329-331.
37 bk. Hamidullah, "Hudeybiye Antlaşması", 18/298-299.
38 İsra suresi 81. ayet.
39 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/124-132.

2. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞAHSİYET: HZ. HATİCE

2.1. HZ. HATİCE'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE PEYGAMBERİMİZLE EVLENMESİ

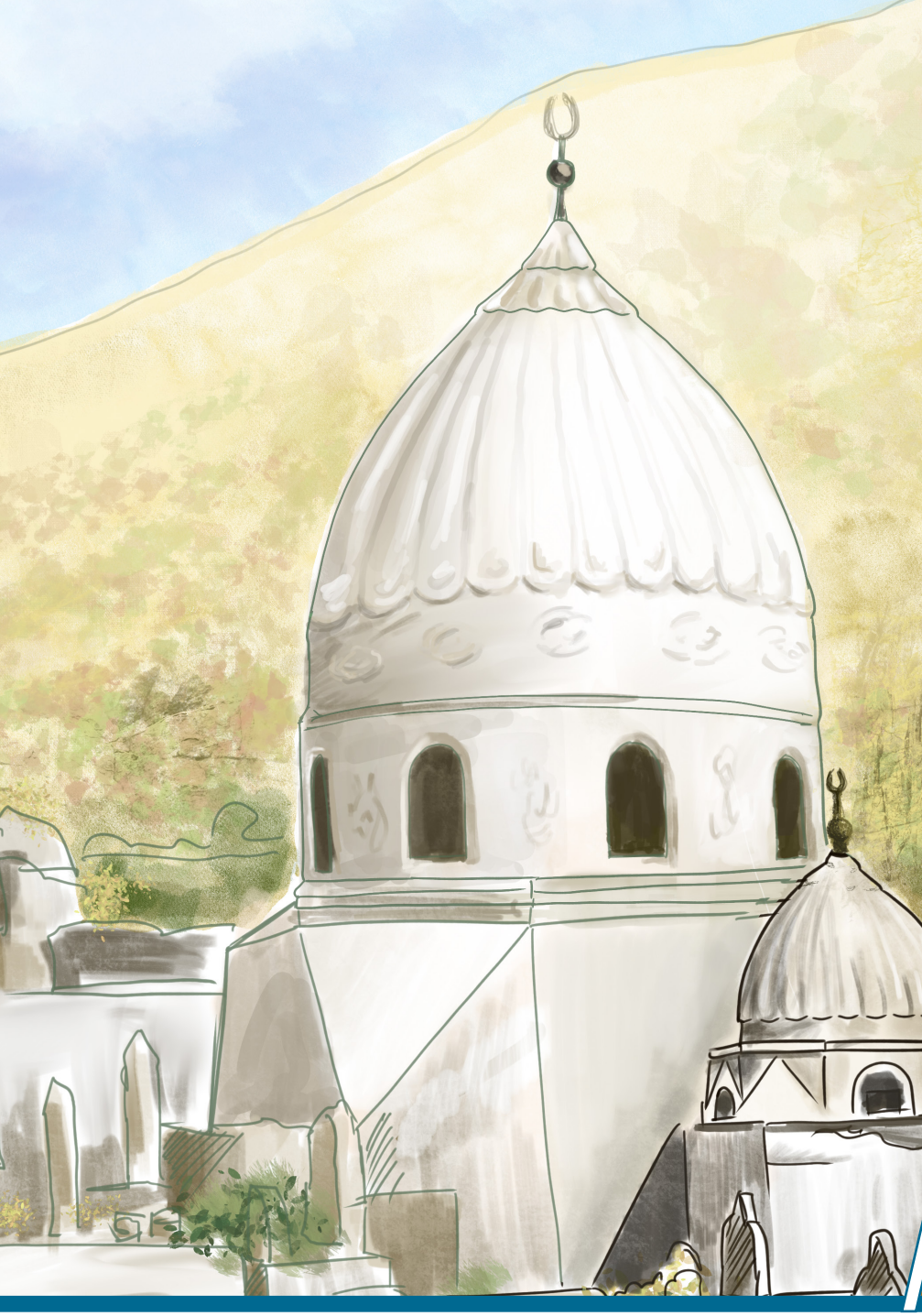
2.2. HZ. HATİCE'NİN RİSALET SÜRECİNDEKİ ROLÜ

► Bu ünitede sizlerden

- Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le evlilik sürecini yapılandırabilmeyi
- Hz. Hatice'nin, Hz. Peygamber'in hayatındaki yeri konusunu sentezleyebilmeyi öğrenmeniz beklenmektedir.

► **Genelleme**

Hz. Peygamber'in Mekke'deki en büyük desteği Hz. Hatice olmuştur.

Ünite Dosyası

Ünite Sunusu

Başlarken

Hz. Hatice, Arap Yarımadası'nda ticaret yaparak saygın bir konuma ulaşmıştı. Kendisinin bu ve buna benzer öne çıkan pek çok özelliği, geçmişten bugüne çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Batılı araştırmacılar da Hz. Hatice hakkında şu tespitleri yapmıştır: Hz. Hatice sağlam bir şahsiyete ve güçlü bir karaktere sahiptir. Hatice (ra), Allah Resulü'nün sadece eşi değil en yakın dostu, sıkıntılarını gideren bir dert ortağı olmuştur.

Buna göre Hz. Hatice'nin kişiliği günümüzdeki insanlara nasıl bir örneklik teşkil edebilir?

2.1. HZ. HATİCE'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE PEYGAMBERİMİZLE EVLENMESİ

Konuya Başlarken

Aşağıdaki soruları ön bilgileriniz ve metinden yararlanarak cevaplayınız.

Mekke'ye gelen Halime Hatun, Hz. Peygamber'e yurtlarında süren kuraklık ve kıtlık sebebiyle hayvanlarının öldüğünü söyleyip dert yandı. Duyduklarından büyük bir üzüntü duyan Peygamberimiz, hanımı Hz. Hatice'ye bu durumu haber verdi. Sütannesine nasıl yardım edebilecekleri hususunda onunla istişarede bulundu. Hz. Peygamber'in Halime Hatun'u öz annesi gibi sevdiğini bilen Hatice (ra), eşinin sütannesiyle yakından ilgilendi. İhtiyaçlarını karşılamak üzere ona kırk koyun, binmek ve yüklerini taşımak için de bir deve hediye etti. (bk. Belazüri, *Ensab,* 1/104)

1. Hz. Hatice'nin öne çıkan özellikleri nelerdir?
2. Hz. Hatice'nin sergilediği davranışların sebepleri neler olabilir?
3. Aile hayatı için rol modeli sayılabilecek kişilerin hangi özelliklere sahip olması gerekir?

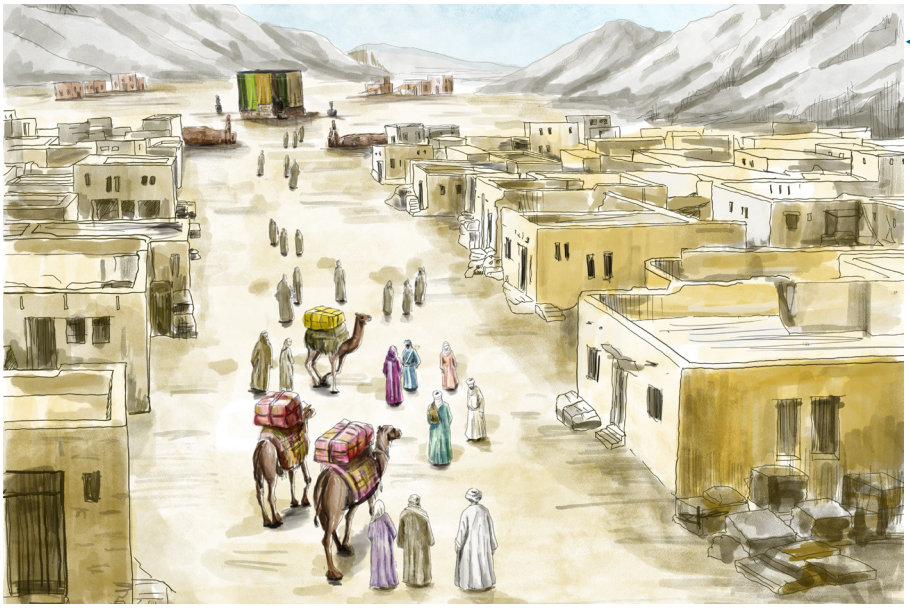
Ataerkil bir karaktere sahip olan cahiliye toplumunda erkeklerin egemen olduğu bir anlayış yaygındı. Toplumda kadınlar değersiz kabul edildiği için kendilerine söz hakkı verilmezdi. Bu sebeple kabileye mensup erkeklerin yararlandığı haklardan faydalanamazlardı. Ancak sahip oldukları kabiliyetler ve mensup bulundukları ailelerin toplum içindeki durumuna göre bu dönemde bazı kadınların ön plana çıktığı da görülmüştür. Örneğin Hz. Hatice, ailesi ve kişisel meziyetleri sayesinde cahiliye toplumunda itibar kazanmayı başaran ender kadınlardan biri olmuştur.[1]

Hz. Hatice'ye; ticaretle uğraştığı için "Tacire", Hz. Peygamber'in en büyük hanımı olması sebebiyle "Kübra", oğlundan dolayı "Ümmülkasım", Hz. Peygamber'i tereddütsüz tasdik etmesi nedeniyle de "Sıddıka" şeklinde farklı sıfatlar verilmiştir. (bk. Kılıç, "Bir Eş Olarak Hz. Hatice", 40)

İffetli bir hayat sürmesi sebebiyle yaşadığı dönemde "Tahire" lakabıyla anılan Hz. Hatice, Fil Vakası'ndan on beş sene önce miladi 556 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir. Anne ve baba tarafından Kureyş kabilesine mensup olup Hz. Peygamber'le aynı soydan gelmektedir. Annesi Kureyş'in kollarından biri olan Amiroğulları kabilesinden Fatıma binti Zaide'dir. Babası Kureyş'in diğer bir kolu Esedoğulları kabilesine mensup Huveylid bin Esed'dir.[2]

Hz. Hatice'nin babası Huveylid, Yemenli Himyer Kralı'nın Hacerülesved'i Kâbe'den alarak yurduna götürme teşebbüsüne Kureyşlilerle birlikte engel olmayı başarmış saygın bir kişiydi. Sadece Hz. Hatice'nin babası değil Esedoğulları kabilesine mensup pek çok kişi yaşadıkları dönemde toplumda saygın bir konumda bulunmaktaydı. Bunlar arasında Varaka bin Nevfel, Hakim bin Hizam gibi isimler öne çıkmaktadır. Hz. Hatice'nin yeğeni Hakim bin Hizam, zenginliği kadar cömertliğiyle de tanınan bir tüccardı. Müslüman olduktan sonra da hayırseverliğine devam ettiği rivayet edilir. Esedoğulları kabilesinden Varaka bin Nevfel, Mekke'deki putperest inancı reddeden hanif bir kişiydi. Dolayısıyla Hz. Hatice, çevresindeki bu saygın şahısların da etkisiyle kadınların hor görüldüğü bir toplumda kendisini ispat etmeyi başarmıştır.

Mekke tüccarlar şehriydi *(Görsel 2.1)*. Hz. Hatice'nin bu şehirde "Tacire" lakabını almayı hak edecek kadar iyi bir tüccar olması, ticari alanda sahip olduğu kabiliyetle elde ettiği statü, gelenekleri aşan bir hususdur.

Görsel 2.1
Mekkelilerin en önemli geçim kaynağı ticaretti. Ticari faaliyetler de kervanlar vasıtasıyla gerçekleşmekteydi. Bu sebeple Mekkeli tüccarlar çeşitli bölgelere belli zamanlarda kervanlar gönderirdi. Böylece Arap Yarımadası gerek üretilen gerekse ithal edilen malların alınıp satıldığı canlı bir kervan ticaretine sahne olurdu. (bk. Sarıcık, "Cahiliye Döneminde Arap Yarımadası Panayırları", 110)

Hz. Hatice, Mekke'nin önde gelen ailelerinden birine mensup Ebu Hale ile evlendi. Bu evlilikten ailenin Hind ve Hale isimlerinde iki evladı dünyaya geldi. Hz. Hatice'nin daha sonraki süreçte Peygamberimizle evlenmesi, Hind bin Ebu Hale'nin Hz. Peygamber'in terbiyesinde yetişmesine vesile oldu. Peygamber Efendimiz'i baba olarak benimseyen Hind, ona derin bir muhabbet ve hayranlık besledi. Öyle ki Peygamberimizin şemailine dair ayrıntılı rivayetler, samimiyetini de ortaya koyacak şekilde hep onun dilinden sonraki nesillere aktarıldı.[3]

Tarihten

Hz. Hasan, bir gün dayısı Hind bin Ebu Hale'den dedesi Hz. Peygamber'in konuşma tarzını kendisine anlatmasını istedi. Bunun üzerine Hind şunları söyledi: "Resulullah'ın devamlı düşünceli bir hâli vardı. O, yaşananlar karşısında umursamaz biri değildi. Sessiz durur, gerekmedikçe konuşmazdı. Allah'ın (cc) adıyla başladığı sözlerini yine O'nun adıyla bitirirdi. Az sözle çok şey ifade edecek şekilde konuşurdu. Sözleri anlaşılırdı. Konuşmasında ne eksiklik ne de fazlalık olurdu. Kaba davranmaz, kimseyi tahkir etmezdi. Büyük küçük olmasına bakmaksızın nimete saygı gösterirdi. Hiçbir yemeği yermediği gibi övmezdi de. Dünyada karşılaştığı hiçbir şey onu kızdıramazdı. Ancak bir haksızlık yaşandığında o hak geri alınıncaya kadar da öfkesini hiçbir şey dindiremezdi. Kendisi için öfkelenmez ve kimseden intikam almazdı. Bir şeyi işaret edeceği zaman parmağıyla değil eliyle gösterirdi. Şaşırdığında avuçlarını yukarı çevirirdi. Konuşurken ellerini birleştirir, sağ elinin avucuyla sol elinin başparmağına dokunurdu. Sinirlendiğinde yüz çevirip o kişiden uzaklaşırdı. Sevindiğinde gözlerini kısardı. Gülüşü çoğunlukla tebessüm şeklindeydi. Güldüğündeyse dişleri dolu tanesi gibi bembeyaz görünürdü." (bk. Tirmizi, *Şemail*, 96)

Ebu Hale'den sonra Atik bin Abid ile evlenen Hz. Hatice'nin bu evlilikten bir kızı oldu. Ancak Atik bin Abid'in vefatı üzerine bu evlilik de fazla uzun sürmedi. Eşlerinin vefatları sebebiyle üç çocukla dul kalan Hz. Hatice'ye, Mekkeli birçok kişi evlenmek niyetiyle talip oldu. Ancak o, yetim kalan çocuklarıyla daha yakından ilgilenmek, ticari faaliyetlerini sürdürüp takibini yapmak düşüncesiyle bu teklifleri reddetti.[4]

Hz. Hatice, akıllı ve kibar aynı zamanda güzel ve zengin bir hanımefendiydi. Zengin olduğu kadar da cömertti. Servetini fakirlere yardım için harcamaktan kaçınmazdı. Zarif bir insan, kararlı, ileri görüşlü bir tüccar ve nazik bir işverendi. Ticaret hayatında güvenilmez insanlara iş vermez, kervan teslim etmezdi. Ahlakı, görünüşü ve sosyal ilişkileriyle mümtaz bir şahsiyet olan Hz. Hatice genellikle siyah renkli ve kaliteli kıyafetler giyer, iyi sanatkârların elinden çıkmış ziynet eşyaları kullanırdı.[5]

Hz. Hatice'nin Peygamberimizle Evlenmesi

Mekke'de ticaretle uğraşan Hz. Hatice işlerini yürütmek için ücret karşılığında kişiler görevlendirir veya güvendiği kimselerle kâr ortaklığı yapardı *(Görsel 2.2)*. Bunu bilen Ebu Talib, yeğeni Hz. Muhammed'i (sav) bu tür ticari faaliyetlerine dâhil etmesi için Hatice'ye (ra) tavsiyede bulundu. Zira ticaretle uğraştığı zamanlarda kendisine yardım eden yeğeni mesleği öğrenmiş ve bu alanda tecrübe sahibi olmuştu. Hz. Muhammed'le (sav) birkaç defa ticari sefer yapma imkânı bulan ve Hz. Hatice'nin yeğenlerinden biri olan Huzeyme de onun doğru sözlü ve güzel ahlaklı olduğundan bahsedip onu hizmetine almasını tavsiye etti. Tanıdıklarından gelen bu tavsiyeler üzerine Hz. Hatice ticari deneyime sahip, çevresinde dürüst ve güvenilir bir genç olarak bilinen Hz. Muhammed'e (sav) iş teklifinde bulundu.[6]

Peygamberimiz, Hz. Hatice namına Yemen bölgesine giden kervanlarla ticari seferlere katıldı. Daha az sermaye gerektiren bu seferler Suriye tarafına yapılanlara nispetle daha kısa sürüyor ve daha az kâr getiriyordu. Ancak Hz. Peygamber, Yemen ticaret yolu üzerinde kurulan pazarlardan kârla dönmesini bildi. Ticari seferlerdeki başarılı faaliyetlerinden sonra Hz. Hatice, Peygamberimize daha fazla güven duymaya başladı. Bu sebeple Suriye bölgesine gönderilen ve daha büyük bir sermayeyle oluşturulan bir kervanın idaresini Hz. Muhammed'e (sav) verdi.[7]

Hatice (ra), kölesi Meysere'yle Hz. Muhammed'i (sav) üç ay sürecek Şam yolculuğuna gönderdi. Allah Resulü Busra'da ticari işlemleri tamamladıktan sonra iki kat kazanç elde ederek Mekke'ye döndü. Meysere, yolculuk esnasında Peygamberimizin güzel ahlakını ve ticari maharetini yakından görme fırsatı bulmuştu. Mekke'ye döndüklerinde onun övgüye layık davranışlarını Hz. Hatice'ye anlattı. Meysere'den dinlediklerinden sonra Hatice'nin (ra) Peygamberimize olan güveni ve hayranlığı arttı. Hz. Muhammed'in (sav) güzel ahlakıyla ilgili duyduklarından etkilenen Hz. Hatice onunla evlenmeye karar verdi. Arkadaşı Nefise binti Münye'yi de bu konuyu Hz. Peygamber'e iletmesi için görevlendirdi.[8]

Görsel 2.2
Kervanların develerden oluşması ve yol güvenliğinin bulunmaması sebebiyle kervanlara belli niteliklere sahip kişiler eşlik ederdi.

Hz. Hatice'yi, Hz. Peygamber'le evlenme düşüncesine sevk eden sebep sadece Meysere'nin anlattıkları değildi. İkisi arasındaki akrabalık bağı, Peygamberimizin toplum içindeki güvenilirliği, güzel huylu oluşu, ticaretteki dürüstlüğü ve mahareti de bu izdivacın gerçekleşmesinde etkili olan unsurlardandı. Nitekim Hz. Hatice, Nefise'den aldığı müspet izlenimlerden sonra Hz. Peygamber'e haber göndererek teklifinin sebebini şu şekilde açıklamıştır: "Ben sana akrabalığından ve kavminin içindeki şerefli yerinden dolayı rağbet ettim. Senin doğru sözlülüğünü ve güzel ahlakını sevdim."[9]

Peygamberimiz, Hz. Hatice'yle evlenme durumunu amcalarıyla istişare ettikten sonra onu ailesinden istedi. Düğün töreni için belirlenen gün geldiğinde Hz. Peygamber, amcaları Ebu Talib ve Hamza'yla birlikte gelinin evine gitti. Hz. Hatice babası hayatta olmadığı için merasime amcası Amr ile akrabası Varaka bin Nevfel'i davet etmişti. Şahitlerin huzurunda ve örfe uygun olarak önce erkek sonra da kız tarafının büyükleri birer konuşma yaptılar.

Merasim için yapılan konuşmalarda ilk sözü Peygamber Efendimiz'in amcası Ebu Talib aldı ve şunları söyledi: "Allah'a şükürler olsun ki bizi İbrahim'in evladından, İsmail'in soyundan yarattı. Bizi Kâbe'nin bekçisi ve Harem'in yöneticisi kılarak halkın hâkimi ve lideri yaptı. Kardeşimin oğlu Muhammedülemin, Kureyş'ten hangi gençle karşılaştırılsa ona soy, akıl ve fazilet bakımından üstün gelir. Malı az olsa da ona bakılmaz.

Zira mal denen şey tez geçen bir gölgedir, alınır, verilir. Onun Abdülmuttalib ve Haşim gibi şanlı ataların torunu olduğunu bilirsiniz. O, şan ve şeref sahibi kızınız Hatice'yle evlenmeyi arzu etmektedir. Aynı şekilde Hatice de onunla evlenmeyi istemektedir. Hatice'ye kendi malımdan mehir olarak ne vermemi istersiniz?"

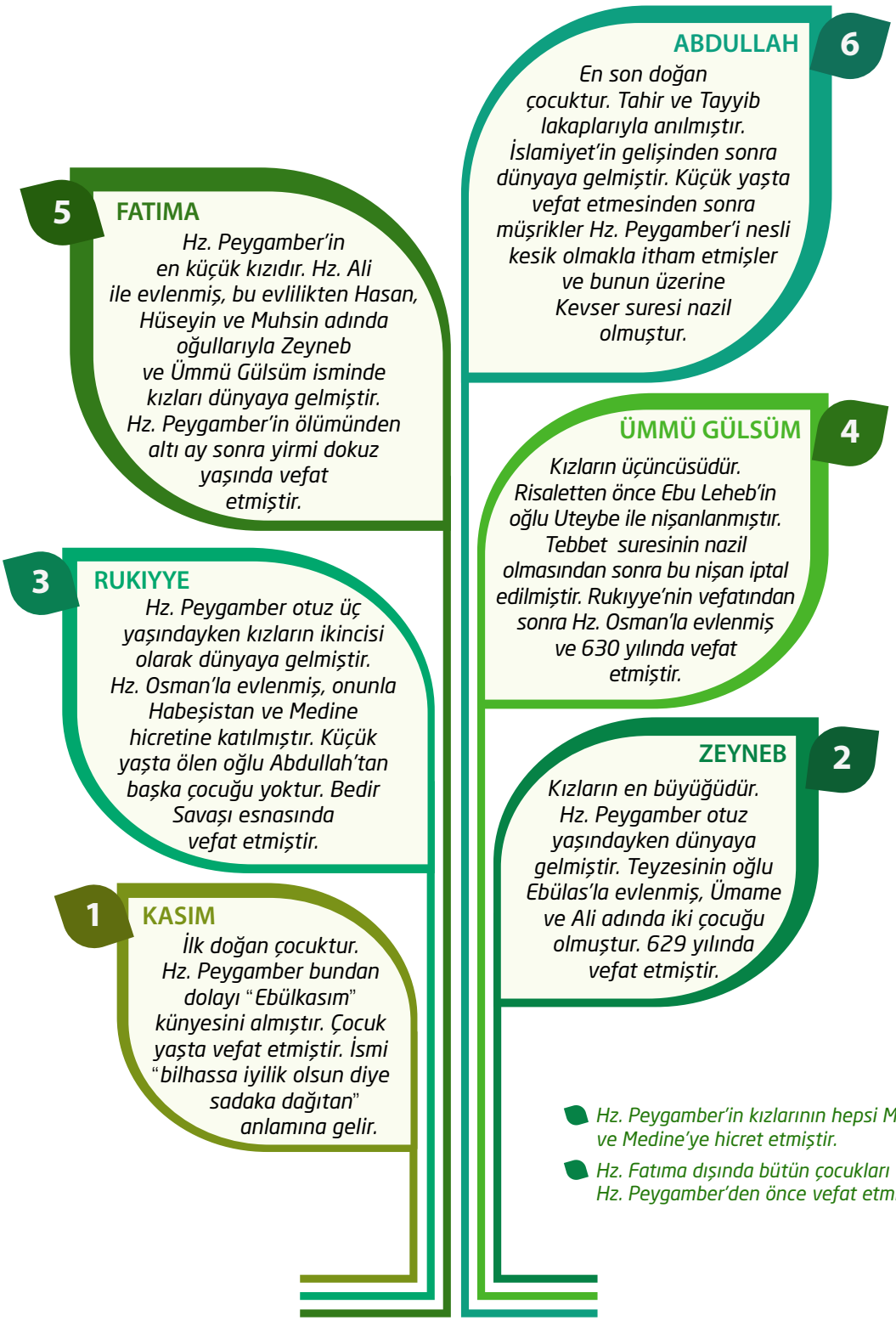
Ebu Talib'in ardından Hz. Hatice'nin akrabası Varaka bin Nevfel kalkıp "Allah'a hamdolsun ki bizi de söylediğin özelliklerde yarattı. Saydığın üstünlüklerle seçkin kıldı. Bizler de Arapların reisleriyiz. Siz de böylesiniz. Hiç kimse sizin faziletinizi inkâr edemez. Biz de sizinle akraba olmayı arzu ediyoruz. Ey Kureyşliler! Şahit olunuz ki ben Hatice'yi dört yüz dirhemle Muhammed bin Abdullah'a nikâhladım." şeklinde kısa bir konuşma yaptı.

Ebu Talib, Hz. Hatice'nin amcasından düşüncelerini ifade etmesini isteyince Amr bin Esed ayağa kalkarak "Ey Kureyş topluluğu! Şahit olunuz ki ben de Hatice binti Huveylid'i, Muhammed bin Abdullah'a nikâhladım." dedi. Hazır bulunan Kureyş'in ileri gelenleri de bu nikâha şahitlik ettiler.[10]

Peygamberimiz evlendikten birkaç gün sonra amcasının evinden ayrıldı. İkamet etmek üzere Hz. Hatice'nin Safa ile Merve arasında yer alan Attarlar Çarşısı civarındaki evine taşındı *(Görsel 2.3)*. Hz. Peygamber, Medine'ye hicret edinceye kadar bu evde yaşadı. Hz. Hatice de vefat edinceye kadar bu evde oturdu ve bütün çocuklarını burada dünyaya getirdi. Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le evliliğinden ikisi erkek dördü kız olmak üzere altı çocuğu dünyaya geldi.[11]

Görsel 2.3
Hz. Peygamber, Hz. Hatice ile yirmi beş yıl yaşadığı evini Medine'ye hicret esnasında amcası Ebu Talib'in oğlu Akil'e (ra) hibe etmiştir.
(bk. Topçu - Numan, "Hz. Hatice/Mevlîd-i Fâtıma Evi'nin Dönüşümleri Hakkında", 125)

▲ ***Grafik Bilgi 2.1***
Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le evliliğinden dünyaya gelen çocukları

Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed'le (sav) evlenmek istemesinde onun erdem sahibi, dürüst ve güvenilir bir insan olarak tanınması etkili olmuştur. Peygamberimizin evlilik ve ticari hayatında eriştiği refahla birlikte cömertlik, muhtaçlara yardım, kerem, ihsan gibi meziyetleri de ortaya çıkma imkânı bulmuş ve bu hasletler ona toplum içinde mümtaz bir konum kazandırmıştır. Nitekim Mekkelilerin Hacerülesved'i Kâbe'deki yerine yerleştirme işinde Hz. Muhammed'in (sav) hakemliğinden duyduğu memnuniyet; Kureyşlilerin onu güvenilir, tutarlı, zeki ve saygın bir şahsiyet olarak kabul ettiğini gösterir.

Tarihten

Kureyş kabilesi bir sel felaketi sebebiyle zarar gören Kâbe'yi yeniden inşa etmeye karar vermişti. Bu amaçla Kâbe'nin her bir duvarının inşası için kabileler arasında görev dağılımı yapılmış, her bir kabile ayrı ayrı taş toplamak suretiyle Kâbe'nin duvarlarını Hacerülesved adlı taşın konulacağı yere kadar örmüştü. Ne var ki Hz. İbrahim tarafından tavafın başlangıç noktası olarak tespit edilen bu taşı yerleştirme şerefini hiçbir kabile diğerine bırakmak istemiyordu. Bu sebeple kabileler arasında büyük bir anlaşmazlık çıktı. Neredeyse bir savaş yaşanacaktı. Her kabile bu şerefin kendilerinden alınması durumunda savaşmaktan kaçmayacaklarına dair yeminler ediyordu.

Kureyşliler dört beş gün bekledikten sonra Mescid-i Haram'da toplanarak sorunu çözmeye uğraştılar fakat bir sonuca varamadılar. Sonunda Kureyş'in en yaşlısının teklifine uyarak Mescid-i Haram'ın kapısından ilk giren kişinin hakemliğine razı oldular. Büyük bir merak ve endişeyle gelecek olan kişiyi beklemeye başladılar. Harem'in Şeybe kapısından ilk giren kişi "emin" lakabını verdikleri Hz. Muhammed (sav) olunca "İşte emin! İşte Muhammed! Biz ondan razı olduk." diyerek memnuniyetlerini ifade ettiler. Aralarındaki anlaşmazlık konusunda kendisinden hakemlik yapmasını istediler. Peygamberimiz Hacerülesved'i yere serilen bir örtüye koyup her bir kabileye bu örtünün ucundan tutturarak duvarın köşesine kadar taşıttı. Sonra da Hacerülesved'i alarak yerine koydu. Böylece kabileler arasında yaşanması muhtemel bir çatışmanın önüne geçilmiş, Kâbe'nin inşasına kalındığı yerden devam edilmiş oldu.
(bk. İbni Hişam, *es-Sire*, 1/204-210)

Hz. Hatice'yle Peygamberimiz arasında mutlu bir aile hayatı kurulmuş ve yirmi beş yıl boyunca bu evlilik karşılıklı sevgi ve saygıyla devam etmiştir. Bu süreçte Hz. Peygamber, kendi hesabına yürüttüğü ticari faaliyetlerin yanı sıra Hz. Hatice'nin ticari işleriyle de eskisi gibi ilgilenmeye devam etmiştir. Hatice (ra), risalet süreciyle başlayan zorluklar karşısında eşine maddi manevi her alanda destek olmuştur. Peygamberimiz de yaşadığı her türlü sıkıntıyı Hz. Hatice'yle istişare etmiş ve onun fikirlerine saygı göstermiştir. Hz. Hatice'ye hep değer vermiş, vefatından sonra bile onu vefa ve takdirle anmıştır.

Aile hayatında sevgi, saygı ve şefkatin önemini yorumlayınız.

Hz. Peygamber günlük yaşantısı içinde eşiyle hayat yükünü paylaşmıştır. Evinde boş durmamış, elbisesini temizlemiş, söküğünü dikmiş, kendi ihtiyaçlarını kendisi görmüş ve ev işlerinde çeşitli vesilelerle eşine yardım etmiştir. Hz. Hatice'nin kendisine ev işleriyle yorulmaması gerektiğini hatırlatması üzerine Hz. Peygamber *"Ey Hatice! Bu dünyada korkaklık, cimrilik ve tembellikten hiç hoşlanmam."* şeklinde cevap vermiştir.[12]

Çıkış Bileti

Aşağıdaki çıkış biletine Hz. Hatice ve Hz. Peygamber arasında gerçekleşen evliliğin sebepleriyle ilgili doğru bilgi içeren kısa ve etkileyici bir cümle yazınız.

Etkinlik-1

30 dk.

Amaç: *Sorumluluklarının farkına varabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Sınıfta iki gruba ayrılıp çember şeklinde oturma düzeni sağlayınız.*
- *Gruplarda tartışmayı yönetecek bir lider belirleyiniz.*
- *Verilen cevapları not alması için bir sekreter seçiniz.*
- *Aşağıdaki metni dikkatli bir şekilde okuyup verdiği mesaj üzerinde düşününüz.*

Bir çocuğun aile içindeki sorumlulukları yaşıyla doğru orantılı şekilde artmalı ve çeşitlenmelidir. Eşyalarını toplama, sofranın hazırlanmasına yardım etme gibi sorumluluklar bir süre sonra yerini evin temizliğine yardım etme, alışverişine destek olma gibi sorumluluklara bırakmalıdır.

- *Aşağıdaki soruları size verilen süre içerisinde cavaplayınız.*
  1. *Metnin ana fikri nedir?*
  2. *Sahip olduklarınızın değerini bilip tasarrufta bulunmakla aile içi sorumlukları yerine getirme bilinci arasında nasıl bir ilişki vardır? Yaşamınızdan örnekler veriniz.*
- *Ulaştığınız ortak sonucu sınıfta paylaşınız.*

Değerlendirme: *Aşağıdaki öz değerlendirme formunu doldurunuz.*

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Verilen ölçütlerdeki ifadeler size uygunsa "Evet"i, biraz uygunsa "Kısmen"i, uygun değilse "Hayır"ı işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Dereceler		
	Evet	Kısmen	Hayır
1. Verilen metni dikkatli bir şekilde okudum.			
2. Verilen sorular üzerine düşündüm.			
3. Konuya dair düşüncelerimi rahat bir şekilde ifade ettim.			
4. Arkadaşlarımın düşüncelerine karşı saygılı oldum.			
5. Konuyla ilgili farkındalık kazandım.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

Adalet

Hz. Peygamber, aile bireylerine karşı adaletli olmayı sadece miras gibi maddi konularla sınırlı tutmamış; sevgi, saygı gibi manevi ihtiyaçlar hususunda da adaleti tavsiye etmiştir.

Hukuk

İslam'da aile bireylerinin hak ve sorumlulukları belirlenerek güvence altına alınmıştır. Hz. Peygamber, aile fertlerinin hukukuna riayet etmiş; Müslümanlara da bu hususlara uymaları konusunda tavsiyelerde bulunmuştur.

İstişare

Hz. Peygamber, aile fertlerine danışıp onların fikirlerini önemsemesi bakımından Müslümanlara rehberlik etmiştir. İlk vahiyde yaşadığı hâli Hz. Hatice'yle paylaşmış ve onun tavsiyelerini dikkate alarak içinde bulunduğu durumu anlamaya çalışmıştır.

Mahremiyet

Özel hayatın gizliliği ve dokunulmazlığına yönelik kurallar Allah (cc) tarafından belirlenmiş, Hz. Peygamber tarafından da hayata geçirilmiştir. Nitekim o, her türlü mahremiyet ihlaline karşı Müslümanları uyarmış ve bu konuda dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili örnek davranışlar sergilemiştir.

Müsamaha

Hz. Peygamber, aile fertlerinin her birine karşı hoşgörülü bir tavır sergilemiştir. Baskıcı bir tutum izlemeyerek onların farklı düşüncelerine anlayışla yaklaşmıştır.

Empati

Aile fertlerinin istek, beklenti ve duyguları konusunda oldukça hassas davranan Hz. Peygamber, bu konuda duyarlı olmayı bütün Müslümanlara tavsiye etmiştir.

İletişim

Hz. Peygamber, aile ilişkilerinde eş ve çocuklarla iletişimi sürekli canlı tutmaya özen göstermiştir. Zaman zaman yaşanan aile içi anlaşmazlıkları konuşarak çözüme kavuşturmuş ve bu konuda Müslümanlara örnek olmuştur.

Sorumluluk

Hz. Peygamber günlük hayatta aile fertlerine yük olmadığı gibi onlara yardımcı olmuştur. Elbisesini dikmek, ayakkabısını tamir etmek gibi şahsi işlerini kendisi görmüş, ev işlerinden bazılarına yardım ederek de ailesine destek olmuştur.

Şefkat

Kişinin, ailesine iyi davranmasını en hayırlı amel olarak niteleyen Hz. Peygamber kendisi de ailesine iyi davranarak Müslümanlara örnek olmuştur. Öyle ki ashabı, aile fertlerine Hz. Peygamber'den daha şefkatli davranan birini görmediğini söylemiştir.

Temizlik

Hz. Peygamber, genel olarak yaşamında özel olarak da aile hayatında temizlik ve kişisel bakımına özen göstermiştir. Kişisel temizliği fıtrat olarak nitelendirmiş, bunu dinî ve insani bir görev olarak kabul etmiştir.

Sevgi

Hz. Peygamber, ailesine karşı sevgi ve merhametle yaklaşan zarif bir eş olmuştur. Eşlerin birbirinin yüzüne sevgi ve merhametle bakması durumunda Allah'ın da (cc) onlara rahmet nazarıyla bakacağı müjdesini vermiştir.

▲
Grafik Bilgi 2.2
Hz. Peygamber'in tavsiyeleri ve örnekliği üzerinden aile hayatının kuralları

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le evlenmek istemesinde etkili olan unsurlar nelerdir?

.....

.....

.....

2. Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlenmeyi kabul etmesinde etkili olan unsurlar nelerdir?

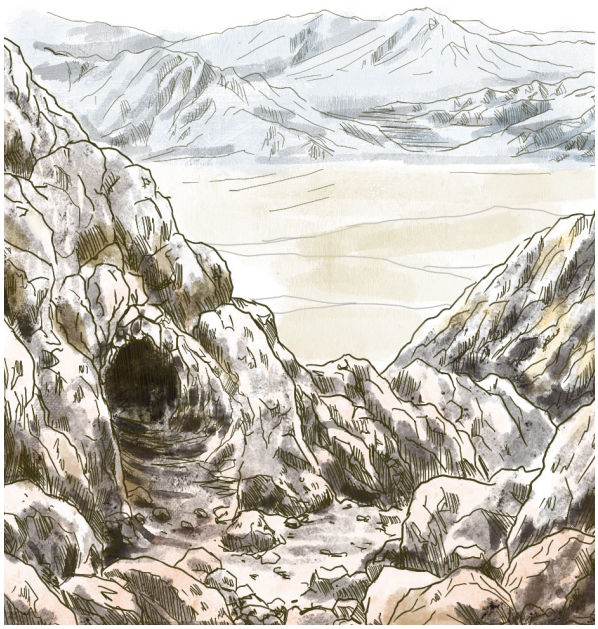
.....

.....

.....

2.2. HZ. HATİCE'NİN RİSALET SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Peygamber Efendimiz; gençliğinde cahiliyenin haksızlık, zulüm, kan davası gibi çirkin âdetlerinden kendisini muhafaza etmiş ve putlara tapmanın anlamsızlığını idrak etmişti. Hz. Hatice ile evlendikten sonra Mekkelilerin hayatına hâkim olan bu ahlaki çöküntü üzerinde daha fazla düşünür hâle gelmişti. İçinde bulunduğu durumu tefekkür etmek için de yalnızlığı tercih eder olmuştu.[13] Hz. Peygamber'in tevhit inancının sembolü olan Kâbe'nin tamiratı esnasında mabedin putlarla dolu hâline şahit olması, onu insanın varlık amacı ve âlemin yaratılışı gibi konular üzerinde yoğun bir şekilde düşünmeye sevk etmişti. Ayrıca bu tefekkür sürecinde Peygamberimizin yaşının kemale ermesi ve Hz. Hatice ile evliliğinden sonra maddi açıdan rahatlığa kavuşması da etkili olmuştu. Bütün bunların ötesinde Allah (cc), elçisine yalnız kalmayı sevdirerek onu insanlar ve onların kötü alışkanlıklarından uzaklaştırmıştı.

Görsel 2.4
Hira Mağarası, Mekke'nin kuzeydoğusunda yer alır. Mekke'ye uzaklığı beş kilometre civarındadır. Kayalıklardan oluşan sarp bir yolu vardır. (bk. Günel, "Hira", 18/121)

Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib ve hanif inancını muhafaza eden bazı Mekkeliler, yılın belli zamanlarında inzivaya çekilirlerdi.[14] Hz. Muhammed de (sav) muhtemelen otuzlu yaşlarından sonra ramazan aylarında dedesi Abdülmuttalib gibi Hira'da inzivaya çekilmeye başladı *(Görsel 2.4)*. Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in ağır emaneti üstlenme sürecinde gereken desteği sağlayarak eşinin arzu ettiği yalnızlık ortamının temini için üstüne düşeni fazlasıyla yaptı. Hz. Hatice, Peygamberimize hiçbir ihtiyacını arz etmiyor, aksine onun ihtiyaçlarını karşılamak için elinden gelen bütün çabayı sarf ediyordu. Ayrıca ondaki ruhi gelişmelerin farkına varıyor, ona destek oluyordu.[15]

Peygamberimiz yanına aldığı bir miktar azıkla Kâbe'yi uzaktan gören Hira'ya gider, orada derin düşüncelere dalar ve ruhunu mutmain kılmanın yollarını arardı. Özellikle ramazanda fakirlere ikramı artırır ve Mekke'ye döndüğünde evine uğramadan önce Kâbe'yi tavaf ederdi.[16] Peygamber Efendimiz, Hira'da uzlete çekildiği sıralarda olağanüstü bazı olaylar yaşamaya başlamıştı. Öyle ki gün içinde tıpkı sabahın aydınlığı gibi apaçık ortaya çıkan rüyalar görüyordu. Bazen de tek başına iken kendisine selam verildiğini işitiyor fakat çevresinde ağaçlar ve taşlardan başka bir şey göremiyordu.[17] Yaşadığı bu tecrübeler, Peygamberimizin ruhunu ve zihnini vahye hazırlayan bir nevi ilahi yardımlar olarak değerlendirilmiştir.

Peygamberimiz kırk yaşındayken evinden uzakta bulunan Hira'da daha fazla kalmaya başlamıştı. Geceler boyu yalnız kalıp vaktini tefekkür ederek geçiriyor, sonra bir süreliğine ihtiyaçlarını karşılamak için evine geliyor, azığını alarak tekrar Hira'ya dönüyordu. Peygamberlik gelmeden önce Hz. Muhammed'in (sav) şehirden uzakta vaktini tefekkürle geçirdiği günlerde Hz. Hatice sürekli onunla meşgul oluyordu. Hira'ya gittiğinde onu uzaktan gözetiyor, eve dönmesi uzadığı zaman hizmetkârları vasıtasıyla ona ulaşıyor ve zaman zaman dağın sarp yollarını aşarak kocasına yiyecek götürüyordu.[18]

İlk Vahiy

610 yılı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesinde Cebrail (as) Hira'da tefekkürde bulunan Hz. Muhammed'e (sav) "Oku!" emriyle başlayan ilk vahyi ulaştırdı. Peygamberimiz aldığı ilk vahyi şöyle anlatmıştır: *"Melek bana geldi ve 'Oku!' dedi. 'Ben okuma bilmem.' deyince takatim kesilinceye kadar beni sıktı. Sonra bırakıp yine 'Oku!' dedi. Ben tekrar aynı cevabı verdim. Nihayet beni üçüncü defa sıkıp bıraktıktan sonra bana* **'Yaratan Rabb'inin adıyla oku! O, insanı bir embriyodan yarattı. Oku! Rabb'in kerem sahibidir. Kalemle (yazmayı) öğretti. İnsana bilmediğini O öğretti.'**[19] *ayetlerini okudu."*[20]

Resulullah, duyduğu ayetleri ezberlemiş olarak ve aynı zamanda bu muazzam olay karşısında kalbi korkudan titrer bir vaziyette evine döndü. Hatice binti Huveylid'in yanına vardı ve ona *"Beni örtün, beni örtün."* dedi. Hatice (ra) hiçbir şey sormadan eşini sarıp örttü. Hz. Peygamber sakinleştikten sonra olan biten her şeyi Hz. Hatice'ye anlatarak *"Başıma bir iş gelmesinden korktum."* dedi ve *"Bana ne oluyor?"* diye sordu. Peygamberimizin bu endişeli hâline karşılık Hz. Hatice sükûnetini korudu. Onun gibi yüksek ahlaki özelliklere sahip bir insanın başına gelen bu olayın kötü bir şey olmayacağını söyleyerek Peygamberimizin korku ve endişelerini giderdi.[21]

Olaylara farklı açılardan bakabilmek hayatımızı nasıl etkiler? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Aralarında geçen konuşmadan sonra Hz. Hatice, Peygamberimizden İncil ve Tevrat hakkında bilgi sahibi olan akrabası Varaka bin Nevfel'e giderek olanları bir de ona anlatmasını istedi. Resulullah yaşadığı bütün hadiseyi ona da anlattı. Büyük bir dikkatle kendisini dinleyen Varaka, Hz. Muhammed'e (sav) gelenin bütün resullere ilahi emri ulaştıran Cebrail (as) olduğunu söyleyerek onun peygamberliğini müjdeledi.

Bununla birlikte Varaka bin Nevfel; Peygamber Efendimiz'in kavmi tarafından yalanlanacağı, şehirden çıkarılmak isteneceği ve kendisine savaş açılacağına dair bazı uyarılarda bulundu. Resulullah onun bu sözlerine karşılık *"Onlar beni yurdumdan çıkaracaklar mı?"* diye sordu. Varaka, Hz. Peygamber'in getirdiğinin benzerini getiren herkese kavimlerinin düşman kesildiklerini söyleyerek o günlere erişmesi durumunda kendisine yardımcı olacağını söyledi. Ancak buna ömrü yetmedi.[22]

Hz. Peygamber, Cebrail'le (as) tekrar karşılaşmak arzusuyla ilk vahiyden sonra Hira'ya gitmeye devam etti. Ancak fetretülvahiy olarak bilinen bu süre boyunca vahiy meleği bir türlü gelmedi. Vahyin kesintiye uğramasından üzüntü duyan Allah Resulü, Rabb'inin kendisini terk ettiği zannına kapılarak endişeli günler geçirmeye başladı. Nihayet bir gün Hira'da Cebrail'i (as) tekrar gördü. Cebrail'in (as) heybet ve azameti karşısında yine büyük bir heyecan yaşayarak bir kez daha evine kapandı. Ardından indirilen **"Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar! Sadece Rabb'inin büyüklüğünü dile getir. Elbiseni tertemiz tut. Her türlü pislikten uzak dur."**[23] ayetleri ile Hz. Peygamber'e ilk görevi olan **tebliğ** emredildi.

tebliğ

İlahi tebliğin insanlara ulaştırılma zamanının geldiğini haber veren ayetlerin nazil olması üzerine Hz. Peygamber çevresindeki insanları İslam'a davet etmeye başladı. Üç yıl boyunca gizli olarak devam eden bireysel davet sürecinde ilk mümin Hz. Hatice'nin ardından Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali, Zeyd bin Harise ile Peygamberimizin kızları Zeynep (ra), Rukıyye (ra) ve Ümmü Gülsüm (ra) Müslüman oldular. Hz. Peygamber, İslam davetini kabul edenlerle müşriklerin bulunduğu yerlerde bir araya gelmemeye özen gösteriyordu. Müslümanlarla evinde veya ıssız yerlerde buluşarak ibadet ediyor, indirilen ayetleri onlara okuyordu. Bu sıralarda Müslümanlara evini açan Hz. Hatice gün geçtikçe artan misafirlerini büyük bir nezaketle ağırlamaya çalışıyordu.[24] Gizlilik içerisinde yürütülen bu süreç Darülerkâm'ın Müslümanların buluşma mekânı hâline gelmesine kadar sürdü *(Görsel 2.5)*.

Görsel 2.5
Erkam bin Ebülerkam'ın Safa Tepesi'nin eteklerinde bulunan evi Darülerkâm adıyla anılmıştır. İslam'ın ilk davet merkezi olan bu ev; Kâbe'nin haremine dâhil olması, Mekkelilerle ve hac için dışarıdan gelen pek çok kimse ile dikkat çekmeden temas kolaylığı sağlaması sebebiyle tercih edilmişti. (bk. Önkal, "Erkam b. Ebü'l-Erkam", 11/305)

Davet Yılları

İslam'ın tebliğinde Hz. Hatice'nin büyük çabaları söz konusudur. Hz. Muhammed'in (sav) risaletini ilk kabul edenler arasında olan Zeyd bin Harise, Hz. Hatice'nin Resul-i Ekrem'e hediye ettiği ve Peygamberimiz tarafından azat edilen bir köleydi. Ayrıca ilk Müslümanlar arasında Hz. Hatice'nin pek çok akrabası da vardı. Bunlardan Esved bin Nevfel, Amr bin Ümeyye bin Haris, Halid bin Hizam, Zübeyr bin Avvam gibi sahabiler Habeşistan'a hicret edenler arasında yer almaktaydı.[25] Hatice (ra), evinde hizmet görmekte olan köle ve cariyelere de yeni dini anlatmaktan geri durmamıştır.[26]

Tebliğ faaliyetinin ilk üç yılı "Gizli Davet Dönemi" olarak kabul edilir. Hz. Peygamber, davet faaliyetlerini gizlice sürdürdüğü bu dönemde tebliğ yapacağı kişileri özenle seçmiş, tebliğe en yakınlarından başlamış ve kendilerinden Müslümanlıklarını gizlemelerini istemişti. Ancak kendisi peygamberliğini gizleme ihtiyacı duymuyordu. Nitekim Mekke'ye ticaret için gelen bazı insanlar Allah Resulü, Hatice (ra) ve yeni Müslüman olan Hz. Ali'nin Kâbe'yi tavaf edip orada namaz kıldıklarını görebiliyorlardı.[27]

Nübüvvetin dördüncü yılında nazil olan **"Sen, sana buyurulanı açıkça duyur, müşriklere aldırış etme!"**[28] ayeti Hz. Peygamber'e gizli davet döneminin bittiğini ve açık davet sürecinin başladığını haber vermiştir. Allah Resulü bu süreçte öncelikle yakın akrabalarını İslam'a davet etti. Haşimoğulları ve Muttaliboğulları'na mensup yaklaşık kırk beş kişinin katıldığı ilk buluşma, amcası **Ebu Leheb**'in onu suçlayıp konuşmasına izin vermemesi sebebiyle amacına ulaşamadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber yeni bir toplantı daha düzenleyerek yakınlarını Allah'ın (cc) birliğine inanmaya, risaletini tasdik edip kendisine destek olmaya çağırdı. Bu buluşmada Ebu Leheb yine önceki tavrını devam ettirerek, yeğenine sahip çıkmazken Ebu Talib, onu koruyup destekleyeceğini ancak atalarının dininden vazgeçmeyeceğini ifade etti. Davete katılanlar tebliğe olumlu cevap vermemiş olsa da Ebu Talib'in yeğenini himaye edeceğini vadetmesi önemli bir destek kabul edilmiştir. Zira bu sahip çıkış, Hz. Muhammed'e (sav) Mekke'de gerçekleştireceği tebliğ faaliyetleri için büyük bir imkân sağlamıştır.[29] Bu süreçte Ebu Talib'in himayesi, Kureyş'in Peygamberimize kötülük yapmasını engellemiş, Hz. Hatice'nin varlığı ise ona güvenli bir liman olmuştur.

Hz. Peygamber, açık davet sürecinin sonraki adımı olarak kabilesi dışındaki Mekkelilere davetini duyurmak istedi. Bunun için şehrin ileri gelenlerini Safa Tepesi'ne çağırdı. Onlara *"Ey Kureyşliler! Şu dağın arkasında bir düşman birliği var desem bana inanır mısınız?"* diye sordu. Muhatapları da "Evet, inanırız. Çünkü senin yalan söylediğini hiç görmedik." cevabını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber *"O hâlde büyük bir azaba uğrayacağınızı size haber veriyorum. Allah bana akrabamı uyarmamı emretti. Allah'tan başka ilah yoktur, demediğiniz müddetçe size ne dünyada ne de ahirette bir faydam dokunur."* şeklindeki sözleriyle Mekkelilere risaletini tebliğ etmiş oldu. Bir kez daha yeğenine engel olmaya çalışan Ebu Leheb, "Ellerin kurusun!" diyerek ona bedduada bulundu. Onun bu düşmanca tavrını devam ettirmesi de Tebbet suresinin nüzulüne sebep oldu.[30]

Ebu Leheb

Asıl adı Ebu Utbe olmasına rağmen babası ona, öfkeli olduğunda yanaklarının kızarmasından dolayı alev babası anlamına gelen Ebu Leheb ismini vermiştir. Ebu Leheb ve eşi Ümmü Cemil komşusu olduğu Hz. Peygamber'in evini taşlayarak ya da kapısının önüne çeşitli pislikler atarak onu rahatsız etmeye çalışırdı. (bk. Kapar, "Ebû Leheb", 10/178)

Resulullah, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını insanlara açıklamak ve daveti daha geniş kitlelere duyurmak amacıyla Mekke çevresinde kurulan panayırları ziyaret etmeye başladı. Bu gayeyle Ukaz, Mecenne, Zülmecaz gibi insanların toplu hâlde bulunduğu panayırlarda tebliğ faaliyetleri yürüttü. Burada görüştüğü insanlara Allah'ın (cc) birliğini ve kendisinin risaletini tasdik etmeleri için çağrıda bulunmaya kararlılıkla devam etti. Onun bu azimli tavrı sayesinde İslam dini Mekke dışındaki kabileler arasında da duyulmuş oldu.[31] Hz. Peygamber, tebliğini hikmet ve güzel öğütle yürütürken zaman zaman hoşuna gitmeyen şeyler de işitiyor, reddedilip yalanlanıyordu. Bu nedenle eve mahzun döndüğünde Hz. Hatice onu sevgiyle karşılıyor, onunla sohbet ediyor ve eşinin sıkıntılarını hafifletmeye gayret ediyordu. İnsanların yaptıklarına aldırış etmemesini tavsiye ederek onu teselli ediyordu.[32]

Düşünüyorum

Bazı Mekkeli müşrikler kendi aralarında konuşurken "Muhammed'in söyledikleri doğrudur." diyorlardı. Hatta Hz. Peygamber'le karşılaştıklarında ona "Biz senin anlattıklarının hak olduğunu biliyoruz. Ancak bizler sana iman edip seninle hareket edersek bütün Araplara karşı cephe almış oluruz. Biz onların kuvvetlerine karşı koyamayız, onlar bizleri yurdumuzdan çıkarırlar." dediler. Bunun üzerine Kasas suresinin 57. ayeti nazil oldu: "Seninle beraber doğru yolu izlersek yurdumuzdan sökülüp atılırız. diyorlar. Peki biz onları dokunulmaz, güvenli, katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünlerinin içinde toplandığı bir yere yerleştirmedik mi? Fakat çoğu bunun şuurunda değildir." (bk. Mukatil bin Süleyman, *Tefsir,* 3/351)

Bu metinden yararlanarak müşriklerin İslam davetine karşı tutumlarını yorumlayınız.

Hz. Hamza'nın Müslüman olma sürecini araştırarak edindiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız.

Müşriklerin bütün baskılarına rağmen Mekke'de Müslümanların sayısı artmıştı. Bu sıralarda cesaret ve kahramanlıklarıyla öne çıkan Hz. Hamza ve Hz. Ömer iman etti. Onların İslam'ı seçmeleri sonucu müşriklerin baskıları bir süre için de olsa kırılmış oldu. Bu sırada rahat bir nefes alan Müslümanlar Kâbe'de ilk defa topluca namaz kıldılar.[33]

Tarihten

Müslümanlara karşı çok sert davranmasıyla bilinen Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz'i öldürmeye karar verdi. Kılıcını kuşanan Hz. Ömer, yolda kız kardeşinin ve eşi Said bin Zeyd'in de Müslüman olduğunu öğrendi. Bunun üzerine yolunu değiştirerek onların evine yöneldi. Onları Taha suresini okurken buldu ve okuduklarını kendisine vermelerini istedi. İsteği kabul edilmeyince kardeşi ve eniştesine sertçe müdahale etti. Onlarsa kendilerine Kur'an öğreten ve içerde gizlenen Habbab bin Eret'i de çağırarak İslam'ı benimsediklerini Hz. Ömer'in yüzüne karşı haykırdılar. Ömer (ra) yaptıklarından pişman olup onlara ne okuduklarını sordu. Dinledikleri karşısında "Bu ne güzel ve ne değerli söz!" demekten kendini alamadı. Habbab (ra) onun ruhundaki değişimi fark edince Peygamberimizin "Ya Rabbi! İslam'ı Ömer bin Hattab veya Amr bin Hişam (Ebu Cehil) ile kuvvetlendir." diye dua ettiğini ona haber verdi. Gönlünde iman ateşi yanan Hz. Ömer hemen yola koyuldu ve Allah Resulü'nün huzuruna giderek Müslüman oldu. (bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/367-370)

Görsel 2.6
Müslümanlar, Habeşistan'a Şuaybe adlı limandan hareket eden bir gemiyle gitmişlerdir. Bu liman, Mekke'ye ticari mal getiren Habeşli tüccar gemilerinin konakladıkları ve mal yükledikleri bir limandı. (bk. Utku, "Kızıldeniz'in Kaybolan Liman Şehirleri", 122)

Müşriklerin baskıları karşısında bazı Müslümanlar Habeşistan'a göç etmek zorunda kaldı *(Görsel 2.6)*. Müşrikler onları geri döndürmek için elçiler gönderse de Habeşistan Necaşisi Ashame, Müslümanları Mekkelilere iade etmedi. Müşrikler, Hz. Peygamber'in tebliğ mücadelesini engellemek için farklı arayışlara da girdiler. Bu amaçla Kureyş'in ileri gelenlerinden Utbe bin Rebia'yı Allah Resulü'ne maddi teklifler sunması için görevlendirdiler. Resulullah'ı ziyaret eden Utbe, konuşmasının başında onun toplumdaki şeref ve saygınlığından söz etti. Övgü dolu cümlelerinin ardından Resulullah'ın nübüvvet iddiasının Mekke halkını birbirine düşürdüğünden yakındı. Tebliğ faaliyetlerine son vermesi için kendisine birtakım teklifleri olduğunu söyledi. Utbe bin Rebia, "Eğer sen bu yaptıklarını şan ve şeref elde etmek için yapıyorsan seni başımıza kral yapalım. Şayet mal elde etmek içinse sana arzu ettiğin kadar mal verelim. Eğer sana musallat olmuş olan bir cin varsa seni tüm mallarımızı harcamak pahasına tedavi ettirelim." diyerek Hz. Peygamber'e Mekkelilerin tekliflerini iletti. Bu teklifleri kesin bir dille reddeden Allah Resulü, *"Dinle ey Velid!"* diyerek Fussilet suresinin ilk ayetlerini okudu.[34]

"Bu Kur'an, Rahman ve Rahîm olan Allah'ın katından indirilmiştir. Bilmek isteyenler için ayetleri apaçık hâle getirilmiş Arapça okunan bir kitaptır. Müjdeleyici ve uyarıcı olarak indirilmiştir ancak çokları yüz çevirdi, artık onu işitmezler." (Fussilet suresi 2-4. ayetler)

Hz. Peygamber'den duyduğu ayetlerden oldukça etkilenen Utbe, kendisinden haber bekleyenlerin yanına döndüğünde müşrikler onda bir değişiklik olduğunu fark ettiler ve kendisine bunun sebebini sordular. Utbe, "Vallahi onun söyledikleri ne şiirdir ne de kehanet. Ey Kureyş, beni dinleyin ve onunla yaptığı şey arasına girmeyin. Eğer Arap ona galip gelirse sizler başkası vasıtasıyla ondan kurtulmuş olursunuz. Yok eğer o Kureyş adına Arap'a üstün gelirse onun şerefi sizin şerefiniz olur." dedi. Ancak müşrikler onun Hz. Peygamber tarafından büyülenmiş olduğunu iddia ederek sözlerine kulak asmadılar. Benzer teklifleri kendisine daha sonra da yapan Kureyşlilere Allah Resulü'nün cevabı, *"Sizden istediğim mal veya krallık değildir. Allah beni size resul olarak gönderdi. Getirdiğim şeye iman ederseniz bu sizin dünyadaki nasibinizdir. Eğer inkâr ederseniz Allah, benimle sizin aranızda hüküm verinceye kadar yaptıklarınıza sabrederim."* şeklinde olmuştur.[35]

Müşrikler, Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerinden büyük rahatsızlık duyuyorlardı. Bu nedenle yeğenine engel olması ya da onu himaye etmekten vazgeçmesi konusunda Ebu Talib'i defalarca uyardılar. Kureyş'in baskılarına daha fazla direnemeyeceğini söyleyen Ebu Talib, yeğenine davasından vazgeçmesi imasında bulundu. Amcasının kendisini himaye etmekten vazgeçeceğini zanneden Hz. Peygamber de *"Güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler davamdan vazgeçmem. Ya Allah bu dini üstün kılar ya da ben bu uğurda ölürüm."* cevabını verdi. Ebu Talib, yeğeninin bu kararlı tavrını görünce bedeli ne olursa olsun onu himaye etmeye devam edeceğini açıkladı. Mekkelilerin Hz. Peygamber'i öldürmeye yönelik teşebbüslerini fark edince de Haşimoğulları'ndan Hz. Peygamber'i korumaları konusunda söz aldı.[36]

Mekkeli müşrikler, Haşimoğulları'nı sosyal ve ekonomik yönden zayıflatıp Hz. Peygamber'i kendilerine teslim etmeye mecbur bırakma gayesiyle bir ambargo kararı aldılar. Kararlarını Kâbe'de ilan ettikten sonra Ebu Leheb, Ebu Cehil gibi liderler harekete geçerek Haşimoğulları'nın toplandığı mahalleye gönderilen yiyecekleri kontrol altında tutmaya başladılar. Mekke çevresinde yaşayan ve Kureyş'in öteden beri müttefiki olan çeşitli kabileler de ambargoya dâhil oldular.[37] Mekkelilerin bu hamlesi üzerine Ebu Leheb dışında kalan kabile üyeleri ve Müslümanlar Ebu Talib'in mahallesine taşındı.

Risaletin yedinci yılında başlayan ambargo süresince Haşimoğulları ve Müslümanlar çok zor günler yaşadı *(Görsel 2.7)*. Müşrikler buraya taşınan insanları toplumdan tecrit ettiler. Aç ve susuz kalan bu insanların diğer insanlarla görüşmelerine, evlenmelerine ve ticaretlerine mâni oldular. Hz. Hatice, bu süreçte varını yoğunu mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için harcadı.

Görsel 2.7
Haşimoğulları ve Müslümanlar kuşatma altında üç yıl boyunca büyük sıkıntılar yaşadı. Tecrit sebebiyle ailelerinin geçimlerini temin edemediler.

Mekkeliler arasında Müslümanların aleyhine başlatılan ambargoya razı olmayanlar vardı. Bunlardan birisi de Hz. Hatice'nin yeğeni Hakim bin Hizam'dı. O, ambargo sebebiyle beli bükülen akrabalarına bazen açıktan bazen de gizlice gıda yardımında bulunuyordu. Bir seferinde kölesiyle yardım göndermeye çalıştığı sırada Ebu Cehil'e yakalanıp onun hışmına uğramış, elinden ancak yardıma gelen Ebülbahteri'nin çabasıyla kurtulmuştu.[38]

616 yılında başlayan ambargo üç yılın sonunda kaldırıldı. Haşimoğulları'nın çektiği sıkıntıların son bulmasını isteyen Haşim bin Amr, Mutim bin Adiy, Ebülbahteri, Zema bin Esved ve Züheyr bin Ebu Ümeyye ambargonun kaldırılmasında etkili oldu.[39]

Etkinlik-2

35 dk.

Amaç *Hz. Hatice'nin Peygamberimizin hayatındaki yerini yorumlayabilme*

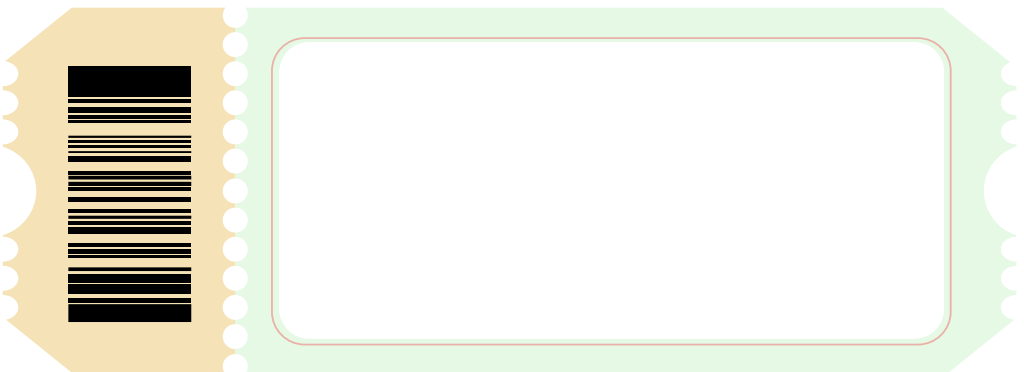
Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Sınıfta ayakta durarak çember şekli oluşturunuz.*
- *Aşağıdaki metni okuyup sorulara sırayla cevap veriniz.*
- *Söz almak isteyen arkadaşınızı çemberin ortasına alınız.*
- *Arkadaşlarınız konuşurken müdahale etmeyiniz ve tartışmayınız.*
- *Arkadaşlarınızı duygu ve düşüncelerinden dolayı eleştirmeyiniz.*
- *Söz almak istemeyen arkadaşlarınızı konuşmaya zorlamayınız.*

Hz. Hatice, Hira'da yaşadığı ilk vahiy tecrübesi üzerine büyük bir endişe ile eve gelip kendisine olup biteni anlatan Hz. Peygamber'i "Endişe etme! Yemin ederim ki Allah seni hiçbir zaman yüz üstü bırakmaz. Çünkü sen; akrabalarını görüp gözetir, zorda kalanlara yardım eder, muhtaç olanın ihtiyacını giderir, misafire ikram eder ve insanları doğru yola yönlendirirsin. Sıkıntı anında Hakk'ın yanında yer alır, haklıya yardım edersin." sözleriyle teskin etmiştir. (bk. İbni Sad, 2001, 1/165)

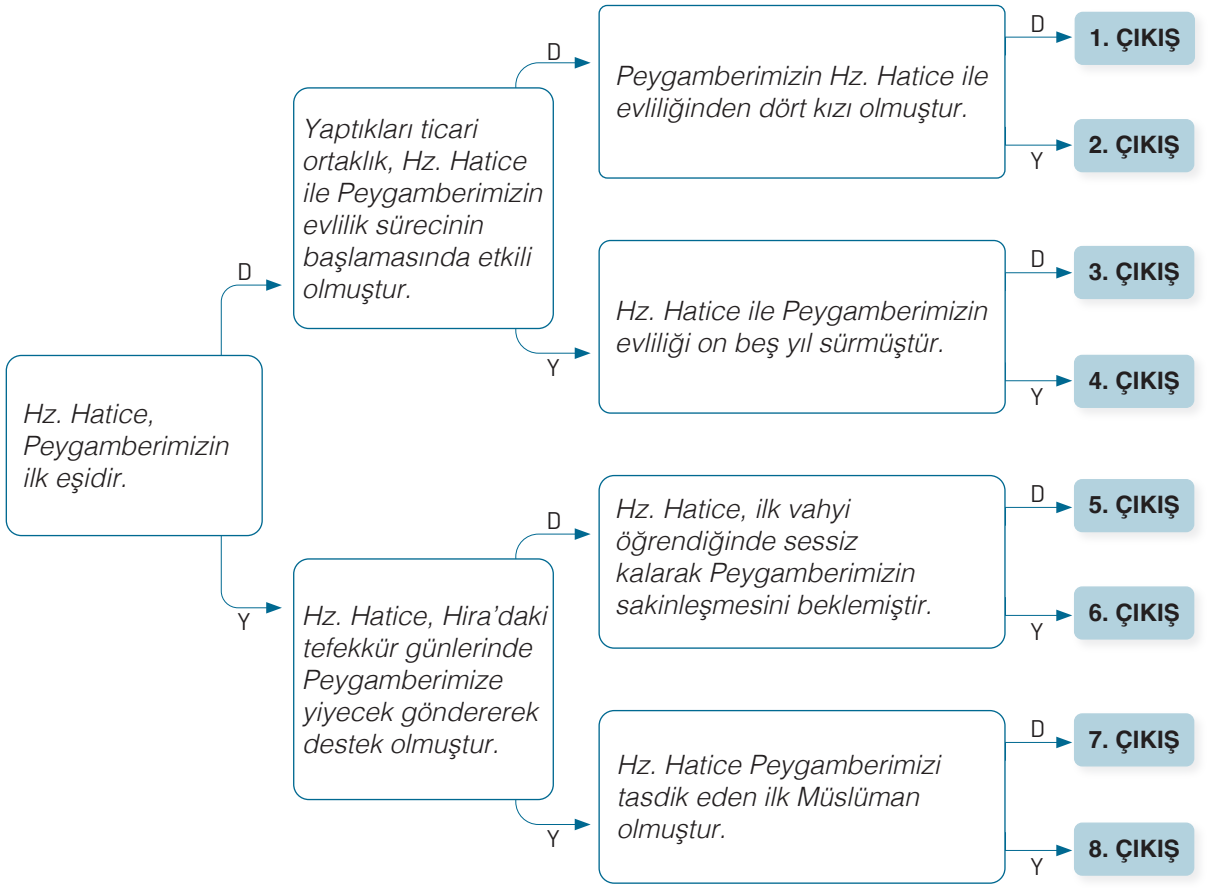
1. *Size göre Hz. Peygamber'in ilk vahiy tecrübesini duyan biri ona nasıl tepkiler verebilirdi?*
2. *Peygamberimizin ilk vahiy tecrübesine verdiği tepkiden hareketle Hz. Hatice'nin kişilik özelliklerini yorumlayınız.*
3. *Hz. Hatice'nin ilk vahye yaklaşımı Hz. Peygamber'i hangi yönlerden etkilemiş olabilir?*

Değerlendirme: *Verilen cevaplar ve ulaştığınız çıkarımlardan hareketle aşağıdaki çıkış biletine Hz. Hatice'nin Peygamberimizin hayatındaki yeri ile ilgili tarihî bilgiler çerçevesinde etkileyici bir cümle yazınız.*

Kontrol Noktası

Aşağıda verilen cümlelerin doğruluğu (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

Hz. Hatice'nin Vefatı ve Sonrasındaki Gelişmeler

Müslümanlara ve Haşimoğulları'na uygulanan ambargonun ortadan kalkmasından bir süre sonra Peygamberimizin amcası Ebu Talib vefat etti. Çocukluğundan beri kendisini himaye etmiş, risalet süreci boyunca da tüm zorlukları göğüsleyerek yanında durmuş olan amcasını kaybetmek Peygamber Efendimiz'i çok üzdü. Üstelik müşrikler, Ebu Talib'in vefatı sonrasında Hz. Peygamber'e daha pervasızca hakaret etmeye ve fiilî saldırılarda bulunmaya başladı. Bu sebeple zor günler geçiren Allah Resulü, kısa bir süre sonra kendisine en büyük desteği veren hayat arkadaşı Hz. Hatice'yi de kaybetti. Aynı yıl içinde gerçekleşen ve Peygamberimizi derinden etkileyen bu iki büyük kayıp nedeniyle 620 yılı "Hüzün Yılı" olarak adlandırıldı.[40]

Hüzün Yılı'nın duygusal boyutunu ele alan kısa bir öykü yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Oldukça zor günler geçiren Hz. Peygamber büyük baskı altında tutulduğu Mekke'de tebliğ faaliyetlerini yürütemez hâle gelince destek bulmak için Taif'e gitmiş fakat aradığı desteği bulamamıştı. Böyle bir ortamda Allah (cc), mahzun elçisini ona güç veren ve olağanüstü bir hadise olan isra ve miraçla destekledi.

Hz. Peygamber, Recep ayının yirmi yedinci gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülüp oradan Allah (cc) katına yükseltildi *(Görsel 2.8)*. Kur'an-ı Kerim'de bu hadiseden **"Bir gece, kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir…"**[41] ayetiyle haber verilmiştir.

Kudüs'ün Müslümanlar açısından önemini ve günümüzdeki durumunu araştırarak ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 2.8
Peygamberimizin isra ve miraç mucizesindeki duraklarından olan Mescid-i Aksa Müslümanlar için kutsal sayılan üç mescitten biridir.

Miraca yükseldiğinde Resulullah; Cenab-ı Hakk'ın huzuruna kabul edilmiş, kendisine cennet ve cehennem gösterilmiş, müminlere ilahi bir hediye mahiyetinde olan Bakara suresinin son iki ayeti vahyedilmiş, Allah'a (cc) ortak koşmayanların affedileceği müjdesi verilmiştir. Ayrıca risaletin başlarında iki vakit olarak emredilen namaz ibadeti miraçta beş vakit olarak farz kılınmıştır.[42]

Miraç hadisesi Hz. Peygamber için manevi bir dayanak olduğu kadar müminler için de bir imtihan vesilesi oldu. Zira müşriklerin inkârını artıran bu olay, bazı Müslümanların şüpheye düşmesine sebep oldu. Bununla birlikte miraç, Resul-i Ekrem'in getirdiği haberin doğruluğundan şüphe etmeyen sahabilerin de imanını kuvvetlendirdi. Nitekim Hz. Peygamber miraçtan bahsedince bazı müşrikler Hz. Ebu Bekir'e "Arkadaşın bu gece Kudüs'e götürüldüğünü anlatıyor, buna ne diyeceksin?" diyerek onunla alay etmek istemişti. Fakat Ebu Bekir (ra) "Eğer bunu o söylüyorsa doğrudur." diyerek iman ve teslimiyetin en güzel örneğini sergiledi.[43]

Tarihten

Semavi yolculuğun dönüşünde Resulullah bu "gece yolculuğu" sırasında manevi alanda başından geçen durum ve olayları etrafındakilere anlattığında kendisini dinleyenler değişik şekillerde tepki göstermişlerdir. Bunlardan bazıları kendisini alaya almışlar ve ondan Kudüs şehrinin görünüş ve durumunu anlatmasını istemişlerdi. Diğer bir kısmı, günlerdir gelmesini bekledikleri ticaret kervanlarının şimdi nerede bulunduğunu söylemesini talep etmişlerdi. Bunlardan biri de Ebu Bekir'e koşmuş ve kendisine bu yeni "skandal" olayı haber vermek istemişti. Ancak bu mümin yüce şahsiyet, bir an bile tereddüt etmeksizin "Şehadet ederim ki Muhammed'in (sav) söylediği her şey gerçektir, doğrudur." demiştir. İşte o günden itibaren Müslümanlar arasında Ebu Bekir, her devirde gıpta edilen "Sıddık" lakabına nail oldu. (bk. Hamidullah, *İslam Peygamberi,* 1/147)

Hz. Hatice'nin Peygamberimizin hayatındaki yerini tüm yönleriyle ele alan bir metin yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamberimiz, kavmi tarafından şiddetli bir muhalefetle karşılaştığı, müminlerin zulme maruz kaldığı risalet yıllarının zorlu dönemlerinde en büyük teselliyi Hz. Hatice ile kurduğu huzurlu aile yuvasında bulmuştur. Resulullah kendi döneminin en hayırlı kadını olarak ifade ettiği[44] eşinden gördüğü maddi ve manevi desteği her fırsatta dile getirmiştir. *"Allah bana ondan daha hayırlısını vermemiştir. Herkes benim peygamberliğimi inkâr ederken o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o beni tasdik etti. İnsanlar mallarını esirgerken o malıyla beni destekledi. Üstelik Allah bana ondan çocuk da nasip etti."*[45] şeklindeki sözleri Hz. Peygamber'in Hatice annemize gösterdiği vefanın yalnızca bir örneğidir.

Hz. Hatice'nin hayatıyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Allah Resulü'nün, kendisine gelen bazı hediyeleri Hatice'nin (ra) arkadaşlarına göndermesi,[46] ona karşı olan sevgi ve vefasının başka bir göstergesidir. Hz. Peygamber *"Allah bana, Hatice'yi cennette inciden bir köşkle müjdelememi emretti. Orada ne gürültü ve patırtı ne de yorgunluk ve darlık vardır."*[47] sözleriyle onun İslam dini uğrunda yaptığı hizmet ve fedakârlıkların karşılığının cennet olduğunu haber vermiştir. Peygamberimizin arkasında saf tutup namaz kılan ve ilk mümin olma bahtiyarlığına erişen Hz. Hatice, müminlerin gönlünde de her zaman saygın bir konumda olmuştur.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

Alak	Ebu Leheb	Ebu Talib	Hakim bin Hizam
Hüzün	Müddessir	Varaka bin Nevfel	

1. Ambargo yıllarında zorluk içindeki Müslümanlara yardım eden ..... Hz. Hatice'nin akrabasıdır.
2. Hz. Peygamber'in, amcası Ebu Talib ile eşi Hz. Hatice'yi kaybettiği ve büyük üzüntü yaşadığı 620 yılına ..... Yılı denmiştir.
3. Cebrail'in (as) Hz. Peygamber'e ulaştırdığı ilk ayetler ..... suresine aittir.
4. Hz. Peygamber'in davetine şiddetle karşı çıkan amcası ..... hakkında Tebbet suresi nazil olmuştur.

Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarında bırakılan boşluklara yazınız.

5. Hz. Peygamber nerede inzivaya çekilmiştir?

.....

6. Hz. Peygamber'in İslam davetini kabul eden ilk kişi kim olmuştur?

.....

7. Gizli Davet Dönemi kaç yıl sürmüştür?

.....

Performans Görevi

40+40 dk.

Görev	*Biyografi yazma*
Amaç	*Hz. Hatice'nin şahsiyetini ve Hz. Peygamber'in hayatındaki yerini açıklayabilme*
Ürün	*Biyografi metni*
Değerlendirme Ölçütleri	*Özgünlük, sunum, araştırma*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Hz. Hatice'nin biyografisini yazmak için bir çalışma planı hazırlayınız.*
- *Güvenilir kaynaklara dayalı bir araştırma yapınız. (Araştırmanızı bir hafta içerisinde tamamlayınız.)*
- *Yazınız için bir ana fikir oluşturunuz.*
- *Yazınızı doğru ve objektif bilgilerden yararlanarak yazınız.*
- *Biyografiyi oluştururken kronolojik/tarihsel bir sıra takip ediniz.*
- *Yazınızda sade ve akıcı bir dil kullanmaya özen gösteriniz.*
- *Biyografi metninizi yazım kurallarına uygun olarak yazınız.*
- *Biyografinizi sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.*

Değerlendirme: *1. Yapılan çalışma, yandaki karekodda verilen kontrol listesi ile değerlendirilecektir.*

2. Aşağıdaki öz değerlendirme formunu doldurunuz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Verilen ölçütlerdeki ifadeler size uygunsa "Evet"i, biraz uygunsa "Kısmen"i, uygun değilse "Hayır"ı işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Dereceler		
	Evet	Kısmen	Hayır
1. Yönergede yer alan uygulama adımlarına riayet ettim.			
2. Çalışma planı hazırladım.			
3. Güvenilir kaynaklardan araştırma yaptım.			
4. Metnim için ana fikir oluşturdum.			
5. Oluşturduğum metinde kronolojik sıraya riayet ettim.			
6. Metnimi yazım kurallarına dikkat ederek oluşturdum.			
7. Hz. Hatice'nin şahsiyeti hakkında bilgi sahibi oldum.			
8. Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'in hayatındaki yerini anladım.			
9. Yaptığım çalışmayı sınıfta arkadaşlarıma sundum.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. soruyu aşağıdaki grafik bilgiye göre cevaplayınız.

1. Aşağıda Hz. Hatice'yle ilgili bazı bilgiler verilmiştir.

Buna göre aşağıdaki ifadelerden hangilerine ulaşılabilir? İşaretleyiniz.

- ☐ a) Hz. Peygamber'in kişilik özellikleri evlilik sürecinde etkili olmuştur.
- ☐ b) Hz. Hatice'nin anlayışlı ve zeki bir kadın olması Hz. Peygamber'in hayatını kolaylaştırmıştır.
- ☐ c) Hz. Peygamber Hz. Hatice'ye karşı vefakâr bir tutum sergilemiştir.
- ☐ ç) Hz. Peygamber'in bütün çocuklarının annesi Hz. Hatice'dir.
- ☐ d) Hz. Hatice İslam'a davet sürecine katkıda bulunanlardan biri olmuştur.
- ☐ e) Hz. Hatice'nin davranışları günümüzde rol modeli olabilecek niteliktedir.
- ☐ f) Hz. Hatice yardımsever ve cömert bir kadındır.
- ☐ g) Hz. Hatice, Hz. Peygamber'i yalnız bırakmamak için Hira günlerinde zaman zaman ona eşlik etmiştir.

2-10. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

2. Risaletten önceki dönemde Hz. Peygamber'i yalnızlık ve düşünmeye sevk eden sebepler nelerdir?

3. Peygamberimizin Hz. Hatice'ye gösterdiği vefaya dair bir örnek veriniz.

4. Hz. Peygamber'in ev hâli Hz. Aişe'ye sorulduğunda Hz. Aişe şunları söylemiştir: "O da herkes gibi bir insandı. Söz gelimi kıyafetlerinin bakımını gözden geçirir, koyunun sütünü sağar ve kendi işini kendisi görürdü." (Tirmizi, *Şemail,* 154)

Bu hadise göre bireyler aile hayatında nelere dikkat etmelidir?

5 ve 6. soruları verilen metinden hareketle cevaplayınız.

Günümüzde yapılan nikâh dualarının bir kısmında "Allah'ım! Bu evlilik akdini mübarek eyle. Bu çift arasında güzel geçim, sevgi ve evliliklerinde sebat nasip eyle, aralarında nefret, geçimsizlik ve ayrılığa fırsat verme. Tıpkı Hz. Âdem ile Hz. Havva'yı, Hz. Muhammed (sav) ile Hz. Hatice'yi ve Hz. Ali ile Hz. Fatıma'yı kaynaştırdığın gibi..." ifadeleri bulunur.

5. Buna göre ideal bir ailede bulunması gereken özellikler nelerdir?

6. Nikâh dualarında Hz. Peygamber ve Hz. Hatice'nin isimlerinin yer almasının sebeplerini yorumlayınız.

7. Hz. Hatice asaleti, fedakârlığı ve vefakârlığıyla Peygamber Efendimiz'in her zaman yanında yer almış, Mekke'de yaşadığı bütün zorluklara onunla beraber göğüs germişti. Hz. Peygamber, o limanda sükûn bulmuş ve onun desteğiyle dimdik ayakta durmuştu. Peygamber Efendimiz, hayattayken mutlu bir yuvayı paylaştığı eşini vefatından sonra da ----

Bu metni kendi cümlelerinizle tamamlayınız.

8-10. soruları verilen metinden hareketle cevaplayınız.

Eşler arasındaki ilişkileri düzenleyen en önemli etkenlerden biri sevgidir. Nitekim Rum suresi 21. ayette bu hususa şöyle dikkat çekilmiştir: "Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır…" Sevgiyi belirleyen ve şekillendirenler ise "yakınlık", "kişisel nitelikler", "tanışıklık", "ödüllendiricilik", "bilişsel denge", "benzerlik" gibi unsurlardır. Birbirinin yakınında yaşayan ve çalışan insanlar iletişim kurmada daha elverişli konumdadır. Dolayısıyla karşılıklı iletişim, aşinalığı artırmakta ve bu tanışıklık ise daha fazla sevgiye vesile olmaktadır. Kişisel nitelikler arasında yer alan ahlaki ve fiziki özellikler de sevgide etkin bir role sahiptir. Sevgiyi belirleyen unsurlar içinde ödüllendiriliciliğin şüphesiz çok önemli bir yeri vardır. En güçlü ödüllerin başında sevgi geldiği için de insanlar kendilerini sevdiğinden emin oldukları kişileri sevmektedirler. İnsanlar genellikle kendileri gibi düşünen kişilerle bir arada olma isteği içindedir ve kendileriyle aynı fikirlere sahip olanları sevme eğilimindedir. Bu sebeple eşler arasında fikir ve düşünce birliğinin bulunması, değer yargılarının birbirine yakın olması sevgide başat bir role sahiptir. Tutarlılık ve denge arama eğiliminin nihai sonucu da insanların kendilerine benzer başka insanları sevmeleridir.

8. Hz. Peygamber'in ahlaki özelliklerinin Hz. Hatice ile evliliğinde nasıl bir rolü olduğunu açıklayınız.

9. Hz. Hatice ile Hz. Peygamber'in evliliğinde sevginin hangi unsurları belirleyici olmuştur?

10. Hz. Hatice ile Hz. Peygamber'in birbirine olan sevgisini verilen metindeki ayetin dikkat çektiği hususa göre yorumlayınız.

11 ve 12. soruların cevabını işaretleyiniz.

11. I. Ataları Kusay bin Kilab'da Hz. Hatice'yle Hz. Peygamber'in soyunun birleşmesi
II. Hz. Peygamber'in kavmi içinde güvenilir bir şahsiyet olarak tanınması
III. Hz. Peygamber'in ticari faaliyetlerde bulunması
IV. Ebu Talib'in Hz. Peygamber'i himaye etmesi

Numaralandırılmış ifadelerden hangileri Hz. Hatice'yle Hz. Peygamber'in evlenmesinde etkili olan unsurlar arasında yer alır?

A) Yalnız II
B) I ve II
C) III ve IV
D) I, II ve III
E) II, III ve IV

12. Hz. Hatice, Hz. Peygamber'le evli kaldığı süre boyunca ona muhabbet ve saygıda kusur etmedi. Onun sevdiği şeyleri tercih etme hususunda örnek bir tavır sergiledi. Nitekim Hz. Peygamber, amcasının oğlu Ali'nin (ra) bakımını üstlenmek istediğinde onun bu fikrini destekledi. Bu güzel tutumuyla eşini hoşnut ettiği gibi ona olan sevgisini de her fırsatta gösterdi. Hira'da kaldığı süre zarfında Peygamberimize gıda ve malzeme olarak ne gerekiyorsa eksiksiz biçimde temin etti. Peygamberimize gelen ilk vahyin ardından eşini teskin eden Hz. Hatice, sonrasında risaletini tasdik etmek suretiyle ona iman etti. Kureyşliler, Hz. Peygamber'in davetini yalanlayıp ona cephe aldığında Hz. Peygamber'e güç ve moral verdi. Mekkelilerin Müslümanlarla alakayı kesmesi üzerine yaşanan zor ve sıkıntılı günlerde de Hz. Peygamber'i yalnız bırakmadı ve bütün gücüyle destekledi.

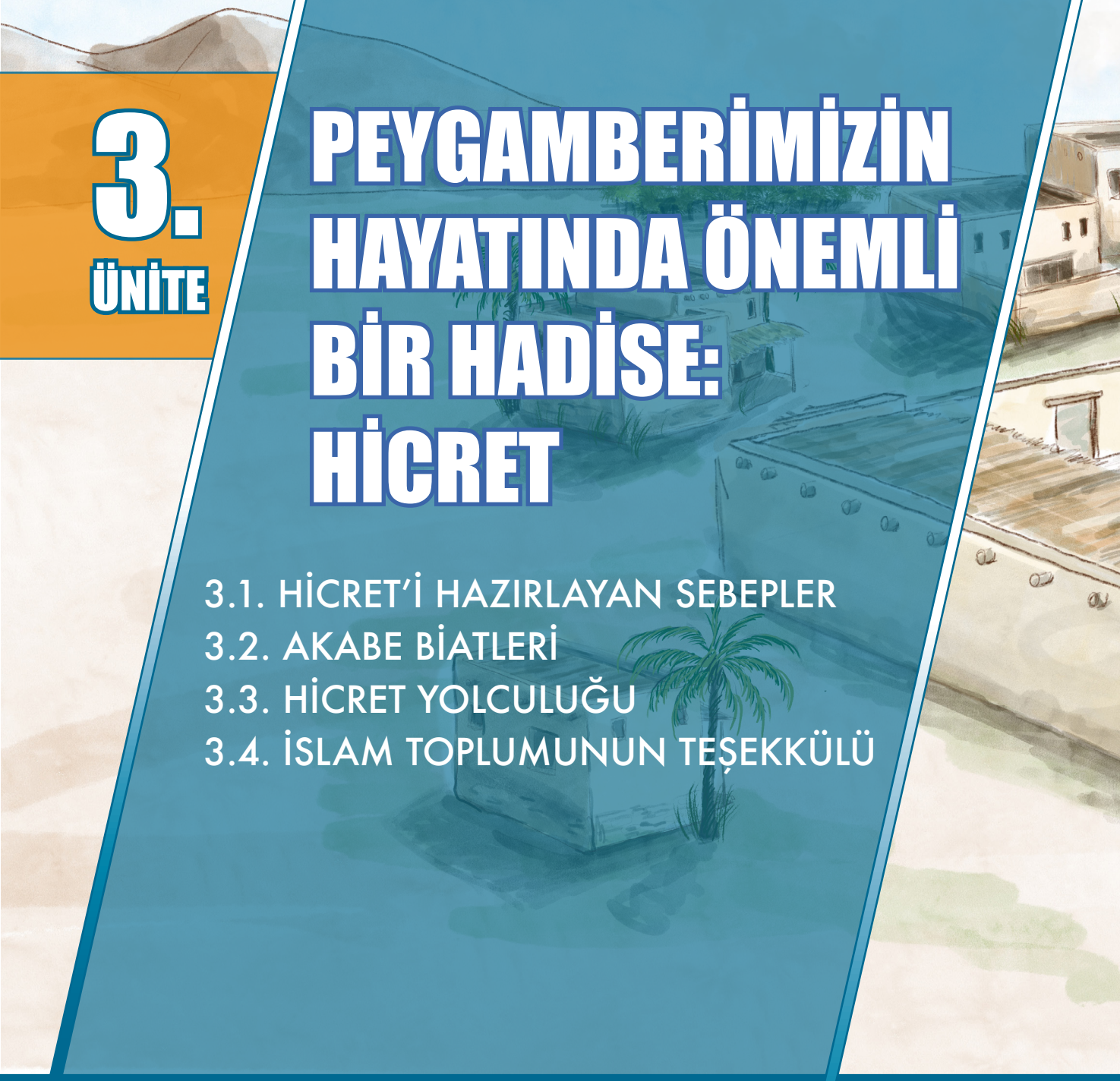
Bu metne göre aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşılamaz?

A) Hz. Hatice'nin Peygamberimize desteği risalet öncesinde başlamıştır.
B) Hz. Hatice ile Peygamberimiz arasında güçlü bir sevgi bağı vardır.
C) Hz. Peygamber davet sürecinde pek çok sıkıntıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır.
D) Peygamberimiz, amcasının maddi zorlukları sebebiyle Hz. Ali'nin bakımını üstlenmiştir.
E) Hz. Hatice, Peygamberimizi hem maddi hem de manevi olarak desteklemiştir.

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

2. Ünite Sonnotlar

1 bk. Kılıç, "Bir Eş Olarak Hz. Hatice" 41-42.
2 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/201.
3 bk. Kılıç, "Bir Eş Olarak Hz. Hatice", 46-47.
4 bk. Kılıç, "Bir Eş Olarak Hz. Hatice", 44-47.
5 bk. Aksu, "Vefa, Sadakat ve Fedakârlık Örneği Hz. Hatice", 35-37.
6 bk. Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi,* 2/152.
7 bk. Kılıç, "Bir Eş Olarak Hz. Hatice", 49-51.
8 bk. İbni Hişam, *es-Sire*, 1/199-200.
9 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/198-200.
10 bk. Sabuncu, *Hz. Hatice,* 70-71.
11 bk. Apak, *Hz. Hatice,* 35-38.
12 bk. Aksu, "Vefa, Sadakat ve Fedakârlık Örneği Hz. Hatice", 25-26.
13 bk. Buhari, "Bed'ü'l-Vahy", 3.
14 bk. Belazüri, *Ensab,* 1/92.
15 bk. Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi,* 1/201.
16 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/252.
17 bk. Buhari, "Bed'ü'l-Vahy", 3.
18 Buhari, "Menâkıbu'l-Ensâr", 20; Müslim, "Fedâilu's-Sahabe", 71.
19 Alak suresi 1-5. ayetler.
20 Buhari, "Bed'ü'l-Vahy", 1.
21 Buhari, "Tabîr", 1; Müslim, "İman", 252; İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/165.
22 Buhari, "Bed'ü'l-Vahy", 1.
23 Müddessir suresi 1-5. ayetler.
24 bk. Topcu - Numan "Hz. Hatice / Mevlîd-i Fâtıma Evi'nin Dönüşümleri Hakkında", 132.
25 bk. Sabuncu, *Hz. Hatice,* 106.
26 bk. Hamidullah, *İslam Peygamberi,* 1/169.
27 bk. Zehebi, *Siyeru A'lami'n-Nübela,* 1/463.
28 bk. Hicr suresi 94. ayet.
29 bk. Belazüri, *Ensab,* 1/133-135.
30 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/169-170.
31 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/184.
32 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/257.
33 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/367-370.
34 bk. Fussilet suresi 1-13. ayetler.
35 bk. Belazüri, *Ensab,* 1/171.
36 bk. Belazüri, *Ensab,* 1/265-266.
37 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/375; Hamidullah, *İslam Peygamberi,* 1/113.
38 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 1/379.
39 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/177-178.
40 bk. Belazüri, *Ensab,* 1/273.
41 İsra suresi 1. ayet.
42 bk. Buhari, "Salât", 1; Müslim, "İman", 279.
43 bk. Buhari, "Salât", 1; Müslim, "İman", 279; Apak, *Siyer-i Nebî,* 1/159.
44 bk. Buhari, "Menâkıbü'l-Ensâr", 20.
45 Ahmed bin Hanbel, *Müsned,* 6/118.
46 bk. Buhari, "Edebü'l-Müfred", 90.
47 Tirmizi, "Menâkıb", 61.

3. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR HADİSE: HİCRET

3.1. HİCRET'İ HAZIRLAYAN SEBEPLER
3.2. AKABE BİATLERİ
3.3. HİCRET YOLCULUĞU
3.4. İSLAM TOPLUMUNUN TEŞEKKÜLÜ

► Bu ünitede sizlerden

- Medine'ye hicreti hazırlayan sebepler konusunda genelleme yapabilmeyi
- Akabe Biatleri arasında mukayese yapabilmeyi
- Medine'ye hicreti anlayabilmeyi
- İslam toplumunun teşekkülünü müşahede edebilmeyi öğrenmeniz beklenmektedir.

► **Genelleme**

Medine'ye hicret, İslam daveti için bir dönüm noktasıdır.

Ünite Dosyası

Ünite Sunusu

Başlarken

Ülkemizde göçmen olarak bulunan kişilerle ilgili yazılı ya da görsel medyada yayımlanmış bir röportajı yahut yandaki karekodda verilen röportajı inceleyiniz ve aşağıdaki soruları buna göre cevaplayınız.

1. Söylediklerinden en çok etkilendiğiniz kişinin yaşadıklarında en fazla dikkatinizi çeken ne oldu?
2. Söylediklerinden en çok etkilendiğiniz kişiyle benzer bir durumda kalsanız nasıl davranırdınız?
3. Başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalan insanların hayatıyla ilgili öğrendikleriniz duygu ve düşünce dünyanızda neleri değiştirdi?
4. Duygu ve düşüncelerinizde gerçekleşen değişikliklerin davranışlarınıza etkisi neler olabilir?

3.1. HİCRET'İ HAZIRLAYAN SEBEPLER

Konuya Başlarken

1. Hz. Peygamber'in hicret yurdu olarak niçin Medine'yi tercih ettiğini, Müslümanların Mekke'yi terk etmek zorunda kalma nedenlerine dair tahminlerinizi ve bu konuyla ilgili merak ettiğiniz diğer hususları kâğıtlara yazarak sınıfta bir ön bilgi panosu hazırlayınız.
2. Aşağıdaki görselin ne ile ilgili olduğunu tahmin ederek görseli yorumlayınız.

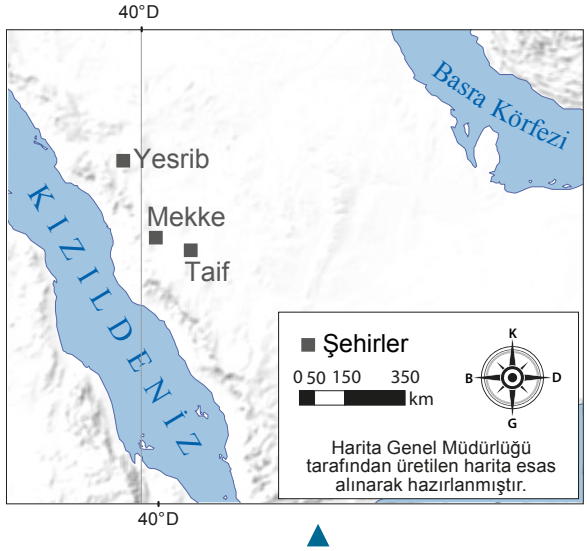

Tebliğin ilk yıllarından itibaren Müslümanlara psikolojik ve fiilî baskılar uygulayan müşrikler, Müslümanların sebatlı tutumu karşısında baskıların dozunu gün geçtikçe artırmışlardı. Müminlerin Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in iman etmesiyle güç kazanması, Habeşistan'a hicret edenlerin orada iyi karşılanması gibi gelişmeler müşriklerin daha sert tedbirlere başvurmasına sebep oldu. Müşrikler, Müslümanları dinlerinden döndürebilmek için uyguladıkları ambargoya Hz. Peygamber'in kabilesini de dâhil ederek Hz. Peygamber ve ashabını tamamen çaresiz bırakmaya çalıştı. Maruz kaldıkları sosyal baskılar sebebiyle Mekke'de dinlerini özgürce yaşayamayan Müslümanların can güvenliği de kalmamıştı.

Hz. Peygamber'in şahsına yönelik alay, hakaret ve fiziki saldırılar tebliğ süreci boyunca sürmüş, Ebu Talib'in vefatından sonra Peygamberimiz müşriklerin açık hedefi hâline gelmişti. Zira amcasının ölümüyle kabilesinin himayesinden mahrum kalan Peygamberimize karşı müşrikler daha pervasız hareket etme imkânı buldu ve suikast planlamak dâhil çeşitli faaliyetlere giriştiler. Öte yandan Mekkelilerin inkârlarında ısrar etmesi yüzünden şehirdeki tebliğ faaliyetleri tıkanma noktasına gelmişti. Hz. Peygamber, İslam davetini sürdürebilmek ve Mekkeli müşriklere karşı siyasi destek bulabilmek için bir arayış içindeydi.[1]

Taif Yolculuğu

Peygamber Efendimiz tebliğ için yeni bir çevre ve siyasi destek arayışında önce Taif'e yöneldi. Bu tercihte orada annesi tarafından akrabalarının bulunması ve şehrin Sadoğulları yurduna yakınlığı sebebiyle önceden tanıdığı bir yer olması etkili olmuştur. Risaletin onuncu yılında yanına Zeyd bin Harise'yi de alarak yola çıkan Peygamberimiz, Mekke'ye yaklaşık 90 km mesafede bulunan Taif'e gitti *(Harita 3.1).*

Harita 3.1
Arap Yarımadası'ndaki Hicaz Bölgesi'nin üç önemli şehri

Hz. Peygamber Taif'te bir süre kalarak şehrin ileri gelenleriyle görüştü. Onları Allah'ın (cc) birliğine iman etmeye davet etti. Himayelerini talep edip kendisini Mekkelilere karşı desteklemelerini istedi. Ancak Taifliler İslam davetini kabul etmedikleri gibi alaycı ifadeler kullanarak Peygamber Efendimiz'e çeşitli hakaretlerde bulundular. Hz. Peygamber bu görüşmeyi gizli tutmalarını rica ettiği hâlde onlar, bunu dikkate almayıp derhal Kureyş'i durumdan haberdar ettiler. Bununla da yetinmeyip Sevgili Peygamberimizi taşlattılar.[2]

Tarihten

Hz. Muhammed (sav), Taif'te kendisine saldıranlardan kurtulmak için sığındığı bahçede iki rekât namaz kıldıktan sonra Rabb'ine şöyle yalvarmıştı: "İlahî; kuvvetimin yetersizliğini, çarelerimin tükenişini ve insanlarca horlanışımı sana havale ediyorum! Ey merhametlilerin en merhametlisi! Sen sıkıntıya ve zulme uğrayanların Rabb'isin. Sen benim Rabb'imsin. Beni kimlere emanet ediyorsun? Bana sert ve kaba davranan bir yabancıya mı? Yoksa davamda bana üstün kılacağın bir düşmana mı? Senin katından bana bir gazap ve öfke olmadığı sürece ben bu başıma gelenlere hiç aldırmayıp katlanırım. Ama senin katından gelecek bir himaye her zaman çok daha hoştur. İnecek gazabına karşı karanlıkları aydınlatan, dünya ve ahiretteki işleri düzene sokan nuruna sığınıp himaye isterim. Sadece senin rızanı isterim. Kuvvet ve kudret ancak sendedir." (bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/61-62)

Allah Resulü ve Zeyd bin Harise, uğradıkları hakaret ve saldırılar neticesinde yaralı olarak bir bahçeye sığındı. Bahçenin sahipleri, köleleri Addas'ın eliyle Allah Resulü'ne bir tabak üzüm ikram etti. Peygamberimizin üzümü besmele çekerek yemeye başlaması Hristiyan olan kölenin dikkatini çekti. Aralarında geçen sohbetin ardından Addas Müslüman oldu.[3]

Taif'ten beklediği desteği göremeyen Allah Resulü, üzgün bir hâlde Mekke'ye geri dönmeye karar verdi. Ne var ki dönemin şartları gereği bir kişinin güvencesi olmadan şehre girmesi mümkün değildi. Bu sebeple Hz. Peygamber, Zeyd'le (ra) beraber Mekke yakınlarındaki bir dağda üç gün konakladı. Himaye bulmak için çeşitli girişimlerde bulunsa da bir netice elde edemedi. Nihayet başvurduğu kişilerden biri olan Mutim bin Adiy haber göndererek kendisini himaye edeceğini bildirdi. Hz. Peygamber böylece Mekke'ye girebildi.[4]

Yaşanan zorluklar karşısında vazgeçmeden çabalamak niçin önemlidir? Örnekler bularak açıklayınız.

Taif yolculuğundan olumlu bir netice elde edemeyen Resulullah, tebliğ faaliyetlerini şehir dışından gelen insanlar üzerinde yoğunlaştırdı. Kâbe'yi ziyaret etmek ve panayırlara katılmak için gelen çeşitli kabilelerle görüşerek onları İslam'a davet etti ve desteklerini istedi. Görüştüğü kimseler ya dünyalık menfaat talep ediyor ya da çeşitli hakaretlerle İslam davetini reddediyordu. Müşrikler de bir taraftan şehre gelenlerin Hz. Peygamber'le görüşmesini engellemek için çeşitli iftiralarla insanları etkilemeye çalışıyordu. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in destek bulma çabaları Yesrib'den gelen bir heyetle görüşünceye kadar sonuçsuz kaldı.[5]

Etkinlik-1

30 dk.

Amaç: *Hicret'i gerekli kılan sebepleri genelleyebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Müslümanları hicret etmeye sevk eden süreci düşününüz.*
- *Müşriklerin Hicret'i zorunlu hâle getiren uygulamalarını gözden geçiriniz.*
- *Müşriklerin bu uygulamalarının benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.*
- *Hicret'in Müslümanların hayatını nasıl etkilemiş olabileceğine dair bir önermede bulununuz.*
- *Önce iki, sonra dört ve daha sonra sekiz kişilik gruplar oluşturup; önermenizi aşamalı olarak gruplarınızda paylaşınız.*
- *Grubunuzun üzerinde anlaştığı önermeyi tüm sınıfla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Edindiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki cümleyi tamamlayınız.*

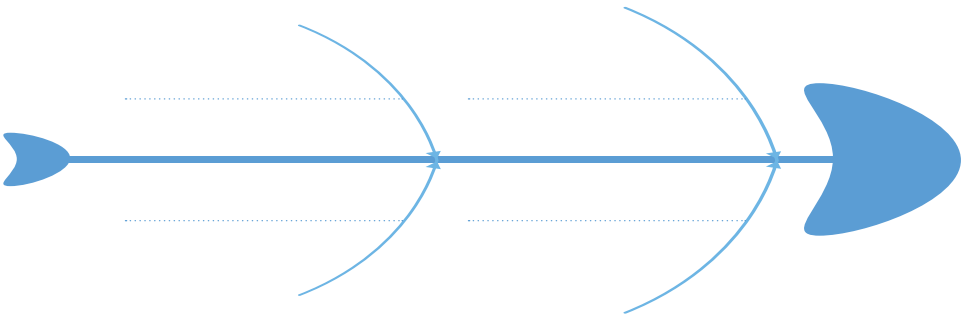
Müslümanlar hicret etmek zorunda kalmıştır. Çünkü .....

.....

.....

Kontrol Noktası

1. Aşağıdaki balık kılçığı diyagramında yer alan boşluklara Hicret'i hazırlayan sebepleri yazınız.

2. Sizce bu sebeplerden hangisi Hicret'in gerçekleşmesinde daha etkili olmuştur?

.....

.....

3.2. AKABE BİATLERİ

Peygamberimiz, içinde bulunduğu tüm olumsuz koşullara rağmen tebliğ faaliyetlerine ara vermeyerek görüşmelerini sürdürüyordu. O sıralarda Yesrib'den gelen altı kişilik bir grupla Akabe denilen yerde bir araya geldi. Hazrec kabilesine mensup bu insanlar, yıllardır mücadele hâlinde oldukları Evs kabilesine karşı Kureyşlilerle ittifak kurmak için Mekke'ye gelmişti. Ancak Hz. Peygamber'le karşılaşıp onu dinledikten sonra Müslüman oldular ve ittifak arayışından vazgeçtiler. Bir yıl sonra aynı yerde buluşmak üzere Allah Resulü'ne söz verip Yesrib'e döndüler. Risaletin on birinci yılında meydana gelen bu gelişme sonucunda Yesrib halkı İslam'la tanışmış oldu.

Akabe'de Hz. Peygamber'e bağlılıklarını bildiren Hazrecli altı Müslüman, memleketlerine dönünce İslam'ı tebliğe başladı. Onların yoğun gayretleri sayesinde Yesrib'de Allah Resulü'nün adını duymayan, İslam'dan haberdar olmayan neredeyse hiçbir hane kalmadı. Hazrecliler eliyle başlayan İslamlaşma faaliyetine Evsliler de katılınca Yesrib'de Müslümanların sayısı hızla arttı.[6]

Feraset sahibi olmanın olayların akışına etkisini yorumlayınız.

Birinci Akabe Biati

Hazrecli altı Müslüman'ın Hz. Peygamber'le buluşmak için sözleştikleri gün gelince on iki kişiden oluşan kafile Akabe'ye gitti. Burada Peygamber Efendimiz'le buluşarak onu gelişmelerden haberdar ettiler. Hz. Peygamber'in dile getirdiği konularda ona söz vererek biat ettiler *(Tablo 3.1)*. Birinci Akabe Biati olarak adlandırılan bu ahitleşmenin ardından Yesrib'deki tebliğ faaliyetleri daha planlı ve güçlü bir şekilde devam etti.

Tablo 3.1: *Birinci Akabe Biati'nde Yesriblilerin Verdiği Sözler*

1.	Allah'a (cc) hiçbir şeyi ortak koşmayacaklar.
2.	Hırsızlık yapmayacaklar.
3.	Zina etmeyecekler.
4.	Çocuklarını öldürmeyecekler.
5.	Kimseye iftira atmayacaklar.
6.	Hz. Peygamber'e karşı gelmeyecekler.

Peygamber Efendimiz, Birinci Akabe Biati'nden sonra şehir halkına İslam'ı öğretmesi ve oradaki tebliğ faaliyetlerini organize etmesi için Musab bin Umeyr'i Yesrib'e gönderdi. İyi bir hatip olan ve o zamana kadar inmiş ayetleri ezbere bilen Musab (ra), Hz. Peygamber'in davet metodunu çok iyi kavramış olmasının da etkisiyle oldukça etkili bir tebliğ süreci yürüttü. Bu süre zarfında evine misafir olduğu Esad bin Zürare'nin de desteğiyle bazı önemli kabile reislerinin Müslüman olmasına vesile oldu. Kabile üyelerini doğrudan etkileyen bu gelişme sayesinde Yesrib'de Müslümanların sayısı hızlı bir şekilde arttı.[7]

İkinci Akabe Biati

Birinci Akabe Biati'nden bir yıl sonra ikisi kadın toplam yetmiş beş Yesribli Müslüman'dan oluşan bir kafile, hac mevsiminde Mekke'ye geldi. Peygamber Efendimiz'le gizlice haberleşerek hac vazifesini tamamladıktan sonra bir gece Akabe'de buluşmak üzere sözleştiler.

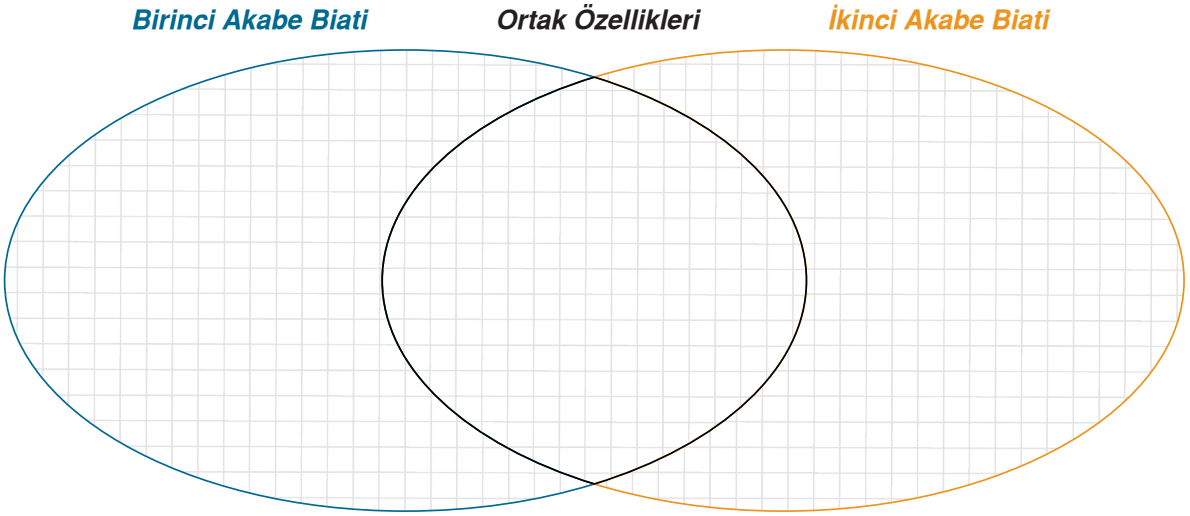
Tablo 3.2: *İkinci Akabe Biati'nde Yesriblilerin Verdiği Sözler*

1.	Resulullah'ı ailelerini korudukları gibi koruyacaklar.
2.	Allah Resulü'ne her şartta itaat edecekler.
3.	Bollukta da darlıkta da gerekli mali yardımlarda bulunacaklar.
4.	İyiliği emredip kötülüğü önlemeye çalışacaklar.
5.	Hiç kimseden çekinmeden hak üzere bulunacaklar.

Yesribliler, planladıkları vakitte küçük gruplar hâlinde gizlice oraya gittiler. Burada yapılan görüşme sırasında Yesribliler Hz. Peygamber'i şehirlerine davet ettiler. Bu tekliften memnuniyet duyan Allah Resulü onlardan bazı konularda söz aldı *(Tablo 3.2)*. İkinci Akabe Biati adı verilen bu sözleşmenin ardından Hz. Peygamber'in gelişine kadar Yesrib'de sorumluluğu üstlenmek ve Allah Resulü ile irtibatı sağlamak üzere on iki temsilci seçildi. Esad bin Zürare de bu temsilcilerin başkanı tayin edildi.[8]

Venn Diyagramı

Akabe Biatlerinin ortak ve farklı özelliklerini aşağıdaki Venn diyagramı üzerine yazınız.

Etkinlik-2

15 dk.

Amaç: *Akabe Biatleri arasında mukayese yapabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Birinci ve İkinci Akabe Biatlerinden sonra yaşanan gelişmeleri gözden geçiriniz.*
- *Birinci ve İkinci Akabe Biatlerinin tebliğ sürecine etkisini tespit ediniz.*
- *Akabe Biatlerinin İslam'ın yayılmasındaki katkısına dair bir çıkarımda bulununuz.*
- *İki kişilik gruplar oluşturarak çıkarımlarınızı grup arkadaşınızın çıkarımıyla karşılaştırınız.*
- *Bir çıkarım üzerinde anlaşarak bunu sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Edindiğiniz bilgilerden hareketle Birinci ve İkinci Akabe Biatlerini tebliğ sürecine etkileri bakımından karşılaştırarak ortak ve farklı yönlerini aşağıdaki boşluğa yazınız.*

.....

.....

.....

621 yılında gerçekleşen Birinci Akabe Biati'nde Hz. Peygamber Yesriblilerden dinî konularda bireysel sözler almıştır. Bundan bir yıl sonra vuku bulan İkinci Akabe Biati'nde Hz. Peygamber'in Yesriblilerden aldığı sözler daha çok toplumsal konuları içerir ve Yesribli Müslümanlarla siyasi bir ortaklık kurulmasına yöneliktir. Bu ortaklığın; birbirine düşman olan Yesribli Arapların İslam paydasında birleşmesi, baskı altındaki Mekkeli Müslümanlar için sığınılacak bir yurt bulunması, tıkanma noktasına gelen tebliğ faaliyetleri için yepyeni bir imkânın doğması gibi önemli sonuçları olmuştur.

Hicret'in sebepleriyle ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki öğrenme günlüğünü üzerinde yazan ifadeler doğrultusunda doldurunuz.

Tarih: .../.../.....

Konu: Peygamberimizin Yesriblilerle gerçekleştirdiği Akabe Biatleri

★ Konuyla ilgili önceden bildiklerim:

★ Benim için yeni olan bilgiler:

★ Akabe Biatleri ile ilgili çıkarımlarım:

3.3. HİCRET YOLCULUĞU

İslam'a davet sürecinde Peygamber Efendimiz ve Müslümanlar önceki peygamberler ve ümmetleri gibi çeşitli zorluklarla mücadele etmek durumunda kalmıştır. Mekkeli müşriklerin alay etmeyle başlayan tepkileri zamanla inananlara baskı ve eziyete dönüşmüş; ilk Müslümanlardan Yasir (ra) ve hanımı Sümeyye (ra) gördükleri işkence neticesinde şehit edilmişlerdi. Mekke'de din özgürlüğüne sahip olamayan Müslümanlar can güvenliğinden de yoksun olarak hayatlarını sürdürmeye çalışıyordu.

Mekke'deki Müslümanların içinde bulundukları durumdan nasıl kurtulabileceğine dair görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Başka bir yere göç anlamına gelen hicret, özel olarak Hz. Peygamber ve Müslümanların Medine'ye gidişlerini ifade eder.

Ashabının maruz kaldığı zulme çok üzülmekle birlikte bunu engellemeye gücü yetmeyen Hz. Peygamber, stratejik bir kararla Müslümanlardan bazılarının Habeşistan'a hicret etmesini istemişti. Ancak bu hamle geçici bir çözüm niteliğindeydi. Mekke'de tıkanan tebliğ faaliyetleri için bir çıkış yolu arayan Resulullah, yaptığı görüşmeler neticesinde Yesriblilerin desteğini almış ve oraya hicret etmeye karar vermiştir.[9]

Çıkış Bileti

Aşağıdaki çıkış biletine Hicret'in sebepleri ile ilgili doğru bilgi içeren, kısa ve etkileyici bir cümle yazınız.

Hz. Peygamber'den Yesrib'e hicret etmek için izin alan Ebu Seleme (ra), eşi Ümmü Seleme (ra) ve oğluyla Mekke'den ayrılmaya niyet etti. Ümmü Seleme (ra) ve oğlunun Yesrib'e hicretine kabilesinin engel olması üzerine Ebu Seleme (ra) Akabe Biatlerinden bir yıl önce tek başına hicret etmek zorunda kaldı. Böylece Kureyş kabilesinden Yesrib'e ilk hicret eden Ebu Seleme (ra) oldu. Ebu Seleme'nin ailesi "Bu çocuk da bizim ailemize mensuptur." diyerek oğlunu Ümmü Seleme'nin (ra) elinden almıştı. Onun bir yıl boyunca gözyaşı dökmesi karşısında insafa gelen ailesi, Ümmü Seleme'nin (ra) çocuğu ile birlikte hicret etmesine izin verdi.[10]

İslam'ı öğretmek üzere Peygamberimizin görevlendirdiği Musab bin Umeyr ve Abdullah bin Ümmü Mektum, Birinci Akabe Biati'nin ardından Yesrib'e hicret edenler arasında ilk sırada yer aldılar.[11] İkinci Akabe Biati'nden sonra ilk hicret edenler ise Amir bin Rebia ve eşi Leyla binti Ebu Hasme'dir. Daha sonra Müslümanlar küçük gruplar hâlinde Yesrib'e hicret etmeye başladılar *(Görsel 3.1)*. Hz. Ömer de Ayyaş bin Ebu Rebia ve Hişam bin As ile birlikte hicret etmeye karar verdi. Ancak arkadaşlarından Hişam bin As, ailesi tarafından yol hazırlıkları fark edilip hapsedildiği için buluşma yerine gelemedi. Bu sebeple Hz. Ömer ve Ayyaş bin Ebu Rebia birlikte yola çıktı. Ayyaş bin Ebu Rebia'nın üvey kardeşleri olan Ebu Cehil ve Haris bin Hişam, Kuba'da kendilerine yetişti. Ebu Cehil, Ayyaş bin Ebu Rebia'ya "Yaşlı annen senin ayrılığınla perişan oldu. Seni tekrar görünceye kadar yas tutacağına, kavurucu güneşin altından kalkmayacağına ve saçlarını taramayacağına yemin etti." diyerek ondan Mekke'ye dönmesini istedi. Hz. Ömer bunun bir hile olduğunu söylediyse de Ayyaş bin Ebu Rebia, kalan bir miktar malını almak ve annesinin gönlünü yapmak için dönmeye ikna oldu. Ancak Mekke'de hapsedildi ve oradan ayrılmasına yıllarca izin verilmedi.[12]

Görsel 3.1
Mekkeli Müslümanların Yesrib'e hicreti küçük gruplar hâlinde ve genellikle gizlice gerçekleşmiştir.

Suheyb bin Sinan, Mekke'de inancı sebebiyle zor bir hayat süren ve en son hicret eden Müslümanlardan biriydi. Suheyb (ra) Yesrib'e göç etmek isteyince Mekkeliler kendisine şöyle dediler: "Sen bizim aramıza yoksul biri olarak geldin ve sayemizde mal edindin. Şimdi bu servetle çıkıp gitmek istiyorsun. Hayır, buna kesinlikle müsaade etmeyeceğiz." Bunun üzerine Suheyb bin Sinan, müşriklerin tüm servetini Mekke'de bırakma şartını kabul ederek Yesrib'e doğru yola koyuldu. Allah Resulü onun bu tavrını haber alınca *"Suheyb kârlı bir alışveriş yapmıştır!"* buyurarak takdirlerini belirtmişti. **"İnsanlardan öylesi de vardır ki kendisini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya adamıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir."**[13] ayeti de bu olay üzerine nazil olmuştur.[14]

Sahabilerin çoğunun Yesrib'e göç etmesiyle hapsedilenler ve engellenenler dışında Hz. Peygamber'in yanında Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali ile birlikte az sayıda Müslüman kalmıştı. Mekkeliler, Müslümanların şehirden ayrılmalarına engel olamayınca Hz. Muhammed'in de (sav) Yesrib'e giderek kendilerine karşı bir güç oluşturacağını düşündüler. Darünnedve'de toplanan Mekke'nin ileri gelen kabilelerine mensup müşrikler, Hz. Muhammed'i (sav) öldürerek bu sorunu tamamen ortadan kaldırmaya karar verdiler. Bu amaçla Kureyş'in her bir kabilesinden bir kişinin dâhil olduğu bir suikast timi oluşturdular. Böylece Haşimoğulları'nın diğer kabilelerle kan davası sürdürme ihtimalini de bertaraf etmiş olacaklardı.

Savaş veya deprem gibi olağanüstü durumlarda nasıl bir yol haritası izlenebileceğini ailenizle istişare ediniz.

Etkinlik-3

30 dk.

Amaç: *Müslümanların Hicret sürecinde yaşadıklarını anlayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımları doğrultusunda etkinliği gerçekleştiriniz.*

- *Beşer kişilik gruplara ayrılınız.*
- *Sahabilerden birinin hicret yolculuğunda neler yaşadığını araştırarak senaryolaştırınız ve dramatize ediniz.*

Senaryoyu yazarken şu hususlara dikkat ediniz.

- *Yazma sürecinin planını oluşturunuz.*
- *Kullanacağınız yapı unsurlarını belirleyiniz.*
- *Nesne, olgu ve olaylara ilişkin belirlediğiniz parçalar arasındaki ilişkilerden hareketle vermek istediğiniz mesaja karar veriniz.*
- *Söz varlığını (deyim, atasözü, mecaz, terim) bağlama uygun şekilde kullanınız.*
- *Yazınızda toplumsal hassasiyet oluşturacak ögeler kullanmaktan kaçınınız.*

Dramatizasyonu gerçekleştirirken şu hususlara dikkat ediniz.

- *Vücudu ve zihni drama çalışmasına hazırlamak amacıyla ısınma hareketleri gerçekleştiriniz.*
- *Görev paylaşımı yaparak hazırladığınız senaryoyu sınıfta canlandırınız.*

Değerlendirme: *Aşağıdaki öz değerlendirme formunu doldurunuz.*

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Verilen ölçütlerdeki ifadeler size uygunsa "Evet"i, biraz uygunsa "Kısmen"i, uygun değilse "Hayır"ı işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Dereceler		
	Evet	Kısmen	Hayır
1. Senaryo yazımına başlamadan önce konuyla ilgili araştırma yaptım.			
2. Yazma sürecimle ilgili bir plan hazırladım.			
3. Senaryoyu yazım kurallarına uyarak hazırlamaya çalıştım.			
4. Senaryoyu bitirdiğimde Müslümanların Hicret sürecinde neler yaşadığını anladım.			
5. Dramatizasyon aşamalarına uygun olarak ısınma hareketlerini gerçekleştirdim.			
6. Drama etkinliğimde aldığım role yönelik çalışma yaptım.			
7. Drama öncesinde prova yaparak ortamı ve araçları kontrol ettim.			
8. Rolümü anlaşılır tonda ve düzgün ifadelerle sundum.			
9. Grup içinde aktif olarak sürece katıldım.			

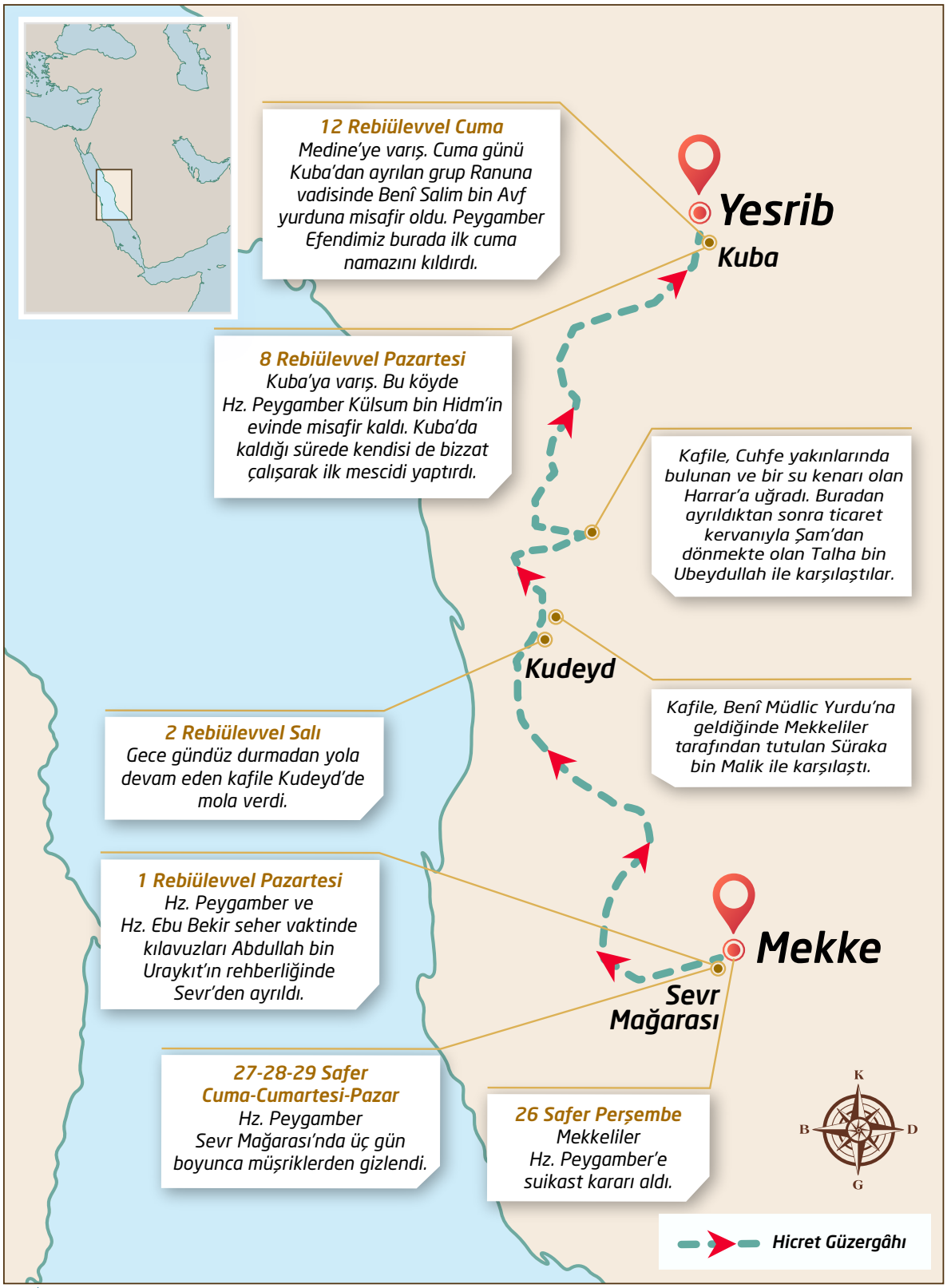
Öğretmenin Geri Bildirimi:

Hz. Peygamber, Mekkeli müşriklerin kendisini öldürme hazırlıklarına giriştiğini öğrenince Medine'ye hicret etmeye karar verdi *(Tablo 3.3)*. Evde olduğu izlenimini vererek müşrikleri oyalamak ve kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine teslim etmek üzere Hz. Ali'den geceyi yatağında geçirmesini istedi.[15] Müşrikler, Peygamberimizin yatağında birinin yattığını fark ettiler ve onun Resulullah olduğunu zannederek sabaha kadar beklediler. Saldırmak üzere eve girdiklerinde karşılarına Hz. Ali çıktı. Şaşırıp kalan Mekkeliler Hz. Ali'ye "Nerede şu sahibin? Nerede amcanın oğlu?" dediler. Hz. Ali "Bilmiyorum! Benim bu hususta bir bilgim yok! Ben onun üzerinde gözcü değilim! Siz ona çıkıp gitmesini emrettiniz! 'Bizden ayrıl, git!' dediniz. O da çıkıp gitti." dedi. Bunun üzerine müşrikler Hz. Ali'yi azarlayıp tartakladılar. Onu Kâbe'ye götürüp bir süre hapsettikten sonra da bıraktılar.[16] Bu olaydan sonra Hz. Ali, Resulullah'ın kendisine bıraktığı emanetleri sahiplerine teslim etti. Hz. Peygamber'le buluşmak üzere yanında Hz. Fatıma, annesi ve yakınlarıyla birlikte Mekke'den ayrıldı.[17]

Bir Müslüman'ın her koşulda doğru ve güvenilir olmasını, sosyal hayata etkisi bakımından yorumlayınız.

Tablo 3.3: *Hz. Peygamber'in Hicret Süreci*

Hicret Hazırlıkları	Hz. Peygamber Medine'ye hicret için Hz. Ebu Bekir'den gizlilik içinde hazırlık yapmasını istedi.
	Hicret sırasında Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir'e rehberlik etmesi için Abdullah bin Uraykıt isimli kılavuzla anlaşıldı.
	Hz. Peygamber, Hz. Ali'ye Mekkelilere ait olan emanetleri teslim etmesi ve düşmanlarını yanıltması için yatağında yatmasını tembihledi.
	Bilinen Yesrib güzergâhı yerine farklı bir yol tercih edildi.
	Hz. Ebu Bekir, oğlu Abdullah'tan (ra) Sevr'de bulundukları süre boyunca Mekke'den bilgi getirmesini istedi.
	Hz. Ebu Bekir, azatlısı Amir bin Füheyre'den çobanlığını yaptığı sürüyü mağara civarında otlatmasını istedi. Böylece hem Abdullah'ın (ra) izlerinin silinmesi sağlandı hem de sürüden süt temin edildi.
Hicreti Engelleme Çabaları	Müşrikler, Mekke'nin çevresini ve dağlarını aramaya koyuldular.
	Süvariler ile uzak bölgelere haber gönderildi.
	Hz. Peygamber'in gitme ihtimaline karşılık sahil bölgelerine ulaklar sevk edildi.
	Çevredeki su kuyularının sahiplerine haber yollandı.
	Hz. Peygamber'in yakalanması karşılığında büyük ödüller vaat edildi.
	Hz. Peygamber'i takip etmek için iz sürmekte mahir Kürz bin Alkame ile Süraka bin Malik görevlendirildi.

Grafik Bilgi 3.1
Hz. Peygamber'in hicret sırasında takip ettiği yol

Peygamberimizin hicret güzergâhını gösteren videoya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Hz. Muhammed (sav) ve beraberindekiler, Yesrib'e bir saat mesafede bulunan Kuba'da bir süre konakladılar. Mekke'den gelecek olan Hz. Ali ve diğer muhacirleri bekleyen Hz. Peygamber, burada misafir olduğu süre boyunca Müslümanlarla buluşup sohbet etti. Allah Resulü, Kuba'da kaldığı günlerde inşaatında kendisinin de bizzat çalıştığı bir mescit yaptırdı. Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçen ve Kuba Mescidi olarak bilinen bu mekân İslam'ın ilk mescidi olma özelliğine sahiptir. Kuba'dan yanındakilerle birlikte Yesrib'e hareket eden Peygamber Efendimiz, Ranuna Vadisi'ne geldiğinde burada ilk cuma namazını kıldırdı.[18] Namazın ardından yola devam eden Allah Resulü ve beraberindekiler şehir halkının mutluluk gözyaşları ve sevinç gösterileri eşliğinde Yesrib'e girdi.[19]

Mekkeli Müslümanlar, Hicret'le birlikte baskı ve zulümden kurtularak özgürce yaşayacakları bir ortama kavuşmuştur. İslam sayesinde aralarında yıllardır süren düşmanlıktan kurtulan Yesribli Müslümanlar, Hicret sonrası Mekkeli Müslümanlarla mükemmel bir dayanışma örneği ortaya koymuştur. Ümmet bilinci çerçevesinde hareket eden Müslümanlar, Yesrib'de bir İslam toplumu vücuda getirmiştir. Böylece kültürden ekonomiye kadar birçok alanda yaşanacak gelişmelerin altyapısı oluşmuştur. Hicret'ten sonra Hz. Peygamber liderliğinde bir devlet kuran Müslümanlar hem tebliğ faaliyetlerini daha elverişli imkânlarla sürdürmüş hem de müşriklerle mücadele edecek siyasi ve askerî güce ulaşmışlardır. Hicret, ileride zirveye ulaşacak yeni bir medeniyetin ilk adımlarına vesile olması bakımından İslam tarihinde bir dönüm noktasıdır.[20]

Hicret'in önemi hakkındaki e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Etkinlik-4

30 dk.

Amaç: *Hicret ile İslam'ın yayılışı arasındaki ilişkiye dair akıl yürütebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Sınıfta ayakta durarak çember oluşturunuz.*
- *Aşağıdaki metni okuyunuz.*
- *"Mekke'den Medine'ye yapılan hicreti Müslümanlar için bir kaçış ve sığınma olarak değerlendirmemek gerekir. Esasında buraya göç Müslümanlar adına nihai hedef değil, daha yakın ve uzak hedefler için bir başlangıç teşkil eder."* (bk. Apak, *Siyer-i Nebî,* 1/176)
- *Aşağıdaki sorulara sırasıyla cevap veriniz.*

  1. Hicret Müslümanlara hangi imkânları sağlamıştır?

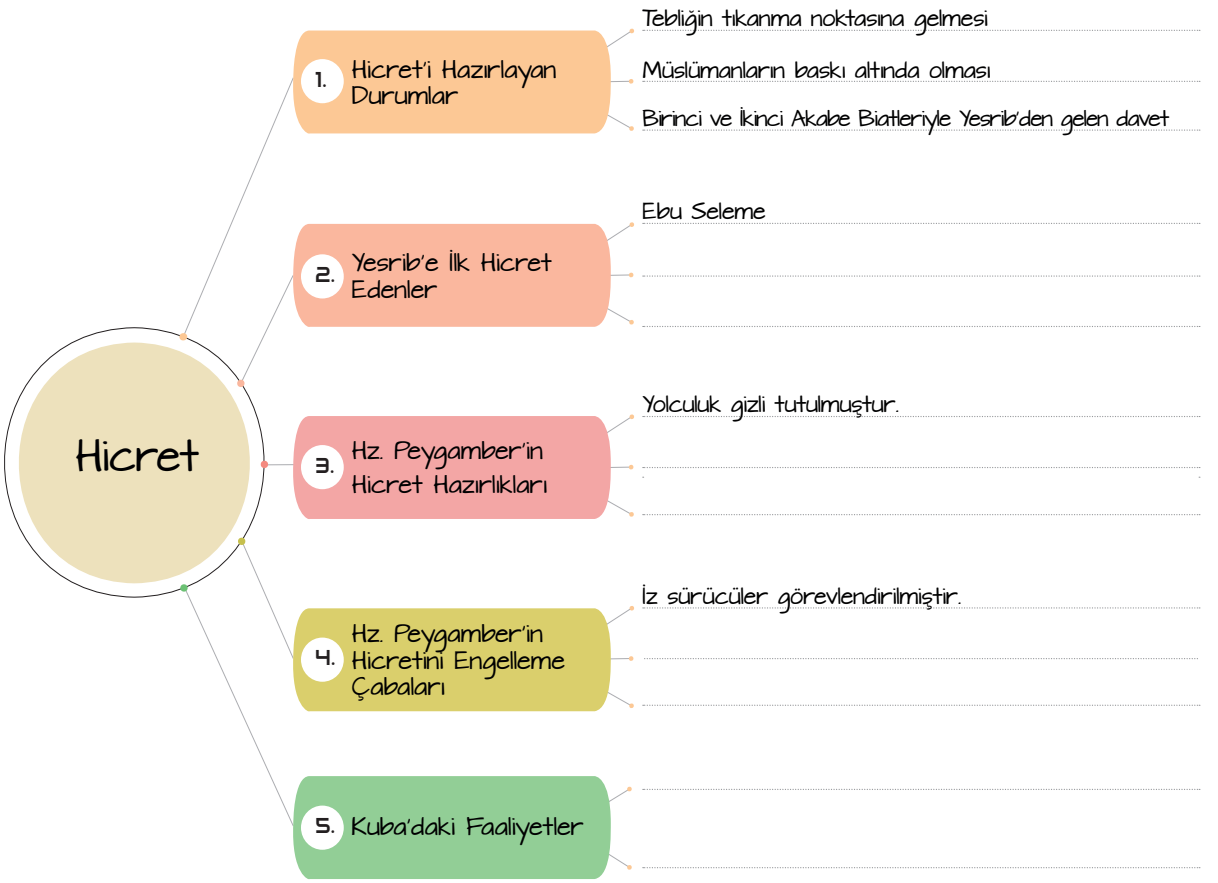
  2. Hicret'in sağladığı imkânların tebliğ sürecine yansımaları nelerdir?

  3. Müslümanlar Mekke'de kalmış olsaydı sizce bu durum tebliğ sürecini hangi yönde etkilerdi?
- *Söz almak isteyen arkadaşınızı çemberin ortasına alınız.*
- *Arkadaşlarınız konuşurken müdahale etmeyiniz ve tartışmayınız.*
- *Arkadaşlarınızı duygu ve düşüncelerinden dolayı eleştirmeyiniz.*
- *Söz almak istemeyen arkadaşlarınızı konuşmaya zorlamayınız.*

Değerlendirme: *Edindiğiniz bilgilerden hareketle İslam'ın yayılmasında Hicret'in niçin önemli olduğuna dair bir çıkarımda bulununuz.*

Kontrol Noktası

Aşağıdaki bilgi ağında boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

3.4. İSLAM TOPLUMUNUN TEŞEKKÜLÜ

Yesrib, Peygamber Efendimiz'in teşrifiyle "nurlanmış şehir" anlamında Medine-i Münevvere ismini almış, sonraları ise bu şehir için yalnızca Medine ismi kullanılmıştır. (bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Medine", 28/305)

Allah Resulü'nün Medine'ye hicret sonrasında devlet başkanlığı konumu elde etmesiyle İslam daveti dinî boyutun yanı sıra siyasi boyut da kazanmıştır. Artık İslam Mekke'de olduğu gibi sadece mazlumların ve mağdurların değil, yönetenlerin ve hâkim olanların dini olma vasfını elde etmiş, tebliğ faaliyetleri de devlet desteğiyle yürütülme imkânı bulmuştur. Müslümanlar yeni yurtlarında siyasi, kültürel ve ekonomik anlamda tam bağımsızlıklarına kavuşmuştur.

Hz. Peygamber'in Hicret sonrasında gerçekleştirdiği faaliyetler, Mekke'den Medine'ye gelişin esas gayesi ve önemini ortaya koyan gelişmelerdir. Mekke'de daha çok fert ve aileye yönelik uygulamalarla bir dönüşüm gerçekleştiren Hz. Peygamber, Hicretle birlikte Müslümanları nitelikli bir toplum ve devlete kavuşturmuştur. Bu yönüyle Hicret yeni bir medeniyet inşasının ilk adımı olarak kabul edilmiştir.[21]

İslam Toplumunun Oluşum Sürecinde Gerçekleştirilen Faaliyetler

Mescid-i Nebevi'nin İnşası

İslam dininin geniş kitlelere yayılması amacıyla Mekke'den Medine'ye hicret eden Hz. Peygamber'in ilk icraatı Müslümanların bir araya geleceği bir mabet inşa etmek olmuştur. Bu gayeyle başlanan Mescid-i Nebevi'nin yapımı tamamlanıncaya kadar Allah Resulü, yedi ay boyunca Ebu Eyyüb Ensari'nin evinde misafir kalmıştır *(Görsel 3.2)*.

Görsel 3.2
Müslümanların İstanbul'u ilk kez kuşattığı sefere katılan Ebu Eyyüb Ensari, bu sırada hastalanıp vefat etmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra bulunup üzerine türbe yapılan kabri Eyüp Sultan Camii'nin avlusundadır.

Mescid-i Nebevi'nin yapımında başta Peygamberimiz olmak üzere bütün Müslümanlar görev aldılar. İbadet için ayrılan kısım bittikten sonra binanın hemen bitişiğine Resul-i Ekrem ve ailesi için odalar ilave edildi. Bin metrekarelik bir alan üzerine kurulu mescit, ilk hâliyle bir adam boyu yüksekliğinde ve tek sıra kerpiçten dört duvarın çevrelediği üstü açık bir mekândı. Başta üstü örtülmeyen mescidin kıble tarafına Hz. Peygamber'in namaz kıldırdığı yeri yağmur ve güneşten korumak amacıyla daha sonra hurma kütüğünden altı direk üzerinde bir sundurma yapıldı.

Mescid-i Nebevi ilk inşa edildiğinde batı tarafında babürrahme, doğu tarafında babücibril, güneye bakan kısmında ise babüsselam adı verilen üç kapısı bulunuyordu. Hicret'ten on yedi ay sonra kıblenin Mescid-i Aksa'dan Mescid-i Haram'a çevrildiğini haber veren ayetlerin[22] inmesi üzerine güneyde bulunan kapı kapatılarak kuzey duvarında yeni bir kapı açıldı.[23]

Tarihten

Hz. Peygamber hem Mekke döneminde hem de bir buçuk yıl boyunca Medine'de namazlarını Kudüs'e doğru yönelerek kılıyordu. Ancak bir gün ashabıyla birlikte Selemeoğulları'na ait mescitte öğle namazını kıldığı esnada kıblenin artık Kâbe olduğunu bildiren ayetler nazil oldu. Bunun üzerine Allah Resulü yönünü güneye, Mekke'ye doğru çevirdi. Peygamberimizin aynı namazda iki ayrı kıbleye yönelmesi sebebiyle de bu mescit "İki Kıbleli Mescit" adıyla anılmıştır. (bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/206)

Hz. Peygamber, Mescid-i Nebevi'nin güney tarafına bakan giriş kısmına Medine'de kalacak yeri olmayanların barınması için bir gölgelik yaptırmıştı. Kıble'nin Kâbe'ye çevrilmesi üzerine bu bölüm daha sonra mescidin kuzeyine alındı. Mescid-i Nebevi'nin bir parçası olarak inşa edilen ve "Suffe" adı verilen bu mekân, zamanla eğitim ve öğretimin yapıldığı önemli bir merkez hâline geldi. Burada kalıp eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürenlere de "Ashabısuffe" denildi. Onlar kendilerini geceli gündüzlü İslam'ı öğrenmeye vakfetmiş Müslümanlardı. Buradaki eğitimden Hz. Peygamber ve onun görevlendirdiği Abdullah bin Mesud, Muaz bin Cebel, Ubey bin Kab gibi sahabiler sorumluydu. Yatılı kalan sahabilerin yanı sıra bazı sahabiler de gündüzleri Suffe'deki eğitim öğretim faaliyetlerine katılırdı. Sayıları dört yüze ulaşan bu sahabiler burada dinî ve sosyal hayata yönelik teorik ve pratik bilgiler edinirdi. Suffe'de yetişenlerin pek çoğu daha sonra İslam'ı anlatmak için çeşitli yerlere öğretmen olarak görevlendirilmiştir.[24]

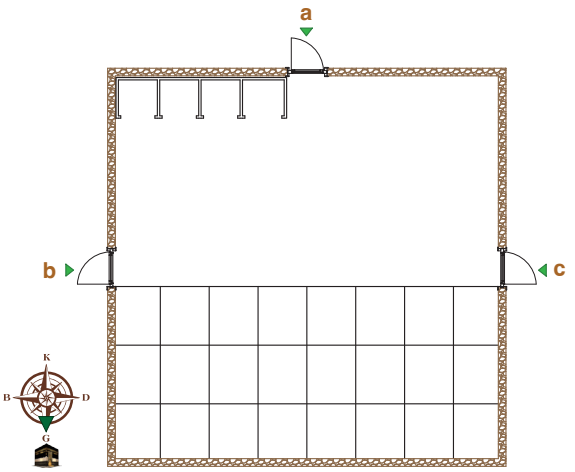
Etkinlik-5

15 dk.

Amaç: *Mescid-i Nebevi'nin ilk hâline ait bölümleri tanıyabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Aşağıdaki görseli inceleyiniz ve metni okuyunuz.*

Peygamberimizin vefatı sırasında Mescid-i Nebevi'nin alanı yaklaşık 52x52 metreye ulaşmıştı. Mescidin kapıları doğuda babücibril, batıda babülatika, kuzeyde ise babüsselam isimleriyle bilinirdi. Mescidin kuzeybatısında ise Suffe bulunuyordu. (bk. Çam, "Medine Mescid-i Nebevi Bünyesindeki Kadınlar Suffesi", 53-54)

- *Görsel ve metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

1. *Görsel üzerinde harflerle belirtilen kapıların isimlerini aşağıdaki alana yazınız.*

   a) .....

   b) .....

   c) .....

2. *"a" harfi ile gösterilen kapının yanındaki direkler mescidin hangi bölümüne aittir?*

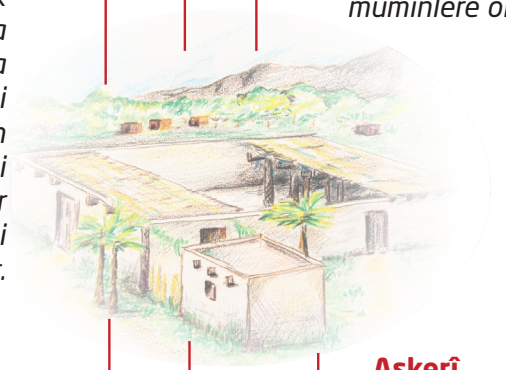
   .....

Değerlendirme: *Mescid-i Nebevi'nin Hz. Peygamber zamanındaki hâliyle günümüzdeki mimarisini karşılaştırarak görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Dinî
Mescid-i Nebevi, esas itibarıyla müminlerin namaz kılıp dua etmeleri için yapılmış bir mekândır. Müslümanlar beş vakit namazlarını cemaatle burada eda etmiştir. Hz. Peygamber, cuma ve bayram namazlarını burada kıldırmış, hutbe okuyup vaaz etmiştir.

Sosyal
Mescid-i Nebevi, Medine halkı için ortak bir buluşma noktası özelliğiyle Müslümanların sosyalleşmesine imkân sağlamıştır. Burada bir araya gelen ensar ve muhacir çeşitli konularda toplumsal bir dayanışma sergilemiş, bu sayede oluşan güven ortamı da müminlere olumlu tesir etmiştir.

Eğitim
Mescid-i Nebevi, Medine'nin en önemli eğitim, kültür merkezi olmasının yanı sıra bir misafirhane işlevine de sahiptir. İslam'ın ilk öğrencileri olan Ashabısuffe burada eğitim görmenin yanında barınma ihtiyacını da karşılamıştır. Mescid-i Nebevi sadece Ashabısuffe için değil, diğer ihtiyaç sahipleri ve dinini öğrenmek isteyenler için de bir misafirhane ve eğitim merkezi olmuştur.

Askerî
Mescid-i Nebevi, askerî kararların alındığı bir yönetim merkezi olmuştur. Gazve ve seriyyelerle ilgili hususlar Hz. Peygamber ve ashabın katılımıyla mescitte istişare edilmiş, izlenecek yol ve yöntemlere burada karar verilmiştir.

Siyasi
Devletin resmî faaliyetleri Mescid-i Nebevi'de yürütülmüş, kamuyla ilgili önemli kararlar burada alınmıştır. Hz. Peygamber, şehre gelen elçileri burada kabul etmiş, bazı heyetler mescidin içinde kurulan çadırlarda ağırlanmıştır. Aynı şekilde komşu devletlere ve kabilelere gönderilecek elçiler gerekli talimatları mescitte almıştır.

Toplum ve Devlet Düzeni
Sosyal, hukuki veya iktisadi meselelerden bazıları Mescid-i Nebevi'de çözüme kavuşturulmuştur. Mescitte kimi zaman yaralı ve hastalar tedavi edilmiştir. Mescidin içinde yer alan bir bölüm hazine odası görevi görmüş, zaman zaman bazı suçluların Mescid-i Nebevi'de hapsedildiği de olmuştur.

▲
Grafik Bilgi 3.2
Mescid-i Nebevi'nin fonksiyonları

Muahat

Hz. Peygamber'in Hicret sonrasında Medine'de yeni bir toplum inşa etmek için gerçekleştirdiği en önemli faaliyetlerden biri muahat uygulamasıdır. Allah Resulü, muhacirlerle onlara kucak açan ensarı aralarında kardeşlik kurmak suretiyle birbirine karşı sorumlu tutmuştur. Bu kardeşleştirme faaliyetiyle Hz. Peygamber, insanlar arasındaki ortaklık zeminini kabile unsurundan ayırıp manevi bir temele dayandırmıştır. Böylece ilk Müslümanlar kabile mensubu olmanın sınırlarını aşıp bir inanç etrafında birleşerek kardeş kabul edilen bir topluluğun eşit hak ve sorumluluklara sahip üyeleri hâline gelmiştir. Kan bağı yerine din kardeşliği esas alınınca Medine'deki Evs ve Hazrec kabileleri arasında geçmişte meydana gelen düşmanlık da sona ermiştir.

Bütün varlıklarını Mekke'de bırakan Kureyşli Müslümanların maddi ve manevi ihtiyaçları kardeşleştirme faaliyeti sayesinde karşılanmıştır. Zira ensar, sahip olduklarını kardeşleri kabul ettikleri muhacirlerle paylaşmış, muhacirlerin yeni yurtlarındaki hayata daha kısa sürede ve daha kolay bir şekilde uyum sağlamasına yardımcı olmuştur. Kardeşliği üst bir seviyeye taşıyan ensar, yurtlarını terk edip gelen muhacirlere evlerini açmak suretiyle onları şehirde misafir etmiştir. Nitekim Peygamberimiz barınma ihtiyacı içerisinde olanları ensardan birileriyle kardeş yaparak onlara kalacakları bir yer temin etmiştir. Bu sayede muhacirlerin Medine'de bir evleri olmuş, onlar aynı ailenin bir ferdi kabul edilmişlerdir. Hz. Peygamber tarafından oluşturulan İslam toplumu, zamanla Medine'nin en güçlü unsuru hâline gelmiş, kuvvetini günden güne artırmıştır. Öyle ki Müslümanlar sahip oldukları bu sağlam sosyal bünye sayesinde hem Medine'deki münafık ve Yahudilerle hem de müşriklerle aynı anda mücadele edebilmiştir.[25]

Yurtlarını terk etmek zorunda kalan insanların psikolojik, sosyal ve ekonomik problemleri neler olabilir? Bu problemlerin çözümü için günümüzde ne gibi çalışmalar yapılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Medine Vesikası

Medine'de Evs ve Hazrec kabilelerinden oluşan Araplar dışında Nadir, Kurayza ve Kaynuka adlarında üç Yahudi kabilesi daha yaşıyordu. Bu kabileler birbirinden bağımsız olarak ayrı ayrı mahallelerde oturuyorlardı. Hz. Peygamber şehre geldikten sonra Yahudileri de İslam dinine çağırdı. Ancak onlardan çok azı Müslümanlığı kabul etti. Ensar ve muhacir arasında birliği sağlayan Allah Resulü kısa bir süre sonra Medine toplumunu oluşturan farklı inanç ve kabilelere mensup grupların katılımıyla "Medine Vesikası" adı verilen bir sözleşme imzaladı. Hicret sonrasında devlet başkanlığı görevini de üstlenen Hz. Peygamber, Medineli Yahudileri bu devletin vatandaşı saydı. Onlara din özgürlüğü sağladı ve her türlü haklarını garanti altına aldı. Ayrıca kişilerin birbiriyle ve devletle temel ilişkilerini belirledi, Yahudilerin sorumluluk ve haklarını tespit etti. İlk yazılı anayasa kabul edilen bu sözleşmeyle Hz. Peygamber, Medine'de yaşayan Müslümanlarla Yahudileri tek bir siyasi birlik altında toplamış oldu.

Medine'deki İslam Devleti'nin temelini teşkil eden Medine Vesikası, biri Müslümanların kendi aralarındaki ilişkilerini, diğeri Müslümanlarla Yahudiler arasındaki ilişkileri ele alan iki bölümden oluşmaktaydı. Bu sözleşmede tarafların hak ve sorumlulukları belirlenip devletin sınırları tespit edilmiş ve Hz. Peygamber en yüksek otorite kabul edilmişti.

Farklı inanç ve kültürlere saygı göstermenin toplum düzeni açısından önemini açıklayınız.

Ayrıca şehrin iç huzurunun sağlanması, dışarıdan gelebilecek tehlikelerin önlenmesinde şehrin birlikte savunulması, fertler arasındaki hukuki anlaşmazlıkların çözülmesi, bazı ekonomik yükümlülüklerin paylaşılması gibi hususlar karara bağlanmıştı *(Tablo 3.4)*.[26]

Tablo 3.4: *Medine Vesikası'nın Maddelerinden Bazıları*

Bu vesika; Peygamber Muhammed tarafından Kureyş ile Yesribli müminler, Yahudiler, sonradan onlara katılanlar ve birlikte cihat edenler için düzenlenmiştir.
Takva sahibi müminler; saldırganlara, haksız bir fiil tasarlayanlara ve cürüm işleyenlere, bir hakka tecavüz edenlere, müminler arasında karışıklık çıkarmak isteyen kimselere karşı olacak ve bunlardan biri kendilerinden bir kişinin evladı bile olsa hepsinin elleri onun aleyhine kalkacaktır.
Medine'deki her zümre şehrin savunmasında kendine ait bölgeden sorumludur.
Üzerinde ihtilafa düşülen konular Allah'a ve resulü Muhammed'e götürülecektir.
Yahudilerin dinleri kendilerine, Müslümanların dinleri de kendilerinedir.
Bu vesikada zikredilen kişiler Yesrib'e saldıracak olanlara karşı yardımlaşacaktır.
Yahudiler Müslümanların yanında savaştıkları müddetçe harcamalara katılacaklardır.
Ne Kureyşliler ne de onlara yardım edenler himaye altına alınacaktır.
Bu vesika, haksız bir icraatta bulunan veya suç işleyenlere ayrıcalık sağlamaz yahut onların cezalandırılmasına engel olmaz.

Medine Pazarının Kurulması

İstikrarlı bir ekonomi, Hz. Peygamber'in kurduğu İslam devletinde önemsenen bir konu olmuştur. Allah Resulü, devlet hazinesinin güçlenmesini sağlayıp halkın refah seviyesini artırmak için Medine'de çeşitli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Yahudi pazarına alternatif olarak Müslümanlara kendi pazarlarını açtırması, ticareti teşvik edip faizi kaldırması, malın piyasaya arzını geciktiren stokçuluk uygulamasını iptal etmesi, aldanmaya ve haksızlığa sebep olan alışveriş çeşitlerini yasaklaması ekonomik alanda gerçekleştirdiği faaliyetlere dair örneklerdir.

Görsel 3.4
Müslümanlar İslami kuralların geçerli olduğu bir pazar yeri kurarak şehrin ticaretinde söz sahibi olmayı başarmıştır.

Hz. Peygamber, üretim alanının önemli kalemlerinden biri olan tarımsal faaliyetler üzerinde titizlikle durmuştur. Ürünlerin kalite ve çeşitliliği, piyasaya arzı gibi hususları önemsemiştir. Hicret'ten sonra ticareti geliştirmek gayesiyle uygulamaya koyduğu icraatlar tarım ürünlerinin pazarlanmasında olumlu katkılar sağlamıştır. Bu bağlamda Allah Resulü, Medine'deki iç piyasada Yahudi tekelini kırmak amacıyla Müslüman tüccarlar için pazar açtırmış ve pazarın kuruluşuyla ilgili kurallar belirlemiştir *(Görsel 3.4)*. Bu kurallara göre pazarda tezgâh açan tüccarlardan vergi alınmayacak ve hiçbir satıcı burada sabit bir mekân edinmeyecekti.[27]

Ezan Okunmaya Başlanması

Mekke Dönemi'nde cemaatle namaz kılma ortamı oluşmadığından Müslümanlar, kendilerini namaza davet eden bir işarete ihtiyaç duymamıştı. Medine Dönemi'nde ise namazlarını artık Mescid-i Nebevi'de cemaatle kılmaktaydılar. İlk önceleri mescitte bir araya gelip namaz vaktini bekleyen Müslümanlar, daha sonraları sokaklarda "Namaz, namaz!", "Haydi cemaat namazına!" yahut "Namaz için toplanın!" şeklinde seslenilmesi üzerine mescitte toplanmaya başladı. Ancak Hz. Peygamber; müminlere namaz vakitlerini duyurmak, onları cemaate davet etmek için bir sembol, bir işaret olmasını arzu ediyordu. Bu hususta düşüncesini paylaşmak ve ashabının görüşlerini almak isteyen Peygamberimiz konuyu onlara açtı. Hicret'in ilk yıllarında yapılan bu istişare sonucunda çan çalınması, boru öttürülmesi, ateş yakılması veya bir bayrak dikilmesi şeklinde çeşitli teklifler ortaya atıldı. Fakat Allah Resulü, diğer dinlerin sembollerine benzediği için bunların hiçbirini kabul etmedi. Namaza davet için istişarelerin devam ettiği süre içerisinde sahabeden Abdullah bin Zeyd bu konuyla ilgili bir rüya gördü. Rüyasında öğrendiği ezana dair sözleri hemen Hz. Peygamber'e iletti. Ona gördüğü rüyanın hak olduğunu haber veren Peygamberimiz ondan bu sözleri Bilal'e (ra) öğretmesini istedi. Bilal Habeşi de Hz. Peygamber'in dediğini yaparak ilk ezanı okudu.[28]

İslam toplumunun teşekkülü konusuyla ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Seriyye ve Gazveler

Hz. Peygamber'in bizzat başında bulunmadığı, sahabeden birinin komutasında gönderdiği askerî birlikler olan seriyyeler ve Peygamberimizin bizzat komuta ettiği gazveler Hicret sonrasındaki önemli faaliyetler arasında yer alır. Seriyye ve gazvelerin genel amacı İslam davetinin yayılmasına engel teşkil eden unsurları ortadan kaldırmak, Müslümanların dinlerini özgürce yaşayabilecekleri bir ortam oluşmasını sağlamaktır[29] *(Tablo 3.5)*.

Tablo 3.5: *Seriyye ve Gazvelerin Gayeleri*

İslam'ı hâkim kılmak
İslam'ın yayılmasının önündeki engelleri bertaraf etmek
Fitneyi engellemek
Kureyş'in ticaretini engelleyerek onları ekonomik açıdan zayıflatmak ve bölgede üstünlüğü ele geçirmek
Medine'nin iç ve dış güvenliğini sağlamak
İstihbarat toplamak ve keşif yapmak
İslam'a davet etmek
Dine ve kutsal değerlere hakaret edenleri cezalandırmak

Hz. Muhammed'in (sav) on yıllık Medine hayatında gerçekleşen gazveler başta müşrikler olmak üzere Yahudi ve Hristiyanlara karşı yapılmıştır. Mekkeli müşriklerle Müslümanlar arasında Bedir, Uhud ve Hendek Savaşları yaşanmış, Mekke'nin fethedilmesinden sonra müşriklerle mücadele Kureyş dışına taşınmıştır. Nitekim Mekke'nin Müslümanların hâkimiyetine girdiğini gören, bölgenin diğer büyük kabilesi Hevazin, Taif'in Sakif kabilesiyle birleşerek topyekûn bir saldırı hazırlığına girişti. Bunu haber alan Hz. Peygamber de Huneyn Vadisi'nde toplanan müşriklerin üzerine yürüme kararı aldı. Askerlerinin savaş kabiliyetine güvenen Hevazinliler ummadıkları bir yenilgiye uğradılar. Hicret'in sekizinci yılında gerçekleşen bu gazvede Müslümanlar büyük çapta ganimet elde ettiler. Huneyn'in ardından Allah Resulü, Hevazin ordusunun büyük çoğunluğunun sığındığı Taif'e bir sefer düzenledi.

Etrafı surlarla çevrili Taif şehri kuşatıldı *(Görsel 3.5)*. Şehrin kısa sürede fethedilemeyeceği görülünce kuşatma on beşinci günün sonunda kaldırıldı.[30]

Görsel 3.5
Hz. Peygamber Taif'i fethetmek için ordusunun başında yola çıkmadan önce Halid bin Velid komutasında öncü bir birlik göndermiştir. (bk. Küçükaşcı, "Tâif", 39/444)

Müslümanlarla Yahudiler arasında Kaynuka, Nadir, Kurayza ve Hayber Gazveleri gerçekleşmiştir. Bedir galibiyetini küçümseyen Kaynuka Yahudilerinin Müslümanlara askerî alanda meydan okuması ve düşmanlık beslemesi gibi sebeplerle iki grup arasında güvensizlik ve gerginlik oluşmuştu. Müslüman bir kadının Kaynuka çarşısında saldırıya uğramasıyla başlayan olayda karşılıklı kan dökülmesi üzerine Hz. Peygamber Kaynukalıları kuşatma altına aldı. Müslümanlara direnemeyeceklerini anlayan Kaynukalılar on beşinci günün sonunda teslim oldular. Allah Resulü, silahlarını ganimet olarak bırakmaları şartıyla Kaynukalıların mallarıyla birlikte Şam bölgesine gitmelerine izin verdi. Hicret'in ikinci yılında gerçekleşen bu olay sonunda Kaynuka kabilesi Medine'den uzaklaştırılan ilk Yahudi kabilesi oldu.[31]

Hz. Peygamber Medine Vesikası'na uygun şekilde davranmayan ve kendisini öldürme teşebbüsünde bulunan Nadir Yahudilerine karşı savaş hazırlığı başlattı ve onlardan on gün içinde şehri terk etmelerini istedi. Başlangıçta şehri terk etme niyetinde olan Nadiroğulları münafıkların kışkırtmasıyla bundan vazgeçti. Bunun üzerine Resulullah, 625 yılında onların kalelerini muhasara altına aldı. Yardım gelmediğini gören Nadiroğulları iki haftalık direnişin ardından teslim oldular. Yapılan antlaşma gereğince de savaş malzemeleri hariç aileleri ve taşıyabildikleri mallarıyla Hayber'e gittiler.[32]

Medine'de kalan son Yahudi kabilesi olan Kurayzalılar, Hendek Savaşı'nda Müslümanlarla birlikte şehri savunmaları gerekirken müşriklerle anlaşıp Müslümanlara ihanet ettikleri için Hz. Peygamber tarafından kuşatıldılar. Kuşatmanın uzaması üzerine Kurayzalılar teslim olmak zorunda kaldı.[33]

Hayber'in Müslümanlar için tehlikeli bir merkez hâline gelmesi üzerine Allah Resulü, Hudeybiye Antlaşması'nın hemen ardından 628 yılında bin beş yüz kişilik bir kuvvetle Hayber'i kuşattı. Yirmi gün süren kuşatma sonunda Hayber fethedildi. Hz. Peygamber, şehir halkının canını bağışladı ve yanlarına bir şey almamaları şartıyla gitmelerine izin verdi. Ancak Hayberlilerin işledikleri ürünün yarısını Müslümanlara vermek karşılığında yurtlarında kalmayı talep etmeleri üzerine bu teklif kabul edildi. Hayber'in fethedilmesinin ardından yakın çevrede yaşayan diğer Yahudiler de Müslümanlarla savaşmak yerine cizye karşılığında anlaşmak için Hz. Peygamber'e müracaat ettiler. Böylece Medine'yi kuzeyden tehdit eden Yahudi tehlikesi ortadan kaldırılmış oldu.[34]

Mute Savaşı ve Tebük Seferi Bizanslı Hristiyanlarla mücadelenin bir sonucu olarak gerçekleşen askerî faaliyetlerdir. Müslüman elçinin Bizans topraklarında öldürülmesini savaş sebebi sayan Hz. Peygamber, 629 yılında Zeyd bin Harise komutasında üç bin kişilik bir orduyu Şam bölgesine gönderdi. Yüz bin kişilik Hristiyan ordusuyla Mute'de karşı karşıya gelen Müslümanlar bu çetin savaşta Peygamberimizin tayin ettiği üç komutanını da peş peşe şehit verdi. Bu kritik şartlarda komutanlığı üstlenen Halid bin Velid başarılı bir taktikle orduyu bölgeden uzaklaştırdı.[35]

Tebük Seferi'nde ordunun hazırlanması aşamasından itibaren büyük zorluk ve sıkıntılarla karşılaşıldığı için bu sefer "Zorluk Gazvesi" ismiyle de anılmıştır. (bk. Yiğit, "Tebük Gazvesi", 40/228)

Tebük Seferi, Bizans'ın kendisine bağlı Arap kabilelerinin desteğiyle Medine'ye bir saldırı planladığı haberinin alınması sebebiyle gerçekleşti. Gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra Allah Resulü, 630 yılında otuz bin kişilik bir orduyla Medine ile Şam arasında bulunan Tebük'e ulaştı. Burada on beş yirmi gün boyunca bekledi. Bizans ve destekçisi Arap kabilelerinden kendilerine yönelik herhangi bir müdahale gelmeyince Medine'ye geri döndü. Hz. Peygamber, Tebük'te konakladığı süre boyunca civardaki Arap kabilelerine birlikler göndermiş ve onları İslam'a çağırmıştı. Bu kabileler de cizye ödemek şartıyla barışa razı olup Müslümanların hâkimiyetini kabul ettiler. Böylece bölgedeki Bizans'a bağlı Arap kabileleri resmen İslam Devleti'ne bağlanmış oldu.[36]

Hz. Peygamber'in Münafıklara Karşı Siyaseti

Hz. Peygamber'in Hicret'ten sonra Medine'de baş etmek zorunda kaldığı en büyük sorunlardan biri münafıklarla mücadele olmuştur. Çünkü İslam'ı kabul etmiş görünen ancak gerçek anlamda iman etmemiş olan münafıklar, Müslümanların Medine'deki birliğini bozmaya yönelik gizli faaliyetler yürütmüştür. Hz. Peygamber'e düşmanlıklarını tıpkı Mekkeli müşrikler gibi alay etmekten suikast düzenlemeye kadar çeşitli şekillerde ortaya koymuşlardır. Bu sebeple Medine Dönemi'nde münafıklarla mücadele Hz. Peygamber ve Müslümanlar açısından önem arz etmiştir.

▲ ***Grafik Bilgi 3.3***
Ayetlerle münafıkların özellikleri

Hz. Peygamber, münafıklara karşı sergilediği mücadele metodu sayesinde onların sayısını ve etkisini azaltmayı başarmıştır. Bu mücadelede oldukça dikkatli adımlar atan Allah Resulü hiç kimseye münafık sıfatı vermemiş, herhangi birinin bu şekilde itham edilmesine müsaade etmemiştir. Münafıkların hukukuna riayet etmiş, bu konuyu Müslümanların iç meselesi olarak gördüğü için de onlara düşman muamelesi yapmamıştır. Münafıkların bazı olumsuz davranışlarına Resulullah'ın müsamahalı yaklaşmasının temelinde ise toplumsal bütünlüğü koruma anlayışı hâkimdir. Sert bir yaptırım karşısında münafıkların birlik içinde hareket edip güç kazanmalarını engelleme çabası bu yaklaşımın bir diğer nedeni olarak açıklanabilir. Mücadele yöntemlerinden biri olarak Hz. Peygamber, münafıkların önemli konumlarda bulunmasına müsaade etmemiş, ashabını da onların fitnelerine karşı uyanık olmaları hususunda uyarmıştır. Bu tedbire ilave olarak münafıkların dışarıdan aldığı desteği kesip onları yalnızlığa itmiştir. Sahabe arasında kurduğu güçlü kardeşlik bağları sayesinde toplumda iç huzuru temin etmek suretiyle de onların Müslümanlara zarar verme potansiyellerini en aza indirmiştir.[37]

Dinî Hükümler

Mekke Dönemi'ndeki tebliğ daha çok inanç ve ahlak alanına yönelik olduğundan ibadetler ve hukuki ilişkiler bu iki esas üzerine oturmaktaydı. Hicret'ten itibaren Müslüman toplumun oluşumu için gereken prensipler vahye konu olmaya başladı. Bir yandan ibadet, muamelat ve harp hükümleri diğer taraftan da anayasa, suçlar, cezalar, İslam Devleti'nin diğer devletlerle ilişkilerine dair teşri hükümler vahiy tarafından belirlendi. Bunlar iman esaslarından ziyade ferdin diğer fertlerle, toplum üyelerinin birbirleriyle ve Müslümanların başka milletlerle olan ilişkilerini düzenleyici hükümlerdir.[38]

Grafik Bilgi 3.4
Medine Dönemi'nde getirilen bazı hükümlerin yıllara göre dağılımı

İslam'a Davet Mektupları

Hudeybiye Barış Antlaşması'yla sağlanan güven ortamından istifade eden Hz. Peygamber, çevredeki devlet başkanlarına ve büyük kabile reislerine elçiler göndermiştir. Bu sayede hem İslam davetini daha geniş bir kesime duyurmuş hem de komşu devlet ve emîrliklerle diplomatik ilişkiler kurarak siyasi nüfuz alanını genişletmiştir.

Allah Resulü tarafından elçiler vasıtasıyla gönderilen mektuplar ağırlıklı olarak dinî içeriğe sahiptir. Ele alınan meselelerin başında İslam'a davet, dinî emir ve yasakların tebliği ile ahlaki esaslar yer alır. Savaş yahut barış hâli, gayrimüslim toplumla ilişkiler gibi diplomasi alanına yönelik hususlar da mektuplarda üzerinde durulan konular arasındadır. **Cizye** hakkında ayetin nazil olmasından sonra gönderilen mektuplarda ise Müslüman olmayı kabul etmemekle birlikte İslam hâkimiyetini tanıyanlardan cizye alınacağı belirtilmiştir.

cizye

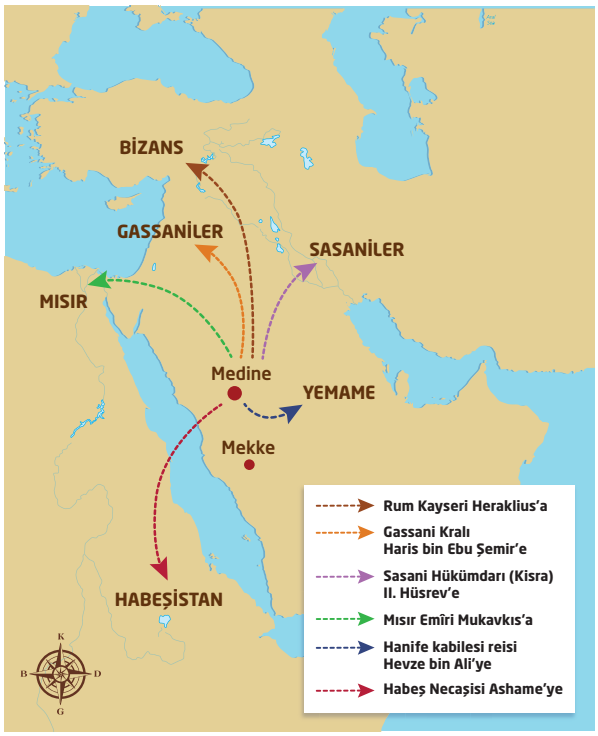
İslam'a davet mektuplarını götürmekle görevlendirilen elçilerin seçiminde oldukça titiz davranılmıştır. Hz. Peygamber bu elçilerin; gidecekleri bölgeleri tanıyan, oranın dillerini bilen, fiziki ve ahlaki güzelliğe sahip, kendilerinde hitabet ve temsil yeteneği bulunan kişiler olmasına özen göstermiştir. Ayrıca üzerinde "Muhammed Allah'ın Elçisi'dir." yazan gümüş bir yüzük yaptırarak diplomatik geleneğe uygun şekilde mektupları bununla mühürlemiştir.[39]

Hz. Peygamber; Habeş Necaşisi, Bizans Kralı, Sasani Kisrası, Mısır Emîri, Gassan Kralı ve Hanife kabilesinin reisine birer davet mektubu gönderdi. Muhataplarına davete icabet etmeleri durumunda iktidarlarını koruyacaklarının garantisini verdi.

Habeş Necaşisi kendisine yapılan çağrıya olumlu cevap verip İslam'a girdiğini açıkladı. Hz. Peygamber'in talebine uygun olarak ülkesindeki muhacirlerin güvenli bir şekilde Medine'ye ulaşmaları hususunda yardımlarını esirgemedi.

Bizans Kralı elçiyi iyi karşılayıp Müslümanlığı kabul etme temayülünde olmasına rağmen iktidarı kaybetme endişesine kapılarak İslam davetine olumsuz cevap verdi.

Sasani Kisrası, çağrıya büyük bir öfkeyle karşılık vererek mektubu yırttı, daveti reddetti ve Medine'ye saldırı tehdidinde bulundu.

Grafik Bilgi 3.5
Davet mektubu taşıyan elçilerin gittikleri yönler

Mısır Emîri elçiyi iyi karşıladı. Cevabi mektubunda davete olumlu cevap vermediğini beyan etmekle birlikte İslam elçisini güzel bir şekilde ağırladı ve ona Medine'ye ulaştırılmak üzere çeşitli hediyeler takdim etti.

Gassan Kralı İslam elçisine kötü davranarak Medine'ye saldırı tehdidinde bulundu. Hanife kabilesinin reisi Müslümanlığı bazı şartlar altında kabul edeceğini ifade etti. Ancak Müslüman olması karşılığında birtakım yetkiler talep eden bu kabile reisinin istekleri Hz. Peygamber tarafından kabul edilmedi.[40]

Heyetler Yılı

Mekke'nin fethi sonrasında Kureyş hâkimiyet altına alınmış, Hayber'in fethedilmesiyle de Yahudi tehdidi ortadan kaldırılmıştı. Netice itibarıyla Müslümanlar Arap Yarımadası'nın en büyük gücü, Medine ise Hicaz'ın yeni siyasi merkezi hâline gelmiş oldu. Bu sebeple hicri dokuzuncu yılda çevre ülke ve beldelerden yetmişin üzerinde heyet Medine'ye peş peşe gelmeye başladı.

Müslümanların Arap Yarımadası'nın en büyük gücü hâline gelmesi, Hicret'in sağladığı hangi imkânlar neticesinde gerçekleşmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Medine'ye gelen heyetler şehirde kaldıkları süre zarfında Hz. Peygamber'i ve ashabını gözlemleme imkânı elde etmiş, kendi istekleriyle İslam'a girip Medine'ye siyasi bağlılıklarını bildirmişlerdir. Allah Resulü, gelen elçileri mescitte kabul etmiş, burada kurulan çadırlarda ağırlamıştır. Diplomatik temsilciler tarafından getirilen mektupları okutmuş, dostluğun bir işareti olarak gelen hediyeleri kabul etmiş ve elçilerle yakından ilgilenmiştir. Aynı şekilde heyetlerin kendi kabile ve ülkelerine gitme zamanı geldiğinde onları eli boş göndermeyip çeşitli hediyelerle memleketlerine dönmelerini sağlamıştır.[41]

Etkinlik-6

30 dk.

Amaç: *İslam toplumunun teşekkülü sürecindeki faaliyetlerin İslam'ın yayılışına etkisini fark edebilme*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *İslam toplumunun teşekkülü sürecindeki faaliyetler hakkında merak ettiğiniz hususlara dair sorular oluşturunuz.*
- *Soruları cevaplamak için bu faaliyetler hakkında bilgi toplayınız.*
- *Ulaştığınız bilgilerden hareketle bu faaliyetlerin İslam'ın yayılışındaki etkisine dair bir çıkarımda bulununuz.*
- *İki kişilik gruplar oluşturarak çıkarımlarınızı grup arkadaşınızın çıkarımıyla karşılaştırınız.*
- *Bir çıkarım üzerinde anlaşarak bunu sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *Edindiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

1. *İslam toplumunun teşekkülü sürecinde gerçekleşen faaliyetlerin hangi alanlara yönelik olduğunu aşağıdaki tabloda işaretleyiniz.*

GELİŞMELER	ALANLAR			
	Dinî	Siyasi	Sosyal	Ekonomik
Mescid-i Nebevi'nin inşası				
Muahat uygulaması				
Medine Vesikası'nın teşekkülü				
Ezan okunmaya başlaması				
Medine pazarının kurulması				
Seriyye ve gazveler				
Münafıklarla mücadele edilmesi				

2. *Size göre hangi faaliyet İslam'ın yayılmasına daha fazla katkı sağlamıştır?*

.....

.....

.....

Çıkış Bileti

Aşağıdaki çıkış biletine Hicret'in sebepleri ile ilgili doğru bilgi içeren, kısa ve etkileyici bir cümle yazınız.

Performans Görevi

40+40 dk.

Görev	*Köşe yazısı yazma*
Amaç	*Medine'ye hicretin önemini sorgulayabilme*
Ürün	*Köşe yazısı metni*
Değerlendirme Ölçütleri	*Verilerin toplanması, verilerin düzenlenmesi, içerik, doğruluk ve sunum*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Medine'ye hicretin önemi hakkında bilgi toplayarak bir çalışma planı yapınız.*
- *Yazınızın ana fikrini belirleyiniz.*
- *Yazınızın başında okuyucunun dikkatini çekecek ve konuya giriş yapacak bir giriş paragrafı yazınız.*
- *Köşe yazınızın ana fikrini destekleyecek kısa örnekler veriniz.*
- *Konuyu kendi görüş ve yorumlarınızla aktarınız.*
- *Yazınızın dilinin okuyucuyu sıkmayacak şekilde olmasına özen gösteriniz.*
- *Yazınızda sade ve akıcı bir dil kullanmaya özen gösteriniz.*
- *Metninizi yazım kurallarına uygun olarak yazınız.*
- *Yazınıza dikkat çekici ve konuyu yansıtan bir başlık seçiniz.*

Değerlendirme: *1. Yapılan çalışma, yandaki karekodda verilen bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.*

2. Aşağıdaki öz değerlendirme formunu doldurunuz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
Verilen ölçütlerdeki ifadeler size uygunsa "Evet"i, biraz uygunsa "Kısmen"i, uygun değilse "Hayır"ı işaretleyiniz.			
Değerlendirme Ölçütleri	**Dereceler**		
	Evet	**Kısmen**	**Hayır**
1. Konuyla ilgili bilgi edinebileceğim kaynakları tespit ettim.			
2. Gerekli araştırmayı yaparak edindiğim bilgileri kaydettim.			
3. Edindiğim bilgiler üzerinden konuyla ilgili çıkarımlarda bulundum.			
4. Metnimin ana fikrini net olarak belirledim.			
5. Dikkat çekici ve merak uyandırıcı bir giriş paragrafı yazdım.			
6. Metni yazarken düşüncelerimi örneklerle desteklemeye dikkat ettim.			
7. Metni kendi görüş ve yorumlarım çerçevesinde şekillendirdim.			
8. Metnimi yazarken yazım kurallarına uymaya dikkat ettim.			
9. Metnime içeriği yansıtan ilgi çekici bir başlık verdim.			
10. Medine'ye hicretin önemini kavradım.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. soruyu aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

1. İslam tarihinde ilklerin mekânı olarak kabul edilen Medine, Müslümanların bir topluluk hâline gelmesinde merkezî bir rol oynamış, İslam şehrinin de ilk örneğini temsil etmiştir. Hicri takvimin başlangıcı olarak kabul edilen Hicret, Medine'nin tarihsel önemini pekiştirmiştir. Ümmet ve devlet olmanın da ilk örneği olan Medine, farklı din ve kültürlere mensup insanların bir arada yaşadığı sosyal ortamın oluşumuna öncülük etmiştir. Medine toplumu başlıca iki Arap kabilesi olan Evs ve Hazrec'in yanı sıra şehrin diğer sakinleri olan Yahudilerle yapılmış anlaşmalar sonucunda oluşmuştur. Medine Vesikası ile belgelenen bu anlaşmalar, şehrin siyasi, sosyal ve dinî yapısını belirlemiştir. Farklı toplumsal unsurları uyum içinde barındıran bir şehir devleti modeli olarak da öne çıkan Medine çok kültürlü bir mekân hâline gelerek farklı inançlara sahip insanların bir arada huzur içinde yaşayabildiği bir şehir olmuştur. Bu durum Medine'yi önemli bir çekim merkezi hâline getirmiştir.

Bu metinden aşağıdaki ifadelerin hangilerine ulaşılabilir? İşaretleyiniz.

- ☐ a) İslam toplumunun oluşması Medine'de gerçekleşmiştir.
- ☐ b) Medine'nin İslamlaşmasına Hazrec kabilesi öncülük etmiştir.
- ☐ c) Medine, şehircilik tarihi açısından önemli bir yerdir.
- ☐ ç) Medine'de Yahudiler nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır.
- ☐ d) Medine Vesikası, şehirdeki farklı gruplar arasındaki ilişkileri düzenlemiştir.
- ☐ e) Hicret, Müslümanlar için bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.
- ☐ f) Medine'de Hz. Peygamber'in başkanlığında bir şehir devleti kurulmuştur.
- ☐ g) Medine farklı kültürleri bir arada barındırmasıyla dikkat çekmiştir.

2-8. sorularda aşağıdaki askerî mücadelelerin hangi topluluğa karşı gerçekleştiğini belirleyerek ilgili harfleri kutucuklara yazınız. Aynı harfi birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

☐ **2.**	Bedir Savaşı	**a)** Hristiyanlar **b)** Müşrikler **c)** Yahudiler
☐ **3.**	Hayber'in Fethi	
☐ **4.**	Huneyn Savaşı	
☐ **5.**	Kaynuka Gazvesi	
☐ **6.**	Mute Savaşı	
☐ **7.**	Tebük Gazvesi	
☐ **8.**	Uhud Savaşı	

Aşağıdaki kutucuklarda Hicret'ten sonraki döneme ait bazı isimler verilmiştir. 9-13. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

a Bedir	b Evs	c Hayber	ç Hazrec
d Hendek	e Huneyn	f Kaynuka	g Kurayza
ğ Mute	h Nadir	ı Tebük	i Uhud

9. Medineli Arapların mensup olduğu kabileler hangileridir?

.....

10. Medine'de yaşayan Yahudilerin kabileleri hangileridir?

.....

11. Müslümanların müşrik Araplarla karşı karşıya geldiği savaşlar hangileridir?

.....

12. Müslümanların Hristiyanlara karşı gerçekleştirdiği askerî faaliyetler hangileridir?

.....

13. Sonuçları Müslümanların lehine olan askerî faaliyetler hangileridir?

.....

14-21. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

14. Hz. Peygamber'in hicret yurdu olarak Medine'yi seçmesinin sebepleri nelerdir?

.....

.....

.....

15. "Hicret, Mekkelilerin tevhide direnç göstermesi neticesinde gerçekleşmiş planlı bir faaliyettir." **Bu ifadeyi Hicret'in sebepleri ve sonuçları açısından yorumlayınız.**

.....

.....

.....

16. Hz. Peygamber'in Taif yolculuğu tebliğ faaliyetlerini nasıl etkilemiştir?

17. İkinci Akabe Biati'ni birincisinden ayıran özellikler nelerdir?

18. Hicret, Müslümanları toplumsal bir birlik hâline getirmesi yönüyle İslam tarihinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Ancak bu hadise, çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir. Muhacirler, yeni yurtlarında - - - -

Bu parçada eksik bırakılan cümleyi düşüncenin akışına göre tamamlayınız.

19. Hicret'in Müslümanlar açısından ne gibi sonuçları olmuştur?

20. İslam toplumunun oluşması sürecinde Mescid-i Nebevi'nin rolünü açıklayınız.

21. Dayanışma konusunda ödev hazırlarken bilgisayarda arama motorundan araştırma yapan Ahmet, 6 Şubat depremleriyle ilgili bir haberle karşılaştı. Haberde ülkemizin pek çok yerinden vatandaşların yazlık evlerini depremde evini kaybedenlere tahsis ettiği hatta bazı vatandaşların depremzedeleri uzun süre kendi evlerinde misafir ederek onlarla sofralarını paylaştığı yazıyordu. Ahmet haberi okuyunca Hz. Peygamber Dönemi'ni hatırladı ve çok duygulandı.

Buna göre Ahmet, Hz. Peygamber Dönemi'ndeki hangi gelişmeyi hatırlamıştır? Sebepleriyle birlikte açıklayınız.

22-25. soruların cevabını işaretleyiniz.

22. Allah Resulü, risaletin onuncu yılında bir çıkış yolu bulabilmek için akrabalarının da yaşadığı şehri ziyaret etti ve onlardan destek istedi. Zira müşrikler Müslümanlar üzerindeki baskılarını onları toplumdan tecrit etmeye kadar vardırmıştı. Bu ziyaretten umduğu sonucu elde edemeyen Hz. Peygamber'e yardım elini daha sonra Yesribliler uzattı.

Bu paragrafta

I. Akabe Biatleri,
II. ambargo uygulaması,
III. Habeşistan'a hicret,
IV. Taif yolculuğu

gelişmelerinden hangilerine değinilmiştir?

A) I ve II
B) I ve III
C) III ve IV
D) I, II ve IV
E) II, III ve IV

23. Aşağıdaki anlam çözümleme tablosunda verilen bilgilerin hangi biate ait olduğu işaretlenmiştir.

	Bilgiler	**Biatler**	
		Birinci Akabe	İkinci Akabe
I.	Yesriblilerle Hz. Peygamber arasında gerçekleşmiştir.	✓	✓
II.	621 yılında meydana gelmiştir.	✓	
III.	Hz. Peygamber Yesrib'e davet edilmiştir.	✓	
IV.	Biatin ardından Yesrib'de sorumluluğu üstlenecek temsilciler seçilmiştir.		✓
V.	Biatin ardından Musab bin Umeyr, Yesrib'e öğretmen olarak gönderilmiştir.	✓	✓

Buna göre tablonun doğru olabilmesi için hangi satırlardaki işaretlemelerin yerleri değiştirilmelidir?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

24. Hz. Peygamber'in İslam davetini sürdürme imkânı bulamadığı bir zamanda Hazrec kabilesine mensup altı kişinin Müslüman olmasıyla İslam hızlı bir şekilde Yesrib'de yayılmıştır. İki yıl boyunca yaşanan gelişmeler, yetmiş beş Müslüman'ın Allah Resulü'nü Akabe'de Yesrib'e davet edebilecek bir güce ulaşmalarını mümkün kılmıştır. Hz. Peygamber bu süreci başarıyla yönetip Müslümanlar için bir çıkış yolu olarak değerlendirmiş ve İslam toplumunun temellerini atmıştır.

Buna göre aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşılamaz?

A) Mekke'de yürütülen tebliğ faaliyetleri tıkanma noktasına gelmiştir.
B) Mekkeli müşriklerle mücadele edilecek güce kavuşulmuştur.
C) Yesriblilerin daveti Müslümanlara hicret yolunu açmıştır.
D) Yesrib'de Müslümanların sayısı günbegün artmıştır.
E) Yesrib'de yeni bir toplumun inşasına başlanmıştır.

25. I. Çeşitli bölgelere seriyyelerin gönderilmesi
II. Ensar ve muhacirler arasında kardeşlik kurulması
III. Medine Vesikası adı verilen sözleşmenin imzalanması

Devletleşme sürecinde gerçekleşen bu gelişmelerden hangileri toplumsal alana yöneliktir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

3. Ünite Sonnotlar

1 bk. Önkal, "Hicret", 17/459.
2 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/60-61.
3 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/62-63.
4 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/181.
5 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/184.
6 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/70-72.
7 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/73-76.
8 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/188-190; İbni Hişam, *es-Sire*, 2/84.
9 bk. Önkal, "Hicret", 17/458-459.
10 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/112-113.
11 Buhari, "Menakıbü'l-Ensar", 46.
12 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/118-119.
13 Bakara suresi 207. ayet.
14 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 3/208-209.
15 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/126-127.
16 bk. Köksal, *İslâm Tarihi Hazret-i Muhammed Aleyhisselam ve İslâmiyet,* 6/154.
17 bk. Taberi, *Tarih,* 2/382.
18 Cuma suresi 9. ayet.
19 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 2/138-139.
20 bk. Apak, *Siyer-i Nebî,* 1/176-177.
21 bk. Apak, "Hz. Peygamber'in Hicret Sonrası Medine'de Örnek Toplum Oluşturma Adımları Üzerine", 348-349.
22 bk. Bakara suresi 144. ayet.
23 bk. Acar, "Mescid-i Nebi'nin İnşası ve Fonksiyonları", 41-42.
24 bk. Mahmut Dündar, "Bir Din Eğitim Kurumu Olan Mescidin İslam'ın İlk Dönemlerindeki Fonksiyonları", 195-196.
25 bk. Apak, "Hz. Peygamber'in Hicret Sonrası Medine'de Örnek Toplum Oluşturma Adımları Üzerine", 349-351; Akbaş, "Muhâcirûn-Ensâr Kardeşliğinin Serüveni", 71-72.
26 bk. Yiğit, "Hz. Peygamber'in Medine Dönemi Faaliyetleri", 177-180.
27 bk. Pırlanta, "Hz. Peygamber Döneminde Tarım Faaliyetleri ve Ekonomiye Katkısı", 13, 32.
28 bk. Tok, "Ayetler Çerçevesinde Ezanın Muhtevasının Tahlili", 100-101.
29 bk. Özdemir, "Seriyye", 36/565-566.
30 bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı,* 214-219.
31 bk. Vakıdi, *Megazi,* 1/176-180; İbni Hişam, *es-Sire,* 3/50-53.
32 bk. Vakıdi, *Megazi,* 1/363-366; İbni Hişam, *es-Sire,* 3/199-201.
33 bk. Vakıdi, *Megazi,* 2/454-459; İbni Hişam, *es-Sire,* 3/259-261.
34 bk. Belazüri, *Fütuhu'l-Büldan,* 32-44.
35 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/119-120.
36 bk. Vakıdi, *Megazi,* 3/1025-1026; İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/150-152.
37 bk. Sezikli, "Münafık", 31/568.
38 bk. Palabıyık, "Hz. Peygamber'in Devlet Kurma Faaliyetleri (Tarihi Arka plan ve Tesiri Açısından)", 98-100.
39 bk. Şulul, *Siyer-i Nebî,* 499-500.
40 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 1/222-226.
41 bk. Çelik, "Hz. Peygamber'in (sav) Diplomatik İlişkilerinin Mahiyeti ve Temel Hedefi", 97-100.

4. ÜNİTE

EN YÜCE DOSTA

4.1. HZ. PEYGAMBER'İN HASTALIK SÜRECİ VE VEFATI

► Bu ünitede sizlerden Peygamber Efendimiz'in hastalığı ve vefatı sırasında etrafında bulunan sahabilerin yaşadığı duygusal yoğunlukla ilgili olarak tarihsel empati kurabilmeyi öğrenmeniz beklenmektedir.

► **Genelleme**

Hz. Peygamber, her insan gibi ölümü tatmıştır.

Ünite Dosyası

Ünite Sunusu

Başlarken

Müezzinlerin piri Bilal (ra), peygamber mescidinde aralıksız on yıl Hz. Peygamber'in yanı başında ezan-ı Muhammedi'yi yanık sedasıyla tüm Medine'ye duyurdu. O, şehrin semalarında yankılanan her ezanı için Resulullah'la ayrı hatıra biriktirdi. Bu sebepten olmalı ki Allah Resulü'nün vefatından sonra Bilal (ra) bir daha ezan okuyamadı. Hatta Hz. Peygamber'i hatırlatan Medine'de kalmaya tahammül edemedi. Beraber dolaştıkları peygamber şehrinin sokakları, Resulullahsız ona dar geldi. Bilindiği üzere Hz. Peygamber'in vefatı öncesinde yaşadığı rahatsızlığı esnasında sahabeye namazları Hz. Ebu Bekir kıldırmıştı. Bu süreçte ezanları, buruk da olsa yine Bilal okumuştu. Resulullah'ın henüz hayatta oluşu, Bilal'e okuduğu ezan için güç bulabilmesine imkân veriyordu. Hüzün bulutları, Medine üzerine çökmüş, Allah Resulü vefat etmişti. Namaz vakti yaklaşmıştı. Gözler, ezan okuyacak dermanı bulunmayan Bilal'in üstündeydi. Sahabenin şiddetli ısrarı neticesinde peygamber müezzini, ezan okumak üzere bitkin şekilde mahfile yürüdü ve öğle ezanını okumaya başladı.

Ancak "Eşhedü enne Muhammeden Resulullah…" dediğinde sözler boğazında düğümlendi. Hıçkırıklara boğuldu. Ezanı gözyaşları eşliğinde zor tamamlayabildi. Resulullah'ın, "Hadi Bilal! Bir ezan oku da bizi rahatlat!" buyurarak ondan ezan okumasını istediği, sevinçle koşa koşa ezan okuduğu dönem kapanmıştı artık. Medineliler, Bilal'in (ra) hıçkırıklarına şahit olunca gözyaşlarını tutamadılar. Hz. Ömer döneminde Şam'a yerleşen Hz. Bilal, bir gece, Allah Resulü'nü rüyasında gördü. Hasretini derinden hissettiği Resulullah'ın "Beni ziyaret etmeyecek misin ey Bilal!" sitemiyle uykusundan uyandı. Derhal Medine'ye yola çıktı. Doğruca Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret etti. Ravza-i Mutahhara'ya yüzünü sürüp Medine'de Resulullah'la geçirdiği günlerin hatırasıyla gözyaşı döktü. Resulullah'ın sevgili torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Bilal'i (ra) görünce boynuna sarılıp hasret giderdiler. Peygamber müezzinine "Ezanına hasret kaldık!" diyerek ezan okuması konusunda ısrar edince Bilal dayanamayıp yıllar sonra bir sabah namazı vaktinde ezan-ı Muhammedi'yi okumaya başladı. Peygamber mescidinde Bilal'in (ra) nağmeleriyle yükselen ezanı duyan ashabıkiram yerlerinde duramadı. Kim varsa hepsi Medine sokaklarına dökülmüştü. Heyecanlanan Medineliler mescide koştular. Sanki Resulullah, Bilal'e (ra) ezan okutmuştu. O gün Medineliler, âdeta Resulullah'ın aralarında yaşadığı günlerden bir gün yaşamışlardı. Hz. Peygamber'i ve onun yaşadığı zamanları hatırlatan bu ezanla tüm sahabe gözyaşına boğuldu… (Genel ağdan alınmıştır.)

1. Bilal'in (ra), Hz. Peygamber'in vefatından sonra ezan okurken yaşadığı duygular neler olabilir?
2. Kendinizi Bilal'in (ra) yerine koyarak onun Medine'de kalmakta neden zorlanmış olabileceğini yorumlayınız.
3. Bilal'in (ra) yıllar sonra Medine'yi ziyaret etmesinde hangi duygu etkili olmuştur?
4. Bilal'in (ra) yıllar sonra tekrar ezan okumasının sahabiler ve Medinelilerde nasıl karşılık bulduğunu yorumlayınız.

4.1. HZ. PEYGAMBER'İN HASTALIK SÜRECİ VE VEFATI

Konuya Başlarken

1. Hz. Peygamber'in vefatı, sahabede ne gibi duygu durumlarını ortaya çıkarmış olabilir?
2. Sahabe, Hz. Peygamber'in vefatı sonrasında yaşadıkları duygusal boşlukla nasıl baş etmiş olabilir?

Hicret'in sekizinci yılında Mekke fethedilmiş, bir yıl sonra da hac ibadeti Müslümanlara farz kılınmıştı. Hz. Peygamber, o yıl hacca kendisi gitmeyip Hz. Ebu Bekir'i hac emîri olarak Mekke'ye gönderdi ve ilk hac Hz. Ebu Bekir'in nezaretinde gerçekleşti. Bu hac mevsiminden sonra Hicret'in onuncu yılında ise bizzat kendisi hac için yola çıkacağını Müslümanlara duyurdu. Onlardan da hac için hazırlık yapmalarını istedi.

Allah Resulü ile haccetmek isteyenler Medine'de toplandılar. Hz. Peygamber, zilkade ayında bir cumartesi günü öğle namazının ardından kalabalık bir kafileyle Medine'den ayrıldı. Zilhicce ayının dördüncü günü Mekke'ye ulaşıp umre görevini yerine getirdi.

Zilhicce'nin sekizinci gününde Mekke'den ayrılıp, Mina'ya giderek burada geceledi. Ertesi sabah Müzdelife üzerinden Arafat'a vardı *(Görsel 4.1).* Vakfe için toplanmış ve sayıları yüz binin üzerindeki ashabına bir konuşma yaptı. Hac görevini tamamlayıp bu ibadetin nasıl yapılacağını Müslümanlara da öğretmiş olarak Mekke'den ayrıldı. Vefatından üç ay önce gerçekleşen bu ziyaret onun ilk ve son haccı olduğu, ashabıyla vedalaştığı ve Kâbe'yi bir daha göremediği için Veda Haccı ismiyle anılmıştır.[1]

Hz. Peygamberin Veda Haccı sırasında farklı yer ve zamanlarda yaptığı ve "Veda Hutbesi" olarak isimlendirilen konuşmalarında hangi mesajları verdiğini araştırınız ve ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 4.1
Arafat vadisinde bulunan Cebel-i Rahme, eteğinde Hz. Peygamber'in vakfe yaptığı küçük bir dağdır.

Allah Resulü, Veda Haccı'nda ashabıyla vedalaşır gibi konuşmuş, âdeta vefat zamanının geldiğini haber vermiştir. Nitekim İslam dininin kemale erdiğinin haber verilmesi,[2] Nasr suresinin nazil olması, Resulullah'ın Cebrail'le her ramazan bir kere yaptığı hatmi o ramazan iki defa yapması, on günlük itikâfını yirmi güne çıkarması gibi gelişmeler Hz. Peygamber'in vefatının yaklaştığına dair birer işaret sayılmıştır.[3]

Tarihten

"Hz. Peygamber, Nasr suresinin indirilmesinden sonra ecelinin yaklaştığını ve buna bağlı olarak istiğfarda bulunmakla emrolunduğunu ifade etmiştir. Hz. Aişe, Peygamber Efendimiz'e 'Ey Allah'ın Resulü! Daha önce olmadığı kadar çok Allah'a hamt ve tesbihatta bulunuyorsun.' deyince Hz. Peygamber ona: 'Yüce Allah, bana ümmetimde bir işaret göreceğimi ve onu gördüğümde kendisine çok hamt etmemi ve istiğfarda bulunmamı emretmişti. İşte o işareti -insanların akın akın Allah'ın dinine girdiklerini- gördüm.' buyurdu." (bk. İbni Sad, *et-Tabakat*, 2/173)

Allah Resulü'nün sağlığı Veda Haccı'nı tamamlayıp Medine'ye döndükten sonra bozulmaya başlamıştı. Buna rağmen Peygamberimiz devlet işlerini sürdürmeye ve Mescid-i Nebevi'de namaz kıldırmaya devam ediyordu. Dirilerle olduğu gibi ölülerle de vedalaşmak istercesine bir taraftan kabir ziyaretleri yapıyordu. Nitekim vefatına sebep olacak hastalığın başlamasından hemen önce Cennetülbakî Mezarlığı'na giderek orada yatanlar için *"Ey müminler yurdunun sakinleri! Sizlere selam olsun. Siz bizden önce gidenlersiniz. Bizler de sizlere kavuşacağız.*

Veda Hutbesi'yle ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Allah'ım! Bakî ehlini bağışla…" diye duada bulundu. Resulullah daha sonra Uhud Şehitliği'ni ziyarete gitti ve onlar için de dua etti. Dönüş yolunda Hz. Peygamber'in şiddetli baş ağrısıyla başlayan ve on üç gün sürecek olan hastalığı artık kendini iyiden iyiye belli etti.[4]

Cennetülbakî Kabristanı ve Uhud Şehitliği'nde metfun olanlar için mağfiret dileyen Allah Resulü, hastalanmış olarak evine döndü. Hanımı Hz. Aişe'nin baş ağrısından şikâyet ettiğini işitince *"Aişe, asıl 'Ah başım!' diyecek olan benim."*[5] diyerek eşine iyi olmadığını söyledi. Hz. Aişe, zaman zaman şiddetlenen baş ağrısı ve yüksek ateş şikâyetiyle seyreden hastalığı boyunca Peygamberimizle yakından ilgilendi. Bu süreçte Resulullah'ın hastalığının ağırlığına şahit olan Hz. Aişe, Peygamberimizin bundan dolayı çok ızdırap çektiğini söylemiştir. Hz. Peygamber, çetin geçen hastalığı süresince şiddetli ağrılarını azaltmak için başını bir bezle sarıyor, ateşini düşürmek için yanında bulundurulan su kabına elini daldırıp yüzüne sürüyordu. Bazen de yakınları tarafından kendisine soğuk suyla duş aldırılıyordu.[6]

Tarihten

Allah Resulü, hastalığı döneminde kendisini iyi hissettiği zaman Mescid-i Nebevi'ye gidiyordu. Burada insanlara namaz kıldırıyor, minbere çıkıp nasihat ve ikazlarda bulunmayı sürdürüyordu. Bir gün yine minbere çıkıp oturdu ve insanların toplanmasını istedi. Daha sonra onlara hitaben: "Ey insanlar! Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamt ederim. Artık aranızdan ayrılma vaktim yaklaştı. Ben de sizin gibi bir beşerim. Ben kimin sırtına bir kamçı vurmuşsam işte sırtım, gelip sırtıma vursun. Ben kimin malını almışsam işte malım, gelip onu alsın. Ben kime hakaret etmiş ve onurunu kırmışsam işte onurum, gelip aynısıyla karşılıkta bulunsun. Hiç kimse de çıkıp 'Resulullah tarafından kınanmaktan korktuğum ve kin beslenmesinden çekindiğim için hakkımı arayamadım.' demesin. Bilesiniz ki kınamak ve kin beslemek benim şanımdan ve huyumdan değildir. Aranızda en sevdiğim kişi, şayet bende hakkı varsa gelip onu benden alan veya onu bana helal eden kimsedir. Ben başkalarının hakkı boynumda olduğu hâlde Allah'ın huzuruna çıkmak istemiyorum." dedi. Bu konudaki ısrarı üzerine kendisine Hz. Peygamber'in üç dirhem borcu olduğunu söyleyen birisi çıktı. Peygamberimiz ona olan borcunu ödedi. Bunun dışında kendisinden dua beklediklerini ifade edenler oldu. O da ashabının bu taleplerini karşılıksız bırakmayarak onlar için duada bulundu. (bk. İbni Sad, *et-Tabakat*, 2/223-224)

Peygamberimiz Mescid-i Nebevi'de namaz kıldırmak vesilesiyle ashabı arasına çıkmaya gayret gösteriyor ancak bazı günler buna gücü yetmiyordu. Hastalığının ağırlaştığı o günlerden birinde Hz. Aişe'ye *"İnsanlar namaz kıldı mı?"* diye sordu. Aişe (ra) "Hayır! Ey Allah'ın Elçisi seni bekliyorlar." dedi. Nitekim Mescid-i Nebevi'de toplanan insanlar yatsı namazı için Allah Resulü gelir umuduyla bekleşiyordu. Bu durumu fark eden Hz. Peygamber *"Üzerime su dökün. Zira insanların huzuruna çıkmak istiyorum."* dedi. İstediğini yaptılar ancak Hz. Peygamber'in kalkmaya gücü yetmedi. Aynı durum üç kez tekrar edince Allah Resulü *"Ebu Bekir'e söyleyin de namazı kıldırsın."* buyurdu. Hz. Aişe "Ey Allah'ın Resulü! Ebu Bekir yufka yüreklidir.

Senin yerine mihraba geçerse yüreği dayanmaz, ağlar." dedi. Peygamber Efendimiz bir kez daha *"Ebu Bekir'e söyleyin de namazı kıldırsın."* deyince ona haber verdiler. Bunu duyan Hz. Ebu Bekir, kendisinden istenen görevi Hz. Ömer'e havale etmek istedi. Ancak Hz. Ömer'in "Sen benden daha layıksın. Çünkü Resulullah sana haber gönderdi." demesi üzerine Peygamberimizin isteğine uyup namazı kıldırdı.

Hz. Peygamber'in hastalığının ağır seyrettiği günlerde artık namazları Hz. Ebu Bekir kıldırıyordu. Bir gün Hz. Peygamber, kendisini biraz iyi hissedince amcası Abbas (ra) ve yeğeni Hz. Ali'nin yardımıyla öğle namazı için mescide geldi. Bunu fark eden Hz. Ebu Bekir, imameti ona bırakmak için geri çekilmeye yeltendi. Ancak Peygamberimiz, Ebu Bekir'e (ra) yerinde kalmasını işaret ederek onun sağ tarafına oturup cemaatle birlikte namazını kıldı.[7]

Etkinlik-1

35 dk.

Amaç: *Sağlıklı yaşamla ilgili ilkeler çıkarabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki hadisleri inceleyiniz ve uygulama adımlarını takip ediniz.*

"İki nimet vardır ki insanların çoğu (onları değerlendirme hususunda) aldanmıştır: Sağlık ve boş zaman." (Buhari, "Rikâk", 1)

Gününü oruçla, gecesini ibadetle geçirdiğini söyleyen bir sahabisine Peygamber Efendimiz şöyle demiştir: "Böyle yapma. Bazen oruç tut bazen de tutma. Gece ibadet et ama uykunu da al. Çünkü vücudunun sende hakkı var, gözünün sende hakkı var…" (Buhari, "Savm", 54)

"Ey Allah'ın kulları! Tedavi olun çünkü Allah, birisi hariç her hastalığın şifasını yaratmıştır. O birisi ihtiyarlıktır." (Tirmizi, "Tıb", 2)

"Bir yerde veba hastalığının olduğunu işitirseniz oraya girmeyin. Bulunduğunuz yerde de veba hastalığı varsa ondan kaçarak oradan çıkmayın." (Ebu Davud, "Cenâiz", 6)

"Uyuyacağınız zaman kandilleri söndürün. Kapıları kapatın. Su kaplarının ağızlarını bağlayın. Yiyecek ve içeceklerin üzerini örtün." (Buhari, "Eşribe", 22)

"Her yedi günde bir saçını ve bedenini yıkayarak banyo yapması, Allah'ın bütün Müslümanlar üzerindeki bir hakkıdır." (Müslim, "Cum'a", 9)

- *Bu hadislerden yararlanarak sağlıklı yaşamla ilgili ilkeler çıkarınız.*
- *Önce iki, sonra dört ve daha sonra sekiz kişilik gruplar oluşturup; çıkardığınız ilkeleri aşamalı olarak gruplarınızda paylaşınız.*
- *Grup olarak oluşturduğunuz listeyi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Değerlendirme: *"Temizlikle sağlık arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır." çıkarımına katılıp katılmadığınızı işaretleyerek cevabınızın gerekçesini yazınız.*

☐ Katılıyorum. .....

.....

☐ Katılmıyorum. .....

.....

Hz. Peygamber, vefat ettiği günün sabahında namaz kılmakta olan cemaatine bulunduğu odanın kapısından son bir kez bakmıştır. Namaz kılanlar arasında bulunan Enes bin Malik, Resulullah'ı ayakta görmüş olmanın sevinciyle insanların az kalsın namazlarını bozarak onun yanına gideceklerini ifade etmiştir. Ancak Hz. Peygamber onlara namaza devam etmeleri yönünde işarette bulunmuştur. Bunun Resulullah'ı son görüşü olduğunu bilmeden ona bakan Enes (ra), sararmış ve solmuş olmasına rağmen Peygamberimizin o andaki yüzünden daha güzel bir yüz görmediğini belirtmiştir. Resulullah, ashabının namazdaki duruşuna bakarak onlara tebessüm etmiştir. Sonrasında da kapının perdesini indirip odasına geçmiştir.[8]

Etkinlik-2

30 dk.

Amaç: *Hz. Peygamber'in hastalık sürecinde sahabilerin yaşadığı duygu durumlarını yorumlayabilme*

Yönerge: *Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve uygulama adımlarını takip ediniz.*

Allah Resulü, hasta olduğu sıralarda başını sarmış bir vaziyette mescide geldi. Minbere çıkıp Uhud şehitleri için dua etti. Daha sonra da "Allah (cc) kullarından birini dünya ile kendisine kavuşma arasında seçim yapmada özgür bıraktı. O kul da Rabb'ine kavuşmayı tercih etti." dedi. Bu sözlerden Hz. Peygamber'in vefatının yaklaştığını anlayan Hz. Ebu Bekir ağlayarak "Hepimiz çoluk çocuğumuzla sana feda olalım." deyince Allah Resulü "Ey Ebu Bekir dur, yavaşla!" buyurdu. (bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 4/299)

Hz. Peygamber'in hastalığının ağırlaştığını haber alan Üsame bin Zeyd, Medine dışındaki ordugâhtan ayrılıp onu ziyarete geldi. Allah Resulü bitkin bir hâlde yatıyordu. Üsame (ra) yavaşça yaklaşıp onu öptü. Hz. Peygamber ellerini göğe kaldırarak Üsame'nin (ra) başına sürdü. Kendisi için dua edildiğini anlayan Üsame bin Zeyd, Hz. Peygamber'in konuşamayacak hâldeyken bile kendisine şefkat göstermesinden çok etkilendi. (bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 4/301)

- *Bu metinlerdeki hâkim duygunun ne olduğu üzerinde düşününüz.*
- *İç dünyanızda bu duyguların nasıl karşılık bulduğunu belirleyiniz.*
- *Duygu ve düşüncelerinizi akıcı ve sade bir şekilde konuşma diliyle arkadaşlarınıza aktarınız.*

Değerlendirme: *Yapılan konuşmalara yumruktan beşe tekniğiyle puan veriniz.*

Vefatına sebep olacak bir hastalığa yakalanmış olan Peygamberimiz, yaşadığı sıkıntılara sabırla tahammül etmiştir. Çektiği acılar sebebiyle üzüntü duyan Kızı Fatıma'yı *"Bugünden sonra babanın sıkıntısı kalmayacak."*[9]*, "Kıyamete kadar hiç kimseyi hayatta bırakmayacak olan ölümün vakti baban için de gelmiştir."*[10] diyerek teselli etmeye çalışmış, mukadder olan ölüm karşısında teslimiyete çağırmıştır.

Hz. Peygamber'in Vefatı

Hz. Peygamber'in isteğiyle Mescid-i Nebevi'de namazları kıldıran Hz. Ebu Bekir, sabah namazından sonra dostunu ziyarete gelmiş, onun hastalığının hafiflediğini görünce de kendisinden izin alarak evine gitmişti. Ancak Allah Resulü'nün durumu daha sonra birden ağırlaştı. Peygamberimiz bir taraftan yanı başındaki su kabında ellerini ıslatıp yüzüne sürüyor diğer taraftan *"Lâ ilâhe illallah! Ruhu teslim etmek ne zormuş!"* diyerek çektiği sıkıntı karşısında Allah'tan (cc) yardım istiyordu. Nihayetinde güçlükle işitilebilen bir sesle "*Refik-i âlâya! (En yüce dosta!)"* deyip son kelamını söyleyerek hastalığının on üçüncü gününde Rabbine kavuştu.[11]

Tarihten

Peygamber Efendimiz'in vefatı üzerine Enes bin Malik şöyle demiştir: "Allah Resulü Medine'ye girdiği gün (şehirde bulunan) her şey aydınlanmıştı. Vefat ettiği gün ise (şehirde bulunan) her şey karanlığa gömüldü." (Tirmizi, "Menâkıb", 1)

Hz. Peygamber'in vefat haberini alan Hz. Ebu Bekir, Resulullah'ın evine geldi. Üstü örtülmüş şekilde yatmakta olan Peygamberimizin yanına gelip örtüyü kaldırdı ve onu alnından öptü. Ağlayarak "Anam babam sana feda olsun! Hayattayken de güzeldin, ölünce de güzelsin." diyerek örtüyü tekrar kapatıp dışarı çıktı. İnsanlar Hz. Peygamber'i kaybetmiş olmanın üzüntüsüyle kendilerinden geçmiş vaziyetteyken Hz. Ömer, onun vefat ettiğini söyleyenleri öldürmekle tehdit ediyordu.

Ebu Bekir (ra), sahabenin durumunu görerek Hz. Ömer'e oturmasını söyledi. Fakat Ömer'in (ra) kendisini dinlemeyip konuşmaya devam ettiğini görünce orada bulunanlara "Ey insanlar! Her kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki o ölmüştür. Her kim Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah diridir, ölmez." dedi. Ardından **"Muhammed yalnızca bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçti. Şimdi o, ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz? Kim geri dönerse bilsin ki Allah'a asla bir zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri ödüllendirecektir."[12], "Elbette sen öleceksin, onlar da ölecek."[13], "Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir. Azamet ve kerem sahibi rabbinin zâtı ise bâki kalır."[14], "Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine bile olsa adaleti ayakta tutun, Allah için şahitlik eden kimseler olun. (İnsanlar) zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın. Eğer adaletten sapar veya üzerinize düşeni yapmaktan geri durursanız bilin ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır."[15]** ayetlerini okudu. Bu konuşma üzerine Müslümanlar şaşkınlıklarını biraz olsun üstlerinden atarak acı gerçeği kabullendiler.[16]

Hz. Ömer'in bu tepkisinin iki yönü vardır. Canından çok sevdiği bir insanı kaybetmiş olmanın verdiği üzüntüyle duygusal davranmış olabilir. Yahut dinden dönme olaylarının baş gösterdiği bir ortamda idari bir boşluk meydana geldiği izlenimi uyandırmamak için bu tarz bir çıkışta bulunmuş olabilir. (bk. Tanrıverdi, "Hz. Peygamber'in (s) Vefatı ve Defni", 133)

Okuma Parçası

Aşağıdaki şiiri okuyunuz ve ashabın Hz. Peygamber'in vefatına verdiği tepkilerle ilgili bir çıkarımda bulunarak bunu arkadaşlarınızla paylaşınız.

Son Söz

Ve zaman döne döne
Gelmişti başlangıç noktasına
İlk yaratılış düğümüne

Mahlukatın var olduğu
Yüzüsuyu hürmetine
Evrenin Efendisinin
Kavuşmak vakti gelmişti sevgilisine.

Hayatın menbaı
Merhametin son durağı
Madeni, muhabbet ocağının
Ateşler içindeydi
Yatağında.
İltica etmişti sanki Kainat
Kutsal tenine
Hayata şafak olan alnında
Ter taneleri
Her biri insanlık çilesinden
Bir haberdi sanki
Bir an oldu
Aralandı gözleri
Sonsuzu kuşatan bakışları
Süzdü ciğerparesi Fâtıma'yı
Süzdü tek tek çevresindeki
Can dostlarını
Kıpırdadı dudakları, dedi:
– Ebu Bekir kıldırsın namazı
Sonra daldı daldı uyandı
Son defa aralandı
Bakışları
Yöneldi bir noktaya
Karar kıldı bir noktada
Ve dedi:
– Merhaba ey refik-i ala!

Olacak oldu
Akıllar kamaştı
Kalpler tutuştu
Feryat ve figan gökleri tuttu
Çekti kılıcını Faruk olan
Sıçradı orta yere:
– Kim derse ''O öldü'', öldürürüm!
Ayrılık ateşinden
Ateşin şiddetinden
Sanki bendler çözülmüş
Felekler çökmüştü
Şuur tutuşmuş
Akıl iflas etmişti.

Sonra Sıddıyk olan
Yetişti geldi
Baktı baktı yatağında hareketsiz yatan sevgiliye
Mağarada arkadaşına Hicrette yoldaşına
Sonra baktı çevresine
Mahşerden önce mahşer hâli yaşayan
Ashâbına
Aline
Ebu Bekir dedi:
– Ey nas, susun!
Kim ki Resulullaha tapmaktadır
Bilsin ki Resul ölmüştür
Kim ki Allaha tapmaktadır
Bilsin ki Allah ölmez
Hayy ve Layemuttur

Ey nas, susun!
*''İnna Lillah ve inna ileyhi raciun''**

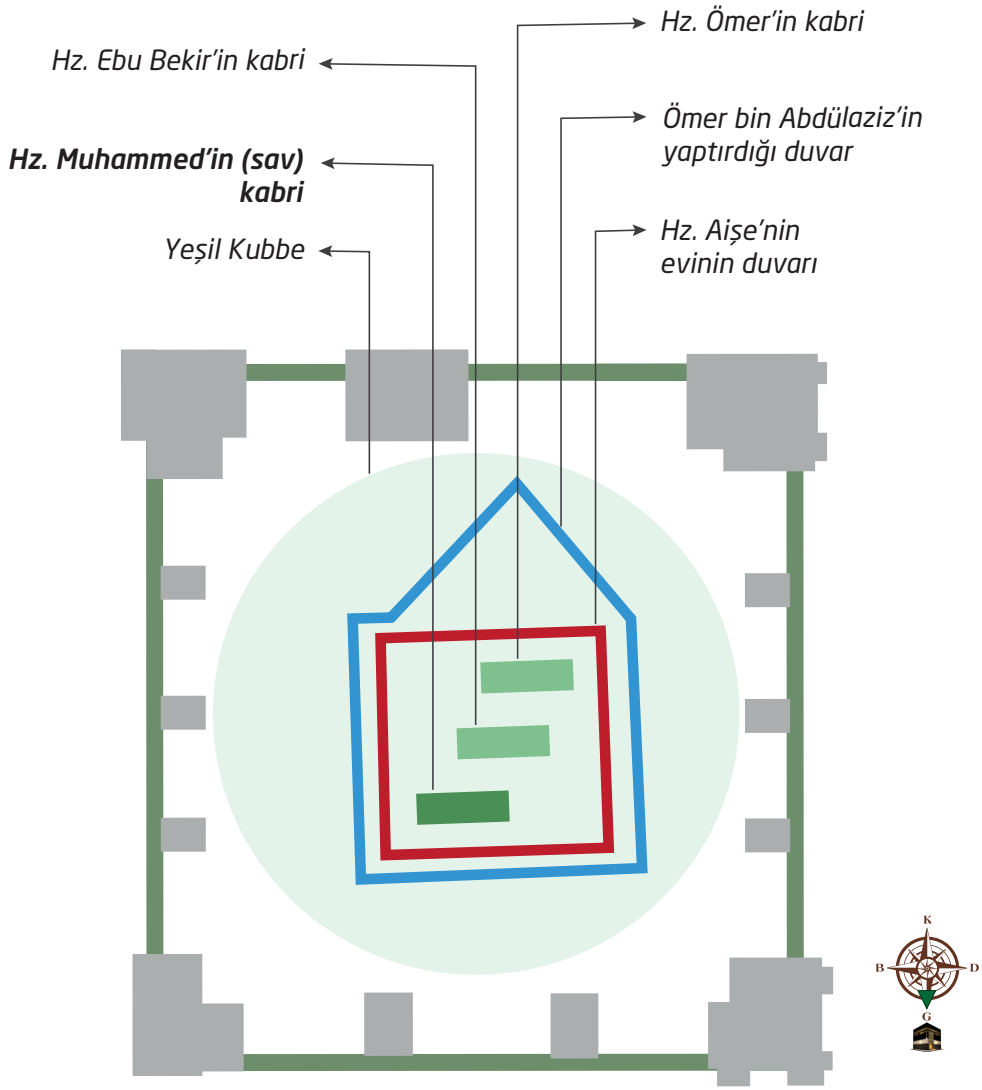
Sonra eğildi sevgilinin yüzüne
Sürdü bulutlanmış gözlerini
O güzellikler ülkesine
Baktı baktı ve dedi:
– Hayatında güzeldin
Ölümünde güzelsin
Öldün
Bir daha ölmeyeceksin

(Erdem Bayazıt, *Şiirler,* 152-155)

* "... Doğrusu biz Allah'a aidiz ve kuşkusuz O'na döneceğiz." (Bakara suresi 156. ayet)

Hz. Peygamber'in cenazesi yakın akrabalarının yardımıyla Hz. Ali tarafından yıkanıp kefenlendikten sonra bulunduğu odada yatağın üzerine konuldu. Ardından insanlar küçük gruplar hâlinde içeri girdiler. Önce erkekler sonra kadınlar ve daha sonra da çocuklar cenaze namazını kıldılar. Peygamberimizin cenaze namazı, ona özel bir uygulama olarak cemaatle değil ferdî şekilde kılındı. Cenaze namazının ardından Resulullah'ın nereye defnedileceği konusunda sahabe arasında görüş ayrılığı yaşandı. Mescid-i Nebevi yahut Cennetülbakî Mezarlığı'na defni yönünde farklı fikirler ortaya çıktı. Hz. Ebu Bekir, her peygamberin mutlaka vefat ettiği yere gömüldüğüne dair Resulullah'tan bir söz işittiğini söyleyince Allah Resulü'nün Hz. Aişe'nin odasına defnedilmesine karar verildi. Hz. Peygamber'in defnedilmesinden sonra Hz. Aişe'nin odası "hücreisaadet" ismiyle anılmış, hücreisaadet ile minber arasına da "tertemiz gül bahçesi" anlamında "Ravza-i Mutahhara" ismi verilmiştir.[17]

Hz. Peygamber'in cenaze namazının kılınışı ile günümüzdeki cenaze namazlarının kılınışını karşılaştırarak aradaki farkları söyleyiniz.

Grafik Bilgi 4.1
Hz. Peygamber'in kabrinin bulunduğu alanın krokisi

Bilgi Kartları

Aşağıdaki bilgi kartlarına üzerinde yazan konularla ilgili öğrendiklerinizi yazınız.

Hz. Peygamber'in cenaze işlemlerinde takip edilen sıra	.....
Hz. Peygamber'in cenaze namazının kılınış şekli	.....
Hz. Peygamber'in mübarek naaşının defnedildiği yer ve bu yerin tercih edilme nedeni	.....

Kontrol Noktası

Aşağıdaki sorunun cevabını boş bırakılan alana yazınız.

Resulullah'ın vefatından sonra Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer'e "Haydi! Allah Resulü'nün ziyaret ettiği gibi biz de Ümmü Eymen'i ziyaret edelim." dedi. Yanına vardıklarında Ümmü Eymen (ra) ağlamaya başladı. "Niye ağlıyorsun? Allah katındakiler Resulullah için daha hayırlıdır." dediler. Ümmü Eymen (ra), "Ben Allah katındakilerin Resulullah için daha hayırlı olduğunu bilmediğimden değil vahyin kesilmiş olmasından dolayı ağlıyorum." cevabını verdi. Bu sözler Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'i de duygulandırdı. Hep birlikte ağlamaya başladılar. (Müslim, "Fedâilü's-sahâbe", 103)

Bu metinden hareketle Hz. Peygamber'in vefatının sahabe üzerindeki etkilerini yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

Performans Görevi

40+40 dk.

Görev	*Sesli kitap hazırlama*
Amaç	*Hz. Peygamber'in vefatı sonrasında yaşananlarla ilgili empati kurabilme*
Ürün	*Sesli kitap*
Değerlendirme Ölçütleri	*Araştırma süreci, özgünlük, bağlamsallaştırma, içerik*

Yönerge: *Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ediniz.*

- *Altışar kişilik gruplar oluşturunuz.*
- *Peygamber Efendimiz'in vefatıyla ilgili öne çıkan önemli bir olay veya anekdot seçiniz.*
- *Seçtiğiniz konuyla ilgili güvenilir kaynaklardan ayrıntılı bilgi toplayınız.*
- *Araştırma sonuçlarına dayanarak bir senaryo taslağı hazırlayınız.*
- *Grupta yer alanların üstleneceği rol ve görev dağılımını yapınız.*
- *Hazırlayacağınız sesli kitabın süresini belirleyiniz.*
- *Hazırladığınız senaryoyla ilgili prova yaptıktan sonra ses kaydı alınız.*
- *Kaydettiğiniz ses dosyalarını düzenleyerek birleştiriniz.*
- *Hazırladığınız sesli kitap kaydını sınıfta paylaşınız.*

Değerlendirme: *1. Yapılan çalışma, yandaki karekodda verilen analitik dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.*

2. Aşağıdaki grup değerlendirme formunu doldurunuz.

GRUP DEĞERLENDİRME FORMU				
Değerlendirme Yapan Öğrencinin Adı ve Soyadı:				
Yaptığınız çalışmayı aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz ve soruları cevaplayınız.				
Değerlendirme Ölçütleri	**Hiçbir Zaman (1)**	**Ara Sıra (2)**	**Çoğu Zaman (3)**	**Her Zaman (4)**
1. Grup üyeleri birbirleriyle yardımlaştı.				
2. Grup üyelerinin her biri çalışmadaki rol dağılımına uygun şekilde görev üstlendi.				
3. Grup üyeleri birbirinin görüş ve düşüncesine saygı gösterdi.				
4. Grup üyeleri zamanı verimli kullandı.				
5. Grup üyeleri güvenilir kaynaklardan bilgi elde etti.				
6. Grup üyeleri bireysel sorumluluklarını yerine getirdi.				
7. Grup üyeleri planlı şekilde hareket ederek ortak bir ürün oluşturdu.				
Grubunuz etkinlik sırasında hangi zorluklarla karşılaştı?				
Grup olarak bir sonraki çalışmanızı iyileştirmek için ne önerirsiniz?				

Öğretmenin Yorumu:

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1-5. sorularda cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

Cennetülbakî	Hz. Aişe	Hz. Ali	Hz. Ebu Bekir
Hz. Ömer	Mekke	Müzdelife	Ravza-i Mutahhara

1. Hz. Peygamber, hastalığı ağırlaşıp Mescid-i Nebevi'ye çıkamadığı zamanlarda namazların ..... tarafından kıldırılmasını istemiştir.
2. Hz. Peygamber, hastalanmadan kısa süre önce ..... Mezarlığı'na giderek orada metfun olanlar için dua etmiştir.
3. Allah Resulü'nün kabri ile minberi arasında yer alan kısım "tertemiz bahçe" anlamına gelen ..... ismi ile anılmaktadır.
4. Hz. Peygamber'in cenazesinin yıkanıp kefenlenmesini Peygamberimizin bazı akrabaları ile ..... üstlenmiştir.
5. Hz. Muhammed'in (sav) vefat haberine inanmak istemeyen ..... onun öldüğünü hiç kimseden duymak istemediğini kesin bir şekilde belirtmiştir.

6-9. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

6. **Hastalığı sürecinde Hz. Peygamber'in ashabıyla iletişimine dair bir örnek veriniz.**

.....

.....

.....

7-9. soruları aşağıdaki metinden hareketle cevaplayınız.

Hz. Peygamber'in cenazesinin bulunduğu yere gelen Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer "Ey Peygamber! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun!" diyerek son kez Resulullah'a selam verdiler. Orada hazır bulunanlar da aynı şekilde Hz. Peygamber'i selamladılar. Ardından Ebu Bekir (ra) şunları söyledi: "Allah'ım! Biz şahidiz ki Hz. Muhammed (sav) kendisine indirileni tebliğ etti. Ümmetine nasihatte bulundu. Allah'ın dinini aziz kılıncaya kadar cihat etti. Ey Allah'ım! Bizi ona indirilen söze tabi olanlardan eyle. Bizleri onunla bir araya getir. O, müminlere karşı müsamahalı ve merhametliydi. Asla iman karşılığında bir bedel istemiyoruz ve asla onu para karşılığında satmayız." Orada bulunanlar da bu sözlere "Amin! Amin!" diyerek karşılık verdiler.

7. **Hz. Peygamber'e vefatından sonra da hürmet gösterilmesinin sebeplerini açıklayınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

8. Ashabı, Hz. Peygamber'in hangi yönlerine şahitlik etmiştir?

9. Ashabın Hz. Peygamber'e olan bağlılığını yorumlayınız.

10. sorunun cevabını işaretleyiniz.

10. Hz. Peygamber'in ölüm haberi karşısında dizlerinin bağı çözülen ashap, onun vefat ettiğine inanmak istememiştir. Öyle ki Ümmü Seleme (ra), Hz. Peygamber'in öldüğünü onun mezarını kazdıkları esnada ancak idrak ettiğini söylemiştir. Enes bin Malik'in ifadesiyle o gün Medine'deki her şeyin üzerine bir karanlık çökmüştür. Büyük bir hüzne gark olan Müslümanlar, bu acı kayıp sebebiyle birbirlerine taziyede bulunarak baş sağlığı dilemiştir.

Bu metinden

I. Hz. Peygamber'in vefatı sahabeyi çok etkilemiştir.
II. Ölüm karşısında insanlar çaresizlik hissi yaşar.
III. Hz. Peygamber ashabına çok düşkündür.

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

Üniteyle ilgili daha fazla soruya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

4. Ünite Sonnotlar

1 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/153-168; Vakıdi, *Megazi,* 3/1088-1015.
2 Maide suresi 3. ayet.
3 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/174-175.
4 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/181.
5 İbni Mace, "Cenâiz", 9.
6 bk. İbni Hişam, es-Sire, 4/298-299.
7 bk. İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/193.
8 bk. İbni Hişam, *es-Sire*, 4/302.
9 Buhari, "Meğazi", 84.
10 İbni Mace, "Cenâiz", 65.
11 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 4/304; bk. Buhari, "Rikâk", 42.
12 Al-i İmran suresi 144. ayet.
13 Zümer suresi 30. ayet.
14 Rahman suresi 26-27. ayetler.
15 Nisa suresi 135. ayet.
16 bk. İbni Hişam, *es-Sire,* 4/305-306; İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/231-235.
17 bk. İbni Hişam, *es-Sire*, 4/312-315; İbni Sad, *et-Tabakat,* 2/251-252.

MEKKE DÖNEMİ

571

Hz. Muhammed'in (sav) doğumu
Hz. Muhammed'in (sav), sütannesi Halime'ye verilmesi

575

Hz. Muhammed'in (sav) sütannesi tarafından Mekke'ye getirilerek annesi Amine'ye teslim edilmesi

577

Annesi Amine'nin Ebva'da vefatı üzerine Hz. Muhammed'in (sav), dadısı Ümmü Eymen tarafından Mekke'ye getirilip dedesi Abdülmuttalib'e teslim edilmesi

579

Dedesi Adülmuttalib'in vefatı üzerine Hz. Peygamber'in, amcası Ebu Talib'e emanet edilmesi

580

Hz. Muhammed'in (sav), amcası ile Suriye'ye seyahat etmesi

591

Hz. Peygamber'in Ficar Savaşı'na katılması
Hz. Peygamber'in Hilfülfudul Antlaşması'na iştirak etmesi

595

Hz. Muhammed'in (sav), Hz. Hatice'ye ait ticaret kervanının yöneticisi olarak Busra'ya gitmesi

596

Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlenmesi

605

Hz. Peygamber'in Kâbe'nin onarımı esnasında yaşanan anlaşmazlıkta hakemlik yapıp Hacerülesved'i yerine koyması

610

Hz. Peygamber'e Hira'da ilk vahyin gelmesi

613

Açık davet emrinin gelmesiyle Hz. Peygamber'in, yakın akrabalarını İslam'a davet etmesi

614

Müşriklerin Müslümanlara eziyet etmeye başlaması
Habeşistan'a ilk hicret

615

Habeşistan'a ikinci hicret

616

Hz. Hamza'nın ve Hz. Ömer'in Müslüman olması
Hz. Peygamber ve Müslümanların Darülerkâm'dan çıkması
Hz. Peygamber'i himaye eden Haşimoğulları ve Muttalipoğulları'nın Ebu Talib Mahallesi'nde toplanması
Müşriklerin Müslümanlara ve Haşimoğulları'na boykot uygulamaya başlaması

619

Müşriklerin boykotunun sona ermesi

620

Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib ile eşi Hz. Hatice'nin vefatı (Hüzün Yılı)
Taif Yolculuğu
Hac mevsimi için Mekke'ye gelen Medineli Hazrec kabilesinden bir grubun Akabe'de Hz. Peygamber ile görüşerek Müslüman olması

621

Hz. Peygamber'in isra ve miraç mucizesini yaşaması, beş vakit namazın farz kılınması
Hz. Peygamber'in Medine'den gelenlerle Akabe'de buluşması ve onlardan biat alması
Hz. Peygamber'in, İslam'ı öğretmek için Musab bin Umeyr'i Medine'ye göndermesi

622

Hz. Peygamber'in Medineliler ile Akabe'de ikinci kez buluşması ve biat alması

MEDİNE DÖNEMİ

1/622

Müslümanların Medine'ye hicret etmeye başlaması
Müşriklerin Darünnedve'de toplanarak Hz. Peygamber'i öldürme kararı alması
Hz. Peygamber'in ve Hz. Ebu Bekir'in hicret niyetiyle Mekke'den ayrılması
Hz. Peygamber'in Kuba'ya varması, Kuba mescidinin inşa edilmesi
Hz. Peygamber'in Kuba'dan ayrılması, Ranuna Vadisi'nde ilk cuma namazını kıldırması, Medine'ye ulaşarak Ebu Eyyüb Ensari'nin evinde kalması
Mescid-i Nebevi'nin inşasına başlanması
Ezan okunmaya başlanması

1/623

Hz. Peygamber'in ensar ve muhacir arasında kardeşlik tesis etmesi
Hz. Peygamber'in Medine Vesikası'nı tanzim ederek toplumsal yaşamın kurallarını belirlemesi
Mescid-i Nebevi'nin inşasının tamamlanması
Mescid-i Nebevi'de Ashabısuffe'nin teşekkülü
Medine'de Müslümanlara ait pazar yeri kurulması
Müslümanlara savaş izni verilmesi

2/624

Kıblenin Mescid-i Aksa'dan Mescid-i Haram'a çevrilmesi
Orucun farz kılınması
Teravih namazının kılınmaya başlanması
Bedir Gazvesi
Fıtır sadakasının (fitrenin) emredilmesi
İlk Ramazan Bayramı
Benî Kaynuka Gazvesi
İlk Kurban Bayramı
Zekâtın farz kılınması

3/625

Uhud Gazvesi

4/625

Reci Vakası
Birimaune Vakası
Nadiroğulları Gazvesi
İçkinin haram kılınması

4/626

Benî Abs heyetinin Medine'ye gelerek Müslüman olması
Hz. Ali'nin annesi Fatıma binti Esed'in vefatı

5/626

Müzeyne heyetinin Medine'ye gelerek Müslümanlığı kabul etmesi

5/627

Hendek Gazvesi
Benî Kurayza Gazvesi

6/628

Umre seferi
Hz. Peygamber'in Ebva'da annesinin mezarını ziyaret etmesi
Hudeybiye'de Kureyş'e elçi olarak gönderilen Hz. Osman'ın alıkonulması üzerine Rıdvan Biati'nin yapılması
Hudeybiye Barış Antlaşması'nın imzalanması
Fetih suresinin nazil olması
Benî Huzâa ve Benî Eslem heyetlerinin Medine'ye gelerek İslam'ı kabul etmesi

7/628

Hz. Peygamber'in Bizans ve Sasani imparatorları başta olmak üzere devlet başkanlarına ve civar kabile liderlerine İslam'a davet mektupları ve elçiler göndermesi
Hayber'in Fethi

7/629

Umretülkaza

8/629

Halid bin Velid, Amr bin As, Osman bin Talha'nın Müslüman olması
Mute Savaşı
Kureyşli müşriklerin Hudeybiye Barış Antlaşması'nı ihlal etmesi

8/630

Mekke'nin Fethi
Huneyn Gazvesi
Taif Gazvesi
Hz. Peygamber'in umre yapması

9/630

Hz. Peygamber'in bazı şehir ve kabilelere zekât görevlileri göndermesi
Kabileleri temsilen heyetlerin Medine'ye gelerek İslam'a girmesi (Senetülvüfut)
Tebük Gazvesi
Halid bin Velid'in Dûmetü'l-Cendel'e gönderilmesi
Hz. Peygamber'in münafıklara ait Mescid-i Dırar'ı yıktırması

9/631

Haccın farz kılınması
Hz. Ebu Bekir'in Hac Emîri olarak tayin edilmesi
Tevbe suresinin hükümlerini bildirmek için Hz. Ali'nin Mekke'ye gönderilmesi
Necran Hristiyanlarından bir heyetin Medine'ye gelerek antlaşma yapması

10/632

Hz. Peygamber'in Veda Haccı için Medine'den ayrılması
Veda Hutbesi
Veda Tavafı

11/632

Üsame bin Zeyd'in Suriye'ye gidecek orduya komutan tayin edilmesi
Hz. Peygamber'in rahatsızlanması
Hz. Peygamber'in vefatı ve defnedilmesi

A

ahitleşme: Kendi kendine söz vererek bir işi üzerine alma, antlaşma.

ambargo: Bir kişinin başka kişilerle ilişkilerini engelleme.

aristokrat: Toplumun asil sayılan sınıfından olan, seçkin zümreye mensup bulunan soylu kimse.

arz etmek: Sunmak, takdim etmek, göstermek.

aşina: Daha önceden bilinen, görülen, bildik, tanıdık.

aşiret: Dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasında toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki topluluk.

ataerkil: Soyda, temel olarak babayı alan ve ailede çocukları baba soyuna mal eden topluluk.

azamet: Taşıdığı nitelikler bakımından üstün olma, büyüklük, yücelik.

azat: Serbest bırakmak, salıvermek.

B

bahtiyar: Mutlu olan kimse.

başat: Güç, etki ve önem bakımından başta gelen, herhangi bir hususta bir kimseden veya bir şeyden daha üstün, daha kuvvetli olan.

bent: Su biriktirmek için akan suyun önüne yapılan set.

bertaraf etmek: Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak.

biat: Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.

C-Ç

cahiliye: Özel olarak Arapların İslam'dan önceki dinî ve sosyal hayat telakkilerini, genel olarak da kişilerin ve toplumların günah ve isyanlarını ifade eden bir terim.

cereyan: Bir şeyin gelişme, olma durumu, meydana gelme.

ciğerpare: Çok sevilen kimse.

cürüm: Yasalara aykırı davranış, suç, kabahat, kusur veya hata.

çetin: Amaçlanan duruma getirilmesi, elde edilmesi, çözümlenmesi, işlenmesi güç veya engeli çok olan; ağır, zorlu.

D-E

diyet: Birini öldüren veya yaralayandan alınıp ölenin mirasçılarına veya yaralanan kişiye verilen para ya da mal.

ensar: Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden; beslenme, barınma ihtiyaçlarını gideren ve farklı bir ortamda yeni bir yaşamın kurulabilmesinde onlara yardımcı olan ve sahip oldukları her şeyi onlarla paylaşan Medineli Müslümanlar.

erzak: Uzun süre saklanabilen yiyeceklerin genel adı.

F

fâni: Sonunda mutlaka ölecek olan, ölümlü.

felek: Yeryüzü üzerine mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, gökyüzü.

fetretülvahiy: İlk vahiy olan Alak suresinin ilk beş ayetinden sonra Müddessir suresinin gelmesine kadar Hz. Peygamber'e vahyin inmediği dönem.

fıtrat: İnsanın yaratılışında var olan hususlar, huy.

figan: Bağırarak ağlama, inleme.

fitne: Toplumda ortaya çıkan düzen bozukluğu, karışıklık, kargaşa.

G-Ğ

gark olmak: Bir şey ile dolmak, bir şeyin içine batmak.

gazap: Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık.

gıpta: Beğenilen, hoşlanılan bir şeyi edinme isteğini duymak, imrenmek.

güzergâh: Takip edilen yol, yol boyu.

H

harem: Herkesin girmesine izin verilmeyen, saygı gösterilmesi gereken yer.

hasım: Bir dava veya karşılaşmada taraflardan her birinin birbirine göre durumu, karşı taraf. Düşman.

haslet: İnsanın yaradılışından gelen özellik, huy.

havale: Bir işi bir başkasının sorumluluğuna bırakma, devretme.

havza: Bölge, mıntıka. Bir şeyin sınırının içi.

Hay: "Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedi ve hakiki hayat sahibi" anlamında Allah'ın (cc) en güzel isimlerinden biri.

hicvetmek: Ses tonu, söz veya mimiklerle bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmak, onu aşağılamak veya gülünç duruma düşürmek.

hikmet: Bilgide, fiilde ve davranışta mükemmellik ve kusursuzluk.

himaye: Koruması altına alma, koruyup kollama, gözetme.

I-İ-J

icabet etmek: Bir çağrıyı yerine getirmek, çağrı üzerine gitmek, katılmak.

iffet: Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık.

ihlal: Bozma, zarar verme, kurala aykırı davranma.

ihsan: İyilik etme, iyi davranma. Bağışta bulunma.

ihtimam: Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen.

ihtişam: İnsanı etkisi altına alan gösterişli görünüş.

iltica: Sığınma, korunmak amacıyla bir yere veya birine başvurma.

ima: Dolaylı olarak anlatma, üstü kapalı olarak belirtme.

imtiyaz: Bir kimse, kuruluş veya topluluğa başkalarından farklı olarak tanınan hak ve üstünlük, ayrıcalık.

inşa: Yapı kurma, yapı yapma.

inziva: Toplum hayatından kaçıp tek başına yaşama.

İsra: Hz. Peygamber'in, hicretten yaklaşık bir buçuk sene evvel Miraç Gecesi'nde Kâbe'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya Allah'ın (cc) izniyle götürülmesi.

itham: Suçlama, suç ve kabahat yükleme.

itibar: Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık.

K-L

kâhin: Doğaüstü yollardan gizli, bilinmeyen şeyleri, geleceği bilme iddiasında bulunan kimse.

kamu: Bir ülkedeki vatandaşların bütünü.

karargâh: Ordunun uzun bir süre veya geçici olarak konakladığı yer.

kâşif: Var olan ancak bilinmeyen bir şeyi bulan, ortaya çıkaran kimse.

kehanet: Bir olayın gerçekleşeceğini önceden söyleme.

kemal: En olgun, en yetişkin döneminde olma, olgunluk.

kerem: Elindeki para ve malı esirgemeden verme, cömertlik.

kudret: İstediğini yaptırabilme gücü.

kurgusal: Tamamen veya kısmen gerçeklere dayanmayan, yazar veya sanatçının hayal gücünün eseri olan.

kuvars: Tabiatta renksiz, şeffaf, parlak billurlar hâlinde bol miktarda bulunan kimyasal bir birleşim.

layemut: Hiçbir zaman ölmeyecek olan, ölümsüz.

lütuf: Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik.

M

mağdur: Haksızlığa uğrayan kimse.

maharet: Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, beceri.

mahfil: Büyük camilerde padişah ve müezzinler için ayrılmış yüksekçe ve parmaklıklı yer.

mahir: Uzman, işini iyi bilen, işinin eri, becerikli.

mahlukat: Yaratılmış olan şeyler, bütün yaratıklar.

mahzen: Yapılarda yer altı deposu.

mahzun: Gönlünde gariplik ve burukluk hisseden, arzuladığı bir şeyin elinden kaçması veya istemediği bir şeyin başına gelmesi yüzünden üzgün olan.

manastır: Bazı kesin kurallara bağlı rahip veya rahibelerin dünya ile ilgilerini keserek yaşadıkları yapı.

maruz kalmak: İstemediği, hoşlanmadığı bir şeyle karşı karşıya kalmak.

maskara: Şeref ve itibarını ayaklar altına alıp gülünç duruma düşmüş kimseler için kullanılan tabir.

mazlum: Zulüm görmüş, kendisine eziyet edilmiş kimse.

mecnun: Aklı başında olmayan, çılgın gibi davranan kimse.

mehir: Dinî nikâh esnasında belirlenen ve erkek tarafından kadına verilmesi gereken mal veya para.

menba: Bir şeyin ilk olarak ortaya çıktığı yer.

menfaat: Dolaylı bir biçimde elde edilen kazanç, fayda.

mesken: İnsanların içinde yaşadıkları ev, apartman vb. yer.

metfun: Toprağa gömülmüş, defnedilmiş ölü.

meziyet: Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik.

mihrap: Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer.

Miraç: Hz. Peygamber'in, Recep ayının yirmi yedinci gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmesi ve oradan göğe yükseltilerek Allah'ın (cc) ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

muahat: Hicret'ten sonra Hz. Peygamber'in, Mekke'den hicret eden muhacirlerle Medineli ensardan olan Müslümanlar arasında yapmış olduğu kardeşlik antlaşması.

muamelat: Fıkhın aile ve miras hukuku, sözleşme gibi toplum hayatını ilgilendiren hükümlerini ihtiva eden bölümü.

muhacir: İslam dinini Kur'an-ı Kerim'in emrettiği gibi yaşamak, Kureyş kabilesinin her türlü baskısından kurtulmak ve din, can, namus, akıl ve soy emniyetini sağlayıp her türlü tehlikeden korunmak amacıyla Mekke'den Medine'ye göç eden Hz. Muhammed (sav) ve arkadaşları.

muhasara: Kale, şehir, kasaba vb. bir yerin yahut bir birliğin etrafını askerle çevirip giriş çıkış ve ikmal yollarını kesme, kuşatma.

mukadder: Yazgıda var olan, yazgı ile ilgili olan, alında yazılı olan.

musallat olmak: Birini sürekli rahatsız etmek, birine sataşmak, peşini hiç bırakmamak.

mutmain: Şüphe, korku ve endişelerden kurtulup rahatlamış, gönül huzuruna kavuşmuş olan.

muzaffer: Bir mücadelede başarı, üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış.

mümtaz: Benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliğiyle göze çarpan, seçkin.

münasip: Uygun ve yerinde olmak.

münazara: Bir konu üzerinde belirli usul ve kurallara uyularak yapılan tartışma, delil ve misal getirerek karşılıklı konuşma.

müsamaha: Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme, görmezden gelme durumu; hoşgörü.

müspet: Gözetilen amaca veya beklenilene uygun, olumlu.

müşterek: Ortaklaşa, el birliğiyle yapılan veya hazırlanan.

müzakere: Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma.

N-O-Ö

naaş: Ölmüş kimsenin vücudu, ceset.

nesep: Bir atadan gelen kimselerin topluluğu, soy.

nezaret: Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını kontrol etmek, gözetim.

nihai: İşi sona erdiren, ondan ötesi veya başkası olmayan.

nispet: İki şeyin nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran.

P-R

pervasız: Çekinmez, sakınmaz, korkusuz kimse.

pir: Herhangi bir konuda, bir meslekte deneyim kazanmış kimse.

rağbet: Bir şeye karşı içten gelen yönelme duygusu, istek.

riayet: Bir inanca, bir anlayışa, bir duruma veya egemen bir güce uygun davranışta bulunmak, uymak.

S-Ş

sebat: Sözünden veya kararlarından dönmeme, bir işi sonuna değin sürdürme.

sefil: Aşağılık bir durumda olan.

sevk etmek: İtici bir sebep teşkil ederek bir tarafa doğru götürmek, yönlendirmek.

sıddık: Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sadık.

strateji: Bir hedefe ulaşmak için önceden yapılan plan ve buna uygun hareket, tutulan yol.

sulh: Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam, barış.

sundurma: Yağmurdan, güneşten korunmak için binaların kapı önlerine veya geçitlerin girişlerine yapılan, arkası duvara verilen, yerle temassız olabileceği gibi sütun, parmaklık vb. ögelerle desteklenebilen çatı.

sükûnet: Telaşsızlık, sakinlik, durgunluk.

süvari: Binek olarak at kullanan asker.

şemail: Hz. Muhammed'in (sav) ahlak ve alışkanlıklarını konu edinen eserler.

T

tacir: Ticaretle uğraşan kimse, tüccar.

tahkir: Küçültücü söz veya davranışta bulunma, aşağılama.

tahrik: Bir kimseyi, kötü bir iş yapması için harekete geçirme, kışkırtma.

takat: Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, derman, kuvvet.

tasdik: Doğru ve yerinde bularak kabul etme, onaylama.

tavaf: İslam dininde hac ve umre sırasında Kâbe'nin çevresini yedi kez dönme.

tecrit: Herkesten veya her şeyden ayırmak, bir kenara koymak.

tefekkür: Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek.

telakki: Belli bir bakış açısına göre görme, bakma, kendine göre bir fikir sahibi olma, görüş, anlayış.

temayül: Bir tarafa doğru eğilme, bir tarafa meyletme.

teskin: Yatıştırma, sükûnete erdirme.

teşebbüs: Bir işi yapmaya davranma, girişme, girişim.

teşekkül: Belli bir varlık ve biçim kazanma, oluşma, meydana gelme.

teşkil: Vücuda getirme, meydana getirme, ortaya çıkarma, oluşturma.

teşri: Dinî bir hüküm koyma, bir şeyi emretme veya yasaklama.

tevhit: Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (cc) için yapma.

teyit: Bir şeyin doğru olduğunu ortaya koyma, destekleme.

tezahür: Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey, belirti.

topyekûn: Toptan olarak, eksiksiz, hepsi birden.

U-Ü

ulak: Haberci, haber götüren kimse.

uzlet: Toplum yaşayışından kaçıp tek başına yaşama.

V

vaha: Çöllerde çoğu kez yüze çıkan yer altı sularının yarattığı tarım veya yerleşme bölgesi.

vakfetmek: Adamak, bir şeyin bütününü bir işe vermek.

vefakârlık: Dostluk ve muhabbette kararlılık gösterme, sevgide süreklilik, bağlılık.

vesika: Belge, bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb.

vesile: Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey, sebep.

Y-Z

yâd etmek: Bir olayı ya da bir kişiyi anmak, hatırlamak**.**

zahit: Dünyayı terk edip dinin emirlerine çok titizlikle uyan, dindar kimse.

zulüm: Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, eziyet, cefa.

Acar, Abdurrahman. “Mescid-i Nebi’nin İnşası ve Fonksiyonları”. *Örnek İnsan Hz. Muhammed*. ed. Mehmet Mahfuz Söylemez. 41-46. Çorum: Çorum Çağrı Eğitim Vakfı, 2006.

Afzalurrahman. *Sîret Ansiklopedisi*. 6 Cilt. çev. Kenan Dönmez. İstanbul: İnkılap Yayınları, 1996.

Ahmed bin Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed bin Muhammed Şeybani. *Müsned*. 50 Cilt. Ürdün: Beytü’l-Efkâri’d-Düveliyye, 2005.

Akaslan, Yaşar. “Müezzinlerin Efendisi: Bilal-i Habeşî”, Erişim 1 Haziran 2024. https://yayin.diyanet.gov.tr/makale/muezzinlerin-efendisi-bilal-i-habesî/doc-dr-yasar-akaslan/tarih-biyografi/2127/65

Akbaş, Mehmet. “Muhâcirûn-Ensâr Kardeşliğinin Serüveni”. *İstem* 15 (2010), 61-77.

Aksu, Ali. “Vefa, Sadakat ve Fedakârlık Örneği Hz. Hatice”. *Hz. Hatice Sempozyum Bildirileri*. ed. Ali Aksu. 17-37. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları, 2015.

Apak, Âdem. *Erken Dönem İslam Tarihinde Asabiyet*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.

Apak, Âdem. *Hz. Hatice*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2019.

Apak, Âdem. “Hz. Peygamber’in Hicret Sonrası Medine’de Örnek Toplum Oluşturma Adımları Üzerine”. *Hz. Muhammed ve Mesajı*. ed. Mehmet Mahfuz Söylemez. 347-356. Çorum: İslâmî İlimler Dergisi Yayınları, 2014.

Apak, Âdem. *Siyer-i Nebî: Hz. Peygamber’in (sas) Hayatı-Şahsiyeti-Daveti*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.

Bayazıt, Erdem. *Şiirler (Sebeb Ey, Risaleler, Gelecek Zaman Risalesi)*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2017.

Belazüri, İmam Ebülabbas Ahmed bin Yahya bin Cabir. *Ensâbü’l-Eşraf*. 13 Cilt. Beyrut: Darü’l-Fikr, 1996.

Beyhaki, Ebu Bekir Ahmed bin Hüseyin. *es-Sünenü’l-Kübra*. 10 Cilt. Beyrut, ts.

Bozkurt, Nebi - Küçükaşcı, Mustafa Sabri. “Mekke”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/555-563. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Bozkurt, Nebi - Küçükaşcı, Mustafa Sabri. “Medine”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/305-311. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed bin İsmail. “Sahîh-i Buhârî”. *Mevsûatü’l-Hadîs Şerîf: Kütübü’s-Sitte*. 2 Cilt. Arabistan: Dâru’s-Selâm, 2000.

Çelik, Nizamettin. “Hz. Peygamber’in (sav) Diplomatik İlişkilerinin Mahiyeti ve Temel Hedefi”. *HADİTH* 2 (2019), 72-109.

Çubukçu, Asri. “Halîme”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 15/338. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Duman, M. Fatih - Dindi, Korkut. *Cahiliye Döneminde Sosyal Hayat*. Ankara: Fecr Yayınları, 2022.

DİB. *Hadislerle İslam*. Erişim 2 Haziran 2024. https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr

Dündar, Mahmut. “Bir Din Eğitim Kurumu Olan Mescidin İslam’ın İlk Dönemlerindeki Fonksiyonları”. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1 (2018), 191-205.

Ebu Davud, Süleyman bin Eşas Sicistânî. "Sünen-i Ebu Davud". *Mevsûatü'l-Hadîs Şerîf: Kütübü's-Sitte*. 2 Cilt. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.

Ebu Hasan Mukatil bin Süleyman bin Beşir Ezdi Belhi. *Tefsîru Mukatil bin Süleyman*. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü't-Tarihu'l-Arabiy, 2002.

Elkadi, Abdullah bin Hüseyin. "Production of the First Digital Map Including all Landmarks of the Prophetic Migration Using GPS and Geographic Information System (GIS)". *The Journal of King Saud University* 2/24 (2012), 33-107.

Ezraki, Ebu Velid. *Ahbâru Mekke*. çev. Yunus Vehbi Yavuz. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017.

Fayda, Mustafa. "Câhiliye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/17-19. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Fayda, Mustafa. "Muhammed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/406-421. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Fığlalı, Ethem Ruhi. "Ebû Tâlib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/237-238. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Günel, Fuat. "Hira". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/121-122, Ankara: TDV Yayınları, 1998.

Güneş, Hüseyin. "Hz. Muhammed'in (sav) Vefatı".5 (2019),*Siyer Araştırmaları Dergisi* 85-106.

Hamidullah, Muhammed. "Hudeybiye Antlaşması". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/297-299. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Hamidullah, Muhammed. "Îlâf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/63-64. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. 2 Cilt. çev. Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayımcılık, 1990.

İbni Hişam, Ebu Muhammed Cemaleddin Abdülmelik. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 4 Cilt. Beyrut: Daru İhyait Türasil Arabi, ts.

İbni Sad, Ebu Abdullah Muhammed bin Sad bin Meni Zühri. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 2001.

İbnülesir, Ebu Hasan İzzeddin Ali bin Muhammed Cezeri. *Üsdü'l-Ğâbe*. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1996.

İbnü'l-Kelbi. *Kitabü'l-Esnâm, (Putlar Kitabı)*. çev. Beyza Bilgin. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.

Kapar, Mehmet Ali. "Ebû Leheb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/178-179. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Kılıç, Hasan. "İslâm Öncesi Mekke'de Dinin Ekonomik Hayat Üzerindeki Belirleyici Etkisi". *Siyer Araştırmaları Dergisi* 12 (2022), 37-58.

Kılıç, Ünal. "Bir Eş Olarak Hz. Hatice". *Hz. Hatice Sempozyum Bildirileri*. ed. Ali Aksu. 39-71. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları, 2015.

Kırca, Celal. "Kur'an'a Göre Ailenin Psikolojik Temelleri". 27/2 *Diyanet İlmi Dergi* (1991), 67-79.

Köksal, Mustafa Asım. *İslâm Tarihi Hazret-i Muhammed Aleyhisselam ve İslâmiyet*. 18 Cilt. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987.

Kubbealtı Lugati. Erişim 2 Haziran 2024. http://lugatim.com

Kur'ân Yolu. Erişim 2 Haziran 2024. https://kuran.diyanet.gov.tr

Küçükaşcı, Mustafa Sabri. "Tâif". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/443-447. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Maraş, Mehmet Atilla. *Zor Sözler*. İstanbul: Yazı Yayıncılık, 1989.

Milli Eğitim Bakanlığı. Talim ve Terbiye Kurulu. "Ortaögretim Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı güncelleme (9, 10, 11, 12. Sınıflar)". Ankara. 2026.

Milli Eğitim Bakanlığı. Talim ve Terbiye Kurulu. "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni". Ankara. 2025.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin Kuşeyri Nisâbûrî Müslim bin Haccac. "Sahih-i Müslim". *Mevsûatü'l-Hadîs Şerîf: Kütübü's-Sitte*. 2 Cilt. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.

Önkal, Ahmet. "Erkam b. Ebü'l-Erkam". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/305. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Önkal, Ahmet. "Hicret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 17/462-466. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Özçelik, Mustafa. *Dilim Ol Söyle*. İstanbul: Çıra Yayınlar, 2017.

Özdemir, Serdar. "Seriyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/565-566. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Palabıyık, Hanefi. "Hz. Peygamber'in Devlet Kurma Faaliyetleri (Tarihi Arka plan ve Tesiri Açısından)". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2002), 93-120.

Pırlanta, İsmail. "Hz. Peygamber Döneminde Tarım Faaliyetleri ve Ekonomiye Katkısı". *Siyer Araştırmaları Dergisi* 5 (2019), 13-42.

Sabuncu, Ömer. *Hz. Hatice*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2021.

Sarıcık, Murat. "Cahiliye Döneminde Arap Yarımadası Panayırları". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/31 (2013), 109-140.

Sarıçam, İbrahim. *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.

Sav, Sümeyra. "Misafirliğimize Halel Getirmeden Yaşamaya Çalışıyoruz". *Din ve Hayat Dergisi,* 33 (2018), 95-99.

Sezikli, H. Ahmet. "Münafık". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/566-567. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Süleyman Çelebi. *Vesîletü'n-Necât (Mevlid-i Şerîf)*. ed. Mehmet Akkuş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.

Şulul, Kasım. *Siyer-i Nebî*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015.

Taberi, Ebu Cafer Muhammed bin Cerir. *Tarihu't-Taberî Tarihu'r-Rüsul ve'l-Mülûk*. 11 Cilt. Kahire: Darü'l-Mearif, ts.

Tanrıverdi, İsmail. "Hz. Peygamber'in (s) Vefatı ve Defni". *Siyer Araştırmaları Dergisi* 10 (2021), 119-141.

TDK, Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük.* Erişim 2 Haziran 2024. http://sozluk.gov.tr

Temir, Hakan. *Arap Yarımada'sında Kabile Hayatı*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2020.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed bin İsa. "Sünen-i Tirmizî". *Mevsûatü'l-Hadîs Şerîf: Kütübü's-Sitte*. 2 Cilt. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed bin İsa. *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfiyye, 1412.

Tok, Fatih. "Ayetler Çerçevesinde Ezanın Muhtevasının Tahlili". *Diyanet İlmi Dergi* 56/1 (2020), 95-122.

Topcu, Sevde - Numan, İbrahim. "Hz. Hatice / Mevlîd-i Fâtıma Evi'nin Dönüşümleri Hakkında". *bab* 1/2 (2020), 125-141.

Toprak, Mehmet. "Müşriklerin Hz. Peygamber'e Karşı İtiraz ve Direnişlerinin Sosyo-Psikolojik Sebepleri". *Hz. Peygamber ve Muasırları-II: Müşriklerle Münasebetler*. ed. Mehmet Toprak. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2023.

Utku, Nihal Şahin. "Kızıldeniz'in Kaybolan Liman Şehirleri". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19/2 (2014), 121-136.

Ünal, Sadettin. "Kâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/14-21. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Vakıdi, Muhammed bin Ömer. *Kitabu'l-Meğâzî*. 3 Cilt. Beyrut, 1984.

Yazgıç, Suavi Kemal. *Heves*. İstanbul: Profil Kitap, 2013.

Yiğit, İsmail. "Hz. Peygamber'in Medine Dönemi Faaliyetleri". *Vahyin Nüzulünün 1400. Yılında Hz. Muhammed*. ed. Ahmet Kavas. 169-188. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ, 2011.

Yiğit, İsmail. "Tebük Gazvesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 40/228-230. İstanbul: TDV Yayınları, 2025.

Yıldız, Hakkı Dursun. *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*. 14 Cilt. İstanbul: Çağ Yayınları, 1989.

Zehebi, İmam Şemsüddin Muhammed bin Ahmed bin Osman. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1985.

Kaynakça, İSNAD atıf sisteminin İSNAD Sonnot versiyonu esas alınarak düzenlenmiştir.

Kitap içerisindeki "Kontrol Noktası" ve ünite sonu "Ölçme ve Değerlendirme" sorularının cevap anahtarına yandaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kitaba ait görsel kaynakçaya yandaki karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
Tiflis
AZERBAYCAN
ERMENİSTAN
Erivan
YUNANİSTAN
MARMARA DENİZİ
EGE DENİZİ
Atina
İRAN
SURİYE
IRAK
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Lefkoşa
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Şam
Bağdat
A K D E N İ Z
LİBYA
MISIR
FİLİSTİN Batı Şeria
Tel Aviv
FİLİSTİN Gazze Şeridi
Doğu Kudüs
İSRAİL
Sinop
Samsun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Erzincan
Giresun
Ordu
Gümüşhane
Bayburt
Tokat
Amasya
Çorum
Çankırı
Karabük
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
Düzce
Bolu
Sakarya
Kocaeli
Yalova
Tekirdağ
İstanbul
Kırklareli
Edirne
Çanakkale
Gökçeada
Bozcaada
Balıkesir
Bursa
Bilecik
Eskişehir
Ankara
Kırıkkale
Yozgat
Sivas
Tunceli
Bingöl
Muş
Bitlis
Van
Hakkâri
Şırnak
Siirt
Batman
Diyarbakır
Mardin
Elâzığ
Malatya
Adıyaman
Kahramanmaraş
Gaziantep
Şanlıurfa
Kilis
Osmaniye
Adana
Mersin
Hatay
Kayseri
Nevşehir
Aksaray
Niğde
Konya
Karaman
Antalya
Isparta
Burdur
Denizli
Muğla
Aydın
Manisa
İzmir
Uşak
Afyonkarahisar
Kütahya
Kırşehir
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Kura N.
Aras N.
Fırat N.
Dicle N.
Seyhan N.
Ceyhan N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Sakarya N.
Meriç N.
Büyük Menderes N.
Küçük Menderes N.
Gediz N.
Bakırçay N.
Süveyş K.
Yol A.
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
İRAN
İRAK
SURİYE
AZERBAYCAN
GÜRCİSTAN
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
HİNDİSTAN
BANGLADEŞ
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Bering Denizi
Ohotsk Denizi
Kuzey Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
İZLANDA
NORVEÇ
İSVEÇ
FİNLANDİYA
İRLANDA
BİRLEŞİK KRALLIK
HOLLANDA
BELÇİKA
DANİMARKA
ALMANYA
FRANSA
PORTEKİZ
İSPANYA
İTALYA
POLONYA
BELARUS
UKRAYNA
MOLDOVA
ROMANYA
SLOVAKYA
MACARİSTAN
AVUSTURYA
ÇEKYA
İSV.
SLO.
HIR.
BOS.
SRB
KOS.
ARN.
MAK.
BUL.
YUNANİSTAN
KKTC
GKRY
LİBYA
MISIR
SUDAN
NİJER
ÇAD
TUNUS
CEZAYİR
FAS
SUUDİ ARABİSTAN
KATAR
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
UMMAN
YEMEN
Moskova
Kiev
Minsk
Varşova
Berlin
Paris
Madrid
Roma
Atina
Ankara
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Tahran
Bağdat
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Pekin
Ulanbator
Riyad
Doha
Abu Dabi
Muskat
Sana
Trablus
Kahire
Şam
Ammari
Lefkoşa
Cebelitarık B.
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
40°K 30°K 20°K 10°K
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D